

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
2015-YL-059

MİHRİ HATUN DİVANI'NIN GRAMER İNCELEMESİ

HAZIRLAYAN
Alperay YAPICI

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Şahin BARANOĞLU

AYDIN-2015

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Alperay YAPICI tarafından hazırlanan "Mihri Hatun Divanı'nın Gramer İncelemesi" başlıklı tez, tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan :		
Üye :		
Üye :		

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim KurulununSayılı kararıylatarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ
Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2015

Alperaya YAPICI

ÖZET

MİHRİ HATUN DİVANİ'NİN GRAMER İNCELEMESİ

Alperay YAPICI

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Şahin BARANOĞLU
2015, 415 sayfa

Mihri Hatun, klasik Türk edebiyatı alanında eserler veren kadın şairlerden biridir. XVI. yüzyılda yaşayan Mihri Hatun, şiirlerinde hem şekil hem de muhteva özellikleri bakımından divan edebiyatı geleneğine bağlı kalmıştır.

XV-XVI. yüzyıl, XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da kullanılmaya başlayan Oğuz Türkçesi temelli yazı dilinin ölçünlü hâle geldiği dönemdir. Bu dönem yazılı metinlerinin dil bilgisi özellikleri bakımından incelenmesi, bugünkü yazı dilinin tarihî gelişim seyrini göstermek bakımından önemli olduğu kadar, Türkiye Türkçesi için sorun teşkil eden bazı hususların çözümü bakımından da büyük bir öneme sahiptir. Çalışmamızın amacı XVI. yüzyıl Osmanlı sahasında divan edebiyatı geleneğine göre yazılmış olan Mihri Hatun Divanı'nın gramer özelliklerini ortaya koymaktır.

Bu çalışmada, Mihri Hatun Divanı'nın gramer incelemesi yapılmıştır. Divanda türlerine göre sınıflandırılmış olan şiirlere birer numara verilmiştir. Ayrıca şiirlerdeki beyitler de numaralandırılmıştır. Divandaki gramer özellikleri taranarak bunlara ait örnekler, şiir ve beyit numarasından oluşan kodlarıyla birlikte verilmiştir.

Yaptığımız bu çalışmada hem Mihri Hatun Divanı'nın gramer özellikleri ortaya konulmuş hem de o dönem Türkçesinin fonetik ve morfolojik özellikleri örnekleriyle birlikte gösterilmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Mihri Hatun, Divan, Divan şiiri, Gramer incelemesi.

ABSTRACT

GRAMMAR EXAMINATION OF MİHRİ HATUN DİVANI

Alperay YAPICI

Master's Thesis, Language and Literature of Turkish Department

Thesis Advisor: Doç. Dr. Şahin BARANOĞLU

Mihri Hatun is one of the poetesses who wrote in Turkish literature. Mihri Hatun who lived 16th century, adhered to Divan literature tradition in point of both form and contents.

15-16th is a period when text-based language of The Turkish Oguz which was introduced in Anatolia from 13th century, had become the standart. This period is also important in terms of solution in some cases that the problems of Turkey Turkish as well as examination in terms of language feature of text, show historical development of today's text. The aim of our study is to reveal the grammatical characteristic of Mihri Hatun Divanı which was written according to Divan Literature tradition in 16th century Ottoman court.

In this study, grammar analysis of Mihri Hatun Divanı was performed. In Divan it was given a number to poems which classified by type. And also it is given a number to couplets in poems. Examples, found by scanning grammar features of Divan, were given with codes consisting of poem's and couplet's number.

In this study, reveal the grammatical characteristics of Mihri Hatun Divanı. It is also shows that phonetic and morphological feature of Turkish for that period.

KEYWORDS: Mihri Hatun, Divan, Divan Poem, Examination of Grammar

ÖN SÖZ

Dil çalışmalarının önemli bir bölümünü tarihî metin incelemeleri oluşturmaktadır. Bu tür çalışmalar, hem tarih ve etnoloji çalışmalarına yardımcı olması bakımından hem de Türk dilinin fonetik ve morfolojik gelişimini takip edebilmek açısından son derece önemlidir.

Çalışmamız *İnceleme* ve *Metin* bölümlerinden oluşmaktadır. Metin olarak Mehmet Arslan tarafınan hazırlanan Mihri Hatun Divanı kullanılmıştır. İnceleme bölümü ise kendi içinde *Giriş*, *Ses Bilgisi* ve *Şekil Bilgisi* bölümleri olarak ayrılmıştır.

Ses Bilgisi ve *Şekil Bilgisi* bölümleri için bir ön bilgi niteliğindeki *Giriş* bölümünde, üzerinde çalıştığımız Mihri Hatun ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

Ses Bilgisi bölümünde, Divan'da tespit edilen ses özellikleri ve olayları örneklerle açıklanmıştır. Bu aşamada, örnekler şiir ve beyit numarasından oluşan kodlarıyla birlikte gösterilmiştir.

Şekil Bilgisi bölümünde, isimler, sıfatlar, zamirler, zarflar ve fiiller ayrı başlıklar altında ele alınarak incelenmiştir. Ayrıca ekler de türlerine göre sınıflandırılmış ve her morfem için Divan'da tespit edilen örneklerden beşer tanesi verilmiştir. Gerekli görülen yerlerde daha fazla örneğe yer verilmiştir.

Metinler bölümünde, Divan'da bulunan şiirlerin transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Sadece bu çalışmama dair yardımları için değil zorlu lisans yıllarındaki teşvikleri ve lisansüstü çalışmalara yönelmemdeki katkılarından dolayı Hocam Doç. Dr. Şahin BARANOĞLU'ya sonsuz şükranlarımı sunarım.

Alperay YAPICI

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖN SÖZ	xi
KISALTMALAR	xvii
ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ	xix
TABLOLAR DİZİNİ	xxi
GİRİŞ	1
A. MİHRİ HATUN'UN HAYATI.....	1
B. MİHRİ HATUN'UN EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE SANATI.....	3
1. SES BİLGİSİ.....	8
1.1. Ünlü Türleri.....	8
1.1.1. Uzun Ünlüler	8
1.2. Ünlü Uyumları	8
1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu	8
1.2.1.1. {-ken} Zarf-fiil Ekinde Kalınlık-İncelik Uyumu	9
1.2.1.2. {+ki} Aitlik Ekinde Kalınlık-İncelik Uyumu	9
1.2.1.3. ile Edatında Kalınlık-İncelik Uyumu	9
1.2.1.4. Ek Fiilin Çekimli Şekillerinde Kalınlık-İncelik Uyumu	10
1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu.....	10
1.3. Ünlü Değişmeleri	10
1.3.1. Ünlü Kalınlaşması.....	10
1.3.2. Ünlü İncelmesi	11
1.3.3. Ünlü Daralması	11
1.3.4. Ünlü Genişlemesi.....	11

1.3.5. Ünlü Yuvarlaklaşması	11
1.3.6. Ünlü Düzleşmesi	12
1.4. Ünlü Türemeleri	12
1.5. Ünlü Düşmeleri	12
1.6. Ünlü Birleşmesi	13
1.7. Ünsüz Türleri.....	13
1.8. Ünsüzlerde Ses Olayları	13
1.7.1. Ünsüz Türemeleri	13
17.2. Ünsüz Değişmeleri	14
1.7.2.1. İlk Seste Tonlulaşma	14
1.7.2.2. İlk Seste Tonsuzlaşma	15
1.7.2.3. İç Seste Tonlulaşma.....	15
17.2.4. İç Seste Sızıcılaşma	16
1.7.2.5. Son Seste Tonlulaşma.....	17
1.7.2.6. Son Seste Sızıcılaşma	17
1.7.3. Ünsüz Düşmesi	17
1.7.4. Ünsüz Tekleşmesi.....	17
2. ŞEKİL BİLGİSİ.....	19
2.1. İsimler.....	19
2.1.1. Adlar	19
2.1.2. Sıfatlar	20
2.1.2.1. Niteleme Sıfatları.....	21
2.1.2.2. Belirtme Sıfatları	22
2.1.3. Zarflar	24
2.1.3.1. Yer ve Yön Zarfları	25
2.1.3.2. Zaman Zarfları.....	25
2.1.3.3. Niteleme ve Durum Zarfları	26
2.1.3.4. Azlık-Çokluk Zarfları.....	27

2.1.3.5. Soru Zarfları	27
2.1.4. Zamirler	28
2.1.4.1. Şahıs Zamirleri	28
2.1.4.2. Dönüşlülük Zamiri	29
2.1.4.3. İşaret Zamirleri	30
2.1.4.4. Soru Zamirleri	31
2.1.4.5. Belirsizlik Zamirleri	31
2.1.5. İsim Türetme Ekleri	32
2.1.5.1. İsimden İsim Türetme Ekleri	32
2.1.5.2. Fiilden İsim Türetme Ekleri	34
2.1.6. İsim Çekim Ekleri	37
2.1.6.1. Çokluk Eki	37
2.1.6.2. İyelik Ekleri	37
2.1.6.3. Aitlik Eki	39
2.1.6.4. Küçültme Ekleri	40
2.1.6.5. Hâl Ekleri	40
2.2. Fiiller	45
2.2.1. Fiil Türetme Ekleri	45
2.2.1.1. Fiilden Fiil Türeten Ekler	46
2.2.1.2. İsimden Fiil Türeten Ekler	49
2.2.2. Fiil Çekim Ekleri	51
2.2.2.1. Şahıs Ekleri	51
2.2.2.2. Şekil ve Zaman Ekleri	52
2.2.2.3. Soru Eki	74
2.2.2.4. Fiillerin Birleşik Çekimleri	74
2.2.3. Birleşik Fiiller	82
2.2.3.1. Fiil + Fiil Yapısında Olanlar	83
2.2.3.2. İsim + Fiil Yapısında Olanlar	87

2.2.4. Ek Fiil (Cevher Fiili)	88
2.2.4.1. Ek Fiilin Geniş Zaman Şekli	88
2.2.4.2. Ek Fiilin Bilinen Geçmiş Zaman Şekli	90
2.2.4.3. Ek Fiilin Duyulan Geçmiş Zaman Şekli	90
2.2.4.4. Ek Fiilin Şart Şekli	91
2.2.4.5. Ek Fiilin Olumsuzu	91
2.2.5. Fiilimsiler	92
2.2.5.1. İsim-fiiller	92
2.2.5.2. Sıfat-fiiller	94
2.2.5.3. Zarf-fiiller	97
2.3. Edatlar	106
2.3.1. Ünlem Edatları	106
2.3.1.1. Ünlemler	107
2.3.1.2. Seslenme Edatları	107
2.3.1.3. Cevap Edatları	108
2.3.1.4. Gösterme Edatları	108
2.3.2. Bağlama Edatları	109
2.3.2.1. Sıralama Edatları	109
2.3.2.2. Denkleştirme Edatları	110
2.3.2.3. Karşılaştırma Edatları	111
2.3.2.4. Cümle Başı Edatları	112
2.3.2.5. Sona Gelen Edatlar	116
2.3.3. Çekim Edatları	118
TARTIŞMA VE SONUÇ	124
METİN	129
KAYNAKLAR	409
ÖZGEÇMİŞ	415

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Far.	: Farsça
hzl.	: Hazırlayan
krş.	: Karşılaştırınız
S.	: Sayı
s.	: Sayfa

Zİ İŞARETLERİ

ī: uzun i

ō: uzun o

ū: uzun u

ġ: art damak g sesi

ħ: gırtlak h sesi

ħ̣: art damak hırıltılı h sesi

ķ: art damak k sesi

ñ: genizsi n sesi

ş: kalın ünlüler yanındaki s sesi

ţ: kalın ünlüler yanındaki t ve d sesleri

‘: ayın

’: hemze

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. Şahıs Zamirlerinin Çekimi.....	29
Tablo 2.2. İşaret Zamirlerinin Çekimi.....	32
Tablo 2.3. İyelik Ekleri.....	40
Tablo 2.4. Zamir Kaynaklı Şahıs Ekleri.....	55
Tablo 2.5. İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri	56

GİRİŞ

A. Mihri Hatun'un Hayatı

Mihri Hatun Amasya'da doğmuştur. Şair hakkında bilgi veren tüm kaynaklarda aynı bilgiye rastlanmaktadır. Sadece *Meşâhirü'n-Nisâ* adlı eserde "İstanbul edîbelerindendir" şeklinde bir ifade bulunmaktadır. Adı ve mahlası Mihri'dir. Evliya Çelebi adının Mihrimah, mahlasının da Mihri olduğunu kaydeder (Arslan 2007: 29; Batislam 2012: 61). Doğum tarihi hakkında hiçbir kaynakta kesin bir bilgi yoktur. Ancak, Mihri Hatun ile şair Hatemî (Müeyyedzâde Abdurrahman) arasında bir aşk ilişkisi olduğu varsayılmakta ve Mihri Hatun ile Hatemî'nin Sultan II. Bayezid'in meclisinde aynı zamanlarda buldukları ve beraber büyüdükleri, yani akran oldukları düşünülmektedir. Hatemî'nin 1456 yılında doğduğu kesin olarak bilindiğine göre Mihri Hatun da o tarihlerde doğmuş olmalıdır (Arslan 2007: 29). Babası Belâyî mahlasıyla şiirler yazan Kadı Hasan Amasyevî'dir. *Mihri Divanı*'nın iki nüshasında *Dîvân-ı Mihrî Duhter-i Mevlânâ Belâyî* "Mevlânâ Belâyî'nin kızı Mihrî'nin Divanı" şeklinde başlık bulunmakta; ayrıca Mihri Hatun, Divanı'nda iki yerde babasının adının Belâyî olduğunu açıkça belirtmektedir:

Ey belâ-keş Mihrî sen beñzer Belâyî neslisin
Saña dâ'im bi-vefâlar gâlibâ andan çıkar (G39-8)

Adumuz eylûkle yâd olmağ için
Hem Belâyî rûhî şâd olmağ için (TN 425)

Şiirlerinden ve ondan bahseden kaynaklardan anlaşıldığı kadarıyla Mihri Hatun kültürlü bir ortamda büyümüş, Arapça ve Farsçayı hatta bunların edebiyatları hakkındaki temel bilgileri öğrenmiş, bedî ve beyân ilimlerini tahsil etmiş; babasının kadı olmasından dolayı dinî bilgileri de en iyi seviyede özümsemiştir (Arslan 2007: 31).

Mihri Hatun bilgisi, kültürü, zekâsı ve en önemlisi şairlik yönüyle çevresinde dikkati çekmiştir. Bu durum o yıllarda Amasya'da vali olarak bulunan II. Bayezid'in de gözünden kaçmamıştır. Mihri, bu vesileyle şehzadenin etrafında teşekkül eden edebî çevreye dâhil olmuştur (Alıcı 2009: 3-4, Turan 2010: 597; Batislam 2012: 61). Mihri bu edebî çevreye dâhil olmakla kalmamış, şehzadenin

annesi ve sarayın diğeri gelen kadınlarıyla da sohbet arkadaşı olmuştur (Arslan 2007: 31).

II. Bayezid 1481 yılında padişah olup Amasya'dan ayrıldığında yerine geçen Şehzade Ahmed'in kişiliği ve eğlenceye düşkün hayat anlayışı dolayısıyla o edebî çevre daha da genişlemiş; Mihri de bu çevredeki yerini sağlamlaştırmıştır.

Şehzadeliği sırasında Amasya'da II. Bayezid'in edebî muhitini oluşturan şairlerin çoğu onun yanında resmî bir görevi olan kişilerdir. Sarayda en fazla itibar gören Hatemî, devrin tanınmış şairlerinden Cafer Çelebi'nin babası şehremini Tacî Bey, Safî mahlaslı Cezerî Kasım Paşa, nişancı Kutbî Paşa, Kadı Sinoplu Seyfi, şehzadenin sürekli sohbetlerinde bulunan Afitabî, Mihri ve Zeyneb Hatunlar bu çevredeki önemli şair ve bilim adamlarındandır.

Amasya'daki valiliği esnasında şair, bilgin, musikişinas bilim ve sanat erbabı zevke, eğlenceye, şiir ve musikiye daha düşkün olan Şehzade Ahmed'in çevresinde toplanmıştır. Babası devrinde de saray muhitinde olan Afitabî, Münirî İbrahim Çelebi, şair ve bestekâr Makamî, Zeyneb ve Mihri Hatunlar Şehzade Ahmed zamanında da sarayda bulunmaktaydı (Arslan 2007: 32, Alıcı 2009: 3).

Mihri Hatun hem II. Bayezid hem de Şehzade Ahmed zamanlarında sarayda bu sohbet ve eğlence halkalarında bulunmuş, dinî ve edebî sohbetlere katılmış, şiir atışmalarında erkeklerden geri kalmamıştır. Bu arada yazdığı şiirleri özellikle Şehzade Ahmed'e takdim etmiş ve bu vesileyle hem sarayda hem de sohbet meclislerinde yerini pekiştirmiştir. Divandaki kasidelerinin çoğunun bu şehzadeye sunulmuş olması bu görüşü desteklemektedir. Bunların hemen hepsi ramazan veya kurban bayramı tebriği niteliğinde yazılmış kasidelerdir. Divanda bulunan 17 kasideden 10 tanesi Şehzade Ahmed'e sunulmuştur. Ayrıca muhtevastan anlaşıldığı kadarıyla 3 gazel ve yine bir bayram tebriği olan ve kaside muhtevalı terci-i bend de bu şehzadeye sunulmuştur (Arslan 2007: 33).

Mihri Hatun saraydaki sohbet halkalarına katıldığı gibi kendi evinde de edebî sohbetler ve musiki toplantıları düzenlemiş, diğeri şairlerle karşılıklı latifeler yazıp atışmıştır (Arslan 2007: 33).

Mihri Hatun'un, gençliğinde birçok talipleri olmasına rağmen hiç evlenmediği bilinmektedir. Tezkireler ve ilgili kaynaklarda bu konuda hiç yorum yapılmamıştır. Sadece yaşı biraz geçtiğinde kendisinden daha yaşlı olan Eyüp

müderrişi Paşa Çelebi'nin Mihri ile evlenmek istediği ve Mihri'nin de bunu reddettiği bilinmektedir.

Diğer kaynakların aksine *Meşâhirü'n-Nisâ* adlı eserde Mihri Hatun için "İstanbul edîbelerinden olan Mihri" şeklinde bir cümlenin bulunması, Mihri Hatun'un bir müddet İstanbul'da bulunduğunu düşündürmektedir. Yine Zâtî'nin *Letâ'if*'inde "Amâsiyyelü bir şâ'ire var idi, Mihrî Hâtûn dirlerdi, İstanbul'da olurdu" şeklinde bir kaydın bulunması da bu ihtimali desteklemektedir.

Mihri Hatun hakkında bilgi veren önemli kaynaklarda onun ölüm tarihinden hiç bahsedilmemiştir. Sadece Gibb, dayandığı kaynağı belirtmeden 1514 tarihini vermiştir.

Önemli tezkirelerde ölüm tarihi hakkında bilgi verilmemesine rağmen daha sonraki kaynaklarda 1506 tarihi verilmiştir. Günümüzde de Mihri Hatun hakkında az çok bilgi veren bütün eserlerde hep 1506 tarihi üzerinde durulmaktadır. Fakat İsmail Erünsal tarafından yayımlanan *Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları I: II. Bayezid Devrine Ait Bir İn'âmât Defteri* adlı makalede bütün bu bilgilerin ve değerlendirmelerin yanlış olduğu çok açık bir şekilde görülüyor. Bu önemli defterin içerisinde, Mihri Hatun'a II. Bayezid tarafından yapılan inamlar ve bunların ne sebeple yapıldığı tarihleriyle beraber veriliyor. Defterde, Sultan Bayezid tarafından Mihri Hatun'a beş defa inam ve tasadduk verildiği; buna göre Mihri Hatun'a 1505 tarihinde 3000 akçe, 1508 tarihinde 3000 akçe, 1510 tarihinde 3000 akçe, 1511 tarihinde 3000 akçe ve son olarak 1512 yılında 1000 akçe gönderildiği belirtiliyor. Görüldüğü gibi son olarak yazdığı bir kaside için Mihri Hatun'a 1512 yılında 1000 akçe gönderilmiştir. Buradan anlaşıldığına göre Mihri Hatun 1512 yılında hayattaydı. Ancak, bundan sonra kaç yıl daha yaşadığı kesin olarak bilinmemektedir. Bu bilgiler ışığında, 1512 yılından sonraki bir tarihte Amasya'da vefat ettiği düşünülmektedir (Arslan 2007: 41, Alıcı 2009: 4).

B. Mihri Hatun'un Edebî Kişiliği Ve Sanatı

Son araştırmalara göre Klasik Türk Edebiyatı adı verilen dönemde binlerce şair yaşadığı, bunlardan yaklaşık 1000 kadar şairin de divan teşkil edecek şiirler yazdığı, yaklaşık yedi yüz yıllık zamana yayılan bu dönemde elli civarında kadın şairin yetiştiği görülüyor. Bütün uluslarda edebiyat söz konusu olduğunda

bir erkek egemenliğinin varlığından söz edilebilir. Osmanlı edebiyatında bir kişinin şair olabilmesindeki önemli ölçütlerden biri iyi öğrenim görmektir. Bu açıdan bakıldığında bu dönemde kadınların erkekler kadar şanslı olmadıkları görülür. Şairlik kabiliyetine sahip olan kadınlar da birtakım ağır kurallar altındaki sosyal çevrede kendilerini yetiştirememişlerdir. Az da olsa adını duyurabilen kadın şairler, döneme hâkim olan erkek zevkine bağlı kalmış, meşhur erkek şairlere nazireler yazmış; teşbih, tasvir ve mazmunlar yönünden onlar gibi ifadeler kullanmaya özen göstermişlerdir (Arslan 2007: 45).

Divan Edebiyatı tarzında eserler veren kadın şairlerin hemen hepsinin babaları devletin önemli mevkilerinde görev yapan yetkili kişilerdir. Çoğunluğu kadı, kazasker, müderris veya paşa çocuğu olan bu şairlerin maddi durumları da gayet iyidir. Babaları ya da akrabaları tarafından özel olarak yetiştirilmişler, bazen de zamanın tanınmış kişilerinden özel dersler almışlardır. Bu kadın şairlerden bazıları Arapça ve Farsçanın yanı sıra hat sanatı ve musikiyle de ilgilenmişlerdir (Arslan 2007: 45).

Günlük yaşamda, eğitimde, resmî görev almada erkeklerle eşit şartlara sahip olamayan kadın şairler, duygularını özgürce ifade edebilme konusunda da erkeklerle eşit şartlarda değillerdi. Bu sebeple, onların şiiri daha başlangıçta bir yapmacıklığa boğuluyor, nazireye mahkûm oluyordu. Gelenekten kopmamak adına kendi duyguları yerine erkeğin duygularını belli kalıplar içinde şiire dökme zorunluluğu da eklendiğinde, kadının adını duyurmasını beklemek haksızlık olacaktır. Mihri Hatun, bu kadın şairler içinde adını duyurabilen bir şair olabilmeyi başarmıştır (Arslan 2007: 46).

Erkek şair egemenliğinin açıkça sezildiği bir dönemde XV-XVI. yüzyıllarda bir kadının bir divan meydana getirmesi hem de bu divanın edebî bir değer taşıması bugünden bakıldığında olağanüstü bir şey gibi görünmektedir. Çünkü bir kişinin bir divan meydana getirecek seviyeye gelmesi için kendini birçok konuda yetiştirmesi, özel bir eğitim alması, Arap ve Fars edebiyatlarını bilmesi, diğer bilimlerde ve özellikle din konularında kendini yetiştirmiş olması gerekiyordu. Bunlar, o devirde bir kadın için çok zor şeylerdi. Mihri belki de aile çevresi yönünden oldukça şanslıydı. Kendisi de bir şair olan babası Mevlanâ Belayî onun yetişmesinde önemli bir yere sahiptir. Büyük dedesi Pir Şücaaddin İlyas'tan başlayarak Mihri'nin çevresi din, tasavvuf, bilim, edebiyat, musiki gibi alanlarda söz sahibi olan şahsiyetlerden kuruluydu. Bunda o devirlerde

Amasya'nın şehzadeler vasıtasıyla bir kültür merkezi hâline gelmesinin de büyük payı vardır (Arslan 2007: 47).

Mihri Hatun'un şiirlerinde kullandığı dil zamanındaki diğer şairlere göre nispeten sadedir. Duygularını ifade ederken kullandığı üslup tabii ve samimidir. Aslında Mihri Hatun'un şiiri sanat kaygısından çok bir kadının hayallerini, meraklarını ve aşk tecrübelerini yansıtmaya yöneliktir. Çünkü o, kadın olarak erkeklerin egemen olduğu bir edebî çevrede hem âşık hem de maşuk kimliğiyle şiirdeki bazı alışılmış kuralları yıkmak zorundadır. O, gelenekten kopmamak adına klasik âşık ve maşuk söylemlerinin yanında hem âşık hem maşuk rolünü oynaması gerektiği için farklı söylemlerle ortaya çıkmak durumundadır. Bununla beraber geleneğe bağlı olarak yazdıkları şiirlerde cinsiyet farkı gözetmeden klişeleşmiş güzel tipini işleyen kadın şairlerden farklı olarak, onun şiirlerinde kendi cinsinin duygu ve özlemlerini ifade eden samimi ifadelerle sıkça rastlanmaktadır (Arslan 2007: 48, Batıslam 2012: 61).

Mihri Hatun Divanı kelime hazinesi, terkipler, mazmunlar, edebî sanatlar açısından incelendiğinde diğer Divan şairlerinden farklı, sadece Mihri'ye özgü denebilecek pek bir şey bulunmaz. Ancak, Mihri sanki bu klasik kalıplara kendi ruhunu, kişiliğini işlemiş ve yerleştirmiştir (Arslan 2007: 49).

Ondaki sade dil ve samimilik eski edebiyatta pek az şaire nasip olmuştur. Devrine göre sade bir dil kullanmasına rağmen şiirlerinde imale ve zihafalara fazlaca rastlanmaktadır. Çağdaş büyük şairlerle kıyaslandığında hayli gölgede kalmasına rağmen şiirlerindeki samimilik, günlük olaylara değinmesi ona ayrı bir özellik kazandırır (Arslan 2007: 50).

Divanındaki bazı gazellere, çağdaşlarının latifelerine ve kaynaklardaki bilgilere göre Mihri, "hoş-tab / şîrîn-edâ" bir sanatçıdır. Kendine güvenen sağlam karakterli bir şair ve şahsiyettir (Arslan 2007: 50, Hakverdioğlu 2009: 557). Mesela, Necati,

*Tek yirde gökde zerre kadar minnet olmasun
Örti döşek Necâti'ye bir büriyâ yeter*

diyerek bir hasıra razı olduğunu söylemiş; Mihri ise onu küçümseyerek,

Sen ey Necātī ister iseñ būriyā dōšek
Yār işiginde Mihri'ye bir kuru cā yeter (G46-6)

kendisine sevgilinin kapısında bir kuru yerin bile yeteceğini ifade etmiştir.

Erkeklerle boy ölçüştüğünü, onlardan eksik bir yönü bulunmadığını ispatlamaya çalışmıştır (Hakverdioğlu 2009: 557). O devirdeki erkek egemenliğine bir baş kaldırışın ifadesi sayılabilecek şu sözler onun ne kadar kişilikli bir yapıya sahip olduğunu gösteriyor:

Çünkü nāķış- 'aql olur dirler nisā
Her sözün ma'zūr tutmaķdur revā (TN 450)

“Derler ki kadınlar eksik akıllı olur, onun için onların her sözünü anlayışla karşılamak gerekir.”

Līk Mihri dā 'inüñ zannı budur
Bu sözi dir ol ki kāmīl uşludur (TN 451)

“Fakat duacınız Mihri'nin zannım budur ki gerçekten akıllı ve anlayışlı olan insanlar şöyle der veya demelidir.”

Bir mü 'ennes yeg durur kim ehl ola
Biñ müzekkerden ki ol nā-ehl ola (TN 452)

“Maharetli, usta, kabiliyetli, becerikli, akıllı başında olan bir kadın bu özelliklere sahip olmayan bin erkekte daha üstündür.”

Bir mü 'ennes yeg ki zihni pāk ola
Biñ müzekkerden ki bi'idrāk ola (TN 453)

“Zihni pak, ileri görüşlü, anlayışlı bir kadın bu özelliklere sahip olmayan idraksiz, anlayışsız bin erkekte daha üstündür.”

Mihri'nin şiiirleri devrindeki şairlere göre daha sade, daha samimi ve daha tabiidir. Şiiirlerinde zorlamaya rastlanmaz. Söz ustalığına ve sanatlara devrindeki diğer büyük şairler kadar önem vermez. Klasik kurallar içinde teşbihler, mecazlar, mazmunlar onda da aynıdır. Onu farklı yapan kadınca üslubudur. Hayata bakışı da diğer şairlerden farklı değildir. Ancak, diğer şairler gibi şiiirlerini kabiliyet ve

bilgisini gösterme amacıyla değil duygularını ifade etme arzusuyla yazdığı söylenebilir (Arslan 2007: 51-52).

Mihri, zamanındaki şairlerde sıkça görülen atasözü ve deyim kullanma geleneğine az da olsa uymuştur (Arslan 2007: 52). Divandaki bu tür beyitler aşağıda verilmiştir:

Bıçak kemiğe değdi (erdi, ulaştı):

*Yâ sevindür 'îd-i vaşluñla ya öldür Mihri'yi
Kıl teraḥḥum vaḳtidür kim süñüğe irdi bıçağ (G72-5)*

*Ḳahr-ı ağıyâr ile bıçağ süñüğe irmiş idi
Cevr-i yâr ile bu kez geçdi süñükden ilige (G175-4)*

Dünyada her insan ettiğini bulur

*Her kişi itdügin bu cihânda bulur velî
Ben buldum uş şağın bunı düşmen işitmesün (G119-4)*

Elin işte gözün aştta olsun:

*Çün alduñ elüñe yağamı ḥâlüme bağ kim
Dirler gözün aşt'olsun olurken elüñ işde (G 156-4)*

Davulun sesi uzaktan hoş gelir:

*Tabluñ âvâzı sem'a irakdan kaba gelür
İtseñ yeg idi sen bu hevâdan ferâğati (G185-6)*

Âşğa ya sabır (tahammül) ya sefer gerek:

*Didiler lâzım durur 'uşşâğa şabr u yâ sefer
İmdi ey Mihri hemân terk-i diyâr egler beni (G192-7)*

Gülen, ağlayanın halini ne bilir:

*Beni ağlar görüp ey dost niye gülmeyesin
Ne bilür ağlayanuñ ḥâlini ḥandân ehli (G210-5)*

Zorla güzellik olmaz:

*Bizden olduñsa raḳîbüñ sözile bîzâr hey
Güc ile gökçeklik olmaz n'eyleyelüm var hey (MUR7-1)*

1. SES BİLGİSİ

1.1. Ünlü Türleri

Mihri Hatun Divanı'nda, yazı dilindeki sekiz ünlü dışında ünlü bulunmamaktadır. Ancak, Osmanlı Türkçesi metinlerinde /i/ harfiyle karşılanan /è/ sesinden bahsedilebilir. Bu ses de metnimizde /i/ işaretiyle gösterilmiştir.

1.1.1. Uzun Ünlüler

Mihri Hatun Divanı'nda Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerde uzun ünlülere rastlanmaktadır. Bunun dışında vezin gereği Türkçe kelimelerdeki ünlülerin de uzun gösterildiği görülmektedir.

ā: Normalden uzun duyulan /a/ ünlüsüdür.

ī: Normalden uzun duyulan /i/ ünlüsüdür.

ō: Normalden uzun duyulan /o/ ünlüsüdür.

ū: Normalden uzun duyulan /u/ ünlüsüdür.

1.2. Ünlü Uyumları

Türkçenin önemli ses özelliklerinden biri olan ünlü uyumu, bir kelimedeki ünlülerin kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık bakımlarından birbirine uygun olmasıdır. Sadece kelime tabanındaki ünlülerle sınırlı olmayan bu özellik, kelimelere getirilen eklerdeki ünlüleri de kapsayacak şekilde yaygın ve kurallıdır. Mihri Hatun Divanı'nda dönemin dil özelliklerine bağlı olarak eklerdeki bazı tasarruflar sebebiyle özellikle düzlük-yuvarlaklık uyumunun bir hayli aksadığı görülmektedir.

1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Mihri Hatun Divanı'nda kalınlık-incelik uyumu nispeten kuvvetlidir. Ancak, alınma kelimelerin ses özellikleri büyük oranda korunmuştur. Ayrıca, bu kelimelere getirilen Türkçe eklerde de bazen uyum dışına çıkılabilmektedir. Türkiye Türkçesinde uyum dışı kalan *elma* kelimesi Divanda eskicil uyumlu şekliyle kullanılmıştır.

almalı bahçaya MUR4-17

Uyum dışında olan bazı ekler ile ekleşme eğiliminde olan bazı edatlar, Mihri Hatun Divanı'nda bazen kalınlık-incelik uyumuna girmektedir. Ancak, benzer durumdaki ek ve edatların çoğu zaman uyum dışı kaldıkları görülmektedir.

1.2.1.1. {-ken} Zarf-fiil Ekinde Kalınlık-İncelik Uyumu

Yazı dilinde tek şekilli olan {-ken} zarf-fiil eki, Mihri Hatun Divanı'nda çoğu zaman ekleşmez. Eklediği zaman kalın ünlülü kelimelerden sonra kullanılsa da daima ince ünlülüdür.

var iken G59-3

dil derdine devālar umarken G9-2

ter-ğonca iken G69-9

devlet hümāsı olmuş iken G149-5

gözün aşd'olsun olurken elün işde G156-4

1.2.1.2. {+ki} Aitlik Ekinde Kalınlık-İncelik Uyumu

Aitlik eki, hem kalınlık-incelik uyumunu hem de düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozan eklerden biridir. Bu ek, Mihri Hatun Divanı'nda da daima ince ünlülü şekliyle kullanılır ve uyumu bozar.

gülistāndaki K10-6

bāğ-ı hüsünüdeki MN1-12

sendeki K2-20

şimdiki G19-6

evvelki G156-1

1.2.1.3. ile Edatında Kalınlık-İncelik Uyumu

Mihri Hatun Divanı'nda *ile* edatı, sadece üçüncü teklik şahıs iyelik ekinden sonra geldiğinde ekleşmekte ve uyuma girerek kalın ünlülü şekilleriyle kullanılmaktadır.

yüzi şuyıla G149-2

cân u gönül mûmıla G153-5

cefālaruñ ğamıla cevruñüñ risālesini oqımayan G177-9

kanlu gözümün yaşıla G179-3

göz yaşıla G210-3

1.2.1.4. Ek Fiilin Çekimli Şekillerinde Kalınlık-İncelik Uyumu

Görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart çekimlerindeki ek fiil, Mihri Hatun Divanı'nda çoğu zaman ekleşmez ve uyuma girmez. Ancak, nadiren de olsa ekleşerek uyuma girdiği görülmektedir.

yoğıldı MUR9-5

‘âşık olmuşdu MUR4-1

yoğmuş MUR7-4

1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Mihri Hatun Divanı'nda, düzlük-yuvarlaklık uyumu kalınlık-incecik uyumu kadar kurallı değildir. Yazıldığı dönemin dil özelliklerine bağlı olarak bazı eklerin sadece düz ünlülü şekilleriyle, bazı eklerin de sadece yuvarlak ünlülü şekilleriyle kullanılması bu uyumu aksatmaktadır. Tek ünsüzden oluşan bazı ekler de ünsüzle biten fiil tabanlarına eklendiğinde aradaki yardımcı ünlü daima yuvarlak olduğundan uyumsuzluğa sebep olmaktadır.

bulunmaz MUR4-18

çıksun MUR6-4

ölince MUR6-2

gördi G156-3

gezdükçe G158-3

1.3. Ünlü Değişmeleri

1.3.1. Ünlü Kalınlaşması

Mihri Hatun Divanı'nda, ek fiilin çekimli şekillerinde asıl unsurda bulunan ünlüler, nadiren yardımcı unsurun ünlülerini kendine benzeterek kalınlaştırır.

yoğıldı MUR9-5

‘âşık olmuşdu MUR4-1

yoğmuş MUR7-4

1.3.2. Ünlü İncelmesi

Son sesinde ince /t/ ünsüzü bulunan bazı alınma kelimelere Türkçe ekler getirildiğinde, son hecede kalın ünlü bulunmasına rağmen ekin ünlüsü incedir. Bu durum, ünlü uyumunun bozulmasına sebep olur.

bīmār-ı ‘aşka düşenüñ fâkati G185-1

bu hevâdan ferâgati itseñ G185-6

fâ‘ati TN-96

1.3.3. Ünlü Daralması

Bu ses olayı, aslında Türkçede var olan, ancak farklı dönemlerdeki imlâ geleneklerine bağlı olarak kimi zaman dar kimi zaman da geniş olarak yazılan kapalı /e/ ünlüsünde görülmektedir. Bu ünlü, Mihri Hatun Divanı’nda yazıldığı dönemin imlâ geleneğine bağlı olarak çoğu zaman dar şekliyle kullanılmıştır.

yisün içsün G19-4

hoş ide G24-3

dinilmez MUR4-18

virmezem MUR6-2

yir “makam, mevki” TN-90

1.3.4. Ünlü Genişlemesi

Bugün yazı dilinde dar ünlülü olan bazı kelimeler, tarihî lehçelerde geniş ünlüdüdür. Mihri Hatun Divanı’nda da kullanılan bu kelimelerden bazıları eski şekillerin korunduğu kelimelerdir.

eyi M1-16

geymiş G140-2

1.3.5. Ünlü Yuvarlaklaşması

Türkiye Türkçesinde iki hecesinde de düz ünlü bulunan kelimelerden bazıları, Mihri Hatun Divanı’nda ikinci hecesi yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır. Ancak, Türkiye Türkçesinde zamanla uyuma giren bu kelimelerin Mihri Hatun Divanı’nda eskicil şekilleriyle korunduğunu söylemek daha doğru olacaktır.

karşuda G189-1
kapuñda G187-3
kirpügi G98-4
eksük G120-2
bu yazuyı G149-4

1.3.6. Ünlü Düzleşmesi

Türkiye Türkçesinde iki hecesinde de yuvarlak ünlü bulunan kelimelerden bazıları, Mihri Hatun Divanı'nda ikinci hecesi düz ünlülü olarak kullanılmıştır. Ayrıca, üçüncü teklik şahıs zamiri ile *o* işaret zamirinin çekimli şekillerinde de zamirdeki ünlü kurallı şekilde düzleşmektedir.

toğrı K1-2
tolı durur K1-3
anı K11-1
aña K13-15
yürimesün G149-6

1.4. Ünlü Türemeleri

Ünsüzle biten kelime tabanlarına tek ünsüzden oluşan ekler getirildiğinde, yan yana gelen iki ünsüz arasında bir yardımcı ünlü türer. Mihri Hatun Divanı'nda sonu ünsüzle biten fiil köklerine çatı ekleri getirildiğinde arada düz dar bir ünlü türer. Sonu ünsüzle biten bir isme birinci ve ikinci şahıs iyelik ekleri getirildiğinde de iki ünsüz arasında yuvarlak bir ünlü türer.

görinür (<*gör-i-n-*>) K8-6
bulınur (<*bul-ı-n-*>) G4-5
yüzüme (<*yüz-ü-m*>) G7-1
cemâlün (<*cemâl-ü-n*>) G12-1
açılur (<*aç-ı-l-*>)G34-1

1.5. Ünlü Düşmeleri

Vurgusuz orta hece dar ünlülerinin düşmesi, Türkçedeki yaygın ses olaylarından biridir. Bu ses olayı, Mihri Hatun Divanı'nda {-*AllıAn*} yapısında sıkça görülmektedir.

alnuñ K14-3
bağrum G27-4
dizlödür (<diz-i-l-ü-dür) G20-3
boynum G32-3
göñlüm G181-5

1.6. Ünlü Birleşmesi

Türkçede, son sesinde ünlü bulunan bir kelimededen sonra ünlüyle başlayan bir kelime geldiğinde, bu iki ünlü zamanla birleşir ve tek ünlü hâline gelir. Bu ses olayının örneklerine Mihri Hatun Divanı'nda rastlanmıştır.

n'eylersin G37-3
n'itdiler G45-7
n'ola G107-4
niçün G186-9
n'itdün TN-115

1.7. Ünsüz Türleri

Mihri Hatun Divanı'nda, bugünkü yazı dilinde kullanılan ünsüzler dışında farklı boğumlanma noktalarında oluşan veya bugün kullanılmayan şu ünsüzler de bulunmaktadır:

ğ: Art damakta oluşan /g/ sesidir
ħ: Sızıcılaşma eğiliminde olan art damak /k/ sesidir.
ķ: Art damak /k/ sesidir
ñ: Genizsi /n/ sesidir.
t: Kalın ünlüler yanındaki /t/ sesidir.¹

1.8. Ünsüzlerde Ses Olayları

1.8.1. Ünsüz Türemeleri

Arapçadan alınan kelimelerin iç sesindeki ayın ve hemzeler, Mihri Hatun Divanı'nda bazen /y/ ünsüzüne dönüşmektedir. Bu ses değişikliği, iç sesteki

¹ Bu işaret bazı Türkçe kelimelerde kalın ünlüler yanındaki /d/ sesini karşılamak için kullanılmıştır.

komşu ünlüler arasında diftongdan kaçınmak için yapılmış bir ünsüz türemesi olarak değerlendirilebilir.

dāyim (<Ar. dā'im) K2-13, K2-24

ḳāyim (<Ar. ḳā'im) K16-12-64

ḥazāyin (<Ar. ḥazā'in) K14-20

dāyire MUR1-8

‘acāyibler TN-152

1.8.2. Ünsüz Değişmeleri

1.8.2.1. İlk Seste Tonlulaşma

Oğuz grubu lehçelerinin belirgin ses özelliklerinden biri de kelime başındaki /ç/, /k/, /p/, /s/, /t/ ünsüzlerinin tonlulaşmasıdır (Gülsevin 2005b: 60). Eski Türkçe döneminde ilk sesinde bu ünsüzlerin bulunduğu kelimeler, Oğuz grubu lehçelerinde tonlu şekillere dönüşmüştür. Bu ses değişikliğinin, Ana Türkçe dönemindeki aslî uzun ünlülerin birçok lehçede olduğu gibi Oğuz grubu lehçelerinde de kısalması sonucunda meydana geldiği ve tonlulaşan ünsüzlerin uzun ünlü kalıntısı olabileceği düşünülmektedir (Başdaş 2007: 93-94). Ancak, bugünkü yazı dilinde bu türdeki kelimelerden bazılarında ilk ses tonsuz ünsüzlerinin korunduğu görülmektedir. Bu değişikliğin, özellikle Osmanlı sahasına yakın olan Kırım Tatarcasının etkisiyle meydana geldiği düşünülmektedir. Bugünkü yazı dilinde çeşitli sebeplerle ilk sesi tonsuz olan bazı kelimeler, Mihri Hatun Divanı'nda tonlu şekilleriyle kullanılmaktadır.

/b-/ < /p-²

bişürdiler G37-2

/d-/ < /t-/

dırnağumuzla G57-7

ditrer G159-1

dükenmedi G199-1

² Güner Gülsevin, bugün Türkiye Türkçesi ağızlarında görülen *barmaklarım*, *bek*, *bekmez*, *bişē*, *bişircez*, *buḡar* kelimelerindeki /b/ ünsüzlerini eskicil şeklin korunması şeklinde değerlendirmiştir (2002a: 64).

biñ dürlü MUR3-4

/g-/ < /k-/

geymek G151-5

1.8.2.2. İlk Seste Tonsuzlaşma

/t-/ < /d-/

Bazı kelimelerin ilk sesinde, bölge ağızlarında kuvvetli olan tonlulaşma kuralına aykırı biçimde, /t/ ünsüzünün tercih edildiği görülmektedir.

tırup G61-7

tırur G189-1

tağlara düşüp G188-3

1.8.2.3. İç Seste Tonlulaşma

Son ses durumundaki tonsuz ünsüzlerin kendilerinden sonra ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde tonlulaşması, Türkçenin genel kurallarından biridir. Mihri Hatun Divanı'nda da bu durumdaki tonsuz ünsüzler bazen tonlulaşırlar.

/-c-/ < /-ç-/

gücini G181-6

bir göz ucıyla G7-2

/-d-/ < /-t-/

beñzedüp K10-3

tağıdur G125-3

gözedür K17-7

ağladur MUR5-3

yaradursın TN-151

/-ğ-/ < /-k-/

gözüm hânesinüñ kabağı K8-17

harīdārlığı G178-1
yüz qaralığı TN-224
bu kara toprağı TN-403
tutduğı TN-413

/-g-/ < /-k-/

anuñ qaşına beñzedügi K11-9
sözümüñ gerçeği G79-4
kirpügi G98-4
emeği yele gitmesün G119-5
yeri gögi TN-410

Bazı örneklerde ise aynı durumdaki ünsüzlerin kendisinden sonra ünlüyle başlayan bir ek gelse de tonlulaşmadığı görülmektedir.

revnağı K10-10
‘aşığı öldürmek ise G46-4
yaylağı G79-3
bu ben toprağı M2-27

1.8.2.4. İç Seste Sızıcılışma

/-h-/ < /-k-/

Mihri Hatun Divanı’nda, iç sesteki /k/ ünsüzünün bazı kelimelerde sızıcılışarak /h/ sesine dönüştüğü görülmektedir. Ancak, bu noktada dikkat çekici olan husus, aynı kelimedeki söz konusu ünsüzün bazen sızıcılıştırılmadan korunmasıdır.

oğşadı K9-2
korğaram G171-4
yoğsa G178-2, TN-117
yoğsullaruz TN-325
bülbüllerüñ uyğusu uçup G176-5

1.8.2.5. Son Seste Tonlulaşma

Son seste tonlulaşma olayı, yaygın olarak sonu tonsuz ünsüzle biten bir kelimeyi ünlüyle başlayan bir kelime takip ettiğinde gerekleşmektedir.

/-ğ/ < /-k/

kurtarmağ için G43-5

cân almağ ile G45-7

yoğ imiş G135-1

şağlığ ile G169-9

mülâzımlığ ile G175-6

1.8.2.6. Son Seste Sızıcılaşma

/-h/ < /-k/

Mihri Hatun Divanı'nda aynı kelimedeki iki örnekte kapalı hecenin sonundaki /k/ ünsüzü sızıcılaşarak /h/ sesine dönüşmüştür.

ğamzesi oğ K5-27

oğ gibi toğru gelen G45-3

1.8.3. Ünsüz Düşmesi

Mihri Hatun Divanı'nda rastlanan ses olaylarından biri de ünsüz düşmesidir. Bu ses olayı, son ses durumundaki ünsüzlerde görölmektedir.

/o-/ < /l-/

o mîm ü dâlı (<ol) G151-2

o devrânumuza (<ol) G169-3

o (<ol) G179-2

1.8.4. Ünsüz Tekleşmesi

Alınma kelimelerdeki ikiz ünsüzlerden birinin erimesi sonucunda meydana gelen bu ses olayı, Mihri Hatun Divanı'nda vezin gereği açık hece gereken yerlerde meydana gelmektedir.

dür-i şeh-vār (<Ar. dürr) K12-4

hadinde (<Ar. ḥadd) G148-5

meclis-i ḥāşında (<Ar. ḥāşş) G150-4

ḥaḳı (<Ar. ḥaḳḳı) TN-313

2. ŞEKİL BİLGİSİ

2.1. İsimler

Varlıkları karşılamak amacıyla meydana getirdiğimiz ses dizgelerine isim, hareketleri kodlamak amacıyla oluşturduğumuz ses dizgelerine de fiil denir. (Ergin 1993: 103).

İsimler, yapıları bakımından *basit, türemiş ve birleşik isim* olmak üzere üç grupta değerlendirilir. Dil tarihinin en eski döneminden itibaren var olan ve kökenini tespit edemediğimiz ses dizgelerine *kök* adı verilir. Bu ses dizgelerine belirli ses birlikleri eklemek suretiyle başka bir varlığı karşılamak üzere oluşturulan yeni ses dizgelerine *türemiş isim* veya *isim gövdesi* denir (Ergin 1993: 138). İki ayrı varlık veya hareket için kullanılan farklı ses dizgelerinin yeni bir kavramı karşılamak üzere birleştirilmesi ile oluşturulan ses dizgelerine de *birleşik isim* adı verilir (Ergin 1993: 363-364).

İsimler, cümle denen düzlemde aldıkları görev itibariyle de *ad, sıfat, zarf* veya *zamir* gibi adlar almışlardır (Ergin 1993: 206). Bir ismin *sıfat, zarf* veya *zamir* gibi bir görev üstlenmesi, onun isim olduğu gerçeğini hiçbir zaman değiştirmez.

2.1.1. Adlar

Adlar, *dış dünyadaki canlı cansız tüm varlıkları; insan tasavvurundaki ve iç dünyasındaki somut ve soyut her kavramı karşılayan kelimelerdir* (Korkmaz 2003: 195). Bu türdeki kelimeler, yapıları, taşıdıkları nitelikler ve kullanım özellikleri bakımından çeşitli şekillerde sınıflara ayrılır. Yani *ad, sıfat, zamir, zarf* gibi terimler, aslında *isim* adı verilen kelime türünün çeşitli görev adlarıdır. Gramer kitaplarında *isim* ve *ad* terimlerinin çoğu zaman birbirini yerine kullanıldığı; isimlerin görevleriyle ilgili olan *sıfat, zamir* ve *zarf* gibi terimlerin de ayrı kelime türü sayıldığı görülmektedir. Bazı gramer kitaplarında da *sıfat, zarf, zamir* gibi terimler, *isim soylu kelimeler (=ad soylu sözcükler)* genel başlığı altında incelenmiş, böylece aslında bunların da isim oldukları dile getirilmiştir. Bu çalışmada, *ad, sıfat, zamir* ve *zarf* gibi görevle ilgili terimleri *İsimler* başlığı altında değerlendirmeyi uygun bulduk. *İsim* terimi, farklı kelime türü olarak algılanmalarına rağmen temel nitelikleri ve dil dünyasındaki durumları aynı olan *ad, sıfat, zamir* ve *zarf* terimlerini kapsayıcı genel bir terim olarak

kullanılmaktadır. *Ad* terimi de herhangi bir varlık veya kavramın dil dünyasında karşılığı olan; varlık veya kavramı adlandırmaya ve onu diğer varlık ve kavramlardan ayırmaya yarayan bir görev adı olarak kabul edilmiştir.

Adların, Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımları ve durumları Türkiye Türkçesi yazı dilindekinden çok farklı değildir. Az sayıda da olsa Türkiye Türkçesine ulaşmayan, farklı kavram alanlarıyla ilgili eskicil kelimeler de bulunmaktadır.

2.1.2. Sıfatlar

İsimlerin cümlede üstlendikleri görevler itibariyle *ad*, *sıfat*, *zarf* veya *zamir* gibi adlar aldıkları yukarıda belirtilmişti. Bu açıdan bakıldığında, *sıfat* diye adlandırılan kelimeler de aslında vasıf ve belirtme isimleridir, denebilir. Nesnelere vasıflandırma veya belirtme yoluyla karşılayan sıfatlar, çeşit çeşit vasıf ve belirtmeye sahip olan varlıkların herhangi bir vasfına veya belirtisine işaret eden vasıf isimleridir. Tek başlarına herhangi bir vasfın ismi durumunda oldukları hâlde başka bir ismin herhangi bir vasıf veya belirtisine işaret ettikleri zaman sıfat ismini alırlar. (Ergin 1993: 232).

Tek başına herhangi bir vasfın ismi olan bu kelimeler, başka bir ismi nitelediklerinde sıfat diye adlandırıldıklarına göre, aynı şarta tabi olan diğer isimler de sıfat gibi kullanılabilirler. Ancak, isim türündeki her kelimenin sıfat olarak kullanılabilme derecesi birbirinden farklıdır. Ayrıca, herhangi bir vasıf ifadesi taşımayan özel isimler ve soyut isimler de sıfat olarak kullanılamaz. (Ergin 1993: 233).

Sıfatlar, isim türündeki kelimelerin ifade ettiği varlıkları ya kendisiyle ilgili olan iç vasıfları yönünden ya da kendisiyle ilgili olmayan dış vasıfları yönünden nitelendiren kelimelerdir. Varlığın kendisiyle ilgili olan vasıflarını ifade eden sıfatlara *niteleme* ("*vasıflandırma*") *sıfatları*, varlığın kendisine ait olmayan dış vasıflarını ifade eden sıfatlara *belirtme sıfatları* denir (Ergin 1993: 234).

Sıfatların Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımı, Türkiye Türkçesi yazı dilindeki şekillerinden çok farklı değildir. Divanda sıfat olarak kullanılan kelimeler, bazı ses değişikliklerine uğramaları ya da daha eski şekillerini korumaları itibariyle yazı dilindeki şekillerinden farklılık götorebilmektedirler.

2.1.2.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları, varlıkların kendi bünyelerinde taşıdıkları asli vasıfları belirten kelimelerdir. Varlık veya nesnelerin yapı, biçim, renk, boy, ağırlık gibi özelliklerini gösteren bu sıfatlar, varlığın farklı yönlerine işaret etmiş olsalar da fonksiyonları bakımından bir bütünlük gösterirler. Bu türdeki sıfatları yapıları ve anlamları itibariyle ikiye ayırmak gerekir. Varlığın nesne vasfına işaret eden sıfatlar, aslen isim olan ve tek başlarına kalıcı isim olarak da kullanılan kelimelerdir. Varlığın hareket yönünü işaret eden sıfatlar ise herhangi bir fiil tabanından türeyen geçici isimler, yani sıfat-fiil dediğimiz kelimelerdir (Ergin 1993: 234-235).

Mihri Hatun Divanı'nda kullanılan niteleme sıfatlarından bazıları şunlardır:

vefâlu güzel MUR2-4
gün cemâlün K4-3
kanlu yaşın K4-5
dürlü kalemler K5-3
hoş zevk u şafâ K10-8
yeşil varaqlara K13-3
sîmden hişârdur K13-7
ancılayın meddâh K13-20
bu yüregimde görinen yâre G27-4
ķarañu sin TN-438

Mihri Hatun Divanı'nda Farça sıfatlarla kurulmuş Türkçe yapıdaki tamlamalar da sıkça kullanılmıştır.

bî-çâre Mihri K3-25
bâlâ kadüni K5-19
gül-gün mey K9-4
ey ğamgîn gönül K11-14
rengîn çiçekler ile K13-2

Mihri Hatun Divanı'nda Farça kurala göre oluşturulmuş tamlamalara da sıkça rastlanmaktadır.

‘ömr-i bi-⁷hisâb K3-20
zülf-i siyâhuña K8-3
baht-ı siyâhuñ K11-17
vücüd-ı nâzeninüñden G22-3
bu dil-i sūzânuma G31-6

2.1.2.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları, varlığın kendi bünyesi dışındaki bir vafına işaret eder ya da varlık veya nesneyi çeşitli bakımlardan belirgin hâle getirir. Nesnelere, ya yerlerine işaret edilerek ya da sayıyla ilgili durumları yönünden belirgin hâle gelebilirler. Soru kelimeleriyle durumlarına işaret edebileceğimiz gibi, bazen onları belirsiz bir şekilde ifade edebiliriz. Dolayısıyla belirtme sıfatlarını, nesnelere belirtme şekillerine göre *sayı sıfatları*, *işaret sıfatları*, *belirsizlik sıfatları* ve *soru sıfatları* olmak üzere dört gruba ayırmak mümkündür (Ergin 1993: 235).

• İşaret Sıfatları

Nesnelere, yerlerini işaret etmek suretiyle belirten kelimelere *işaret sıfatı* denir. İsimlerin önüne gelerek onları belirli hâle getirdiklerinde işaret sıfatı görevinde olan bu kelimeler, aslında işaret zamirleridir. (Ergin 1993: 235). Mihri Hatun Divanı’nda *bu*, *uşbu*, *şol*, *o* ve *ol* kelimeleri işaret sıfatı olarak kullanılmıştır

şol resmedür K3-15
ol hâkân-ı a⁷zam K3-20
bu yürek G3-1
o sulţân M2-30
uşbu ‘âşî⁷ Mihri’ye TN-96

• Sayı Sıfatları

Nesnelere, sayılarını göstermek suretiyle belirten kelimelerdir. Aslında bu kelimeler sayı isimleridir. Ancak isimlerin önüne geldiklerinde onları belirgin hâle getiren birer sıfat hâline gelirler. İfade ettikleri anlama göre nesneyi adet, topluluk, üleştirme, parça veya sıra olarak belirtirler (Ergin 1993: 237).

Mihri Hatun Divanı’nda da yazı dilindeki sayı sıfatları kullanılmaktadır. Ancak, özellikle Farsça sayı isimleri de Türkçe yapılı sıfat tamlamalarında kullanılmıştır.

Asıl Sayı Sıfatları

Nesnelerin sayısını gösteren sıfatlardır. Asıl sayı isimleri bunlardır. Diğer sayı sıfatları bunlardan türetilmiştir. Bu sayı isimleri, tek kelime hâlinde olabileceği gibi sıfat tamlaması veya birden fazla sayı isminden oluşan sayı grubu şeklinde de meydana gelebilirler (Ergin 1993: 237).

bir cān K4-15
biñ miḥnet ile K5-31
nice yüz biñ gül K12-22
iki gözümden K14-7
yedi iḳlīm ḥānıdır K14-13
yüz biñ cānlar G26-1

Divanda, Farsça sayı isimleriyle oluşturulmuş Türkçe yapılı sıfat tamlamaları da oldukça fazladır.

hezār yerde G2-4
şad sāl olsun K2-23
dü ‘ālemde K3-30
heft-iḳlīm K10-10
dü nīm ider K10-16
şad hezār ‘id K15-14

Sıra Sayı Sıfatları

Nesnelerin derecelerini gösteren sayı sıfatlarıdır. Asıl sayı isimlerine {-ncI} ekinin gelmesiyle türetilen bu sıfatlar, nesnelerin adedini değil herhangi bir sıralama esnasındaki derecelerini anlatır. (Ergin 1993: 238). Mihri Hatun Divanı’nda tek örneği vardır. Bu örnekte de kelime ad görevinde kullanılmıştır.

şā‘irlerüñ birincisi G51-2

• Soru Sıfatları

Nesneleri soru yoluyla belirten sıfatlardır. Türkiye Türkçesinde *kaç, hangi, ne, neredeki* kelimeleri ile *ne* sıfatının edatlarla genişlemesi sonucunda oluşan *ne kadar, ne gibi* yapıları; yine *ne* sıfatının *asıl* kelimesiyle birleşmesi ve kalıplaşması sonucunda oluşan *nasıl* kelimesi soru sıfatı olarak kullanılmaktadır. (Ergin 1993: 240-241).

Mihri Hatun Divanı'nda soru sıfatı olarak *ne*, *nice*, *kaᅅı*, *ne deñlü* kelimeleri kullanılmıştır.

ne remz ile K8-9

kaᅅı derün G185-2

nice güller G198-3

kaᅅı yerde TN-305

nice pādışehler TN-436

her ne deñlü ünās TN-20

• Belirsizlik Sıfatları

Nesnelere bilhassa sayılarını, miktarlarını, dış özelliklerini belirsiz olarak ifade eden sıfatlardır. Türkiye Türkçesinde *az*, *çok* gibi yalın kelimeler; *bütün*, *başka*, *kimi*, *çoğu* gibi çekim eklerinin kalıplaşmasıyla oluşmuş kelimeler; *herkes*, *birkaç*, *birçok* gibi kelime grubu yapısından kalıplaşmış kelimeler; *bazı*, *her*, *fazla*, gibi alıntı kelimeler belirsizlik sıfatı olarak kullanılmaktadır (Ergin 1993: 241-244).

Mihri Hatun Divanı'nda da *her*, *cümle*, *kaᅅu*, *irte bir*, *bunca*, *bir*, *birkaç* gibi kelimeler belirsiz sıfat olarak kullanılmıştır.

her dem K3-10

cümle kitābı K3-17

ayruğ kimesne K7-10

irte bir gün K11-9

bunca māh u sāl ve leyl ü nehārdur K13-11

kaᅅu halkı K14-25

bir gōnca-leb gül-ruğ G13-1

birkaç gün T-7

2.1.3. Zarflar

Bir sıfatı, bir fiili ya da başka bir zarfı çeşitli yönlerden niteleyen isimlere *zarf* denir. Zarf olarak nitelendirilen kelimeler de aslında zaman, yer, hâl ve miktar isimleridir. Zarflar, sıfatların veya başka zarfların anlamlarını değiştirmekle beraber, daha çok fiilin bildirdiği hareketi zaman, yer, yön, miktar, durum veya soru gibi yönleriyle nitelerler. Görevleri itibariyle bir bakıma isimlerin önündeki sıfatlara benzerler (Ergin 1993: 244). Zarflar da sıfatlar gibi isim cinsinden

kelimelerdir ve özel isimler ve soyut isimler haricindeki bütün isimler zarf görevi üstlenebilir (Ergin 1993: 245).

Mihri Hatun Divanı'nda kullanılan zarflar, bazı ses değişiklikleri dışında yazı dilindeki şekilleriyle kullanılmaktadır.

2.1.3.1. Yer ve Yön Zarfları

Fiilleri yer veya yön bakımından niteleyen yer isimleri olan bu zarflar anlamlarındaki yön ifadesi sebebiyle fiildeki hareketin istikametini gösterirler. Çoğunlukla yön ekinin kalıplaşmasıyla oluşmuşlardır (Ergin 1993: 246).

Mihri Hatun Divanı'ndaki yer ve yön zarfları bazı ses değişiklikleri dışında Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibidir. Bir örnekte, yer ve yön zarfının eskicil şekil olan soru formuyla kullanıldığı görülmektedir.

kañçaru “her nereye” G199-4

berü G125-1, G153-6, MN1-11, TN-114

içeri G146-2

beri MÜS-7

ilerü TN-114

2.1.3.2. Zaman Zarfları

Fiilin bildirdiği hareketi zaman bakımından niteleyen bu zarflar aslında zaman isimleridir. Türkiye Türkçesinde *er*, *geç* gibi yalın hâldeki kelimeler; eşitlik hâli ekinin kalıplaşmasıyla oluşan *sabahleyin*, *öğleyin* gibi kelimeler; araç hâli ekinin kalıplaşmasıyla oluşan *yazın*, *kışın*, *güzün* gibi kelimeler; ayrılma hâli ekinin kalıplaşmasıyla oluşan *önceden*, *sonradan* gibi kelimeler; üçüncü çokluk şahıs iyelik ekinin kalıplaşmasıyla oluşan *önceleri*, *sonraları* gibi kelimeler; Arapça ve Farsçadan alınan *daima*, *hep*, *hâlâ*, *henüz* gibi kelimeler zaman zarfı olarak kullanılmaktadır (Ergin 1993: 247).

Mihri Hatun Divanı'ndaki zaman zarfları bazı ses değişiklikleri dışında Türkiye Türkçesindeki şekilleriyle kullanılmaktadır.

nev-bahâr geldügince K12-28

âhîr K13-14

bugün K14-32
haşre dek K14-33
hemîşe K15-14
yıllarla “yıllarca” K15-15
tâ yevmü'l-kıyâm K16-12
şubha degin G6-4
‘âkıbet G9-5
hiç taṭvîl eyleme G65-5
şimdiden girü G74-1
günden güne G80-1
giceler “geceleri” G80-2
Ka' beye yüz süricek G80-3
hergiz G89-2
şâm u seher G141-3
her kaçan G150-2
müdâm G152-3
gündüzün G155-5
yeñile G157-1

2.1.3.3. Niteleme ve Durum Zarfları

Fiilin, sıfatın veya başka bir zarfın anlamını durum ve nitelik bakımından değiştiren kelimelerdir. Hâl ve tavır ifade eden isimlerin yanı sıra niteleme sıfatları da niteleme ve durum zarfı olarak kullanılabilirler. Türkiye Türkçesinde *doğru*, *güzel*, *hızlı*, *az* gibi sıfat olarak da kullanılabilen isimler dışında eşitlik hâli ekinin kalıplaşmasıyla oluşan *kardeşçe*, *çocukça*, *iyice*, *güzelce* gibi kelimelerle bunların üçüncü teklik şahıs iyelik eki ve yönelme hâli ekiyle genişlemiş şekilleri; araç hâli ekinin kalıplaşmasıyla oluşan *ansızın*, *durmaksızın* gibi kelimeler; *ile* edatının kalıplaşmasıyla oluşan *öyle*, *şöyle*, *böyle* gibi kelimeler niteleme ve durum zarfı olarak kullanılmaktadır (Ergin 1993: 247-248).

Mihri Hatun Divanı'nda kullanılan niteleme ve durum zarfları şunlardır:

hüb “güzel, hoş” K12-14
hoşça “güzelce, iyice” K12-14
nâ-gehân G34-3
eyü G74-2

zerrece G76-1
t̄zrek G88-1
sensüzin G91-2
hoş G129-3
bencileyin G132-1
zāhiren G140-2

2.1.3.4. Azlık-Çokluk Zarfları

Bu zarflar, miktar veya derece bildirirler, sayı itibariyle diğer zarflardan daha azdırlar. Türkiye Türkçesinde *az*, *en*, *pek*, *çok*, gibi yalın hâldeki kelimeler ile zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla oluşan *daha* kelimesi; *eksik*, *seyrek*, *sık* gibi miktar bildiren kelimeler; dilimize Arapçadan giren *fazla*, *bayağı*, *fevkalade*, *harikulade* gibi kelimeler azlık-çokluk zarfı olarak kullanılmaktadır (Ergin 1993: 247).

Azlık-çokluk zarflarının Mihri Hatun Divanı'ndaki örnekleri şunlardır:

key G96-1
iñen çok G98-2
key G100-3
bir "bir kez" G100-6
yine G125-4
eksük G127-6

2.1.3.5. Soru Zarfları

Fil'in anlamını soru yoluyla ortaya koyan zarflardır. Mihri Hatun Divanı'nda *nice*, *nicesi*, *niteki*, *neden*, *ne hâl ile* gibi kelimeler soru zarfı olarak kullanılmıştır.

nice G3-1
nicesi "nasıl" G24-5
niteki "nasıl" G73-2
nice bir G77-5
neden G149-5
ne hâl ile "nasıl" G151-4

2.1.4. Zamirler

Zamirler, nesnelere temsil veya işaret yoluyla karşılayan kelimelerdir. Gerçek dünyadaki herhangi bir varlık veya nesnenin adı değildir. Dilde soyut veya somut gerçek karşılıkları olmayan zamirler, bu özellikleri bakımından isim cinsindeki diğer kelimelerden ayrılırlar. Belirli bir anlama sahip olmamaları sebebiyle gerekli durumlarda her türlü varlık veya nesneyi karşılayabilmeleriyle diğer isimlere nazaran daha geniş bir kullanıma sahiptirler. Başlı başına anlamları olmadığı için zamirler kelime yapımına elverişli değildir. İyelik ekleriyle çekimlenme hususunda da diğer isimlerden farklılık gösterirler. Zamirlerin diğer isimlerden ayrılan başka bir özelliği de çekim eklerini aldıklarında köklerinde değişiklik meydana gelmesidir. Ayrıca, çekim edatlarına bağlanma noktasında da diğer isimlerden ayrılırlar (Ergin 1993: 249-250).

2.1.4.1. Şahıs Zamirleri

Varlıkları şahıslar hâlinde ve temsil suretiyle karşılayan kelimelerdir. Türkçede teklik ve çokluk hâlleriyle birlikte altı şahıs zamiri vardır (Ergin 1993: 251).

Mihri Hatun Divanı'nda kullanılan şahıs zamirleri, bazı ses değişiklikleri dışında yazı dilindeki şekilleriyle aynıdır. Birinci ve ikinci teklik şahıs zamirleri, yönelme hâli ekini aldıklarında kalın sıraya geçerler. Ayrıca, bünyelerindeki /n/ sesi de genizsiz /n/ sesine dönüşür. Üçüncü teklik ve çokluk şahıs zamirleri de hâl ekleriyle çekimlendiklerinde, zamirin ünlüsü düzleşir. Ayrıca, birinci ve ikinci çokluk şahıs zamirleri çokluk ekini alabilir. Bu durumda, diğer çekim ekleri de çokluk ekinden sonra eklenir. Mihri Hatun Divanı'nda şahıs zamirlerinin çekimi şu şekildedir:

Tablo.2.1. Şahıs Zamirlerinin Çekimi

	Yalın Hâl	İlgi Eki	Belirtme Hâli	Yönelme Hâli	Bulunma Hâli	Ayrılma Hâli	Araç Hâli
1. T. Ş.	<i>ben</i> G158-1	<i>benüm</i> G88-4	<i>beni</i> G28-4	<i>baña</i> G100-7		<i>benden</i> G42-1	<i>benümle</i> G86-3
2. T. Ş.	<i>sen</i> G165-1			<i>saña</i> G105-1	<i>sende</i> M2-16		
3. T. Ş.	<i>ol</i> M1-1	<i>anuñ</i> TN-37	<i>anı</i> TN-271			<i>andan</i> TN-456	
1.Ç. Ş.	<i>biz</i> TN-326	<i>bizüm</i> TN-374	<i>bizi</i> TN-332	<i>bize</i> TN-181		<i>bizden</i> G51-3	<i>bizümle</i> K14-26
2.Ç. Ş.	<i>siz</i> TN-455			<i>sizce</i> TN-335		<i>sizden</i> TN-457	
3.Ç. Ş.	<i>anlar</i> G30-8 <i>olar</i> TN-423	<i>anlaruñ</i> G53-3	<i>anları</i> TN-429 <i>oları</i> G25-1	<i>anlara</i> TN-208		<i>olardan</i> MUR2-1	<i>anlarla</i> G153-7 <i>anlaruñla</i> TN-422

2.1.4.2. Dönüşlülük Zamiri

Türkiye Türkçesinde dönüşlülük zamiri *kendi* kelimesidir. Bütün şahısları karşılayabilmek için bu kelimeye iyelik ekleri eklenir (Ergin 1993: 258).

Dönüşlülük zamirinin Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımını şöyledir:

kendüm G91-1

kendüñ G200-6

kendü G207-3

kendüsi G189-3

kendüleri MUR2-3

Dönüşlülük zamirinin, bazen iyelik ekleriyle birlikte hâl eklerini de aldığı görülmektedir.

kendüme TN-222

kendüñe M1-17

kendüye G111-4

kendü özin G118-3

kendüyi MUR3-5

Bazı örneklerde dönüşlülük zamirinin tekrar grubu şeklinde kullanımına rastlanmıştır.

kendü kendümden G91-6, G100-1
kendü kendüm var iken G128-5

Divan'daki bazı örneklerde dönüşlülük zamirinin *öz* kelimesiyle oluşturduğu *kendözi* yapısının kullanıldığı görülmektedir.

kendözün TN-52
kendözini K3-11
kendözin G141-4

2.1.4.3. İşaret Zamirleri

Varlıkları, işaret etmek veya göstermek suretiyle karşılayan kelimelere *işaret zamiri* denir. Türkçede teklik ve çokluk şekilleriyle birlikte altı işaret zamir vardır (Ergin 1993: 259).

Mihri Hatun Divanı'nda üçüncü teklik şahıs zamirinde olduğu gibi *o* işaret zamiri de hâl ekleriyle çekimlendiğinde ses değişikliğine uğramaktadır. Üç zamirin çokluk şekillerinde de aynı ses değişiklikleri meydana gelmektedir. Mihri Hatun Divanı'nda işaret zamirlerinin çekimi şu şekildedir:

Tablo 2.2. İşaret Zamirlerinin Çekimi

Yalın Hâl	İlgi Eki	Belirtme Hâli	Yönelme Hâli	Bulunma Hâli	Ayrılma Hâli	Araç Hâli
<i>bu</i> K8-15	<i>bunuñ</i> G7-4	<i>buñı</i> G119-4	<i>buña</i> G48-2	<i>bunda</i> MÜF6	<i>bundan</i> TN-365	
<i>şol</i> K13-18			<i>şuña</i> G159-3			
<i>bular</i> G19-4 <i>bunlar</i> G74-4	<i>bularuñ</i> K17-17 <i>bunlaruñ</i> G42-4	&&&	<i>bulara</i> K14-22 <i>bunlara</i> G39-1		<i>bunlardan</i> G17-1	

2.1.4.4. Soru Zamirleri

Nesneleri soru yoluyla temsil eden, onların soru şeklindeki karşılıkları olan zamirlerdir. Bu zamirler, nesnelere soru hâlinde ifade etmek için kullanılırlar (Ergin 1993: 262).

Soru zamirlerinin Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımını Türkiye Türkçesi yazı dilindekinden farklı değildir.

kindür K4-10

her kim K5-24

kimde K6-2

kim ola K15-9

kim G3-10

neler G202-1

ne M1-4

2.1.4.5. Belirsizlik Zamirleri

Nesneleri belirsiz şekilde temsil eden zamirlerdir. Türkçede asıl belirsizlik zamirlerinin sayısı çok azdır ve bu işlev için daha çok zarfların iyelik eki almış şekilleri, belirsizlik sıfatları veya soru zamirleri kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinde üçüncü teklik şahıs iyelik ekinin kalıplaşmasıyla oluşmuş *kimi*, *kimisi*, *biri*, *birisi*, *hangisi*, *hepsi* (<*hepisi*>), *bazısı* gibi Türkçe ve alıntı kelimeler; {+ki} aitlik ekinin kalıplaşmasıyla oluşmuş *öteki*, *beriki*, *deminki*, *benimki* gibi kelimeler; kelime grubundan kalıplaşmış *birçoğu*, *birkaçı*, *her biri*, *hiçbiri* gibi kelimeler ile *şey*, *falan*, *flan*, gibi Arapça kelimeler ve bunların eşitlik ekleriyle genişlemiş *falanca*, *flanca* şekilleri belirsizlik zamiri olarak kullanılır (Ergin 1993: 264-265).

Mihri Hatun Divanı'nda kullanılan belirsizlik zamirlerinden bazıları şunlardır:

ğayrıyı G155-6

kimse K3-12

ayruğ kimesne K7-10

kimesneye K9-1

kimse K11-4

kimisi K13-7
kimi K13-7
her ki “her kim ki” G39-7
kimesne G119-5
kimseler G132-1
kimlere G146-4
kimsene G196-4
nesne G203-6

2.1.5. İsim Türetme Ekleri

Fiil ya da isim tabanlarına getirilerek başka bir kavramı karşılamak üzere yeni isimler türetmek için kullanılan eklere *isim türetme ekleri* (=isim yapım ekleri) denir. Herhangi bir türetme ekiyle oluşturulan ve yeni bir kavramı karşılamak için kullanılan isimlere de *türemiş isim* veya *isim gövdesi* adı verilir. Mihri Hatun Divanı’nda Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılan isim türetme eklerinin birçoğu kullanılmıştır.

2.1.5.1. İsimden İsim Türetme Ekleri

İsim tabanlarına getirilerek başka bir kavramı karşılamak üzere yeni isimler türeten ekler *isimden isim türetme ekleri* (=isimden isim yapma ekleri) denir (Ergin 1993: 115). Söz konusu eklerin Mihri Hatun Divanı’ndaki kullanımı, bazı ses değişiklikleri dışında Türkiye Türkçesi yazı dilindekinden farklı değildir.

- **{+cA} Eki**

Bu ek aslında ilk önce çekim eki olarak ortaya çıkmış, kalıplaşma yoluyla fonksiyon değiştirerek yapım eki hâline gelmiştir (Ergin 1993: 158). Mihri Hatun Divanı’nda sadece tonlu şekilleriyle kullanılan bu ek ünsüz uyumunu bozmaktadır.

anca “ancak” G179-5
nice G204-2

- **{+cI} Eki**

Türkçenin son derece işlek bir isim türetme eki olan bu ek, isimlerden meslek ve uğraşı bildiren isimler türetir. Mihri Hatun Divanı’nda tek örneğine rastlanmıştır.

yalancı TN-367

- **{+cAk} Eki**

İsimele gelemek kalıcı isimler türeten bu ek, Mihri Hatun Divanı'nda iki örnekte kullanılmıştır.

gökçek G85-3

Göynicek G83-1

- **{+dAş} Eki**

Eşlik, ortaklık, mensubiyet ve bağıllık ifade eden bu ek, Mihri Hatun Divanı'nda iki örnekte kullanılmıştır.

yoldaş M1-13

hâldaş G56-2

- **{+IU} Eki**

Bir nesnede başka bir nesnenin bulunduğunu, bir nesnenin bir nesneye sahip veya bağılı olduğunu gösteren bu ek isimlerden sıfat olarak kullanılabilen isimler türetir. (Ergin 1993: 150). Mihri Hatun Divanı'nda yuvarlak ünlü şekilleriyle kullanıldığından ünlü uyumunu bozar.

belâlu G108-5

kanlu G114-3

sıfatlu G149-6

keşlü G182-7

derdlü G202-1

- **{+Ik} Eki**

İsimlerden çoğunlukla topluluk, yer ve alet isimleri türetir, bazen de soyut isimler türetmek için kullanılan çok işlek bir ektir (Ergin 1993: 146). Geçici ve kalıcı isimler türeten bu ek, eklendiği ismin son hecesindeki ünlüye uyar.

Eklendiği isimlere farklı anlamlar kazandıran bu ek, Mihri Hatun Divanı'nda düz ünlü şekilleriyle kullanılmıştır:

rüsvâyılık TN-437

muhtâclık G78-1

açlık G78-7

münevverlik G84-1

güzellik G84-4

- **{+sUz} Eki**

Bu ek eklendiği isimlerden sıfat olarak kullanılabilen ve bir nesnede, başka bir nesnenin olmadığını gösteren isimler türetir. Böylece{+II} ekiyle türetilen isimlerin olumsuz anlamlısını türettiği söylenebilir (Ergin 1993: 151). Bu ek, Mihri Hatun Divanı'nda yuvarlak ünlülü şekilleriyle kullanılmıştır:

ağyārsuz G63-2

hārsuz G63-5

yaķasuz G124-5

şūbhesüz G130-6

sensüz “sensizken” G131-3

- **{+cIIAyIn} Eki**

Önceden eşitlik ve benzerlik bildiren bir çekim eki fonksiyonundayken zamanla yapım eki hâline gelen bu ek, {+IA} isimden fiil türetme ekiyle {-I} zarf-fiil ekinin birleşmesi ve bu yapı üzerine işlevini yitirmiş {+n} vasıta ekinin gelmesi sonucunda oluşmuştur (Ergin 1993: 164). Mihri Hatun Divanı'nda çekim eki görevinde kullanılır.

ancılayın K13-20

bencileyin G53-8r

2.1.5.2. Fiilden İsim Türetme Ekleri

Fiil tabanına gelerek isimler türeten ekler *fiilden isim türetme ekleri* (=fiilden isim yapma ekleri) denir (Ergin 1993: 115). Bu eklerden bazıları bir varlığı karşılamak üzere kalıcı isimler yaparken bazıları da fiilin bildirdiği hareketin isimlerini yaparlar. Bu sebeple, söz konusu eklerden bazılarına *isim-fiil* (=fiil ismi, mastar) ekleri denir. Bu bölümde, kalıcı isimler türeten ekler ele alınmıştır. Geçici isimler türeten ekler *Fiilimsiler* bölümünde incelenecektir.

- **{-mAk} Eki**

Fiil tabanlarına gelerek fiilin bildirdiği hareket ismini yapar. Mihri Hatun Divanı'nda söz konusu ekin kalıcı isim türettiği bir eskicil kelimeye rastlanmıştır.

uçmaķ TN-132

- **{-mA} Eki**

Fiil tabanlarına gelerek fiilin bildirdiği harekete bağlı iş isimleri türeten ektir. Bunun yanı sıra nesne isimleri yapmak için de kullanılır (Ergin 1993: 176). Mihri Hatun Divanı'nda üç örneğine rastlanan bu ekin ünlüsü daima düzdür.

bilişde G156-3

görüşde G156-3

gelişde G156-5

- **{-m} Eki**

Fiilin bildirdiği hareketle ilgili kalıcı nesne isimleri türetir. Bununla birlikte fiille ilgili durum, iş, varlık, âlet ve yer isimleri de türetebilir (Ergin 1993: 178). Mihri Hatun Divanı'nda iki örnekte kullanıldığı görülmektedir.

ölümümü TN-341

bir içim şu G4-4

- **{-k} Eki**

Fiilin bildirdiği harekete maruz kalan ve o hareketten doğan ayrıca hareketi yapan nesne isimleri türetir (Ergin 1993: 178). Mihri Hatun Divanı'nda dört örnekte kullanıldığı görülmektedir.

yazuğ "kusur, hata, günah" G75-4

eksük G127-6

ırağ G179-4

yaylağ MUR4-1

- **{-Ak} Eki**

Bu ek, fiilin bildirdiği hareketi çok yapan veya harekete maruz kalan nesne isimleri türetir. Bununla birlikte hareketin yapıldığı yeri, hareketle ilgili aleti, o hareketle yapılan şeyi bildiren nesne isimleri türetmek için de kullanılır (Ergin 1993: 178). Mihri Hatun Divanı'nda bir örnekte kullanıldığı görülmektedir.

bıçağ G175-4

- **{-n} Eki**

Fiilin bildirdiği hareketi yapanı, olanı ve bu harekete maruz kalan isimler türetir.

āhum tütüni “ahımın dumanı” G181-4
yağın T-7

- **{-gU} Eki**

Bu ekle, çoğunlukla yapma bildiren fiillerden fiilin bildirdiği hareketi yapan, harekete maruz kalan nesne isimleri türetir. Fiilin bildirdiği işin ismini veya bu hareketle ilgili alet isimlerini yapar. Mihri Hatun Divanı’nda ekin ünlüsü yuvarlaktır.

sevgülü yāri G55-3
sevgüsü G181-4

- **{-cAk} Eki**

Mihri Hatun Divanı’nda, bir örnekte fiilin bildirdiği hareketle ilgili alet ismi türettiği tespit edilmiştir.

şalıncağında G195-4

- **{-IcI} Eki**

Bu ek, fiilin bildirdiği hareketle ilgili *fail* (=kılıcı) isimleri türetir. İşlevi, fiilin bildirdiği hareketin çok yapıldığını ifade etmektir. Genellikle meslek isimleri yapmakla beraber bazen sıfat görevinde kullanılan isimler de türetir. Mihri Hatun Divanı’nda iki örneğine rastlanmıştır.

nişāncı G51-1
dilenci (<dilenici) G51-5

- **{-ç} Eki**

Fiilin bildirdiği hareketin çok yapıldığını bildiren bu ek, genellikle dönüşlü fiil gövdelerine getirilir. Türettiği isimler fiili yapanı, harekete maruz kalanı veya hareket sonunda ortaya çıkan durumu ifade eder. Mihri Hatun Divanı’nda bir örneğine rastlanmıştır.

iller gülencidür G51-3

- **{-U} Eki**

Fiil tabanlarına gelerek olan, yapan ya da yapılan nesnelere karşılaman isimler türetir. Bu ek, Eski Türkçede {-ğ / -g} fiilden isim türetme ekinin yardımcı ünlüsü durumundayken eklerdeki /ğ/ ve /g/ ünsüzlerinin Batı Türkçesinde düzenli

bir şekilde düşürülmesi sonucunda asıl yapım ekinin işlevini üzerine almıştır (Ergin 1993: 182). Mihri Hatun Divanı'nda birkaç örneği bulunan bu ek, Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi yuvarlak ünlülü şekilleriyle kullanılır.

yazuyı (<yaz-ı-ğ) G149-4

kapusına (<kap-ı-ğ) G177-8

tapuña (<tap-ı-ğ) G204-4

aqlum bilüm (<bil-i-g) “bilgi” TN-443

2.1.6. İsim Çekim Ekleri

İsimlerin başka isimlerle ve fiillerle hem morfolojik hem de semantik ilişki kurmasını sağlayan eklere *isim çekim ekleri* denir. Bu ekler, eklendikleri ismin kelimedenden daha büyük dil birimleri içinde kullanılabilmelerini sağlarlar. Çokluk eki, başka kelimelerle gramatikal ilişki kurmaması bakımından diğer çekim eklerinden ayrılır.

2.1.6.1. Çokluk Eki

Türkçede çokluk ifadesini sağlayan {+lAr} eki, isimlerin iki veya daha fazla sayıda olduğunu gösterir. Ekin Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımı Türkiye Türkçesinden farklı değildir.

âşıklar K4-6

cânlar K13-13

dostlar “ey dostlar” G11-4

güller G19-2

dinleyenler TN-445

2.1.6.2. İyelik Ekleri

Eklendiği isimlerin hangi varlığa ait olduğunu bildirmek için kullandığımız eklere *iyelik ekleri* denir (Ergin 1993: 210). İyelik ekleri, Türkçede altı şahsa göre ve her şahıs kategorisi için ayrı bir ekle çekimlenmektedir.

Mihri Hatun Divanı'ndaki iyelik çekimi, bugünkü yazı dilinde olduğu gibidir. Ancak ikinci teklik ve çokluk şahıs çekimlerinde genizsi /n/ ünsüzü korunmuştur. Birinci ve ikinci çokluk şahıs iyelik eklerinin ünlüsü daima yuvarlak

olduğu hâlde, üçüncü teklik ve çokluk şahıs iyelik eklerinin ünlüsü her şartta düzdür. Ayrıca, ünsüzle biten bir kelimedenden sonra kelime ile iyelik eki arasında dar yuvarlak bir yardımcı ünlü türemektedir. İyelik eklerinin Mihri Hatun Divanı'ndaki durumu şu şekildedir:

Tablo 2.3. İyelik Ekleri

1. T. Ş.	-(U)m
2. T. Ş.	-(U)ñ
3. T. Ş.	-i, -i / -si, -si
1. Ç. Ş.	-(U)mUz
2. Ç. Ş.	-(U)ñUz
3. Ç. Ş.	-ları, -leri

1. Teklik Şahıs {+(I)m}

dostum G32-1
vücūdum G32-6
ḳaddüm G33-4
sīnem G44-4
elüm G65-3

2. Teklik Şahıs {+(I)ñ}

emrūñ K2-2
çeşmūñ G14-2
ayağūñ G27-6
dergāhuñ G28-1
müjeñ G202-2

3. Teklik Şahıs {+I} / {+sI}

ḳapusı K3-5
gözi G23-3
zūlfī G46-7
bendesı TN-291
mı' rācı TN-300

1. Çokluk Şahıs {+(I)mIz}

başumuz G57-3
gicemüz G62-3
rüsvâligumuz G61-5
adumuz TN-425
büsemüz G51-4

2. Çokluk Şahıs {+(U)ñUz}

sāyeñüz M2-22
gözüñüz TN-334
özüñüz TN-334
ķabrüñüz TN-335

3. Çokluk Şahıs {+IArI}

chl-i ‘aşķ dillerin K1-4
cihān husrevleri K4-10
zamāne hūbları G37-5
ölenlerine TN-414
cānları TN-429

2.1.6.3. Aitlik Eki

Bu ek isimleri başka isimlere bağlayan çekim ekidir. İyelik ekleri eklendikleri isimlerin başka bir varlığa ait olduğunu gösterirken, aitlik eki kendinden sonraki ismin eklendiği isme ait olduğunu bildirir. Bulunma hâli ve ilgi hâli eklerinden sonra da gelebilen aitlik eki, çoğunlukla ismin sıfat görevinde kullanılmasını sağlar. Bu sebeple yapım eki olduğunu düşünenler de vardır. Mihri Hatun Divanı’nda da Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibi tek şekillili olan bu ek, ünlü uyumlarını aksatmaktadır.

gülistândaki K10-6
bâğ-ı hüsünüdeki MN1-12
sendeki K2-20
şimdiki G19-6
evvelki G156-1

2.1.6.4. Küçültme Ekleri

Küçültme ekleri, eklendikleri isimlere küçültme, sevgi, şefkat anlamları katar. Bu ekler, bazen yapım eki bazen de çekim eki gibi değerlendirilebilmektedir (Ergin 1993: 155-158).

{+cIk}

a efendicigüm G108-1, G108-2

{+cAgIz}

hey benüm begcegizüm MUR8-4

2.1.6.5. Hâl Ekleri

İsimler, genel olarak fiillerle bazen de başka isimlerle kurdukları anlam ilişkisi çerçevesinde belli hâl çekimine girerler. Bu anlam ilişkileri, hem gramatikal bir göstergeyle hem de bir göstergeye ihtiyaç duyulmaksızın kurulabilir. İsmi fiile veya başka bir isme göre durumunu bildiren bu hâl kategorilerini gramatik düzlemde sağlayan ekler *hâl ekleri* denir (Ergin 1993: 215).

• İlgi Hâli Eki

Eklendiği isimleri kendisinden sonraki başka bir isme bağlayan ilgi eki, isim unsurları arasında semantik bir bağ kurulmasını sağlar. Mihri Hatun Divanı'nda ekteki bugünkü yazı dilinde dış sesine dönüştürülen genizsi /n/ sesini de korunmuştur. Ayrıca ekin ünlüsü daima dar yuvarlaktır.

bir seyyārenüñ çeşmine K3-6

ol şehüñ ‘adli K3-15

hūbluğuñ eyyāmı G184-6

‘aşıqlaruñ hūnını G194-5

bu dünyānuñ yalanına T-7

• Belirtme Hâli Eki

Bazı fiiller, tabanının taşıdığı anlama bağlı olarak ifade ettiği hareketi herhangi bir nesneye yöneltilir. Bu fiillere geçişli fiillerdir (Ergin 1993: 220). Eklendiği ismi geçişli bir fiile bağlayan belirtme hâli eki, fiilin bildirdiği hareketin

tesir ettiği nesneyi belirgin hâle getirir. Türkiye Türkçesi yazı dilinde artlılık-önlülük uyumuna bağlı olarak dört şekilli olan belirtme hâli eki, Mihri Hatun Divanı'nda sadece düz ünlülü şekilleriyle kullanılmaktadır. Ayrıca, iyelik eklerinden sonra kullanılan ve Eski Türkçe dönemi metinlerinde de örnekleri görülen {-n} belirtme hâli eki, Mihri Hatun Divanı'nda da üçüncü teklik şahıs iyelik ekinden sonra kullanılmaktadır.

cümle kitâbı arasañ K3-17

hayâtı bulur K3-23

bî-çâre Mihri'yi ağladur K3-25

genc-i hüsnüñ cevherin şağlar K4-6

zülfin depredüp K4-13

• Yönelme Hâli Eki

Bir hareketin yöneldiği noktayı bildiren isimler bu hâl ekini alırlar (Ergin 1993: 221). Fiilin bildirdiği hareketin yöneldiği yeri gösteren hâl ekidir. Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımı Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibidir.

hoş dâma K5-29

senüñ yoluña K5-31

başuma K8-8

habîbe G44-5

derdüme G158-1

Yönelme hâlinin Batı Anadolu ağızlarında bazen dar ünlülü şekilleriyle de kullanıldığı bilinmektedir. Bu tasarruf, bazı araştırmacılar tarafından hâl eklerinin karışmasına bağlanmıştır (Gülensoy 1988: 80, 85). Bu ikili şekilleri hâl eklerinin birbiri yerine kullanılması olarak değerlendiren araştırmacılar da bulunmaktadır (Buran 1996: 131-133, 162; Gülsevin 2002a: 87; Akar 2004: 50). Zeynep Korkmaz da yönelme hâli ekinin kullanımında ortaya çıkan dar ünlülü şekilleri, bölge ağızlarında çok yaygın olan ünlü darlaşmasına bağlamaktadır (1994: 45; 2005c: 228). Eklerdeki bu tercihin, fiil tabanının anlamıyla ilişkili olabileceğini düşünenler de bulunmaktadır. Buna göre, her fiil cümle denen büyük birlikler içinde birtakım boşluklar açar. Açılan bu boşluklar, çeşitli hâl eklerini almış tamlayıcılarla doldurulur. Tamlayıcının hangi hâl ekini alacağı noktasında belirleyici olan, fiil tabanının anlamıdır. Anlama bağlı olarak açılan ve hâl ekleri vasıtasıyla doldurulan bu boşluklara *istem* denir (Uğurlu 2000: 74; Uğurlu 2001: 201-202). Mesela, Türkiye Türkçesinde *gör-* fiili belirtme hâli eki almış bir

tamlayıcı istediği hâlde *bak-* fiili yönelme hâli eki almış bir tamlayıcı istemektedir. Fiilde meydana gelen eş zamanlı ve art zamanlı anlam değişikliklerine bağlı olarak fiil tabanının istemi de değişkenlik gösterebilir, yani farklı hâl eki almış tamlayıcılar gerektirebilir. Eski Türkçe döneminde belirtme hâli eki almış tamlayıcı isteyen *bin-* fiili, Türkiye Türkçesinde yönelme hâli eki almış bir tamlayıcı istemektedir. Batı Anadolu Ağızlarında yönelme ve belirtme hâli eklerinde görülen bu ikili kullanımlar da fiilin istemiyle ilgili farklı algılardan kaynaklanıyor olabilir. Mihri Hatun Divanı'ndaki bazı örneklerde de Batı Anadolu ağızlarındaki bu tasarrufa uygun kullanımlara rastlanmaktadır.

Ağlañ gülüñ ol 'aşığı ey hâl bilenler
Cânâni habîbi anuñ ırak ile gitdi G179-4

Böyle cihâna hûb yaratdı Hudâ seni
Hûb itdi ise dimedi ol pür-cefâ seni G184-1

Ġamuñdan hâste olup dil kapuñda yaşdanur taşu
Terahhüm kıl ki 'uşşâkuñ katı yaşdıkdadur başu G200-2

İşidüp derd ile inledi mi dülâb dağı
Giryeye vü zâr ile her dem dönüp ağlar beni G208-4

Yüri bezm-i harâbâta inen ta'n eyleme zâhid
Sen özüñi kayur halkuñ günâhın ağlama zâhid T-2

• **Bulunma Hâli Eki**

Bulunma hâli eki, fiilin bildirdiği hareketin gerçekleşme yerini göstermek için kullanılır. Bu ek, eklendiği ismi fiile bağlar (Ergin 1993: 222). Türkçede bulunma hâli eki ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı olarak şekillenir. (Buran 1996: 181). Mihri Hatun Divanı'nda ise Osmanlı Türkçesinin genel eğilimine bağlı olarak bulunma hâli ekinin ünsüzü daima tonlu şekilleriyle karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, Türkiye Türkçesi için belirgin bir özellik olan ünsüz uyumunu bozmaktadır.

gülşende K5-2
gülüstânda K5-21
cihânda K7-16
dilde K9-1
felekde G43-7

- **Ayrılma Hâli Eki**

İsimleri fiile bağlayan bu hâl eki, fiilin bildirdiği hareketin ayrıldığı yeri gösterir (Ergin 1993: 223). Türkçede ünlü ve ünsüz uyumlarına göre dört şekilli olan ek, Mihri Hatun Divanı'nda bulunma hâli ekinde olduğu gibi daima tonlu şekilleriyle kullanılır.

süñükden G175-4

felekden G185-5

toprakdan M2-26

hâkden TN-7

yokdan TN-170

- **Eşitlik Hâli Eki**

Bu ek, isimlere gelerek benzerlik ifade eder. Bazı isimlerle birlikte görelilik, kadarlık gibi durumları da bildirirler. İsimler, kendilerini fiile bağlayan bu ek sayesinde fiilin gerçekleşme şeklini ve tarzını gösterirler. Ayrıca bu ekler, isimlerin cümle dediğimiz düzlem içinde zarf görevinde kullanılmalarını sağlarlar (Ergin 1993: 227).

Mihri Hatun Divanı'nda eşitlik hâli için $\{+cA\}$, $\{+cAk\}$ ve $\{+lAyIn\}$ $\{+cIlAyIn\}$ olmak üzere dört ek kullanılmaktadır.

$\{+cA\}$ Eki

Bu ekin esas görevi isimleri benzerlik ifadesiyle fiile bağlamaktır. Ancak, *iricene* örneğinde olduğu gibi, sıfat olarak kullanılan isimlere küçültme ve benzerlik anlamı da verebilir.

Türkiye Türkçesi yazı dilinde de eşitlik hâli için kullanılan ek, Türkçe gramer kitaplarında isim çekim ekleri içinde değerlendirilir. Ancak, çoğu zaman çekim eki fonksiyonunu kaybederek isimden isim türetme eki durumuna gelmiştir (Ergin 1993: 227).

zerrece K2-6

öñüñce K6-13

yanuñca G6-5

kılca G204-4

tağlarca M1-22

{+cAk} Eki

Bu ek aslında küçültme ifade eden bir yapım eki olduğu hâlde, Eski Anadolu Türkçesi döneminden itibaren eşitlik eki gibi kullanılmıştır. Türkiye Türkçesinde, eşitlik eki olarak kullanımı zayıflayarak kalıplaşmış bazı kelimelerde kalmıştır (Ergin 1993: 229). Mihri Hatun Divanı'ndaki birkaç örnekte ekin eşitlik eki işleviyle kullanıldığı görülmektedir.

t̄izcek G85-2

{+cIIAyIn} Eki

Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi dönemlerinde eşitlik eki olarak sıkça kullanılan bu ek Türkiye Türkçesi yazı dilinde işlevini kaybederek tamamen kaybolmuştur (Ergin 1993: 229). Mihri Hatun Divanı'nda da özellikle zamirlerden sonra eşitlik eki işleviyle kullanıldığı görülmektedir.

ancılayın meddāh K13-20

bencileyin bülbül G53-8

bencileyin G80-2

bencileyin bahtı kara G121-1

sencileyin ruhları gül K5-23

sencileyin gül-izār K6-18

• Araç Hâli Ekleri

Araç hâli ekleri, isimlere gelerek onları bir fiile bağlar ve fiilin bildirdiği hareketin gerçekleşmesinde kullanılan aracı veya fiildeki hareketi özneye birlikte yapan kişiyi göstermek amacıyla kullanılır. Türkçede araç hâlini ifade etmek için kullanılan {+n} eki, Batı Türkçesinde işlevini kaybetmiş yerini *ile* edatına bırakmıştır. Kalıplaşma yoluyla bazı kelime ve edatlarda varlığını sürdüren bu ek, artık çekim ekinde çok isimden isim türetme eki görünümündedir (Ergin 1993: 225-226). Türkiye Türkçesinde araç hâlini ifade etmek için *ile* edatının ekleşmesiyle ortaya çıkan {+IA} eki kullanılır. Osmanlı Türkçesi dil özelliklerine göre yazılan Mihri Hatun Divanı'nda Eski Anadolu Türkçesindeki gibi edatlı çekimin yanı sıra eskicil {+n} ekinin de kullanıldığı görülmektedir.

{+IA} Eki

Türkiye Türkçesinde araç hâlini ifade etmek için {+IA} eki kullanıldığını belirtmiştik. Bu ek, aslında *il-* fiilinin {-A} zarf-fiil ekiyle kalıplaşmasıyla birlikte oluşan *ile* edatının zamanla ek hâline gelmiş şeklidir. Anadolu ağızlarında ünlü

uyumuna bağılı olarak {+IIA} şeklinde kullanılır ve hem *ile* edatının izini taşıması hem de ekleşme sürecinde önceki aşamayı göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Mihri Hatun Divanı'nda yaygın olarak kullanılmaktadır.

mîve-i luţfuñla K2-18

luţfi hevâsıyla K3-7

âhumla K5-32

leb-i mey-gûmı hayâlile K8-17

yed-i kudretle K10-6

{+n} Eki

Tarihî lehçelerde kullanılan {+n} araç hâli eki, Batı Türkçesinde işlekliliğini kaybederek yerini {+IA} ekine bırakmıştır. Türkiye Türkçesi yazı dilinde de *yazın*, *kışın* kelimelerinde kalıplaşarak bir bakıma isimden isim türetme eki durumuna gelmiştir. Bu ek, Mihri Hatun Divanı'nda da sınırlı sayıdaki örnekte eşitlik eki işleviyle kullanılmıştır.

gündüzün G26-3, G155-5, K14-31

sensüzün G91-2, K17-6

şubha degin G6-4

2.2. Fiiller

İş, oluş, hareket bildiren kelimelere fiil denir. Fiil tabanları, tek başlarına kullanılamazlar ve ancak mastar ekiyle ifade edilebilirler. Mastar ekinin çıkarılmasıyla ortaya çıkan fiil tabanları, belli bir kip ve şahıs ekini alarak çekimlenmek suretiyle kullanılabilirler (Ergin 1993: 266).

Fiillerin Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımı, Türkiye Türkçesi yazı dili ve ağızlarında olduğu gibidir. Ancak, eserin yazıldığı dönemin ses özelliklerine bağılı olarak fiil kök veya gövdelerinde bazı değişiklikler olduğu görülmektedir. Az sayıda da olsa Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunmayan fiillere rastlamak mümkündür.

2.2.1. Fiil Türetme Ekleri

Fiiller, genel olarak yapıları bakımından basit, türemiş ve birleşik olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Türemiş fiiller, isim veya fiil köklerine yapım

(türetme) ekleri getirilmek suretiyle meydana getirilir. Yapım ekleri de eklendikleri kelime türüne göre birbirinden farklı kategorilerde değerlendirilir.

2.2.1.1. Fiilden Fiil Türeten Ekler

Fiil kök veya gövdelerine gelerek fiilin önceki anlamına bağlı yeni fiiller türetmek için kullanılan ekler *fiilden fiil türetme ekleri* (= *fiilden fiil yapım ekleri*) denir.

- **{-mA-} Eki**

Bu ek, fiilin anlamını olumsuzlaştırdığı için *olumsuzluk eki* diye de adlandırılır. Fiil tabanlarına gelerek fiilin bildirdiği hareketin gerçekleşmediğini ifade eder. Mihri Hatun Divanı'nda da Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibidir.

ihsān itmeseñ K2-6

iltmese “iletme, ulaştırma” K3-9

zebūnuñ olmaya K7-5

yār olmayıcağ K8-6

ağlatmasun G41-5

Olumsuz fiillerin geniş zaman ikinci ve üçüncü şahıs çekimlerinde {-mAz} eki kullanılır.

komaz “bırakmaz” K1-18

virmezdi K3-2

yaraşmaz K8-16

haṭā olmaz idi G29-5

bilmezem G7-1

Yeterlilik fiilinin olumsuz geniş zaman çekimi de {-ImAz}, {-AmAz} şeklinde yapılmaktadır.

bulamazsuñ K5-10

taḫrīr idemez G24-5

göremez G123-4

bulmaduğ G56-5

azdurımadı G143-6

bilimedüm MUR2-4

- **{-n-} Eki**

Fiil tabanlarını edilgen veya dönüşlü hâle getiren bu ek, Mihri Hatun Divanı'nda da Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibidir. Ancak, ünsüzle biten fiil tabanlarına eklendiğinde arada türeyen yardımcı ünlü daima düz dardır.

görünür K8-6

tağındı K12-4

mağrem idinme G200-6

sürinüp G204-4

bulunur MÜS-10

- **{-l-} Eki**

Bu ek, fiil tabanlarını edilgen hâle getirir. Ekin Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımı, Türkiye Türkçesi yazı dilinden farklı değildir. Ancak, ünsüzle biten fiil tabanlarına eklendiğinde arada türeyen yardımcı ünlü daima düz dardır.

yapılmış G150-5

dökülür G157-3

ögilüp G182-3

aşıldı G187-4

açılınca G190-2

- **{-ş-} Eki**

Fiil tabanlarına gelerek işteşlik bildiren bu ek, Mihri Hatun Divanı'nda da Türkiye Türkçesi yazı dilindeki gibidir. . Ancak, ünsüzle biten fiil tabanlarına eklendiğinde arada türeyen yardımcı ünlü daima düz dardır.

irişdi MÜF2

yapışmasun G43-6

dürişüp G57-7

çekişür “çekiştirir” G147-6

yetişdi “ulaştı” G183-1, G183-5

- **{-Ur-} Eki**

Fiilin bildirdiği hareketin başkasına yaptırıldığını ifade eder. Türkiye Türkçesinde sadece ünsüzden oluşan bu ek, Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi dönemlerinde ünlü ve ünsüz sestem oluşmaktaydı. Ayrıca, bugün fiil tabanı ile ek arasında yardımcı ses olarak türeyen ünlü, bu dönem metinlerinde

ekin bünyesinde ve daima dar yuvarlaktır. Yazıldığı dönemin dil özelliklerine bağlı olarak Mihri Hatun Divanı'nda da ekin {-Ur} şeklinde kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, fiil tabanlarında ünlü uyumunun bozulmasına sebep olur.

toyurur K1-15

bişürdiler G37-2

içüre K4-8

artursa G28-3

şaşurdılar G37-3

- **{-t-} Eki**

Fiilin bildirdiği hareketin başkasına yaptırıldığını ifade eden bu ek, Mihri Hatun Divanı'nda da Türkiye Türkçesi yazı dilindekinden farklı değildir.

tabıtmasun "buldurmasın" G4-4

depretse G137-3

iñletme G137-4

aķıtduđı şudur G139-6

ağrıtma G151-6

Söz konusu ek iki ünlü arasında kaldığı zaman tonlulararak {-d-} şekilne dönüşür.

ağladur (<yığı+la-) K3-25

tıraķa çatladısardur G155-3

depredüp K4-13

beñzedüp K10-3

aķıdursın TN-154

- **{-dUr-} Eki**

Fiilin bildirdiği hareketin başkasına yaptırıldığını ifade eder. Türkiye Türkçesinde ünlü ve ünsüz uyumuna bağlı olarak sekiz şekilli olan ek, Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi dönemlerinde sadece tonlu ve yuvarlak şekilleriyle kullanılmıştır. Mihri Hatun Divanı'nda da yazıldığı dönemin dil özelliklerine bağlı olarak tonlu ve yuvarlak şekilleri karşımıza çıkar. Bu durum, söz konusu ekle türetilen fiillerde Türkiye Türkçesindeki ünlü ve ünsüz uyumu kurallarını bozmaktadır.

öldürürseñ G4-4
yağdı yandurdı G5-4
azdurımadı G143-6
bildürdi G177-2
ıolduralum G153-3

- **{-Ar-} Eki**

Fiil tabanlarını oldurgan veya ettirgen hâle getireen bu ek, Mihri Hatun Divanı'nda sadece kalın ünlülü şekliyle karşımıza çıkmıştır. İnce sıra fiil tabanlarında ise aynı fonksiyondaki {-Ûr} ekinin ince ünlülü şekli kullanılmıştır.

burtardı “buruşturdu” K8-20
koparur “kparır” G125-3
çıkarmasun G134-4
uyar “uyandır” M1-19
koparmaklık “ayrılmak, sıyrılmak” TN-419

- **{-gür-} Eki**

Fiil tabanlarını oldurgan veya ettirgen hâle getireen bu ekin Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımı oldukça sınırlıdır. Söz konusu ek, sadece iki fiil tabanında ince ünlülü şekliyle kullanılmıştır.

irgürür “ulaştırır” K1-5
âb-ı hayât irgüren K13-4
irgürmeye G184-2
irgürem G192-4
dirgür “yaşat” MUR6-7

2.2.1.2. İsimden Fiil Türeten Ekler

İsim tabanlarına gelerek o ismin anlamına bağlı bir hareketi karşılamak üzere yeni bir fiil türeten ekler *isimden fiil türetme* (= *isimden fiil yapım*) ekleri denir.

- **{+IA-} Eki**

Türkçenin işlek fiil türetme eklerinden biridir. Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımı Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibidir.

ağladur (<yığı+la-) K3-25

başladı K12-20
katlansun G14-3
nây gibi inleyen G22-6
dil-berüñ la‘li nebâtın dişlemiş âdem de G44-6

- **{+l- / +Al-} Eki**

Türkiye Türkçesinde işlek fiil türetme eklerinden biridir. Sıfat olarak kullanılan isimlerden, ismin anlamıyla ilişkili fiiller türetir. Ünlü ile biten isim tabanlarına ekin {+l-} şekli; ünsüzle biten isim tabanlarına da {+Al-} şekli getirilir. Mihri Hatun Divanı’nda tek örneğine rastlanmıştır.

inceldüm G139-5

- **{+A-} Eki**

Türkiye Türkçesinde işlek olan fiil türetme eklerinden biridir. Mihri Hatun Divanı’nda birkaç örneğine rastlanmıştır.

yaşa TN-345
oynaram “oynuyorum” G78-2
beñzerem “benziyorum” K6-5, K12-15, K12-23

- **{+r- / +Ar-} Eki**

Genellikle renk isimlerinden, ismin anlamına bağlı fiiller türeten yapım ekidir. Mihri Hatun Divanı’nda üç örneğine rastlanmıştır.

delürse G176-2
şarardı G205-4
kızardı G205-4

- **{+dA-} Eki**

Türkiye Türkçesi yazı dilinde işlekliliğini kaybederek *aldat-* fiilinde olduğu gibi kalıplaşmış hâlde bulunan bu ek, Mihri Hatun Divanı’nda da aynı fiilin farklı çatılarında kalıplaşmış olarak karşımıza çıkmaktadır.

‘âşkın aldayıcı kıvli yalan yârına G74-3
yalan dilüñe aldanup “yalancı diline veya yalan sözüne kanıp” G99-2
al ile aldayı aldayı G126-3
aldadı G157-2
aldar imişsin G193-5

2.2.2. Fiil Çekim Ekleri

Fiillerin, kullanılabilmeleri için ifade ettikleri hareketlerin bir nesneye bağlanması gerekir. Bu da ancak fiil kök veya gövdelerinin, şekil ve zaman ekleriyle şahıs eklerini alarak çekimli hâle gelmeleriyle mümkündür (Ergin 1993: 266). Fiilleri belli bir kip ve şahsa bağlı olarak çekimleyen ekler *fiil çekim ekleri* denir.

2.2.2.1. Şahıs Ekleri

Fiilin bildirdiği iş, oluş veya hareketin kim tarafından gerçekleştirildiğini gösteren ekler *şahıs eki* denir. Şahıs ekleri mutlaka şekil ve zaman eklerinden sonra eklenir. Köken bakımından iki tip şahıs eki vardır.

Zamir Kaynaklı Şahıs Ekleri

Şahıs eklerinden bazıları, fiillerin şekil ve zaman eki almış şekilleri üzerine getirilen şahıs zamirlerinin ses değişikliğine uğrayarak ekleşmesi sonucunda oluşmuştur. Birinci tip şahıs ekleri diye de adlandırılan bu ekler, *öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman ve gereklilik* çekimlerinde kullanılır. Bu eklerin Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımı, hemen hemen Türkiye Türkçesi yazı dilindeki gibidir. Birinci teklik şahıs eki bazı örneklerde Azeri Türkçesinde ve Doğu Anadolu ağızlarında olduğu gibi {-Am} şeklindedir. Bunun dışında, özellikle geniş zaman birinci teklik şahıs çekiminde {- (I)n} eki de kullanılmaktadır. Sadece ikinci teklik ve çokluk şahıs eklerinin ünlüsü ise daima düzdür. Ayrıca birinci çokluk şahıs çekiminde de ek ünlüsü daima yuvarlaktır. Aynı şahıs ekinin Eski Anadolu Türkçesi döneminde olduğu gibi {-vUz} şeklinde kullanıldığı örneklerde de rastlanmaktadır. Birkaç örnekte de ekin {-yUz}. şeklinde kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 2.4. Zamir Kaynaklı Şahıs Ekleri

1. Teklik Şahıs	<i>-im / im / -Am / -(i)n / (i)n</i>
2. Teklik Şahıs	<i>-sin / -sîn</i>
3. Teklik Şahıs	-
1. Çokluk Şahıs	<i>-uz / -üz / -vuz / -vüz / -yuz / -yüz</i>
2. Çokluk Şahıs	<i>-sınız / -siniz</i>
3. Çokluk Şahıs	<i>-lAr</i>

İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri

Fiil çekiminde kullanılan şahıs eklerinin bazıları da iyelik eklerinin etkisiyle meydana gelmiştir. Bu eklerin, {-t} fiilden isim yapma eki ile iyelik eklerinin kaynaşması sonucunda bilinen geçmiş zaman ekinin ortaya çıktığı düşünülmektedir (Ergin 1993: 283). Buradan hareketle, sadece bu kip mahsus şahıs eki şeklinde kullanılan bu ekler, Osmanlı Türkçesi döneminden itibaren şart kipinde de kullanılmaya başlamıştır. İkinci tip şahıs ekleri diye de adlandırılan bu ekler günümüzde *bilinen geçmiş zaman* ve *şart* çekimlerinde kullanılmaktadır.

İyelik kaynaklı şahıs eklerinin Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımı, birkaç farklılık dışında Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibidir. İkinci teklik ve çokluk şahıs eklerindeki genizsiz /n/ ünsüzü korunmuştur. İkinci çokluk şahıs ekinin ünlüsü de daima yuvarlaktır.

Tablo 2.5. İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri

1. Teklik Şahıs	<i>-m</i>
2. Teklik Şahıs	<i>-ñ</i>
3. Teklik Şahıs	-
1. Çokluk Şahıs	<i>-k / -k</i>
2. Çokluk Şahıs	<i>-ñuz / -ñüz</i>
3. Çokluk Şahıs	<i>-lAr</i>

2.2.2.2. Şekil ve Zaman Ekleri

Fiiller, insanın çevresinde algıladığı hareketlere verilen isimlerdir. Aslen bir sözlük malzemesi olan fiiller, tek başlarına kullanılamayan; ancak bazı ekleri

aldıkları anda kullanım alanına çıkan kelimelerdir. Kök veya gövde hâlindeyken isimlerle morfolojik ve semantik bir ilişkisi bulunmayan fiiller, çekime girdiklerinde diğer kelimelerle semantik bir ilişki kurarlar Çekimli fiillerde kip, zaman, kişi ve görünüş kavramları bulunur (Ergin 1993: 266-267; Korkmaz 2003: 527).

Fiil tabanlarının bildirdiği kılış, oluş veya hareket belli bir gramer kalıbı içinde ifade edilir. Fiildeki hareket, oluş veya kılışın konuşan, dinleyen ve sözü edilen açısından hangi biçimde yansıtıldığını ifade eden gramer kalıplarına *kip* denir. Fiil kök ve gövdelerine getirilerek onları belli bir kalıba sokan eklere de *kip ekleri* denir (Ergin 1993: 273; Korkmaz 2003: 569).

Türkiye Türkçesinde dokuz kip bulunmaktadır. Bunlardan beşi, fiildeki hareketin belli bir zaman dilimi içinde gerçekleştiğini veya gerçekleşeceğini bildirir. Bu sebeple bunlara *bildirme kipleri* denir. Diğer dört kip ise fiildeki hareketin henüz gerçekleşmediğini, gelecekteki bir zaman dilimi için tasarlandığını ifade ettiği için kullanıldığından bunlara *datasarlama kipleri* denir (Ergin 1993: 273).

- **Bildirme Kipleri**

Fiildeki hareket, oluş veya kılışın belli tarzda gerçekleştiğini veya gerçekleşeceğini bildiriren bu ekler, aynı zamanda fiildeki hareketin gerçekleşme zamanını da gösterirler (Ergin 1993: 273; Korkmaz 2003: 583). Bu nedenle, bildirme kipi eklerine *zaman ekleri* de denir. Zaman ekleri, kip fonksiyonları benzer olsa da ifade ettikleri zaman kavramına göre *geniş zaman eki*, *bilinen geçmiş zaman eki*, *öğrenilen geçmiş zaman eki*, *şimdiki zaman eki*, *gelecek zaman eki* adlarını alırlar.

Geniş Zaman

Fiildeki hareketin, geçmiş ve gelecek zamanları da kapsayan geniş bir zaman diliminde, yani zaman düzleminin tamamında gerçekleştiğini ve gerçekleşmeye devam ettiğini gösteren fiil kipidir. Türkiye Türkçesinde geniş zaman kipi $\{-I)r\}$ ve $\{-Ar\}$ ekleriyle ifade edilir (Ergin 1993: 275; Korkmaz 2003: 637).

Geniş zaman eklerinin Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımını Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğundan farklı değildir. Ancak, ikiden fazla heceli fiillerle bazı tek heceli fiillere getirilen $\{-(I)r\}$ eki, günümüzde tek ünsüzden oluşan bir ek durumundayken, Mihri Hatun Divanı'nda $\{-ur /-ür\}$ şeklindedir. Ekin ünlüsü daima yuvarlak olduğu için ünlü uyumunu bozmaktadır. Ünlüyle biten fiil tabamlarından sonra $\{-r\}$ eki kullanılmıştır.

1. Teklik Şahıs

Geniş zaman kipinin birinci teklik şahıs çekiminin çoğunlukla Azeri Türkçesinde ve Doğu Anadolu ağzlarında olduğu gibi $\{-Am\}$ ekiyle yapıldığı görülmektedir.

dilerem K10-15, G5-1

ölürem G14-1, G151-2, G167-3

ağlaram G32-2, G32-4, G48-2, G157-3

bilürem G160-3

virürem G62-2, MUR7-5

Geniş zaman kipinin birinci teklik şahıs çekiminde bazen $\{-(In)\}$ eki kullanılmaktadır.

öldürürin G84-5

n'eylerin G128-4

Birkaç örnekte de Türkiye Türkçesi yazı dilindeki gibi $\{-Im\}$ eki kullanılmıştır. Bu örneklerde şahıs ekinin ünlüsü yuvarlatır.

cân virürüm G29-1

dirüm G47-4, MUR6-4

2. Teklik Şahıs

İkinci teklik şahıs çekimi $\{-sin / -sin\}$ ekleriyle yapılmaktadır.

güldürürsin G21-5

ķorsın G21-5

n'eylersin G37-3

görürsin G58-5

bilürsin G95-8

Bir örnekte ise şahıs ekinin hem yuvarlak ünlü hem de genizsi /n/ ünsüzü bulunan {-sUñ} şekliyle kullanıldığı görülmektedir.

görürsün T-7

3. Teklik Şahıs

Üçüncü teklik şahıs çekimi Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibi eksiz yapılmaktadır.

çıkar G39-1

yanar G44-3

öldürür G48-1

kaçurur G54-1

beñzer G71-1

1. Çokluk Şahıs

Birinci çokluk şahıs çekimi, çoğunlukla zamir kaynaklı {-uz / -üz} ekiyle çekimlenir.

temāşā iderüz K17-3

başlaruz G56-1

taşlaruz G56-4

yalvaruruz G62-4

ölürüz G63-6

2. Çokluk Şahıs

Mihri Hatun Divanı'nda ikinci çokluk şahıs çekimi {-sUz} ekiyle yapılmıştır. Ancak, metinde tek örneği bulunmaktadır.

bilürsüz TN-338

3. Çokluk Şahıs

Üçüncü çokluk şahıs çekimi içi {-lAr} eki kullanılmıştır.

bilürler K14-20
men' iderler G25-1
tutarlar G125-4
yürürler G164-3
bulurlar M2-18

Türkiye Türkçesinde geniş zamanın olumsuz şekli için birinci şahıs çekimlerinde {-mA} eki, ikinci ve üçüncü şahıs çekimlerinde ise {-mAz} eki kullanılır. Mihri Hatun Divanı'nda ise bütün şahıs çekimlerinde {-mAz} ekinin kullanıldığı görülmektedir.

meyl itmez "meyletmem, yönelmem" G138-2
yād eylemezsin G186-9
komazsın TN-149
epsem olmaz G63-1
sevmez G74-4
komazuz G61-4
terk itmezüz G63-6
komazlar G11-3
dimezler MUR2-1

Birkaç örnekte birinci teklik şahıs çekimi için {-mA} eki kullanılmıştır. Bu örneklerde şahıs eki olarak hem {-m} hem de eskicil {-n} eki kullanılmıştır.

bilmen "bilmem" G102-1
bilmem G134-5, G164-5, TN-230
guşsa çekmem G138-4
komam G187-2
almam G202-3

Bilinen Geçmiş Zaman

Fiilin bildirdiği iş, oluş veya hareketin konuşma zamanından önceki bir zaman diliminde gerçekleştiğini ve konuşan kişinin bu iş, oluş veya hareketi bizzat gördüğünü ifade eder (Ergin 1993: 282; Korkmaz 2003: 584). Türkiye Türkçesinde ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı olarak sekiz şekilli olan ek, Mihri Hatun Divanı'nda sadece tonlu şekilleriyle kullanılır. Ekin ünlüsü de birinci ve

ikinci şahıs çekimlerinde yuvarlak, üçüncü şahıs çekimlerinde düzdür Bu durum, ekin hem ünlü hem de ünsüz uyumunu bozmasına sebep olur.

1. Teklik Şahıs

Birinci teklik şahıs çekiminde iyelik kaynaklı $\{-m\}$ şahıs eki kullanılmıştır.

yazdum K6-11
şandum K17-14
seyr eyledüm G15-5
aldum G30-4
virđüm G36-1

2. Teklik Şahıs

İkinci teklik şahıs çekiminde iyelik kaynaklı $\{-n\}$ eki kullanılmıştır.

gūş itmedün G4-3
siyeh-pūş itdün G16-5
düşdün G19-2
bulmadun G65-4
esir olduñ G115-1

3. Telik Şahıs

Üçüncü teklik şahıs çekimi, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi eksiz yapılmaktadır.

yazdı K1-1, G3-10
kať eyledi K2-8
buldı K3-18
tutdı G11-5
yandı göyündi G135-3

1. Çokluk Şahıs

Birinci çokluk şahıs çekiminde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi $\{-k / -k\}$ eki kullanılmıştır.

taḥṣīl eyledük G10-5

bildük G17-2

şorduk “emdik” G17-4

atduk G62-1

bulmaduk G157-6

2. Çokluk Şahıs

Mihri Hatun Divanı’nda ikinci çokluk şahıs çekimi örneğine rastlanmamıştır.

3. Çokluk Şahıs

Üçüncü çokluk şahıs çekiminde {-lar} eki kullanılmıştır.

yağdılar G18-1

pāy itdiler “paylaştırdılar” G25-4

şaşurdılar “şaşırttılar” G37-3

uşatdılar “kırdılar, paramparça ettiler” G45-3

gördiler G194-4

Öğrenilen Geçmiş Zaman

Fiilin bildirdiği iş, oluş veya hareketin konuşma zamanından önceki bir zaman da gerçekleştiğini bildiren fiil kipidir. Konuşan kişinin geçmişteki iş, oluş veya hareketi başkasından öğrendiğini veya sonradan fark ettiğini anlatmak için kullanılır (Ergin 1993: 284; Korkmaz 2003: 600).

Mihri Hatun Divanı’nda da öğrenilen geçmiş zamanı ifade etmek için çoğu zaman {-muş / -miş} eki kullanılmıştır. Ayrıca, zarf-fiil eki almış asıl fiil ile *dur-* tasvir fiilinin oluşturduğu yapılar da öğrenilen geçmiş zamanı işleviyle kullanılmıştır.

{-miş} Eki

Mihri Hatun Divanı’nda iki şekilli olan bu ek, ünlü uyumunun bozulmasına sebep olur. Bu kip çekiminde zamir kökenli şahıs ekleri kullanılmıştır.

1. Teklik Şahıs

Birinci teklik şahıs çekiminde, Azeri Türkçesi ve Doğu Anadolu ağzlarında karşımıza çıkan {-Am} eki kullanılmıştır.

tutmuşam G64-3
ķurbān olmuşam G78-4
ħalka itmişem G130-3
ķalmışam G163-4
fiġān eylemişem G176-5

İki örnekte ise şahıs ekinin dar ünlü şekli olan {-Um} eki kullanılmıştır.

şıġınmışumdur M1-27
ķalmışumdur M2-29

2. Teklik Şahıs

İkinci teklik şahıs çekimi, zamir kökenli {-sın / -sin} şahıs ekiyle yapılmıştır. Mihri Hatun Divanı'nda sadece ince ünlü örneklerine rastlanmıştır.

ħū eylemişsin G4-1
‘azm eylemişsin G97-1
dimişsin G171-5
virmişsin G193-5

3. Telik Şahıs

Üçüncü teklik şahıs çekimi, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi eksiz yapılmıştır.

naşīb olmuş G7-5
sögmüş G8-5
su ‘āl itmiş G10-4
cem‘ itmiş G84-4
süvār olmuş G123-1

1. Çokluk Şahıs

Birinci çokluk şahıs çekiminde, zamir kökenli {-Uz} eki kullanılmıştır.

fālib-i derd olmuşuz G64-1

ih̄tiyār eylemişüz G69-9

çekmişüz G82-3

münevver olmuşuz G138-2

yüz tutmuşuz TN-327

2. Çokluk Şahıs

Mihri Hatun Divanı'nda ikinci çokluk şahıs çekimine rastlanmamıştır.

3. Çokluk Şahıs

Mihri Hatun Divanı'nda üç örneğine rastlanan üçüncü çokluk şahıs çekimi Türkiye Türkçesinde olduğu gibi {-lar} ekiyle yapılmıştır.

gelmişler MUR1-5

geymişler MUR4-2

şaf bağlamışlar MUR4-7

{-Ip-durur} Yapısı

Mihri Hatun Divanı'nda öğrenilen geçmiş zamanı ifade etmek için kullanılan yapılardan biri de {-Ip} zarf-fiil eki almış asıl fiil ile *dur-* tasvir fiilinin birleşmesiyle oluşan yapıdır. Harezmi Türkçesi (Eckmann 1988b: 206; Ercilasun 2004: 403; Toprak 2005: 232), Kıpçak Türkçesi (Gabain 1988: 103; Pritsak 1988a: 120; Pritsak 1988b: 127; Karamanlıoğlu 1994: 124), Eski Anadolu Türkçesi (Mansuroğlu 1988: 268-269; Ergin 1993: 285; Gülsevin 2004: 123), Çağatay Türkçesi (Eckmann 1988a: 138) gibi tarihî lehçelerde öğrenilen geçmiş zaman işleviyle kullanılan bu yapı, Kazak Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Tatar Türkçesi (Öner 1998: 156-157), Özbek Türkçesi (Coşkun 2000: 136; Öztürk 1997: 121-122), Yeni Uygur Türkçesi (Öztürk 1997: 121-122), Azeri Türkçesi (İlker 1997: 101) ve Türkmen Türkçesi (İlker 1997: 101) gibi çağdaş lehçelerde de aynı işlevde kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunmayan bu yapı, Azeri sahasına yakın bölgelerdeki bazı Anadolu ağızlarında varlığını sürdürmektedir. Ancak bu ağızlarda yardımcı fiil düştüğü gibi zarf-fiil ekinin ünsüzü de sızıcılaşmıştır (Ercilasun 1983a: 115; Zülfikar 1992: 17; Efendioğlu 2009: 833).

Aslen geçmiş zamanda gerçekleşen bir hareketin başkasından öğrenildiğini veya sonradan fark edildiğini bildiren bu yapı, geçmişte cereyan

ettiği hâlde tesiri konuşma anına kadar devam eden iş, oluş veya hareketleri ifade etmek için de kullanılabilir (Eckmann 1988a: 139; Coşkun 2000: 136; Gülsevin 2004: 119). Bu durum, söz konusu yapının şimdiki zaman kavramını karşıladığı izlenimi verebilir. Eckmann, bu duruma işaret ederek bu yapıdaki bazı fiillerin şimdiki zaman şeklinde tercüme edildiğini vurgulamıştır (Eckmann 1988a: 139). Nitekim aynı yapı, Batı Anadolu ağızlarında şimdiki zaman kavramını ifade etmek için de kullanılmaktadır. Bu yapının şimdiki zamanı mı yoksa geçmiş zamanı mı ifade ettiğini tespit etmek için metnin bağlamına bakmak gerekir. İkisi arasındaki fark, fiilin bildirdiği iş, oluş veya hareketin gerçekleşme zamanıdır. Öğrenilen geçmiş zamanda fiilin bildirdiği iş, oluş veya hareket, konuşma anından önceki bir zaman diliminde gerçekleşmiştir. Etkisi konuşma anına kadar devam etse de şimdiki zaman olarak değerlendirilemez. Şimdiki zaman ifadesinde ise geçmişte başlayan iş, oluş veya hareket konuşma anında da gerçekleşmeye devam etmektedir.

Mihri Hatun Divanı'nda ağırlıklı olarak üçüncü teklik şahıs çekiminde kullanılan bu yapıdaki *durur / dur* morfemi çoğu zaman kuvvetlendirme ve ihtimal ifade etmektedir.

bende-i fermân olupdur “fermanına köle olmuştur” K4-10

bulup durur “bulmuştur” K7-15

tolupdur “dolmuştur” K8-17, G66-1, G66-4

bitüpdür “ağaç, çiçek, ot vb. bitmiştir” K14-7

revâ görüpdür “uygun görmüştür” G29-3

Şimdiki Zaman

Fiildeki hareketin, geçmişte başlayıp konuşma zamanını da içine alan bir zaman diliminde devam ettiğini bildiren ve süreklilik ifade eden fiil kipidir (Ergin 1993: 279; Korkmaz 2003: 610).

Şimdiki zaman kavramı için Eski Türkçe döneminde ayrı bir ek bulunmadığı, geniş zaman ekleriyle şimdiki zaman kavramının da ifade edildiği bilinmektedir (Gülensoy 1985: 281). Tarihî lehçelerde şimdiki zaman kavramını karşılamak için geniş zaman ekleri yanında bazı yapılar da kullanılmaya başlamış ve birleşik fiil kuruluşundaki bu yapılar, zarf-fiil eki almış asıl fiille geniş zaman çekimindeki bir yardımcı fiilden oluşmuştur. Şimdiki zamanı ifade etmek için kullanılan {*asıl fiil + zarf-fiil eki (-A / -I) + turur + şahıs zamiri*} yapısına ilk defa

Karahanlı Türkçesi dönemine ait *Divan-ı Hikmet* adlı eserde rastlanmıştır. Ancak, sadece iki örnekte görülen bu yapı, şimdiki zaman fonksiyonuyla kullanılmış olabileceği gibi geniş zaman ifade eden bir yapı olarak da değerlendirilebilir (Türk 1999: 293, 294). Zamanla yaygınlaşan bu yapı, Harezmi Türkçesi döneminde şimdiki zaman kavramını ifade eden asıl yapı hâline gelmiştir. Harezmi Türkçesinde *yat-* yardımcı fiilinin kullanıldığı örnekler de görülmüştür (Türk 1999: 297).

Bu yapıya tarihî Kıpçak Türkçesi metinlerinde de rastlanmak mümkündür. Kıpçak Türkçesinde *tur-* yardımcı fiilinin ön sesindeki ünsüz sedalılışarak söz konusu yapıyı ekleşme eğilimine sokmuştur (Karamanlıoğlu 1994: 128; Türk 1999: 299). Tarihî süreç içinde çeşitli ses değişikliklerine uğrayarak ekleşen yapı, çağdaş Kıpçak lehçelerinin *şimdiki zaman ifadeli geniş zaman* ekini meydana getirmiştir (Öner 1998: 164, 174). Tarihî Kıpçak Türkçesi metinlerinde aynı yardımcı fiilin {-p} zarf-fiiliyle kullanıldığı bir örnek görülmüştür (Türk 1999: 299). Bu dönemdeki metinlerde yardımcı fiil olarak *yori-* veya *yürü-* fiilinin kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır (Karamanlıoğlu 1994: 129; Türk 1999: 300). Kıpçak Türkçesi metinlerinde {-p} zarf-fiil ekiyle birlikte *otur-* yardımcı fiilinin oluşturduğu yapılar da şimdiki zaman işleviyle kullanıldığı görülmektedir (Türk 1999: 299-300). Bugünkü Kıpçak grubu lehçelerinde, *dur-* (= *tur-*) yardımcı fiili dışında *yat-* (= *jat-*, *cat-*), *yürü-* (= *jüri-*, *cüri-*) ve *otur-* (= *otir-*) yardımcı fiillerinin de *kesin şimdiki zaman* kavramını ifade etmek amacıyla kullanıldığı görülmektedir (Türk 1999: 322; Öner 1998: 164).

Birleşik fiil olarak oluşturulan bu yapıya Çağatay Türkçesi metinlerinde de rastlanmaktadır (Gülensoy 1985: 282). Çağatay Türkçesinde de sedalılış ekleşen *dur-* yardımcı fiili, birinci ve ikinci şahıslarda düşürülmüş, üçüncü şahıslarda korunmuştur (Eckmann 1988: 136; Türk 1999: 302). Bu yardımcı fiil, Yeni Uygur Türkçesinde ise *yat-* yardımcı fiiliyle birleşerek {-vat (<-p yata turur)} ekini meydana getirmiştir. Bu ekin birinci ve ikinci şahıs çekimlerinde *tur-* yardımcı fiili düştüğü hâlde üçüncü şahıs çekimlerinde korunmuştur (Türk 1999: 318). Çağdaş Özbek Türkçesinde hem şimdiki zamanı hem de gelecek zamanı ifade eden geniş zaman eki, {-A / -y turur} yapısının ekleşmesi sonucunda meydana gelmiştir (Türk 1999: 319). Özbek Türkçesinin asıl şimdiki zaman eki olan {-yap} eki de {-p yata turur} yapısının ekleşmesiyle oluşmuştur. Yeni Uygur Türkçesinde olduğu gibi birinci ve ikinci şahıs çekimlerinde *tur-* yardımcı fiili düşürülmüş, üçüncü şahıs çekimlerinde ise korunmuştur (Türk 1999: 320; Coşkun 2000: 129). Çağdaş Özbek

Türkçesinde *yat-* (= *yât-*), *yürü-* (= *yüri-*), *dur-* (= *tur-*) ve *otur-* (= *otir-*) fiilleri şimdiki zaman göreviyle kullanılmaktadır (Türk 1999: 321; Coşkun 2000: 132).

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de şimdiki zaman kavramını ifade etmek için benzer yapıların kullanıldığı bilinmektedir. Bu dönemde şimdiki zaman kavramını karşılamak için bir yandan geniş zaman ekleri kullanılmış, bir yandan da {-A / -I} zarf-fiil eki ile geniş zamanda çekimlenen *dur-* ve *yori-* yardımcı fiillerinin oluşturduğu yapılardan yararlanılmıştır (Türk 1999: 304; Akar 2008a: 3). Ayrıca bu dönem metinlerinde *dur-* yardımcı fiilinin {-Ip} zarf-fiil ekiyle birlikte kullanıldığı ve şimdiki zamanda süreklilik ifade ettiği bilinmektedir (Akar 2008a: 3). Bu yapılardan {*asıl fiil + zarf-fiil eki (-A / -I) + durur + şahıs eki*} yapısının zamanla işlevliğini kaybettiği görülmüştür. Batı Türkçesinde daha yaygın olan {*asıl fiil + zarf-fiil eki (-A / -I) + yorur + şahıs eki*} yapısı ise ses değişikliklerine uğrayarak ekleşmiş ve Osmanlı Türkçesi döneminde asıl şimdiki zaman eki olmuştur (Ergin 1993: 280; Türk 1999: 306). Tasvir fiilinin ekleşmesi sebebiyle yardımcı ses durumuna düşen zarf-fiil eki de sadece dar şekilleriyle kullanılmaya başlamıştır. Türkiye Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmeyen bu ek, Türkmen Türkçesinde ünlü uyumuna bağlı olarak düzleşmiş ve {-yAr} / {-yA} şekillerine dönüşmüştür³ (Kara 2012: 126). Türkmen Türkçesinde *dur-*, *yörü-*, *otur-* ve *yat-*⁴ yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik yapıların şimdiki zamanı ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir (Kara 2012: 127; Türk 1999: 314-315; Özışık 2007: 276; Şahin 2008: 23-24, 76). Azeri Türkçesinde ise diğer lehçelerden farklı olarak ayrı bir şimdiki zaman eki ortaya çıkmış, şimdiki zaman kavramı Eski Türkçe dönemindeki gibi geniş zaman eklerinin dar şekilleriyle yapılmıştır (Türk 1999: 312).

³ Sevi Özışık, *Muğla İli Ağızlarının Türkmen Türkçesi Ağızlarıyla Karşılaştırılması* adlı doktora tezinde, Türkmen Türkçesinde *umumi* (“genel”) *hezirki zaman* ve *konkret* (“belirgin”) *hezirki zaman* olmak üzere iki tür şimdiki zaman bulunduğunu söylemiştir. Umumi *hezirki zamanı* ifade etmek için Oğuz grubuna dayalı ağızlarda *yöri-* fiilinin ekleşmesiyle oluşan {-yā}, {-ya} ve {-yor} eklerinin kullanıldığını; Kıpçak grubuna dayalı ağızlarda da *dur-* fiilinin ekleşmesiyle meydana gelen {-Adır}, {-Adı} ve {-Adür} eklerinin kullanıldığını belirtmiştir (2007: 267, 269-275).

⁴ Sevi Özışık, *Muğla İli Ağızlarının Türkmen Türkçesi Ağızlarıyla Karşılaştırılması* adlı doktora tezinde, Türkmen Türkçesinde konuşma anında devam eden olayları anlatmak için *dur-*, *yat-*, *otur-* ve *yör-* yardımcı fiilleriyle oluşturulan yapıların kullanıldığını, asıl fiillerin zarf-fiil eki aldığı bu yapıların *konkret* (“belirgin”) *hezirki zaman* terimiyle karşılandığını söylemiştir (2007: 276).

Türkçenin tarihî ve çağdaş lehçelerinde, yukarıdaki ek ve yapılar dışında {-mAkDA} yapısının da şimdiki zaman işleviyle kullanıldığı tespit edilmiştir (Türk 1999: 303, 305, 307, 310, 313).

Mihri Hatun Divanı'nda, şimdiki zaman kavramını ifade etmek için Eski Türkçe döneminde olduğu gibi geniş zaman eklerinden faydalanılmıştır. Azeri Türkçesinde de şimdiki zaman kavramının, ağırlıklı olarak geniş zaman ekiyle karşılandığı yukarıda ifade edilmişti. Bu bakımdan, Mihri Hatun Divanı'nın dil özelliklerinin Azeri Türkçesine daha yakın olduğu söylenebilir.

{-r}, {-Ur} ve {-Ar} Eki

Mihri Hatun Divanı'nda şimdiki zamanı ifade etmek için ayrı bir ek bulunmamaktadır. Şimdiki zaman ifadesi için Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde olduğu gibi geniş zaman ekleri kullanılmıştır.

sürinürem “sürünüyorum” G114-2

oğuram “okuyorum” G210-4

araram “inceliyorum” G34-5

şaklaram “saklıyorum” G66-2

gülerem “gülüyorum” T-4

bilürsin G52-5, G97-5, G1068

şoğbet idersin G61-7

dökersin “döküyorsun” G77-5

geçer “geçiyor” G151-4

{-Up + durur} Yapısı

Mihri Hatun Divanı'nda nadiren de olsa {-Up durur} yapısının şimdiki zaman işleviyle kullanıldığı görülmektedir.

olupdur “oluyor” G42-2

devr idüpdür “dönüyor” MUR1-1

ağıdupdur “akıtıyor” MN1-1

Gelecek Zaman

Fiil tabanlarına eklendiğinde fiildeki hareket, oluş veya kılışın konuşulan zamandan sonra gerçekleşeceğini bildiren fiil kipidir (Ergin 1993: 285; Korkmaz

2003: 623). Türkiye Türkçesinde gelecek zamanı kipini karşılamak üzere {-AcAk} eki kullanılır.

Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi dönemlerinde {-AcAk} eki dışında {-IsAr} eki de gelecek zaman işleviyle kullanılmıştır. Mihri Hatun Divanı'nda ağırlıklı olarak {-IsAr} eki kullanılmıştır. Sınırlı sayıdaki örnekte de {-AcAk} ekinin kullanıldığı görülmektedir.

{-IsAr} Eki

Mihri Hatun Divanı'nda gelecek zamanı ifade etmek için kullanılan asıl ek, {-IsAr} ekidir. Metinde tüm şahıslar için çekimleri için örneğini bulunmayan bu ek, çoğunlukla üçüncü teklik şahıs çekiminde kullanılmıştır.

bitmeyiser “ağaç, çiçek, ot vb. bitmeyecek” K5-23, G98-3

hem-ser olisar “dost olacak” K14-4

çıkısar K17-13

terk-i diyâr idiser K17-13

öldüriser G55-6

Sadece bir örnekte, birinci çokluk şahıs çekiminde kullanıldığı görülmektedir.

görmeyiserüz G24-4

{-AcAk} Eki

Mihri Hatun Divanı'nda çok seyrek olarak kullanılan bu ek, gerçekleşmesi kuvvetle muhtemel olan hareketleri ifade etmek için kullanılır. Divanda üç örneğine rastlanmıştır

gidecekdür G57-3

n'olacağdur TN 341

öleceğüz TN351

• Tasarlama Kipleri

Fildeki hareketin emir, şart, istek ve gereklilik kavramlarına bağlı olarak tasarlandığını ifade eden kiplere *tasarlama kipleri* denir. Bu kipler henüz gerçekleşmemiş olan, ancak belli kalıplar içinde gerçekleşmesi düşünülen hareketleri ifade ettikleri için, bildirme kiplerindeki gibi belirli ve açık bir zaman kavramı taşımazlar (Ergin 1993: 274; Korkmaz 2003: 647).

Emir Kipi

Filinin bildirdiği hareketi emir şeklinde ifade eden, ortaya koyan tasarlama kipidir (Ergin 1993: 288; Korkmaz 2003: 665). Emir ekleri, kip ifadesiyle birlikte şahıs ifadesi de taşırlar. Şahıs ifadesi taşıdıkları için bazı araştırmacılar tarafından üçüncü tip şahıs eki olarak kabul edilirler (Ergin 1993: 272, 288).

Türkiye Türkçesinde emir ekleriyle istek ekleri bazı şahıs çekimlerinde birbirine karışmış haldedir. Özellikle birinci şahıs çekimlerinde istek ekinin yerini emir eki alabilmektedir (Korkmaz 2003: 669). Emir ekleri aynı zamanda üçüncü teklik ve çokluk şahıs çekimlerinde de istek eki fonksiyonunda kullanılabilirler. Bu durum, yakın kiplerin birbiri yerine kullanılmasıyla alakalıdır (Ergin 1993: 291; Korkmaz 2003: 652).

Diğer şekil ve zaman kiplerinden farklı olarak emir kipi her şahıs için farklı eklerle yapılmaktadır. Hem kip hem de şahıs ifade ettiklerinden diğer kip eklerinden ayrılan emir ekleri, her şahıs için ayrı başlık altında değerlendirilmiştir.

Birinci Teklik Şahıs Emir Eki

Türkiye Türkçesi yazı dilinde, birinci teklik şahıs emir çekimi {-AyIm} ekiyle yapılmaktadır. Bu ek hem Eski Türkçe döneminde hem de Eski Anadolu Türkçesi döneminde {-AyIn} şekliyle kullanılmıştır. Ancak Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde {-AyIm} ve {-AyUm} şekilleri ortaya çıkmıştır. Osmanlı Türkçesinde de bu ikili kullanım bir müddet devam etmiş, ancak zamanla {-AyIn} şekli işlekliliğini kaybederek yerini {-AyIm} şekline bırakmıştır (Ergin 1993: 289). Emir kipinin birinci teklik şahıs çekimi Türkiye Türkçesinde emirden çok istek ifade eder (Korkmaz 2003: 651, 670).

Mihri Hatun Divanı'nda, birinci teklik şahıs çekimi Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde de kullanılan {-AyIn} ekiyle yapılmıştır. Bu ek, daima istek ifade etmektedir.

‘uryān olayın G60-4

sen vīrānenūñ gōñlini yapayın G87-1

yanayın G101-4

hāk ideyin G115-5

göreysin G120-6

İkinci Teklik Şahıs Emir Eki

Türkiye Türkçesinde emir kipinin ikinci teklik şahıs çekimi eksiz yapılmaktadır. Soyut bir hareketi karşılayan ve tek başlarına kullanılmayan fiil kök veya gövdeleri, hiçbir ek almadan ikinci teklik şahıs emir çekimini karşılamaktadırlar. Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde bu çekim için {-gII} eki kullanılmaktaydı. Eski Anadolu Türkçesi döneminde işlekliliğini yavaş yavaş kaybetmeye başlayan bu ek, Osmanlı Türkçesi döneminde de bir müddet kullanıldıktan sonra tamamen unutulmuştur. Emir kipinin ikinci teklik şahıs çekimi, bugünkü hâline gelmiştir (Korkmaz 2003: 670). Azeri Türkçesinde ve bazı Anadolu ağızlarında serpinti hâlinde de olsa ikinci teklik şahıs emir ekinin kullanıldığı görülmektedir (Ergin 1993: 289; Sarıkaya 2009: 149-150).

Yazıldığı dönemin dil özelliklerine bağlı olarak Mihri Hatun Divanı'nda da ikinci teklik şahıs emir çekimi çoğunlukla eksiz yapılmaktadır.

seyr it“yürü, hareket et” K6-4

bil K8-6

‘ilâc it“derman ol” G7-3

götür“kaldır” G12-4

nazar kıI“bak” G29-1

Az sayıdaki örnekte ise {-gII} ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu noktada dikkat çekici olan husus, söz konusu ekin, ağırlıklı olarak birleşik fiil tabanlarında kullanılmasıdır.

fiğân eylegil K5-8

rahım itgil G32-1

luğf eylegil G117-4

hem-râh olmağıl“dost olma” M1-10

Üçüncü Teklik Şahıs Emir Eki

Türkiye Türkçesinde emir kipinin üçüncü teklik şahıs çekimi {-sIn} ekiyle yapılır. Eski Türkçe döneminde {-zUn}, {-sUn}, {-zU}, {-sU}, {-sUnI}, {-çUn} ekleriyle yapılan bu çekim için Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi dönemlerinde sadece {-sUn} eki kullanılmıştır. Osmanlı Türkçesinin son dönemlerinde ünlü uyumuna bağlı olarak düz şekilleri de kullanılmaya başlamış, sonrasında da ek bugünkü hâlini almıştır (Ergin 1993: 290).

Mihri Hatun Divanı'nda, üçüncü teklik şahıs emir çekiminde ekin yuvarlak ünlülü şekilleri kullanılmıştır. Bu durum, ünlü uyumunu aksatmaktadır.

çıksun K5-31

virşün K7-19

bağışlasun G22-7

yüz sürmesün G50-2

setr itmesün "örtmesin" G68-2

Birinci Çokluk Şahıs Emir Eki

Türkiye Türkçesinde, birinci çokluk şahıs emir kipi {-*Allm*} ekiyle yapılmaktadır. Bu ek Eski Türkçe döneminde {-*Allm*}şekliyle kullanılmış, Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlaklaşma eğilimi sebebiyle {-*AlUm*} şekline dönüşmüştür. Osmanlı Türkçesi döneminde de uzun müddet bu şekliyle kullanılan ek, dönemin sonlarında düzleşmiş ve bugünkü şeklini almıştır (Ergin 1993: 290). Birinci çokluk şahıs emir eki, günümüzde istek ifadesi için kullanılmaktadır (Korkmaz 2003: 651, 670).

Mihri Hatun Divanı'nda birinci çokluk şahıs emir ekinin yuvarlak ünlülü şekilleri kullanılmıştır.

nāle vü efğānlar kılalum G19-2

hāk ile yeksān olalum G62-5

yanalum G64-7

temāşā idelüm G82-2

sevelüm G111-3

İkinci Çokluk Şahıs Emir Eki

Türkiye Türkçesinde ikinci çokluk şahıs emir çekimi için {-*In*} ve {-*InIz*} ekleri kullanılmaktadır (Korkmaz 2003: 671). Eski Türkçe döneminde {-*n̄*} şeklinde olan bu ekin, çokluk eki almış {-*n̄lAr*} şekli de kullanılırdı. Eski Anadolu Türkçesinde {-*n̄*} ekinin yanında {-*n̄Uz*} şekli de ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ünsüzle biten fiil tabanlarından sonra türeyen ve daima yuvarlak olan yardımcı ünlü, Osmanlı Türkçesi döneminde hem uyuma girmiş hem de ekin bünyesine katılmıştır. Bu değişikliklerle {-*In̄*} ve {-*In̄Iz*} şekillerine dönüşen ek, genizsi /n/ ünsüzü bulunmadığından Türkiye Türkçesi yazı dilinde {-*In*} ve {-*InIz*} şeklini almıştır (Ergin 1993: 290).

İkinci çokluk şahıs emir çekimi, Mihri Hatun Divanı'nda {-Uñ} ekiyle yapılmıştır.

cân virüñ G10

buluñ G100-5 0-5

yazuñ G152-4

açuñ TN-334

dürişüñ “gayret edin, mücadele edin” TN-338

İkinci çokluk şahıs emir eki, olumsuz fiil tabanlarından sonra da kullanılmıştır. İki örnekte ekin {-ñUz} şeklinde kullanıldığı görülmektedir.

degmeñüz G75-4

ğâfil olmañ G100-5

virmeñ TN-334

şanmañuz “sanmayınız” TN-335

Üçüncü Çokluk Şahıs Emir Eki

Türkiye Türkçesinde üçüncü çokluk şahıs emir çekiminde {-sInlAr} eki kullanılmaktadır (Korkmaz 2003: 671). Bu ek, Eski Türkçe döneminde {-sUnlAr}, {-sUlAr}, {-zUnlAr} şekilleriyle kullanılmaktaydı. Batı Türkçesine ekin {-sUnlAr} şekli geçmiştir. Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesinde sadece yuvarlak ünlülü şekilleriyle kullanılan ek, Osmanlı Türkçesinin son dönemlerinde ünlü uyumuna girmiştir (Ergin 1993: 291).

Mihri Hatun Divanı'nda üçüncü çokluk şahıs emir çekimi için üç örneğe rastlanmıştır. Bu örneklerde ekin yuvarlak ünlülü şekilleriyle kullanıldığı görülmektedir.

alsunlar K11-21

yesünler G57-5

yimesünler G57-5

İstek Kipi

Tasarlama kiplerinden biri de fiile istek ve niyet anlamı veren istek kipidir. İstek şeklinde bir tasarlama ifade eden ek, fiilin bildirdiği hareketin istendiğini veya bu harekete niyet edildiğini gösterir (Ergin 1993: 294; Korkmaz 2003: 648).

Batı Türkçesinde istek kipi için {-A} ek kullanılmıştır. Bu ek, Eski Türkçe dönemindeki {-gAy} gelecek zaman ekinin hem ses hem de fonksiyon değiştirmesiyle ortaya çıkmıştır. Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi dönemlerinde kullanıldıktan sonra işlekliliğini yavaş yavaş kaybeden bu ek, Türkiye Türkçesi yazı dilinde yerini istek fonksiyonundaki emir ve şart eklerine bırakmıştır (Ergin 1993: 294-295). İstek kipinin birinci şahıs çekimlerinde emir ekleri kullanılmaktadır. Üçüncü şahıs çekimlerinde de istek işlevi ağırlıklı olarak emir ekleriyle karşılanmaktaysa da bazen {-A} ekinin kullanıldığı görülmektedir. İstek eki, sadece ikinci şahıs çekimlerinde sınırlı şekilde varlığını sürdürmektedir (Korkmaz 2003: 651). Ancak, Azeri Türkçesinde ve bazı Anadolu ağızlarında bütün şahıs çekimleri için {-A} istek eki kullanılır.

İstek eki, Mihri Hatun Divanı'nda işlevini henüz kaybetmemiş olsa da sınırlı sayıdaki örnekte kullanılmıştır.

bulam K3-29
meyl itmeyem G73-2
görmeyesin G77-1
yâr-ı vefâ-dâr olasin G120-1
ırağ olmaya K5-7
‘îd ide K7-20
görevüz G169-2
bulavuz G161-3
muhtâc idesüz M2-22
yazalar G162-7
cefâ çekmeyeler TN-85

Birinci teklik ve çokluk şahıs çekimindeki emir ve istek ekleri, bazı örneklerde *ne* soru zamiriyle birlikte kullanılarak istek ve emir fonksiyonundan çok bir durum karşısındaki çaresizliği ifade etmektedir.

n'eyleyelüm G115-2, G123-4, MUR7-1
n'eyleyem G63-1, G122-3
n'idem G56-4, G91-6, G172-3
n'eyleyeyin MUR5-1

İstek eki *ger* edatıyla birlikte kullanıldığında şart ifade etmektedir.

‘Aynına gösterür mi göre bir dağı felek
Ger senden özgede **göre** çendân salţanat K7-17

Mihr ü meh beñzeze mi yüzüne öykünmek ile
Ger ola lebleri **pür-la‘l-i Bedaşşân-şekil** K8-10

Şâh-ı ‘âliden irişürse ‘ināyet nazarı
‘Aceb olmaz **ger olam** şi‘r ile **Selmân-şekil** K8-30

Ger mezârına **güzer eyleyesin** işidesin
Mihri Mihri deyü çağırduğını anda nebât MN1-20

Şart Kipi

Fiilin bildirdiği hareketin şart şekliyle tasarlandığını bildirmek için kullanılır. Şart kipi, diğer fiil kiplerinden farklı olarak bir hüküm bildiren bağımsız cümleler kurmak yerine ana cümleye bağılı cümleler kurar (Ergin 1993: 292). Bu sebeple, bazı araştırcılar {-sA} ekini şart bildirdiği zaman zarf-fiil eki olarak kabul etmektedir (Gülsevin 1990: 276-279; Karahan 1994: 471-474; Gülsevin 2002b: 36). Şart kipinin, bazen istek kipi yerine de kullanıldığı görölmüştür. Bu durumda da temenni ifade eden bağımsız cümleler kurar (Ergin 1993: 293; Benzer 2010: 134-135). Bu özelliğinden dolayı bazı gramer kitaplarında *dilek-şart kipi* olarak da adlandırılmaktadır (Korkmaz 2003: 676).

Eski Türkçe döneminde şart kipi için {-sAr} eki kullanılmaktaydı. Dönemin sonlarına doğru sondaki /r/ ünsüzü düşerek {-sA} şekline dönüşen ek, Batı Türkçesine de bu şekliyle geçmiş ve günümüze kadar kullanılmaktadır.

Tarihî süreçte şart çekiminde önemli bir değişiklik meydana gelmiştir. Eski Türkçe döneminde şahıs zamirleriyle yapılan şart çekimi, Eski Anadolu Türkçesinde iyelik kaynaklı şahıs ekleriyle yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde, sadece birinci çokluk şahıs çekiminde zamir kökenli şahıs eki kullanılmıştır. Osmanlı Türkçesi döneminde birinci çokluk şahıs çekimi de diğer şahıs çekimlerinde olduğu gibi iyelik kökenli şahıs ekiyle yapılmaya başlamıştır (Ergin 1993: 293).

Mihri Hatun Divanı’nda, şart çekimi Türkiye Türkçesinde olduğu gibidir. Ancak, ikinci teklik ve çokluk şahıs eklerindeki genizsi /n/ sesi korunmuştur.

1. Teklik Şahıs

Birinci teklik şahıs çekimi, iyelik kaynaklı {-m} şahıs ekiyle yapılmıştır.

oğusam K8-32

ağlasam G52-4

iñleşem G52-4

siper kılsam G152-2

āh idersem G167-1

2. Teklik Şahıs

İkinci teklik şahıs çekimi, iyelik kaynaklı {-ñ} şahıs ekiyle yapılmıştır.

arasañ K3-17

dest-gır olsañ “yardım etsen” K3-26

ihsān itmeseñ K7-4

sādıķ iseñ G25-5

yād itseñ G29-5

3. Teklik Şahıs

Üçüncü teklik şahıs çekimi, günümüzde olduğu gibi eksiz yapılmıştır.

dökmese G88-2

dise G99-2

atsa G109-2

tebessüm kılsa G162-4

nażar kılsa G171-3

1. Çokluk Şahıs

Mihri Hatun Divanı’nda bu şahıs çekimi örneğine rastlanmamıştır.

2. Çokluk Şahıs

Mihri Hatun Divanı’nda bu şahıs çekimi örneğine rastlanmamıştır.

3. Çokluk Şahıs

Üçüncü çokluk şahıs çekimi {-IAr} ekiyle yapılmıştır.

toğrasalar G15-7

görseler G92-3

cem' itşeler G170-5

virşeler G202-3

az itşeler MUR2-2

Gereklilik Kipi

Fiilin bildirdiği hareketin bir zorunluluğa bağlı olarak tasarlandığını ifade eden fiil kipine gereklilik kipi denir. Türkiye Türkçesi yazı dilinde gereklilik kipi çoğunlukla {-mAI} ekiyle yapılır. Eski Anadolu Türkçesinde kullanılmaya başlanan bu ek, {-mA} fiilden isim türetme eki ile {+II} isimden isim türetme ekinin birleşmesiyle meydana gelmiştir (Ergin 1993: 296; Korkmaz 2003: 693). Bununla birlikte isim-fiil, sıfat-fiil ve şart ekleriyle *gerek*, *lazım*, *şart*, *zorunda*, *lüzumlu* gibi kelimelerin birleşmesiyle oluşan yapılar da gereklilik ifadesi için kullanılmaktadır. Konu üzerine ayrıntılı bir çalışması bulunan Necati Demir, Türkiye Türkçesinde gereklilik kipi işlevinde kullanılan dokuz farklı yapı tespit etmiştir (2003: 11-21).

Gereklilik ifade etmek amacıyla Eski Türkçe döneminden günümüze kadar {-gUIUk}, {-gU}, {-gU gerek}, { *kerek ...-sA*}, {-sA gerek}, {-mAk gerek}, {-A gerek}, {-mA + iyelik eki + gerek}, {-Uv + iyelik eki + gerek}, {-Iş + iyelik eki + gerek}, {-mA + iyelik eki + lazım}, {-mA + iyelik eki + gerek}, {-mAk + zorunda + şahıs eki}, {-mA + iyelik eki + icap et- + zaman eki}, {-mA + iyelik eki + lazım gel- + zaman eki}, {-mA + iyelik eki + lüzumlu}, {-mA + iyelik eki + şart} gibi birçok yapı kullanılmıştır (Demir 2003: 11-21). Gereklilik kipi, Mihri Hatun Divanı'nda {-sA + şahıs eki + gerek} yapısıyla ifade edilmiştir.

bulsa gerek K7-16

atılsa gerekdür K14-9

guşşamı çekse gerek K14-29

irtihâl itşen gerek TN-123

öldürse gerek K17-8, G105-3

2.2.2.3. Soru Eki

Soru eki, bütün kelimelerin soru şeklini ortaya koyan bir çekim ekidir. Bu ek isimlerin ve edatların soru yoluyla fiile bağlanmasını sağladığı gibi çekimli fiillerin soru şeklini de yapar (Ergin 1993: 314). Çekimli fiillerde çoğu zaman şahıs eklerinden önce getirilen soru eki, bazı fiil çekimlerinde en sona getirilebilir. Türkiye Türkçesinde ünlü uyumuna bağlı olan ek, Mihri Hatun Divanı'nda, sadece düz ünlülü şekilleriyle kullanılmıştır.

lāyık olur mı K9-1

ğodı mı K17-18

yanmasun mı G18-2

gördüñ mi G33-2

secde kılayın mı G127-5

Soru eki isim türündeki kelimelerle de kullanılabilir. Mihri Hatun Divanı'nda da bu tarz kullanımlara rastlanmıştır.

hoş dem degül mi K15-1

tañ mı “utanılacak şey mi” K13-4

‘aceb mi “şaşılacak şey mi” K13-10

miyān mı G139-5

var mı G203-4

2.2.2.4. Fiillerin Birleşik Çekimleri

Fiiller, kök hâlinde tek başlarına kullanılmayan, şekil ve zaman ekleri ile şahıs eklerini alarak kullanılabilen dil birlikleridir. İfade ettikleri hareketlerin bir nesneye bağlanması için çekimli hâle gelmeleri gerekir. Şekil ve zaman ekleriyle şahıs eklerini alan fiil kök ve gövdelerine, çekimli fiil denir (Ergin 1993: 266).

İki çekimli fiilin bir araya gelmesiyle oluşan yapılar, gramer kitaplarında *birleşik çekim* terimiyle adlandırılırlar. Buna göre, birincisi asıl fiil; ikincisi ise yardımcı fiildir. Birleşik çekimde yardımcı fiil *i-* fiilidir. İlk fiil emir hariç bütün şekil ve zaman eklerini alabildiği hâlde *i-* yardımcı fiili sadece *öğrenilen geçmiş zaman*, *bilinen geçmiş zaman* ve *şart* şekil ve zaman eklerini alabilir. Şekil ve zaman ekini alan asıl fiiller, sadece üç kip ekiyle çekimlenebilmesine rağmen aynı

zamanda şahıs ekini de alan *i-* yardımcı fiilin önünde, fiilden türemiş isim gibi görünmektedir. (Ergin 1993: 302-303; Korkmaz 2003: 732).

Birleşik fiil meselesine farklı bir açıdan yaklaşan Mustafa Uğurlu, gramer kitaplarında ele alınan *birleşik fiil*, *birleşik çekim*, *ek fiil*, *isim cümlesi* gibi konularda bir terim ve tanım karmaşası bulunduğunu; söz konusu dil birliklerinin özellikleri ve tanımlarıyla ilgili bilgilerin yeterince açık ve anlaşılır olmadığını dile getirmiştir. Bu konuların kapsamı ve tasniflerinde tutarlı ölçütler bulunmadığını ifade eden Uğurlu, söz konusu dil birimleri arasındaki ilişkilerin yeterince irdelenmediğini; meseleye yapı, anlam ve işlev gibi birbirinden farklı ölçütlerle yaklaşıldığı için bu konuların tanım, tasnif ve kapsamlarını ortaya koymada bir fikir birliğine varılamadığını belirtmiştir. Meseleye *yapı* ve *söz dizimi* açılarından yaklaşan, ancak anlam ve işlevin de gözardı edilemeyeceğini dile getiren Uğurlu, Ergin ve Korkmaz'ın da satır aralarında ifade ettikleri gibi *birleşik fiil* ve *birleşik çekim* adı verilen bu yapıların, aslında bir isimle bir yardımcı fiilden oluşan benzer dil birimleri olduğunu vurgulamıştır⁵ (2009: 406-407).

Gramer kitaplarında *birleşik zaman çekimi* veya *birleşik kipli fiiller* terimleriyle adlandırılan bu birleşik yapılarda, birinci fiilden sonra gelen kip ekinin şekil ve tarz bildirdiği; ikinci fiilden sonra gelen kip ekinin de zaman bildirdiği ifade edilmektedir. Buna ifadeye göre, söz konusu yapılarda iki ayrı zaman bulunmadığı gibi, zaman kavramı yardımcı fiilin almış olduğu kip ekiyle kendini göstermektedir (Gülsevin 2000: 217; Korkmaz 2003: 732). Gürer Gülsevin, söz konusu yapılara *birleşik zaman* denmemesi gerektiğini belirterek birleşik çekimle ilgili terimlerin gözden geçirilmesi gerektiğini dile getirmiştir (2000: 222).

Türkiye Türkçesi yazı dilinde birleşik çekimi gerçekleştiren *i-* yardımcı fiili çoğu zaman düşer. Yardımcı fiile gelen zaman ve şahıs ekleri de ünlü ve ünsüz uyumlarına göre asıl fiile bağlanır: Bu durum bir fiil tabanının iki şekil ve zaman eki almış gibi algılanmasına neden olur. Muharrem Ergin, bu durumu *fiil birleşik çekimi* için bir ön şart olarak kabul etmektedir. Aslında *birleşik fiil çekimi* olan yapının, yardımcı fiil kökünün düşmesi sonucunda hem şekil hem de anlam bakımından *fiil birleşik çekimi* hâline geleceğini; yardımcı fiilin düşmediği

⁵ Mustafa Uğurlu'nun düşüncelerine katılmakla beraber, *birleşik çekim* konusunu, gramer kitaplarında yaygın olan tanım ve tasniflere bağlı kalarak ele aldık.

durumlarda ise söz konusu yapının *birleşik fiil çekimi* olduğunu ifade etmiştir (1993: 303).

- **Hikâye Birleşik Çekimi**

Hikâye birleşik çekimi, şekil ve zaman eki almış asıl fiile bilinen geçmiş zamanda çekimlenmiş *i-* yardımcı fiilinin getirilmesiyle yapılır. Bu birleşik çekim, asıl fiildeki belirli bir şekil ve zamana bağlanmış hareketin geçmişte kaldığını anlatır (Ergin 1993: 304; Korkmaz 2003: 733). Muharrem Ergin, hikâye birleşik çekimindeki bilinen geçmiş zaman ekinin, asıl fiildeki hareketi hikâye etme göreviyle birlikte geçmiş zaman ifadesi de taşıdığını; rivayet birleşik çekimindeki öğrenilen geçmiş zaman ekinin ise zaman bildirme görevinde olmadığını; sadece nakil ve anlatma ifade eden bir şekil eki olduğunu dile getirir (1993: 306).

Bilinen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Bu birleşik çekimde, hem asıl fiilin hem de *i-* yardımcı fiili bilinen geçmiş zaman eki alır. Asıl fiildeki bilinen geçmiş zaman eki tarz bildirme görevindeyken *i-* yardımcı fiilindeki bilinen geçmiş zaman eki birleşik çekimin gerçek zamanını göstermektedir (Korkmaz 2003: 733)⁶. Hikâye birleşik çekiminde şahıs eki yardımcı fiilden sonra getirilebildiği gibi asıl fiile de eklenebilmektedir. Ancak, her iki durumda da kullanımı çok yaygın olmayan bu birleşik çekim, yazı dilinde neredeyse işlekliliğini yitirmiş; yerine ise asıl fiilin öğrenilen geçmiş zaman ekinin geçtiği hikâye birleşik çekimi geçmiştir (Korkmaz 2003: 736). Mihri Hatun Divanı'nda bilinen geçmiş zamanın hikâye çekimi için bir örneğe rastlanmıştır. Daha çok öğrenilen geçmiş zamanın hikâye birleşik çekimi şeklinde karşımıza çıkan bu çekim, hem bilinen geçmiş zamanın hikâyesini hem de öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesini yapmaktadır.

öldürdüm idi G37-3

kalmış idüm G73-4

harim-i sırr-ı mahrem olmuş idüñ TN-103

Bazı örneklerde *i-* yardımcı fiilinin düştüğü ve sonrasındaki eklerin asıl fiile bağlandığı görülmektedir.

top eylemişdüm G26-4

'ahd eylemişdüm G101-3

⁶ Bu, sadece hikâye birleşik çekimine veya bilinen geçmiş zamanın hikâyesine özgü bir özellik değildir. Bu husus, fiillerin birleşik çekimindeki bütün şekiller için geçerlidir.

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Bu birleşik çekimde asıl fiil öğrenilen geçmiş zaman eki, *i-* yardımcı fiili de bilinen geçmiş zaman eki alır. Mihri Hatun Divanı'nda oldukça yaygın bir kullanıma sahiptir.

tolmuş idi G26-3

dîmiş idüñ G93-2

harâm olmuş idi TN-286

komuş idi TN-304

âdet olmuş idi TN-306

Bazı örneklerde *i-* yardımcı fiilinin düştüğü ve sonrasındaki eklerin asıl fiile bağlandığı görülmektedir.

çevgânlar eylemişdi G26-4

öldürmüşdi G71-3

çeng eylemişdi G147-5

kalmışdı TN-71

Geniş Zamanın Hikâyesi

Bu birleşik çekimde asıl fiil geniş zaman eki, *i-* yardımcı fiili de bilinen geçmiş zaman eki alır. Bu birleşik çekim, *geçmişten geleceğe uzanmış geniş bir zaman kesitinde gerçekleşeceği belirtilen bir oluş veya kalışı geçmiş zamana aktararak bildirir* (Korkmaz 2003: 743). Bu birleşik çekim, geçmişteki geniş bir zaman dilimine işaret eder ve fiilin bildirdiği hareketin bu zaman dilimi içerisinde sürekli gerçekleştirildiğini ifade etmek için kullanılır⁷.

Mihri Hatun Divanı'nda bu birleşik çekim örneklerine oldukça sık rastlanmaktadır.

ummaz idüm G71-5

çeker idüm G81-6

bulmaz idi TN-34

⁷ Gürer Gülsevin, zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıları ele aldığı çalışmasında, dil bilgisi kitaplarında kullanılan *geniş zamanın hikâyesi* terimi yerine *terk edilmiş alışkanlık* terimini önermiştir (2000: 222).

ħall olunmaz idi TN-212
meyl eyler idi G25-1

Bazı örneklerde *i-* yardımcı fiilinin düştüğü ve sonrasındaki eklerin asıl fiile bağlandığı görülmektedir.

umarduk G169-2
bulmazdı TN-211
aķıdurdu TN-282
geçerdi TN-283
şükr iderdi TN-287

Şart Kipinin Hikâyesi

Asıl fiilin şart eki, *i-* yardımcı fiilinin bilinen geçmiş zaman eki almasıyla oluşan birleşik çekimdir. Bu birleşik çekim, *gerçekleşmesi şarta bağlı olan bir oluş veya kılışı geçmişe aktararak anlatır* (Korkmaz 2003: 746). Geçmiş zamanda belli bir şarta bağlanmış bir oluş veya kılışın bu zaman dilimi içinde gerçekleşmemiş olduğunu belirtir. Şart kipi ile istek kipinin anlam bakımından yakın olması, bu kiplerin birleşik çekimlerde de birbiri yerine kullanılmalarına sebep olabilmektedir (Ergin 1993: 305; Korkmaz 2003: 748).

Mihri Hatun Divanı'nda bu birleşik çekimin örneği oldukça azdır.

māni^c olmasaydı G71-3
sāde-rū olsaydı G81-6

İstek Kipinin Hikâyesi

Asıl fiilin istek eki, *i-* yardımcı fiilinin bilinen geçmiş zaman eki aldığı birleşik çekimdir. Bu birleşik çekim, *gerçekleşmesi istek biçiminde tasarlanan bir oluş veya kılışı geçmiş zamana aktararak anlatır* (Korkmaz 2003: 749). Mihri Hatun Divanı'nda bu birleşik çekim, yapı bakımından istek kipinin hikâye birleşik çekimi gibi görünse de şart kipinin hikâye birleşik çekimini karşılamaktadır.

bileydüm G120-1
mihmān olaydı K2-21
çāk ideydi G26-2
zāyī^c ola idi G71-5
göreydi G200-5

- **Rivayet Birleşik Çekimi**

Fiillerin rivayet birleşik çekimleri, şekil ve zaman eki almış asıl fiille öğrenilen geçmiş zaman çekimindeki *i-* yardımcı fiilin biraraya getirilmesiyle yapılır. Rivayet birleşik çekiminde yardımcı fiilin almış olduğu öğrenilen geçmiş zaman eki, belirli bir şekil ve zamana bağlanmış asıl fiildeki hareketin geçmiş zamanda meydana geldiğini anlatmakla beraber, bu hareketin başkasından öğrenildiğini veya sonradan fark edildiğini belirtir. Ancak, bazı araştırmacılar bu birleşik çekimde yardımcı fiildeki öğrenilen geçmiş zaman ekinin zaman bildirmediği tezini savunmaktadırlar. Muharrem Ergin, öğrenilen geçmiş zaman ekinin zaman bildirme işlevi yanısıra başkasından nakil veya sonradan farkına varma işlevi de üstlendiğini ifade ederek söz konusu ekin rivayet birleşik çekiminde zaman bildirme görevinde olmadığını; nakil, anlatma veya farkına varış ifade ettiğini belirtmiştir. *Anlatma ve nakil eki* diye adlandırdığı ekin, asıl fiilin bildirdiği hareketi rivayet etmek için kullanıldığını; rivayet çekiminin bir şekil kipi olduğunu ifade etmiştir (1993: 306). Zeynep Korkmaz, *birleşik kipli fiiller* bahsinde bu tür yapılarda iki ayrı zaman ifadesi bulunmadığını belirttikten sonra birinci fiilden sonra gelen kip ekinin şekil ve tarz bildirdiğini; ikinci fiilden sonra gelen kip ekinin de zaman bildirdiğini ifade eder. Zaman kavramının *i-* yardımcı fiilin almış olduğu kip ekiyle belirtildiği Korkmaz tarafından özellikle vurgulanmıştır (2003a: 732). *Birleşik kipli fiillerin rivayeti* bahsinde ise yardımcı fiilin almış olduğu öğrenilen geçmiş zaman ekini rivayet eki diye adlandıran Korkmaz, rivayet birleşik çekimini şu şekilde tanımlamıştır: “*Rivayet kipleri; olmuş, olacak veya olması tasarlanan işleri duyuma ve rivayete dayanarak anlatır.*” (2003a: 754). Rivayet kipinin bazen şüphe, küçümseme ve uzaklık bildirme işleviyle kullanıldığını da belirtmiştir (2003a: 754). *Duyulan geçmiş zaman kipinin rivayeti* bahsindeyse söz konusu ekin açık bir zaman kavramı taşımadığını, başkasından duyma veya sonradan farkına varma gibi şekil ifadesi barındırdığını belirtmiştir (2003a: 755). Korkmaz, diğer rivayet birleşik çekimi bahislerinde de aynı yaklaşım içireisindedir. Gürer Gülsevin de birleşik çekimlerde asıl fiildeki ekin kip eki olduğu, yardımcı fiildeki ekin ise zaman ifade ettiği düşüncesindedir (2000: 218).

Mihri Hatun Divanı’nda sadece öğrenilen geçmiş zaman ve geniş zamanın rivayet birleşik çekimi örneklerine rastlanmıştır.

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

Hem asıl fiilin hem de *i-* yardımcı fiilinin öğrenilen geçmiş zaman eki aldığı birleşik çekimdir. Zeynep Korkmaz, asıl fiilin almış olduğu öğrenilen geçmiş zaman ekinin zaman ifade ettiğini, *i-* yardımcı fiilinin almış olduğu öğrenilen geçmiş zaman ekinin de başkasından duyma ya da sonradan farkına varma gibi şekil ifadesi taşıdığını söylemiştir. Yardımcı fiil düşüp aynı ekin üst üste gelmesi durumunda, ikinci zaman ekinin kipteki oluş ve kılışa şüphe veya küçümseme ifadesi kattığını dile getirmiştir (2003a: 755).

Mihri Hatun Divanı'nda bu birleşik çekimin üç örneğine rastlanmıştır.

tevbe itmiş imiş K17-9

tār itmiş imiş “karanlık etmiş, saklamış” K17-14

düketmiş imiş MÜS-11

Geniş Zamanın Rivayeti

Asıl fiilin geniş zaman ekini, *i-* yardımcı fiilinin öğrenilen geçmiş zaman ekini aldığı birleşik çekimdir. Bu birleşik çekim, fiilin bildirdiği hareketin geçmişteki geniş bir zaman dilimi içerisinde sürekli gerçekleştirildiğini belirtmek için kullanılır⁸. Zeynep Korkmaz, bu birleşik çekimde de asıl zamanın geniş zaman olduğu düşüncesindedir. Yardımcı fiilin almış olduğu öğrenilen geçmiş zaman ekini rivayet eki olarak kabul eden Korkmaz, geniş zamanın rivayetini şu şekilde tanımlamaktadır:

“Geniş zamanın rivayeti, geniş bir zaman kesiminde gerçekleşen oluş veya kılışları duyuma dayanarak anlatan birleşik kiptir.” (2003a: 761).

Mihri Hatun Divanı'nda bu birleşik zaman ifadesi için kullanılan örnekler şulardır:

delmez imiş G27-4

olmaz imiş G63-5

dir imiş G14-2, G70-5

aldar imişsin G193-5

nîş eyler imiş TN-371

⁸ Gürer Gülsevin, zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıları ele aldığı çalışmasında, dil bilgisi kitaplarında kullanılan *geniş zamanın rivayeti* terimi yerine *terk edilmiş alışkanlık* terimini önermiştir (2000: 222).

- **Şart Birleşik Çekimi**

Şart birleşik çekimi, şekil ve zaman eki almış asıl fiile şart eki almış *i-* yardımcı fiili getirilmesiyle yapılır. Bu birleşik çekim, şarta bağlı oluş veya kılışı asıl fiille ilişkilendiren bir tamlayıcı görevindedir (Korkmaz 2003: 765). Şart birleşik çekiminde iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılır. Mihri Hatun Divanı'nda bilinen geçmiş zaman ve geniş zamanın şartlı birleşik çekimleri kullanılmıştır.

Bilinen Geçmiş Zamanın Şartı

Bu birleşik çekimde asıl fiil bilinen geçmiş zaman eki, *i-* yardımcı fiili de şart eki alır. *Gerçekleştiği kesin olarak görülen veya bilinen bir oluş ve kılışı şarta bağlar* (Korkmaz 2003: 765).

Mihri Hatun Divanı'nda bu birleşik çekim örneklerine oldukça sık rastlanmaktadır.

sevdüm ise G86-4
siyeh-püş itdün ise G16-5
hüb itdi ise G184-1
söylendise MUR4-1
ayağa düşdük ise G119-2

Aşağıdaki örneklerde yardımcı fiilin düştüğü ve şart ekinin asıl kip ekiyle yan yana geldiği görülmektedir.

geldiyse G69-9
gördiyse G98-5
çekdiyse G161-2

Geniş Zamanın Şartı

Bu birleşik çekim, asıl fiilin geniş zaman eki, *i-* yardımcı fiilinin de şart eki almasıyla oluşur. Bu çekim, *geniş bir zaman kesitinde gerçekleşen oluş ve kılışları şarta bağlar* (Korkmaz 2003: 771).

urmaz isem G195-2
men' ider iseñ G89-3
em kılmaz iseñ G105-3

cān virür iseñ G145-5
girür ise MÜS-9

2.2.3. Birleşik Fiiller

Türkçede fiiller için de geçerli olan yeni kelime yapma yollarından biri de *birleştirmedir*. Tek bir kavramı karşılamak üzere bir isimle bir yardımcı fiilin ya da iki ayrı fiilin birleşmesi sonucu oluşmuş fiillere *birleşik fiil* denir (Korkmaz 2003: 791).

Zeynep Korkmaz, birleşik fiilleri *esas anlamını korumuş veya esas anlamını korumakla beraber birtakım anlam incelikleri kazanmış olan birleşik fiiller* ve *esas anlamını kaybederek deyimleşmiş olan birleşik fiiller* olmak üzere iki ana gruba ayırmıştır. İlk gruptaki fiilleri de *bir yanı ad bir yanı fiil olan birleşik fiiller*, *bir yanı sıfat-fiil bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller* (“*karmaşık fiiller*”), *bir yanı zarf-fiil bir yanı fiil olan birleşik fiiller: tasvir fiilleri* olmak üzere üç başlık altında değerlendirmiştir (2003a: 791-861).

Birleşik fiilleri söz dizimi bahsinde ele alan ve *bir yardımcı fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur* şeklinde tanımlayan Muharrem Ergin, birleşik fiilleri yardımcı fiilden önceki unsurun isim veya fiil oluşuna göre iki gruba ayırmıştır. Bu bahiste daha çok yardımcı fiiller üzerinde duran Ergin, yardımcı fiilleri de *isimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller* ve *fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller* olmak üzere iki başlık altında incelemiştir (1993: 364-367).

Birleşik fiilleri *karmaşık fiiller* ve *tasvir fiilleri* olmak üzere iki başlık altında değerlendiren Tahsin Banguoğlu ise sıfat-fiil eki almış asıl fiille *ol-yardımcı fiilin* birleşmesi sonucunda oluşan birleşik fiilleri *karmaşık fiiller* diye adlandırmıştır. Bu gruptaki fiilleri de *öncelik fiilleri*, *başlama fiilleri* ve *niyet fiilleri* olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Zarf-fiil eki almış asıl fiille yardımcı fiillerin bir araya gelmesi sonucunda oluşan birleşik fiillere de *tasvir fiilleri* adını veren Banguoğlu, bunları da *yeterlik fiilleri*, *ivedilik fiilleri*, *sürek fiilleri*, *yaklaşık fiiller* olmak üzere dört gruba ayırmıştır (2011: 482-493).

Birleşik çekim bahsinde ifade edildiği gibi birleşik fiil konusuna farklı bir açıdan yaklaşan araştırmacılar da vardır. Mustafa Uğurlu, gramer kitaplarındaki *birleşik fiil*, *birleşik çekim*, *ek fiil*, *isim cümlesi* gibi konularda bir terim ve tanım

karmaşası bulunduğunu; bu konuların kapsamları ve tasniflerinde tutarlı ölçütler bulunmadığını ifade ederek söz konusu dil birimleri arasındaki ilişkilere dikkat edildiği ve tutarlı ölçütler geliştirildiği takdirde konunun açıklığa kavuşacağını ifade etmiştir. Meseleye yapı, anlam ve işlev gibi birbirinden farklı ölçütlerle yaklaşıldığını; bu sebeple söz konusu dil birimlerinin tanım, tasnif ve kapsamları konusunda bir fikir birliğine varılamadığını söyleyen Uğurlu, *birleşik fiil* ve *birleşik çekim* adı verilen bu yapıların, aslında bir isimle bir yardımcı fiilden oluşan benzer dil birimleri olduğunu ifade etmiştir. Konuya *yapı* ve *söz dizimi* açılarından yaklaşan, ancak anlam ve işlevin de gözardı edilemeyeceğini dile getirmiştir. İsim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil eklerinin yapı bakımından fiilden isim yapma eki olduklarını; bu sebeple de *birleşik fiil* veya *birleşik çekim* adı verilen bu yapılarıdaki birinci unsurun isim olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (2009: 406-407).

Bu çalışmada birleşik fiilleri, Ergin'in tasnifini esas alarak, *Fiil + Fiil Yapısında Olanlar* ve *İsim + Fiil Yapısında Olanlar* olmak üzere iki başlık altında ele almayı uygun bulduk.

2.2.3.1. Fiil + Fiil Yapısında Olanlar

İki fiil şeklinin bir araya gelmesiyle oluşan birleşik fiiller, esas anlamını koruyan bir asıl fiil ile bir yardımcı fiilden oluşur. Dolayısıyla, esas anlamı taşıyan birinci fiil, çekimli bir fiildir ve isim hükmündedir. Birleşik fiile getirilen kip ve şahıs ekleri yardımcı fiile eklenir. İkinci gruptaki birleşik fiiller bir esas fiil ile bir tasvir fiilinden oluşur Bu fiil birleşmesinde asıl fiil çekimli bir fiil değil, zarf-fiildir. İkinci fiil de asıl fiilin ifade ettiği oluş veya kılışı tasvir görevindeki yardımcı fiildir ve asıl anlamını kaybetmiştir (Korkmaz 1959: 107). Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)* adlı çalışmasında da birleşik fiilleri iki ana gruba ayırmıştır (2003a: 792-837). Korkmaz, fiil + fiil yapısında olan birleşik fiiller kategorisine dâhil edebileceğimiz tasvir fiillerini *yeterlik fiilleri*, *tezlik fiilleri*, *süreklilik fiilleri*, *yaklaşma fiilleri*, *uzaklaşma fiilleri* diye beş alt gruba ayırmıştır (2003a: 811).

Muharrem Ergin, *fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller* başlığı altında değerlendirdiği yardımcı fiillerin, zarf-fiil eki almış asıl fiilden sonra çekim unsuru olarak görev yaptıklarını özellikle belirtmiştir. Bu yardımcı fiillerden *bil-* fiilinin *iktidar*; *ver-* fiilinin *kolaylık*, *çabukluk* ve *birdenbirelik*; *gel-*, *gör-*, *dur-*, *kal-*, *koy-*

fiillerinin *deneme, devamlılık* ve *süre*; yaz- fiilinin *yaklaşma* ifade ettiğini söylemiştir (1993: 365-366).

Tahsin Banguoğlu da zarf-fiil eki almış asıl fiille yardımcı fiillerin birleşmesi sonucunda oluşan birleşik fiilleri *tasvir fiilleri* diye adlandırmış ve bunları *yeterlik fiilleri, ivedilik fiilleri, süreklilik fiilleri, yaklaşık fiiller* olmak üzere dört grupta toplamıştır (2011: 482-493). Banguoğlu, aynı yapıda olmasına rağmen ikinci fiilin esas anlamını koruduğu fiil birleşmelerine yarı tasvir fiilleri adını vermiş ve bu fiil birleşmelerinde {-Ip} zarf-fiilli şekillerin daha çok kullanılmaya başladığını vurgulamıştır (2011: 493-494).

• Yeterlik

Yeterlik fiili, {-A} zarf-fiil ekini almış asıl fiile *bil-* yardımcı fiilinin getirilmesiyle yapılır. Bu birleşik yapıdaki *bil-* fiili, asıl fiilin bildirdiği oluş veya kılışı gerçekleştirme güç ve yeterliliğini gösterebildiği gibi, asıl fiildeki oluş veya kılışın gerçekleşme imkân ve ihtimali dâhilinde bulunduğunu da gösterebilir (Korkmaz 1959: 108; Ergin 1993: 366; Korkmaz 2003: 812; Banguoğlu 2011: 489). Bu birleşik fiil, az sayıda olsa da fiilin bildirdiği oluş veya kılışı gerçekleştirme yetki ve selahiyetini ya da bir fiili gerçekleştirme iznine sahip olmayı ifade etmek için de kullanılır.

Türkçenin tarihî metinlerinde *u-* ve *al-* fiilleri de *bil-* fiilinin yanında yeterlik bildirmek amacıyla kullanılmıştır. Oğuz grubu lehçeleri, bu yardımcı fiillerden *bil-* fiilini tercih edip yaygınlaştırdığı hâlde Kıpçak ve Karluk grubu lehçeleri *al-* fiilini tercih etmiştir. Batı Türkçesinin başlarında yeterlik fiilinin olumlu şeklinde *bil-* yardımcı fiili kullanılmışsa da olumsuz şekli bazen daha eski olan *u-* yardımcı fiiliyle, bazen de *bil-* yardımcı fiiliyle yapılmıştır. *Bil-* yardımcı fiiliyle yapılan olumsuz şekil Osmanlı Türkçesi döneminde zayıflamış ve yeterlik fiilinin olumsuzu daima *u-* yardımcı fiilinin kalıplaşması sonucunda oluşan {-AmA-} şekliyle yapılmaya başlanmıştır. Azeri Türkçesindeyse olumsuz şekilde hem *u-* fiilinin kalıplaşmasıyla oluşmuş {-AmmA-} yapısı hem de olumsuzluk ekini almış *bil-* fiili kullanılmaktadır (Korkmaz 1959: 119-120; Ergin 1993: 366-367).

Yardımcı fiil olarak *u-* fiilinin kullanıldığı olumsuz şekil, daha Eski Anadolu Türkçesi dönemindeyken asıl fiildeki zarf-fiil ekiyle yardımcı fiil ünlüsünün birleşmesi neticesinde {-ImA-}, {-AmA-} şekillerine dönüşmüştür.

Osmanlı Türkçesi döneminden itibaren söz konusu yapının geniş ünlülü şekli yaygınlaşmış ve Türkiye Türkçesinde de kullanılan {-AmA-} yapısı meydana gelmiştir. Ancak, bu yapının dar ünlülü şekillerine de rastlamak mümkündür.

Mihri Hatun Divanı'nda yeterlik fiilinin olumlu şekillerine rastlanmamıştır. Sınırlı sayıda örneği bulunan olumsuz şeklinde de bazen dar bazen de geniş ünlülü yapılar kullanılmıştır.

bulamazsuñ K5-10

hem-tā olamaz “denk olamaz” K5-17

muḳābil olamaz K8-20

ḡarīm olamaz K10-17

azdurımadı G143-6

bilimedüm MUR2-4

yārsüz olamazuz G63-6

- **Tezlik**

Türkiye Türkçesinde tezlik fiili, {-I} zarf-fiil eki almış asıl fiile yardımcı fiili getirilmesiyle yapılır. Bu birleşik yapıdaki *ver-* fiili, asıl fiilin bildirdiği oluş veya kılışın ansızın ve kolayca gerçekleştiğini dile getirir (Ergin 1993: 365; Korkmaz 2003: 818; Banguoğlu 2011: 490). Bununla beraber, söz konusu yardımcı fiil bazen asıl fiilin anlamına *bir şeyi başkası için yapma* veya *ihmal ve özensizlik* gibi anlam incelikleri de katmaktadır (Demir 2000: 230-231). Nurettin Demir'in, tezlik fiilini ele aldığı çalışmasında, bu birleşik fiilin hangi görevde kullanıldığının tespit edilmesinde vurgunun önemli rol oynadığı dile getirilmiştir (2000: 232-233).

Mihri Hatun Divanı'nda, tezlik fiili örneğine rastlanmamıştır. Tezlik anlamı, *hemān* zarfi ile nitelenmiş bilinen geçmiş zaman çekimindeki fiillerle karşılanmıştır.

Gül ruḫlaruñı gördi çü hengām-ı çemende

*Dil bülbüli bu şî'ri **hemān eyledi inşā*** K2-25

Gül ruḫlaruñı gördi meger gülşen içre kim

*Şahn-ı çemende **tutdı hemān** ‘andelīb **dem*** K9-6

Yāri yanumda görüp hışm ile çün baqdı raķīb
*Ol çepel şeklini **döndürdi hemān** sirkelige* G175-5

***Qurdurdi hemān** gözlerine qaşları yayın*
*Kirpükleri oqların atup bağrumı **deldi*** G181-2

- **Sürekliplik**

Sürekliplik fiili, {-A} ya da {-I} zarf-fiil eki almış asıl fiile *dur-*, *kal-*, *gel-*, *koy-*, *gör-* yardımcı fiillerinden birinin getirilmesiyle yapılır. Bu birleşik yapıdaki yardımcı fiiller, asıl fiilin bildirdiği oluş veya kılışın bir süreç içinde devam ettiğini bildirmektedir (Ergin 1993: 366; Korkmaz 2003: 820; Banguoğlu 2011: 491). Sadece *dur-* fiili diğer yardımcı fiillerden farklı olarak {-Ip} zarf-fiil eki almış asıl fiillere de gelebilmektedir (Korkmaz 2003: 822).

Mihri Hatun Divanı'nda sürekliplik fiili için iki örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden birinde *dur-* yardımcı fiifi, birinde de *gel-* yardımcı fiili kullanılmıştır.

{-A + gel-}

*‘Āşīka ma‘şūq çün **cevr idegelmişdür** ezel*
Terk-i ‘ādet eylemez her kişi erkānın sürür G35-4

{-A + ĩur-}

***Göre ĩursun** bu gözüm bāri ölince yüzini*
Kefenin boynına taķup vara yalvara başum G115-6

- **Yaklaşma**

Yaklaşma fiili, {-A} zarf-fiil eki almış asıl fiile *yaz-* yardımcı fiili getirilmesiyle yapılır. Bu birleşik yapıdaki yardımcı fiiller, asıl fiilin bildirdiği oluş veya kılışın gerçekleşmeye çok yakın olduğunu ancak henüz gerçekleşmediğini ifade etmektedir (Ergin 1993: 366; Korkmaz 2003: 831; Banguoğlu 2011: 493). Buradaki *yaz-* fiili, Eski Türkçede “yanılmak, günah işlemek” anlamındayken zamanla gerçek anlamını kaybetmiş ve yaklaşma ifade eden yardımcı fiil hâline gelmiştir. Geçmiş zamanda gerçekleşmemiş hareketleri ifade ettiğinden sadece bilinen ve öğrenilen geçmiş zaman çekiminde kullanılmaktadır (Korkmaz 2003: 831).

Mihri Hatun Divanı'nda yaklaşma fiilinin dört örneğine rastlanmıştır.

öleyazdı G198-2

şolayazdı G198-3

ğarķ olayazdı G198-4

güleyazdı G198-5

2.2.3.2. İsim + Fiil Yapısında Olanlar

Türkçede birleşik fiil yapma yollarından biri de bir isimle *et-*, *ol-*, *eyle-*, *yap-*, *kıl-* ve *bulun-* yardımcı fiillerinin bir araya getirilmesidir. Bu yardımcı fiillerin görevi, hem esas anlamı üzerinde taşıyan isimlerin fiil gibi kullanılmasını sağlamak hem de birleşik fiile getirilen şekil eklerini almaktır. Bu yardımcı fiiller genellikle yabancı kaynaklı isimlerle kullanılırlar.

Mihri Hatun Divanı'nda da *it-*, *ol-*, *yap-*, *eyle-* ve *kıl-* yardımcı fiilleri isimlerle birleşik fiil oluşturmaktadır.

{İsim + it-}

iḥsān itmeseñ K2-6

zāyil itmesün K2-9

ķabūl it K3-32

naẓar it K5-36

yād itse G133-1

{İsim + ol-}

‘āciz oldum G134-2

müyesser oldı G138-7

kebāb oldı G141-1

mihmān olmışdı G142-3

esīr oldum G147-2

{İsim + eyle-}

ẓikr eyle K1-19

ķaṭ‘ eyledi K2-8

şādān eyledi K2-14

keşf eyledi G53-5
nüş eylemişüz G61-2

{İsim + kıl-}

fedā kıl G66-5
yağmā kılluram G70-5
hazer kıl G100-3
nazar kıl G100-6
şikāyet kıllma G100-7

{İsim + yap-}

gönlümüzi yap G61-8
sen virānenün gönlini yapayın G87-1

2.2.4. Ek Fiil (Cevher Fiili)

Tek başına bir anlamı olmayan bu yardımcı fiil, isimlerden ve çekimli fiillerden sonra gelerek birleşik fiiller veya birleşik zamanlı meydana getirir. Ek fiil, isim-fiil olarak kullanılmadığı gibi başka yapım eklerini de almaz. Sadece belirli çekim şekilleriyle kullanılan bu yardımcı fiil, sonuna geldiği isim veya çekimli fiille birlikte bir anlam kazanır. Bu yardımcı fiil; *geniş zaman*, *bilinen geçmiş zaman*, *duyulan geçmiş zaman* ve *şart* olmak üzere dört kipte çekimlenir. Bunlardan geniş zaman şekli, yardımcı fiilin düşmesiyle meydana gelir. Bu çekimde isimlerin sonuna şahıs ifade eden ekler getirilir. Diğer şekiller ise bağımsız bir fiil gibi çekimlenebilmelerine rağmen bazen yardımcı fiilin düşmesiyle asıl unsura bağlanabilirler (Ergin 1993: 297). Bu sebeple, söz konusu yardımcı fiil ekleşmeye elverişli bir fiildir.

2.2.4.1. Ek Fiilin Geniş Zaman Şekli

Ek fiilin geniş zaman şekli, yardımcı fiil ve geniş zaman ekinin düşmesi sonucunda bunların fonksiyonunu üstlenen şahıs ekleriyle çekimlenir (Ergin 1993: 298). İsimlerin fiil gibi kullanılmasını sağlayan bu ekler, hem düşen *i-* yardımcı fiilinin yerine geçerek birleşik fiil meydana getirirler hem de geniş zaman ekinin görevini üstlenerek bu birleşik fiilin geniş zamanda gerçekleşmekte olduğunu bildirirler. Ek fiilin üçüncü teklik şahıs çekimi, geniş zaman eki almış *dur-*

yardımcı fiilinin, hece düşmesine uğrayarak ekleşmesi sonucunda oluşan {-Dir} ekiyle yapılır. Ek fiilin geniş zaman şeklinde, diğer fiil şekillerinde olduğu gibi üçüncü teklik şahıs çekimi geneşlikle eksiz yapılır. Yardımcı fiil de genellikle düşürülmektedir.

Mihri Hatun Divanı'nda ek fiilin geniş zaman birinci teklik şahıs çekimi, yaygın olarak {-Am} şahıs ekiyle yapılmıştır.

ben miyem G49-1
‘andelîbem G110-2
râzîyam G118-2
bir hâldeyem G120-9
küşte-i ‘aşkam G156-3

Geniş zaman ikinci teklik şahıs çekimi, {-sin / -sin} ekiyle yapılmıştır.

fırdevs bâğimuñ gül-i handânsın K6-12
bir cihân-gîr-i zamânsın K10-16
serv-ğaddi sâyesindesin K12-25
gül yüzli yârûñ ‘andelîbisin G90-7
bir hâldesin MN1-14

Üçüncü teklik şahıs çekimi, geniş zaman çekimindeki *dur-* yardımcı fiilinin ekleşmesiyle meydana gelen {-dUr} ekiyle yapılır. Bazı örneklerde bu ekin düştüğü görülmektedir.

tîğî havfidur K3-3
tîr-endâzdur G1-4
bir üstâddur G15-2
yoğdur TN-6
cümle ‘abdûñ şâhıdur

Ek fiilin geniş zaman birinci çokluk şahıs çekimi, {-Uz} ekiyle yapılmıştır.

yoldaşlaruz G56-1
‘aşğ âteşine yanıcı pervânelerüz G61-1
‘uşşâklaruz G61-7
dermâna gelmişlerdenüz G64-1

rū-siyāhuz TN-328

Mihri Hatun Divanı'nda ek fiilin geniş zaman ikinci çokluk şahıs çekimi örneğine rastlanmamıştır.

Ek fiilin geniş zaman üçüncü çokluk şahıs çekimi {-dUrlAr} ekiyle yapılır. Ancak Mihri Hatun Divanı'nda şahıs eki ile bildirme ekinden yer değiştirmiştir.

āşinālardur MUR2-1

mübtelālardur MUR2-1

bi̇-vefālardur MUR2-1

hercāyilerdür G19-6

āyinelerdür G147-9

2.2.4.2. Ek Fiilin Bilinen Geçmiş Zaman Şekli

Ek fiilin bilinen geçmiş zaman çekimi, *i-* yardımcı fiiline bilinen geçmiş zaman eki getirilmesiyle yapılır. Bu şeklin şahıslara göre çekimi, diğer fiillerin bilinen geçmiş zaman çekiminde olduğu gibidir. Yardımcı fiil durumundaki *i-* fiili çoğunlukla düşer. Bu durumda, ekleşme meydana geldiği için ek fiilin zaman eki ünlü uyumuna girer.

mest idüm G143-5

gül idün G29-2

bir ‘āşık-perest idün MUR7-5

bir gonca dehān idi G148-3

hoş-dem idük G202-4

Ancak, Mihri Hatun Divanı'nda, ekleşme tam olarak meydana gelmediği zaman da bazen ünlü uyumuna girmektedir.

yoğıdı MUR9-5

‘āşık olmışıduķ MUR4-1

2.2.4.3. Ek Fiilin Duyulan Geçmiş Zaman Şekli

Ek fiilin duyulan geçmiş zaman şekli, *i-* yardımcı fiiline duyulan geçmiş zaman eki getirilmesiyle yapılır. Bu şeklin şahıslara göre çekimi de diğer fiillerin

duyulan geçmiş zaman çekiminde olduğu gibidir. Ancak, ekleşme meydana geldiğinde ünlü yumuna girer.

dil yakıcı nār imişsin G193-1

ne bî-ikrār imişsin G193-4

hayli hoş cān-bāz imiş MUR3-1

ne hoş yaylağ imiş MUR4-1

dostı yād itmek imiş MUR8-8

Divan'daki bir örnekte, yardımcı fiil düşmediği hâlde ekleştiği ve uyuma girdiği görülmektedir.

yoğmuş MUR7-4

2.2.4.4. Ek Fiilin Şart Şekli

Ek fiilin şart şekli, *i-* yardımcı fiiline şart eki getirilerek yapılır. Bu şeklin şahıslara göre çekimi, diğer fiillerin şart çekimindeki gibidir. Ancak, ekleşme meydana geldiğinde ünlü uyumuna girer.

sādık iseñ G25-5

‘āşık iseñ G43-1

merd iseñ G43-6

‘āşıkı öldürmek ise G46-4

var ise G77-5

Mihri Hatun Divanı'nda da yardımcı fiilin düştüğü örneklere rastlanmıştır. Ancak, bu durumda ünlü uyumuna giren örnek yoktur.

a‘mā degülseñ TN-52

bāķī degülse K15-16

2.2.4.5. Ek Fiilin Olumsuzu

Ek fiilin olumsuz şekli, diğer fiillerden farklıdır. Diğer fiillerin olumsuz şekillerini meydana getiren {-mA-} fiilden fiil yapım eki, ek fiilin olumsuz şeklini yapmak için kullanmaz. Bunun yerine isim unsurundan sonra *değil* edatı getirilir. Ek fiilin çekimli şekilleri ise bu edatın sonuna eklenir. Olumlu şekillerin

çekiminde olduğu gibi ekleşme meydana gelebilir (Ergin 1993: 301). Bu edat, Mihri Hatun Divanı'nda *degül* şeklinde kullanılmıştır.

meh degüldür K3-5

âyine-i hüsnüñ gibi degüldür K5-30

gam degül G41-6

hâcet degüldür TN-47

gam degül TN-80

2.2.5. Fiilimsiler

Fiil tabanları; hareketleri karşılayan, tek başlarına kullanılmayan, ancak şekil ve zaman ekleriyle şahıs eklerini alarak çekimlendiğinde kullanım sahasına çıkan dil birlikleridir (Ergin 1993: 175). Buna karşılık, fiilden isim türetme eklerinden bazıları, fiil tabanlarının herhangi bir şekil, zaman veya şahsa bağlı olmadan kullanılabilmesini sağlar. *Fiilimsiler*, fiillerin kök veya gövdelerinden türeyerek fiilin bildirdiği harekete bağlı isim, sıfat veya zarf gibi kullanılan geçici isimlerdir (Üstüner 2000: 9; Bayraktar 2004: 5).

2.2.5.1. İsim-fiiller

İsim-fiil (= *fiil ismi*)ler, bir fiil tabanının karşıladığı soyut hareketi başka bir unsura ihtiyaç duymadan ifade etmek için türetilen geçici isimlerdir. İsim-fiiller, hem fiilin bildirdiği hareketin ismini hem de o hareket sonucunda ortaya çıkan iş isimlerini yaparlar. Zaman kavramı taşımayan bu isimler, bütün isim çekim eklerini alabildikleri gibi cümle içerisinde özne, nesne ve tümleç olarak da kullanılabilirler (Üstüner 2000: 11; Bayraktar 2004: 8-9). Bu isimleri türemek için kullanılan eklere de *isim-fiil ekleri* denir. Bu ekler, ister kök hâlinde olsun ister türemiş olsun bütün fiil tabanlarına eklenebilirler.

- {-mAk} Eki

Fiilin bildirdiği hareketin ismini yapan ektir. Fiil tabanının karşıladığı soyut hareketi şekil, zaman ve şahsa bağlamadan ifade etmek için kullanılan bu ek, *mastar eki* diye de adlandırılır. Asıl görevi, geçici hareket isimleri yapmaktır. Ancak nadiren kalıcı isimler de türetebilir (Ergin 1993: 175; Bayraktar 2004: 18).

Bu ekin Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımını, Türkiye Türkçesi yazı dilindeki gibidir.

nev-bahāruñ lezzetin bulmaḳ K12-5
ayaḡuñ topraḡı olmaḳ K14-1
ol dil-ber cemālinden bir dem ıraḡ olmaḳ G11-1
gözlerüñ cān ferzine semend sürmek G15-3
beni cevri ile öldürmek G29-3

Mihri Hatun Divanı'nda bu eki alan kelimelerden sonra ünlüyle başlayan bir ek veya edat geldiğinde ekin sonundaki /k/ ünsüzü önce tonlulaşır.

la' l-i lebinüñ haberin söylemege G34-3
āh itmegile "ah ederek" G157-4
bir kerre yüzüm üzre ḳadem başmaḡa G158-6
tālib-i Ḥaḳḳ olmaḡa TN-44
raḡmet ölenlerine ḳılmaḡ için TN-414

- {-mA} Eki

Görevi, fiilin bildirdiği harekete bağlı iş isimleri türetmektir. Eşya ve nesne isimleri türetmeye elverişli olan bu ek, hareket ifade etmez. Bu ekle türetilen isimler sıfat görevinde de kullanılabilir (Ergin 1993: 176; Bayraktar 2004: 30).

Öldürmesi ḡazā deyü 'uṣṣāḳ cem' olup
Kāfir raḳībe her birisi bir taş urdılar G37-4

Öldürmesi muḡaḳḳaḳ idi dün raḳībī yār
Kim mānī' oldı kim bugün ipin uzatdılar G45-5

- {-mAklIk} Eki

Bu ek, {-mAk} fiilden isim türetme ekiyle {+Ik} isimden-isim yapım ekinin birleşmesi sonucunda oluşan bu ek, işlev bakımından {-mAk} ekine benzer. Aynı {-mAk} eki gibi fiilin bildirdiği hareketin ismini yapar. Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi dönemlerinde kullanılan bu ek, Türkiye Türkçesinde tamamen kaybolmuştur.

dil-berüñ ḡāk-i pāyine nişār itmeklik için G68-5

Ḳur'ān ile yoldaş itmeklik için TN-415
īmānımız hem-reh itmeklik için TN-417
ol Ḥabīb ile koparmaklıg için TN-419
ma' būdumuz rāzī olmaklıg için TN-421

- **{-Iş} Eki**

Görevi, fiil tabanlarına gelerek fiilin bildirdiği harekete bağlı iş isimleri türetmektir. Bununla birlikte nesne isimleri yapmaya da elverişlidir (Bayraktar 2004: 39). Ancak, bu ekle türetilen isimler sıfat olarak kullanılmaz (Ergin 1993: 177). Mihri Hatun Divanı'nda ekin düz ünlülü şekilleri kullanılmıştır.

bilişde G156-3
gelişde G156-5

2.2.5.2. Sıfat-fiiller

Nesnelerin hareket vasıflarını karşılamak üzere bir fiil tabanından türetilen geçici isimlere *sıfat-fiil* (= *partisip*) denir (Ergin 1993: 315; Bayraktar 2004: 46). Sıfat-fiiller, nesnelerin hareket vasıflarını karşıladıkları için cümle düzleminde sıfat görevinde kullanılırlar. Niteledikleri isim unsuru düştüğünde, sıfat-fiil olan kelime onun alması gereken çekim eklerini üzerine alır (Üstüner 2000: 20-21).

Fiil tabanlarına gelerek sıfat görevinde geçici isimler yapmak için kullanılan eklere *sıfat-fiil ekleri* denir. Sıfat-fiil ekleri, bazen sıfat gibi kullanılmayan kalıcı isimler de türetebilir. Bu durumdaki sıfat-fiil eklerini, fiilden isim türeten ekler sınıfına dâhil etmeli, bu eklerle türetilmiş isimler de sıfat-fiil olarak değerlendirilmemelidir (Ergin 1993: 315). Bir ekin sıfat-fiil eki sayılabilmesi için iki önemli ölçüt vardır: İlki, bunlarla türetilen ismin sıfat görevinde kullanılması, ikincisi ise fiil tabanının tamlayıcı alabilmesidir. (Karadoğan 2008: 58).

Hem kalıcı isimler türetebilmeleri hem de cümle düzleminde isim gibi kullanılabilmeleri yönüyle fiilden isim türetme eklerine benzeyen bu ekleri diğer fiilden isim türetme eklerinden ayıran en önemli özellik, bunları alan fiillerin tamlayıcı alabilmeleridir (Karadoğan 2008: 57). Sıfat-fiiller, fiilden türetilmiş isimler olmaları sebebiyle bünyelerinde hareket vasfı buldukları gibi, türetildikleri sıfat-fiil ekine bağlı olarak zaman vasfı da taşıyabildikleri için şekil ve zaman eki gibi kullanılmaya elverişlidirler. Bu sebeple, bazı şekil ve zaman

eklerinin sıfat-fiil eklerinden oluştuğu ve Türkçe fiil çekiminin isim kaynaklı olduğu görüşü de bu düşünceden hareketle ortaya çıkmıştır. (Ergin 1993: 315).

Sıfat-fiiller, hareket vasfı taşıdıkları için zarf-fiil oluşturmaya da elverişli durumdadır. Bazı sıfat-fiil eklerinin çekim ekleri, edatlar ve zaman bildiren kelimelerle oluşturdukları yapılar, cümlede zarf gibi kullanılır (Ergin 1993: 316; Üstüner 2000: 22; Bayraktar 2004: 46).

Mihri Hatun Divanı'nda kullanılan sıfat-fiil ekleri, bazı ses değişiklikleri dışında, Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılan sıfat-fiil eklerinden farklı değildir.

- **{-AcAk} Eki**

Bu sıfat-fiil eki gelecek zaman ifadelidir. İyelik ekleriyle bazı isim çekim eklerini alarak isim gibi kullanılabilir (Üstüner 2000: 34-36; Bayraktar 2004: 100). İyelik ekleri ve zaman bildiren kelimelerle biraraya gelerek oluşturduğu sıfat tamlamaları, cümle içinde zarf görevinde kullanılabilir⁹. Mihri Hatun Divanı'nda bu ekin iki örneğine rastlanmıştır. Ancak, bunlardan biri isim gibi kullanılmıştır.

öleceğün TN-124
varacak yeri TN-202

- **{-An} Eki**

Geniş zaman ifade eden sıfat-fiil ekidir (Bayraktar 2004: 81). Bu eki alan kelimeler, iyelik ekleri ve bazı isim çekim eklerini alarak isim gibi kullanılabilir (Üstüner 2000: 54-56).

tenümi kııl kılan K14-30
anı şeydâ kılan G28-3
‘âşık olmayan G31-2
dem-â-dem bağrumı kan eyleyen G122-1
ol ibni fülân benim diyenler TN-356

⁹ Sıfat-fiil eklerinin, çekim ekleri, edatlar ve zaman bildiren kelimelerle oluşturdukları farklı fonksiyondaki yapılar, ilgili bölümlerde ele alınacaktır.

- **{-AsI} Eki**

Gelecek zaman ifadeli sıfat-fiil ekidir (Bayraktar 2004: 103). Ancak istek ve niyet anlamı daha ağır bastığından tasarlama kiplerine yakın bir kullanımı vardır. Mihri Hatun Divanı'nda tek örneğine rastlanmıştır.

ey aşılması dil G120-4

- **{-dUk} Eki**

Geçmiş zaman bildiren sıfat-fiil ekidir. Geçmişte tamamlanmış hareketleri ifade edebileceği gibi geçmişte başlayıp hâlen devam etmekte olan hareketleri de ifade eder. Bu ekle oluşturulan sıfat-fiiller, iyelik eklerini alarak isim gibi kullanılabilirler. Aynı zamanda iyelik ekleri ve hâl ekleriyle birlikte zarf-fiil gibi kullanılmaya elverişlidirler. (Üstüner 2000: 100; Bayraktar 2004: 47). İyelik ekleri ve zaman bildiren kelimelerle oluşturdukları sıfat tamlamaları da cümle içinde zarf görevinde kullanılır. Aynı zamanda iyelik ekleri ve edatlarla birlikte edat grubu da oluştururlar. Türkiye Türkçesinde ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı olarak sekiz şekilli olan bu ek, Mihri Hatun Divanı'nda tonlu ve yuvarlak ünlülü şekilleriyle kullanılır.

dil-berlere dil virdüğüm G80-4

serv ayağına yüzün sürmek için gözüm ağıttığı şudur G139-6

cânâna cân virüp ğam ile helâk olduğum G152-4

ummduğum işler MUR5-2

nâr-ı hecründe beni yakduğünü T-4

- **{-mIş} Eki**

Geçmiş zaman bildiren sıfat-fiil ekidir (Bayraktar 2004: 47). Mihri Hatun Divanı'nda sadece düz ünlülü şekilleriyle kullanıldığından ünlü uyumunu bozar.

biñ 'azm-i remîm olmuşları G92-5

cemâlün gülsitânından egilmiş daldur G94-2

cevrüñle yıkılmış dil-i vîrâm G158-4

ķamu ķalmışlara M1-6

ķamu yaradılmışuñ TN-17

- **{-r /-Ar} ve {-mAz} Ekleri**

Bu ekler, geniş zaman bildiren sıfat-fiil ekleridir. Diğer sıfat-fiil eklerinden farklı olarak olumlu şekiller için {-r /-Ar} eki, olumsuz şekiller için {-

mAz} eki kullanılır (Üstüner 2000: 160; Bayraktar 2004: 62, 68). Bu sıfat-fiilin olumlu ve olumsuz şekilleri tekrar grubu şeklinde sıfat ve zarf olarak görev yaparlar. Ekin olumsuz şekli, isim gibi kullanılarak *ol-* fiiliyle birleşik fiil oluşturabilir. Ayrıca, ayrılma hâli eki ve *öñdin* edatıyla edat grubu oluşturarak zarf görevinde kullanılabilir.

degme bir derd ile ölmez cāmı pek ‘aşıkam G88-3

zülfi hevāsına yeler hūblar G88-4

luḫ u iḫsānuñ umar “lüruf ve ihsanını uman” G170-4

dünyede gücini çeker “dünyada kahrını çekecek” G181-6

• {-IcI} Eki

Aslında fiil tabanlarından kılıcı (=*fail*) adları türeten bu ek, çoğu zaman sıfat olarak kullanılabilen kelimeler meydana getirir (Ergin 1993: 319). Mihri Hatun Divanı’nda da sıkça kullanılmıştır.

kan içici G1-4 SIFAT-FİİLE AL.

aldayıcı G74-3

şayd idici G139-4

yaķıcı G193-1

ğazel diyici G205-7

• {-mAIU} Eki

Bu ek {-*mA*} fiilden isim yapım eki ile {-*IU*} isimden isim yapım ekinin birleşmesi sonucunda oluşur. Eski Anadolu Türkçesinde işlek şekilde kullanılan bu ek, Osmanlı Türkçesi döneminde işlev değiştirerek günümüzde kullanılan gereklilik kipi hâline gelmiştir (Ergin 1993: 319). Mihri Hatun Divanı’nda tek örneğine rastlanan bu ek, söz konusu örnekte isim türetmek için kullanılmıştır.

bir bölük aşmalular G146-3

2.2.5.3. Zarf-fiiller

Bir fiil tabanından hareket hâli ifade etmek üzere türetilen fiil şekillerine *zarf-fiil* (= *gerundium*) denir (Ergin 1993: 319). Zarf-fiiller; hareket hâli ifade ettikleri ve fiile daha yakın oldukları için isim gibi kullanılamaz, isim çekim eklerini de almazlar (Ergin 1993: 319; Üstüner 2000: 13; Bayraktar 2004: 138). Zarf görevinde kullanıldıkları için isim kategorisine dâhil edilen zarf-fiiller fiil tabanlarına getirilen belirli bir takım eklerle türetilir. Fiillerden hareket hâli ifadeli

geçici isimler türeten eklere *zarf-fiil ekleri* denir (Gülsevin 2001: 126). Eklerin yanı sıra isim-fiil veya sıfat-fiil eklerinin bazı çekim ekleriyle, edatlarla veya zaman bildiren kelimelerle oluşturdukları yapılar da zarf-fiil olarak kullanılabilirler (Üstüner 2000: 13; Gülsevin 2001: 127). Çalışmamızda, asıl zarf-fiil ekleriyle zarf-fiil eki işlevindeki birleşik yapılar ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

• Asıl Zarf-fiil Ekleri

Fiillerden hareket hâli ifadeli geçici isimler türeten eklere *zarf-fiil eki* dendiği yukarıda ifade edilmişti. Bu eklerden bazıları, Türkçenin en eski metinlerinde de örnekleri bulunan ve tek morfemden oluşan eklerdir. Bununla birlikte, tarihî lehçelerde çeşitli eklerin birleşmesi sonucunda oluşan ve üstlendikleri zarf-fiil işlevini günümüze kadar devam ettiren yapılar da bulunmaktadır. Türkçenin en eski dönemlerinden beri zarf-fiil olarak kullanılagelen ekleri ve tarihî lehçelerde teşekkül ederek zarf-fiil eki hâline gelen yapıları asıl zarf-fiil ekleri arasında değerlendirdik.

{-AII} Eki

Bu ek, eklendiği fiillere “-*dığından beri*” anlamı katar ve yüklem ifade ettiği hareketi zaman bakımından niteleyen zarflar meydana getirir (Bayraktar 2004: 202). Tarihî Kıpçak Türkçesi metinlerinde *beri* edatıyla birlikte kullanıldığı bilinen bu ek, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de bazen ayrılma hâli ekiyle bazen de hem ayrılma hâli eki hem de *berü* edatıyla birlikte kullanılmıştır (Bayraktar 2004: 205). Bu durum, ekin işlevinin zamanla zayıfladığını, eski işlevini ancak başka ek veya edatlar yardımıyla devam ettirebildiğini göstermektedir. Mihri Hatun Divanı’nda da ekin hem sadece tek başına hem de ayrılma hâli ekiyle kullanıldığı örneklerle rastlanmıştır.

nāmuñ eḫādişi ‘āleme ma‘lūm olalı K7-8

‘adl-i destinde niğın-i ḫātem-i devlet olaldan K14-14

ḫayālūñ naḫşını dil levḫasına yazalı K17-7

bir yār etegin tıtalıdan beri G125-1

ol şaçları leylâ delüsi olalıdan berü G180-2

{-A / -I} Eki

Eklendiği fiillere “-*arak*” anlamı katar ve yüklem ifade ettiği hareketi tarz bakımından niteleyen zarflar meydana getirir. Tarihî Türk lehçelerinde yaygın şekilde kullanılan bu ek, Batı Türkçesinde Osmanlı Türkçesi döneminden

sonra işlekliliğini kaybederek belirli yapılarda varlığını sürdürmüştür. Türkiye Türkçesinde tekrar grubu şeklindeki zarflarda, birleşik fiillerde ve bazı edatlarda kalıplaşmış hâlde kalmıştır. Mihri Hatun Divanı'nda ekin tek başına kullanıldığı örneklere rastlanmıştır.

Çeşmüme dil uyup ruḥ-ı dil-dâra gitdiler
Göz göre gör beni nice odlara atdılar G30-1

Dil-berler ile sen güle gezdükçe ḥabībüm
Hecründe olan dâdesi giryâni unutma G158-3

Bir yalancıdur inanma sözine
‘Âkıll iseñ güle bakma yüzine TN-376

{-UrAk} Eki

Bu ek, yüklem in ifade ettiği hareketi tarz bakımından niteleyen zarflar meydana getirir (Bayraktar 2004: 208). Bu ek daha çok Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde karşımıza çıkmaktadır. {-I} zarf-fiil ekiyle {+rAk} karşılaştırma ekinin biraraya gelmesiyle oluştuğu fikri ileri sürülmüş ancak bu görüş fazla kabul görmemiştir. Söz konusu ekin {-Ar} sıfat-fiil eki ve ok / ök kuvvetlendirme edatının birleşmesiyle oluştuğunu düşünenler de bulunmaktadır (Ergin 1993: 322; Bayraktar 2004: 209; Korkmaz 2005a: 129). Mihri Hatun Divanı'nda tek örneğine rastlanmıştır.

genc isteyürek TN-197

{-IncA} Eki

Bu ek eklendiği fiillere “-dığı zaman” anlamı katar ve yüklem in ifade ettiği hareketi zaman bakımından niteleyen zarflar yapar (Bayraktar 2004: 181). Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde “-IncAyA kadar” anlamıyla yüklem in bildirdiği hareketi belli bir süreçle sınırlama görevindeki zarf-fiiller türetmek için de kullanıldığı tespit edilmiştir (Ergin 1993: 323; Bayraktar 2004: 181). Türkiye Türkçesi yazı dilinde “-IncAyA kadar” anlamı kaybolmuştur. Bu anlam, ancak zarf-fiil ekinin yönelme hâli eki ve kadar, değin, dek edatlarıyla oluşturduğu yapılar sayesinde yeniden işlevlik kazanmaktadır.

Mihri Hatun Divanı'nda çoğunlukla Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi yüklemdeki hareketi sınırlama işleviyle kullanılmıştır.

tā ḥaşr olunca K6-11, K15-17, G197-1
tā şubḥ olunca G65-6, G102-2, G204-1
gönlüm alınca mıdır “gönlümü alıncaya kadar mıydı” G86-3
sen Yûşuf-ı sâni kendümüñ eline girince G91-3
sine varınca MUR8-6

Bir örnekte, günümüzdeki {-*DIkçA*} ve {-*DIgI müddetçe*} yapılarının işleviyle kullanılmıştır.

Bir dâne ile zülfi gönül murğın itdi şayd
*Baña cihânda ‘ömrüm **olunca** gıdâ yeter* G46-7

Bir örnekte ise sınırlama görevindeki zarf-fiil eki, iki seçeneğin karşılaştırıldığını ve birinin tercih edildiğini ifade etmek için kullanılmıştır. Türkiye Türkçesindeki “*keşke ... olacağıma ... olsaydım*” yapısıyla ifade edilen ibare, Mihri Hatun Divanı’nda bu zarf-fiil ekiyle karşılanmıştır. Burada da günümüzdeki “-*incaya kadar*” yapısı yerine sınırlandırma göreviyle kullanılmıştır.

*Bunca ma‘lûmât ile meşhûr **olunca** ‘âleme*
Dürlü mechûlât ile mezmûm olaydum kâşki G182-6

Mihri Hatun Divanı’nda “-*dığı zaman*” işleviyle kullanımı sınırlıdır. Birkaç örnekte yüklemi zaman bakımından niteleme göreviyle kullanıldığı görülmektedir.

bir gönca-i ter şahn-ı çemende açılınca G190-2
bahâr faşlı irince G111-1
başuma gelmeyince G131-4
bir nefes biñ ‘azâb ile geçince G191-7

{-IcAk} Eki

Bu ek de eklendiği fiillere “-*dığı zaman*” anlamı katar ve yüklem ifade ettiği hareketi zaman bakımından niteleyen zarflar yapar (Ergin 1993: 323). Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlı Türkçesinin başlangıcında {-*IncA*} zarf-fiil eki yerine, bu ekin daha eski şekli olan {-*IcAk*} eki kullanılmıştır. Mihri Hatun Divanı’nda da aynı işlevdeki {-*IcAk*} eki {-*IncA*} ekinden daha fazla kullanılmıştır.

yüzüñ görmeyicek K17-6
hüsn sermâyesi elden gidicek G6-3
dost yolında terk-i dil ü cân itmeyicek G61-9
leb-i yâri añıcağ G82-7
hâr etegin tutmayıcağ G124-4

{-Ip} Eki

Eklendiği fiilleri başka bir fiile bağlama görevi yanında, {-ArAk} zarf-fiil eki gibi asıl fiilin tarzını belirten zarflar da yapar (Bayraktar 2004: 138). Bu ek, eklendiği fiile zaman bakımından iki farklı anlam kazandırır. Fiilin bildirdiği hareketin, ana cümlenin yüklemdeki hareketten daha önce veya aynı zamanda gerçekleştiğini bildirebilir (Uğurlu 1999b: 1182-1183). Zarf-fiil ekinin hangi fonksiyonda kullanıldığını, bu ekin getirildiği fiilin sınır belirtme açısından durumu belirlemektedir (Uğurlu 1999b: 1185). Bu özelliği dolayısıyla, söz konusu ekin bazı yardımcı fiillerle oluşturduğu yapılar, tarihî lehçelerde hem geçmiş zaman hem de şimdiki zamanda süreklilik bildirme fonksiyonuyla kullanılmıştır. Bu tür yapılar, bazı çağdaş lehçelerde ve Türkiye Türkçesinin bazı ağızlarında eski fonksiyonunu devam ettirmektedir. Bu zarf-fiil ekinin, Eski Anadolu Türkçesi döneminde tek başına geçmiş zaman bildiren bir şekil eki gibi kullanıldığı ve Azeri Türkçesiyle Doğu Anadolu ağızlarında bu işlevini koruduğu görülmektedir (Ergin 1993: 322).

Ekin, Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımını Türkiye Türkçesi yazı dilindeki gibidir. Ancak, sadece yuvarlak ünlülü şekilleriyle kullanıldığı ve ünlü uyumunu bozduğu görülmektedir.

şâh-ı serv üzre çıqup K12-8
bu dil-i miskîni yaqup G6-5
bî-i' tibâr idüp G9-4
müdde'îyi güldürüp G41-5
lâle hadüñi gülşende görüp G79-2

{-UbAn} Eki

Eski Türkçe döneminde {-pAn} şeklinde olan bu ek, Eski Anadolu Türkçesinde önündeki yardımcı ünlünün de eke dâhil olması ve /p/ sesinin tonlulaşması sonucunda {-UbAn} şekline dönüşmüştür. Eklendiği fiilleri başka bir fiile bağlayan bu ek, bazen de {-ArAk} zarf-fiil eki gibi asıl fiilin tarzını belirten

zarflar yapar. Osmanlı Türkçesi döneminin başlarında kullanılmaya devam eden ek, bu dönem içerisinde kullanımdan düşerek yerini ekin farklı bir alamoru olan {-Up} ekine bırakmıştır (Ergin 1993: 322).

Sözkonusu ekin Mihri Hatun Divanı'nda da sıkça kullanıldığı görülmektedir.

sinemüz def kıtluban G82-4

dönüben G125-4

rahm eyleyüben G157-3

revânlar idüben G158-2

'aql u dil virüben G207-2

{-ken} Eki

Bu ek yüklem bildirdiği hareketi zaman bakımından niteleyen zarflar meydana getirir. Aslında sadece *i-* yardımcı fiiline eklenebilen bu zarf-fiil eki, yardımcı fiilin düşmesi sebebiyle müstakil bir zarf-fiil eki gibi kullanılmaya başlamıştır. Diğer zarf-fiil eklerinden ayrılan başka önemli özelliği de çekimli fiillerden ve isimlerden sonra gelebilmesidir. (Ergin 1993: 328).

Türkiye Türkçesi yazı dilinde tek şekilli olan bu zarf-fiil eki, Mihri Hatun Divanı'nda çoğu zaman ekleşmemiş şekliyle kullanılmıştır.

müşteri iken G86-5

münevver olmuş iken G97-6

hüb iken G114-6

âzâde iken G120-6

yoğ iken M1-5

{-mAdAn} Eki

Olumsuzluk anlamı taşıyan bu zarf-fiil eki, eklendiği fiildeki hareketin gerçekleşmediğini; buna rağmen asıl cümlenin yüklemdeki hareketin gerçekleştiğini bildirir (Bayraktar 2004: 190). Hem tek başına hem de *evvel* ve *önce* edatlarıyla birlikte yüklemi zaman bakımından niteleyen zarflar oluşturur. Yüklemi tarz bakımından niteleyen zarflar da yapar.

Eski Türkçe döneminde {-mAtI}, {-mAtIn} şekillerinde kullanılmış olan bu ek, Eski Anadolu Türkçesi döneminde {-mAdın} şekline dönüşmüş; Osmanlı Türkçesi döneminde ise ayrılma hâli ekinin etkisiyle {-mAdAn} hâline gelmiştir (Ergin 1993: 324; Korkmaz 2005b: 159).

Ekin Mihri Hatun Divanı'ndaki kullanımı, Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibidir.

aşılmadan G55-5

cân ruhları naç'ında şeh-mât olmadan G78-2

ol kemân-ebürsî tûrin atmadan

bir dağı yârân yüzini görmeden G169-4

ol seni terk itmeden TN-366

Mihri Hatun Divanı'nda ekin Eski Anadolu Türkçesindeki eskicil şeklinin de kullanıldığı görülmektedir.

rûh kâlebe cem' olmadın G16-5

cellâd-ı çeşmi cânuma henüz kaçd itmedin G40-4

'âlemi mevcûd itmedin TN-59

mevt ü ecel İrmedin hem kabre idhâl olmadın TN 380

kendüne ol hâl olmadın TN-382

• Zarf-fiil İşlevindeki Birleşik Yapılar

Türkçede eskiden beri zarf-fiil eki olarak kullanılagelen asıl zarf-fiil ekleri ile tarihî lehçelerde kalıplaşarak zarf-fiil eki hâline gelmiş birleşik yapılar dışında yakın zamanda zarf-fiil hâline gelen bazı yapılar da bulunmakadır. İsim-fiil veya sıfat-fiil eklerinin çekim ekleri ve edatlarla veya zaman bildiren kelimelerle oluşturdukları bu yapılar Türkiye Türkçesinde zarf-fiil işleviyle kullanılır (Üstüner 2000: 13; Gülsevin 2001: 127; Tiken 2003: 298-357). Bazı zarf-fiil ekleri de işlev bakımından zayıfladıklarında çeşitli ek ve edatlarla genişleyerek aynı işlevdeki yeni birleşik yapılar meydana getirebilmektedir. Tarihî metinlerde örneklerine çok fazla rastlanmayan bu tür yapılar, zarf-fiil işlevindeki birleşik yapılar olarak ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir.

{-mAk} İsim-Fiil Eki + ile Yapısı

Bu yapı, {-mAk} isim-fiil eki ve *ile* edatının birleşmesi sonucunda oluşur. İşlev bakımından {-ArAk} zarf-fiil ekine benzeyen bu yapı Mihri Hatun Divanı'nda üç örnekte karşımıza çıkmaktadır.

cān almağ ile “can almakla” G45-7

āh itmegile “ah ederek” G157-4

vefāsız güzeli sevmegile “vefasız güzeli severek” G157-6

{-mAz} Sıfat-Fiil Eki + {+llk} + ile Yapısı

Bu yapı, {-mAz} sıfat-fiil eki, {+llk} isimden isim yapım eki ve *ile* edatından oluşur. İşlev yönünden {-mAdAn} zarf-fiiline benzeyen bu yapı Mihri Hatun Divanı'nda örnekte kullanılmıştır.

Ey dost seni yār-ı vefā-dār ola şandum

Bilmezlik ile gör ki nice odlara yandum G99-1

Bî-vefā yāre gönül virdüm ü bilmezlik ile

Kendü elüm ile atdum seni odlara başum G115-3

{-dUk} Sıfat-Fiil Eki + {+çA} Yapısı

Bu birleşik yapılarda sık kullanılan sıfat-fiil eklerinden biri de {-DIK} ekidir. Bu ek {+çA} eşitlik ekiyle genişleyerek {-DikçA} yapısını meydana getirmiştir. Türkiye Türkçesi yazı dili ve ağızlarında oldukça işlek biçimde kullanılır (Üstüner 2000: 110-111; Gülsevin 2001: 130; Korkmaz 2003: 485; Bayraktar 2004: 229).

Eklendiği fiildeki hareketin bir müddet devam ettiğini veya tekrarlandığını bildiren bu yapı, buna bağlı olarak ana cümlenin yüklemdeki hareketin de devam ettiğini veya tekrarlandığını bildirir. Banguoğlu, *zaman zarf-fiilleri* içerisinde değerlendirdiği bu birleşik yapıyla meydana getirilen zarf-fiiller için *vakitleme zarf-fiilleri* terimini kullanmıştır (2011: 433).

Mihri Hatun Divanı'nda oldukça işlek olan bu yapıdaki sıfat-fiil eki daima tonlu ve yuvarlak ünlüdür.

kamu ‘ālem bahār ile müzeyyen oldukça K5-33

bu gülzār oldukça K12-28

rüy-ı zemīn hengām-ı çemen oldukça K16-4

‘āşıkūñ miñnetler ile karşıña öldükçe G8-2
kış güninde gāh gāh bād-ı zemherir esdükçe G16-4

{-dUk} Sıfat-Fiil Eki + İyelik Eki + {+CA} Yapısı

Bu yapı, {-Dik} sıfat-fiil eki, teklik üçüncü şahıs iyelik eki ve {+CA} eşitlik ekinden oluşur. İşlevi bakımından {-dUkçA} yapısına benzemektedir. Eklendiği fiildeki hareketin bir müddet devam ettiğini veya tekrarlandığını bildiren bu yapı, buna bağlı olarak ana cümlenin yüklemdeki hareketin de devam ettiğini veya tekrarlandığını bildirir.

Mihri Hatun Divanı’nda oldukça işlek olan bu yapıda sıfat-fiil ünlü ve ünsüz uyumu dışındadır.

nev-bahār olduğınca K16-3
‘īd-i nev-rūz geldügince K16-3
bu cihān turduğınca G19-1
vardüğınca G169-2
anı depretdüğince “onu hareket ettirdikçe” K9-8

{-dUk} Sıfat-Fiil Eki + {+dA} Yapısı

Bu yapı {-Dik} sıfat-fiil eki ve {+dA} ayrılma hâli ekinden oluşur. Eklendiği fiildeki hareketi zaman bakımından niteleyen zarflar meydana getirir. Türkiye Türkçesinde bu yapının iyelik ekiyle genişlemiş şekilleri kullanılmaktadır.

Mihri Hatun Divanı’nda oldukça işlek olan bu yapıdaki sıfat-fiil eki daima tonlu ve yuvarlak ünlülüdür.

māh üzre sünbüllerin tağıtdukda G170-2
ol şanem ‘uşşākın vefā mektübına yazdukdā G191-4
yā gibi seni kenārına getürdükde MN1-16
lebūñ ağyāra ‘azb-i fūrāt içürdükde MN1-17
Mihri vefāt itdükde TN-215

{-dUk} Sıfat-Fiil Eki + İyelik Eki + için Yapısı

Bu yapı, {-dUk} sıfat-fiil eki, iyelik eki ve için edatının birleşmesiyle oluşur. Mihri Hatun Divanı’nda sebep bildiren zarf görevindeki bu yapıda iyelik eki ile için edatının ünlüsü birleşmiştir.

çeşme-i hayvân-şekil olduğuçün K8-13
dehenüñ şırrını bilmediğiçün K8-21
lebleriñe beñzerem didüğüçün K12-23
gün yüzüñ burc-ı şeref üzre fulü' itdüğüçün G6-4
saña lâyıķ olduğuçün TN-74

2.3. Edatlar

Edatlar, kendi başlarına kullanıldıklarında bir anlam ifade etmeyen, ancak başka bir kelimeyle biraraya geldikleri zaman sınırlı bir anlam kazanan kelimelerdir ve sadece gramerlik görevler üstlenirler. Bu özellikleri sebebiyle isim çekim eklerine benzerler. Kelime, kelime grupları veya cümleler arasında bağlantı kurarlar. (Hacıeminoğlu 1992: V; Ergin 1993: 328-329).

Necmettin Hacıeminoğlu, Türkçedeki edatları yapı, köken ve mahiyet bakımından beş gruba ayırarak *filden türeyenler, isimden türeyenler, yapısı ve menşei bilinmeyenler, taklidî söz mahiyetinde olanlar ve yabancı asıllı olanlar* diye adlandırmıştır. (Hacıeminoğlu 1992: VI-VII). Hacıeminoğlu edatları anlam ve işlev bakımından da *çekim edatları, bağlama edatları, kuvvetlendirme edatları, karşılaştırma-denkleştirme edatları, soru edatları, çağırma-hitap edatları, cevap edatları, ünleme edatları (ünlemler), gösterme edatları ve tekerrür edatları* olmak üzere on gruba ayırmıştır (Hacıeminoğlu 1992: VIII).

Muharrem Ergin, edatların tasnifinde işlevi esas almış ve onları *ünlem edatları, bağlama edatları ve son çekim edatları* olmak üzere üç ana başlık altında toplamıştır (Ergin 1993: 329). Bu çalışmadaki örnekler, Muharrem Ergin'in tasnifine göre incelenmiştir.

2.3.1. Ünlem Edatları

Ünlem edatları, sevinç, keder, üzüntü, neşe, nefret, ızdırıp gibi ruh hâllerini; seslenmeleri ve tabiat seslerini; his ve heyecanları; tasdik, sorma ve gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır (Ergin 1993: 329).

2.3.1.1. Ünlemler

Ünlemler, herhangi bir durum karşısındaki ani duyguları ifade eden veya tabiattaki sesleri taklit yoluyla ortaya çıkaran edatlardır. Teşvik ve ürkütme ifade eden edatlar da bu grubun içine girebilir.

Ünlemlerden bazıları, hem isimleşerek o ünlemin adı hâline gelebilir, hem de yapım ekleriyle yeni kelimeler meydana getirebilir (Hacıeminoğlu 1992: 293; Ergin 1993: 330).

Hamdü li'llâh ki hoşuz luṭf-ı nesîmiyle bugün
Āh eger çarḥ-ı felek cevr ide devrân-şekil K8-31

İşidüp bülbül-i şeydâ meger āh-ı şeh̄erüm
Çağırup derd ile dir āh beni vāh saña G6-2

Zülfünün çengâline urma raḳîbi hışm idüp
Hey bu bir kelb-i la'îndür taḳ bunuñ boynına ip G7-4

Hâşr olıcaḳ ey dirîgâ vay baña
Meskenüm eylerse ger taḥte's-şerâ TN-231

Şimdiden girü cihân hūblarınun varına yuf
Ḳurı da' vâlar ile itdügi ikrârına yuf G74-1

2.3.1.2. Seslenme Edatları

Bu edatlar sadece çağırma ve hitap etme amacıyla kullanılır. Ayrıca seslenme amacıyla kullanılan isimlerle birlikte, bu isimlerdeki hitap anlamını kuvvetlendirme görevi de üstlenirler. Ünlemler gibi duygu ve heyecan ifade etmezler. (Hacıeminoğlu 1992: 284; Ergin 1993: 330).

Ey felek Mihri siyeh-puş itdün ise ğam mıdur
Ḳālebe cem' olmadın rûḥ ihtiyârumdur nemed G16-5

Leblerün sögdükçe cānâ ağızuma şekker yağar
Şöyle şîrîn loḳmadur pālûde-i terden lezîz G17-3

*Bu devr içinde gūşe-i gülşende **Mihriyā**
Devlet anuñ ki hem-demi bir çeşmi aladur G20-5*

*Cānı vir yār ışiginde gel **i dil** sādık isenñ
‘Āşık oldur ki anuñ toprağa kanın qaralar G25-5*

*Kimse cihānda müdde‘iye boynın egmesün
Muhtāc itme Mihri‘yi **yā Rab** muhannede G147-8*

*Bulmaduğ yār-ı vefā-dār **behey yār** dirîğ
Cānumuz çıkdı vefāsız güzeli sevmegile G157-6*

*Ey tal‘atı hursīd eyā hūsn ile garrā
‘Īd ayı gibi kaşlaruñ oldı çü hüveydā K5-26*

2.3.1.3. Cevap Edatları

Tek başlarına bir anlam ifade eden bu edatlar, tasdik veya red amacıyla kullanılırlar. Yanlarındaki kelimelere ya da cümleye bağlanma zorunlulukları yoktur (Hacıeminoğlu 1992: 290; Ergin 1993: 331).

*Kim ki senüñçün cihānda içdi sem
Aña tiryāk olur ol sem **pes** ne gam TN-87*

2.3.1.4. Gösterme Edatları

Gösterme edatları, bir kişiyi veya herhangi bir nesneyi göstermek amacıyla kullanılırlar. Bu edatlar da yanlarındaki kelimelere ya da cümlelere bağlanmak zorunda değildirler, tek başlarına kullanılabilirler (Hacıeminoğlu 1992: 306; Ergin 1993: 331).

*Alup şirīn zebān ile elinden Mihri‘nüñ varın
Aha geldüm didi yeldi bugün bir gönca-leb gül-ruğ G13-5*

*Gerçi ki müjeñ hançer ile sīnemi deldi
Dil dağı senüñdür diler isenñ meh al **işte** G145-2*

Bir devr idi ser-defter-i hūbān idi Mihri
*Şimdi görüñ **uş** her güzelüñ oldı gedāsı G190-6*

2.3.2. Bağlama Edatları

Bağlama edatları, kelimeleri, kelime guruplarını ve cümleleri şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayıp; onlar arasında bir bağ kurma görevi yapan edatlardır. Türkçede bulunmayan bu edatlar yabancı dillerin etkisiyle sonradan ortaya çıktıkları için çoğu yabancı asıllıdır. Türkçe asıllı olanlar da isim veya fiil şekillerinden kalıplaşma yoluyla ortaya çıkmış şekillerdir (Hacıeminoğlu 1992: 112; Ergin 1993: 332).

2.3.2.1. Sıralama Edatları

Arka arkaya gelen kelime, kelime grubu ya da cümleleri birbirine bağlayan edatlara sıralama edatları denir (Ergin 1993: 332).

hem dağı:

Türkçe asıllı olan bu edat, Mihri Hatun Divanı'nda sıkça kullanılmıştır.

Olmasañ sen olmaz idi kâ'ināt
*Ėārdan gül **hem dağı** neyden nebāt TB-77*

Bir avuç toprağ iken bunlar i Ėağ
*Göz kulağ virdüñ **dağı hem** el ayak TN-204*

ile:

Türkçe asıllı olan bu edat Mihri Hatun Divanı'nda sıkça kullanılmıştır.

'Aynı ne gördi cihānuñ ne Ėod oldı istimā'
*Kimde vardır sendeki **ıavr ile erkān** salţanat K2-22*
Buldı iĖbāl-i sa'ādet oldı her dem baĖtiyār
*Her ki Ėıldı Ėıdmetin **cān ile dilden** irtikāb K3-18*

Eyledüm yoluña işār itmek içün Ėusrevā
*Gözlerümüñ kanlu yaşın **dür ile mercān** aña K4-5*

Oldukça bahār ile müzeyyen kamu ‘ālem
*Turduqça **zemīn ile zamān** k̄ubbe-i minā K5-33*

***Şevk-i dendānuñ ile la‘1-i dūr-efşānuñ** için*
Hāşe li‘llāh ki diyem lū‘lū ü mercān-şekil K8-11

ve / u / vü:

Arapça asıllı olan bu edat, Mihri Hatun Divanı’nda sıkça kullanılmıştır. Farsça atıf terkibi şeklindeki kullanımı da oldukça yaygındır.

*Dil-berüñ bāğ-ı cemāli ki **kış u yaz** açılır*
Şan cinān gülşenidür gülleri tırmaz açılır G34-1

Ruĥları şevkine bülbül nice nālān olmasun
*Yaraşur gül karşıısına **nāle vü efgān** aña K4-12*

Entās-ı bād irişdi meger gülsitāna kim
*Şahn-ı benefşe **şām u seher** müşg-bārdur K13-5*

Mişlini görmedi döneli bir daĥı felek
*Bunca ki **māh u sāl ve leyl ü nehārdur** K13-11*

Pür-zīnet itdi rüy-ı cihānı zamān yine
*Eyler **şafā vü ‘ayş** ile her murğzār ‘īd K15-3*

2.3.2.2. Denkleştirme Edatları

Birbirine denk kelime, kelime grubu veya cümleleri birbirine bağlayan edatlara *denkleştirme edatları* denir (Hacıeminoğlu 1992: 267; Ergin 1993: 333).

yāĥud / veyāĥud:

Kim var güzeller içre cihānda saña yeter
***Yāĥud** belā-keş ‘āşık-ı şeydā baña yeter G46-1*

*Şandum seĥāba girdi **veyāĥud** tutuldu gün*
Olmuş güneş yüzinde meger āşikār ĥaĥ G69-2

*Ṭālī'üm sa' d oldı **yāḥud** ḳadre irdüm ḡālibā*
Kim maḥallem içre gördüm gıce ṭoḡmıṣ Müṣṭerī G189-2

2.3.2.3. Karşılaştırma Edatları

Bu edatlar, karşılaştırılan iki veya daha çok unsuru birbirine bağlar. (Hacıeminoğlu 1992: 261; Ergin 1993: 333). Mihri Hatun Divanı'nda *ya... ya...*, *hem... hem...*, *kimi... kimi...*, *ne... ne...*, gibi karşılaştırma edatları kullanılır.

hem... hem...:

hem ezelsin hem ebedsin hem Şamed TN-8
hem nebîdür hem mücerred pākdur TN-295
hem ḥabîb idindün anı hem nebî TN-297

kimi... kimi...:

kimi keldür kimi kördür kimi sāḳıṭ bularuñ G146-4
kimini ferş eyledün kimini 'arş TN-144
kimisi mü 'min kimi inkārda TN-198

ne... ne...:

ne ḥüsnüm āfitāb u ne ḥod māḥ gencidür G51-1
ne ḳaşlarum kemān u ne zülfüm nişāncıdur G51-1
ne dīnün var ne āyīnün G89-3
ne özi göynür esirger ne ḥo yaşını siler MUR5-5

ya... ya...:

ya vaşl it dil-bere ya luḫ it öldür G164-6
ya gel öldür ya ḳabül eyle beni bendelige G175-6
ya melekdür ya perī G189-4

gerek... gerek...:

rāzıyam cānā gerek ağlat gerek güldür beni MUR6-7
dönmezem senden gerek dirgür gerek öldür beni MUR6-7
gerek it maqbül ü gerek eyle red TN-259

2.3.2.4. Cümle Başı Edatları

Şekil ve anlam bakımından birbiriyle ilgili cümleleri bağlayan edatlara *cümle başı edatları* denir. Başında geldikleri cümleyi, ya önceki cümleye ya da sonraki cümleye bağlarlar (Hacıeminoğlu 1992: 114; Ergin 1993: 334).

ammā:

Gül ruḥlarıñıñ çoqdur ‘uşşâkı velî ammā
Çeşmine raqıbüñüñ Mihri diken olmışdur G28-7

Mihri-i dil-ḥastenüñ ḥâlin şorarsa yâre diñ
Bir nefes qalmışdur ammā âh ol cānın sürür G35-5

Ben dilümde nāmını vird itdüm ammā dil-berüm
Bir dem añmaz adum olmaz bir nefes ağıyarsuz G63-2

belki:

Her cān şehâ ki olmaya qurbānı ḥüsnüñüñ
Taḥkîk belki âḥir anuñ yeri nârdur K13-14

Nice hercāyi cefākârlara yalvaralum
Tutayuz bir gün ola belki vefâ-dâr etegin G125-2

Benüm ḥâlümü sultānuma ‘arz it
Size vâcib olupdur belki farz it M2-21

çünkü / çünkim:

Gül mevsimidür çünkü bugün şahñ-ı çemende
Ney gibi fiğân eylegil ey bülbül-i şeydâ K5-8

Çünki gösterdi cihāna ruĥlarından yār gül
Eyledi nūy-ı zemīn eṣrāfını envār gül K12-1

Āteş-i ‘aşka ol ‘āşıklar ki cānın yaqđılar
Buldılar vuşlat ebed **çünkim** cihānın yaqđılar G18-1

Yoğ imiş **çünkim** naşībüm vaşl-ı cānān olmadan
El yudum şimden girü derdüme dermān olmadan G135-1

ġālibā / şanki:

Gül yüzüñ bāġ-ı cihāna ‘arz olaldan ĥusrevā
Zāhir oldı **şanki** nūr-ı Aĥmed-i Muĥtār gül K12-18

Ey belā-keş Mihrī sen beñzer Belāyī neslisin
Saña dā ’im bi-vefālar **ġālibā** andan çıkar G39-8

Tāli‘üm sa‘d oldı yāĥud ģadre irdüm **ġālibā**
Kim maĥallem iĥre gördüm gice toġmış Müşteri G189-2

Mūr üşdi **şanki** şekkeri pālūde üstine
Ĥaṭtuñ ki ṭutdı la‘l-i nebātuñ kenārını MÜF3

ġūyā / ġūyiyā:

Medĥ itmege ĥüsnüñi ġülistān-ı ĥemende
Bir bülbül-i ĥoş-ṭab‘ durur bu daĥı **ġūyā** K5-37

Çevresin āb-ı ĥayātuñ ki ṭutar mūr-ı ĥaṭtuñ
ġūyiyā ĥātemidür mühr-i Süleymān-şekil K8-12

Ferş-i zeberced üstine ģurıldı ĥaymeler
ġūyā kimisi zer kimi sīmden ĥişārdur K13-7

Devlet atına süvār olmış iki sīmīn-beden
ġūyiyā ĥalk-ı cihāna biri cāndur biri ten G123-1

ger:

*Ger size cānān gerekse cān virüñ cānān buluñ
Ġāfil olmañ mübtelālar işbu pendümden benüm G100-5
Hüblar içre **ger** şeh-i devrānsa bende olmazam
Ehl-i hüsn içre senüñ gibi efendüm var iken G128-3*

*Zülfüñ şanemā her yaña cānlar kıllur eşşān
Depretse şabā zülfüñi **ger** sünbüle karşı G137-3*

gerçi / egerçi:

*Cānā bu cihān içre vefā-dār şanemler
Her gūşede **gerçi** nicesi var gerekmez G60-3*

***Egerçi** çeşm-i hūn-rizüñ içer nā-ħaķ yere kanı
Velī katline ‘uşşākuñ inen fi’l-ħāldür zülfüñ G94-3*

*Libās-ı şer‘ geymiş bātınında
Egerçi zāhiren ‘uryān imiş bu G140-2*

***Gerçi** ki müjeñ ħançer ile sīnemi deldi
Dil daħı senüñdür diler iseñ meh al işte G145-2*

ki / kim:

*Degmedüm bir güle bu řālī‘i yoķ başumı gör
Tutaram bunca zamān oldı **ki** gülzār etegin G124-3*

*Şādam ol dil-ber dimiş **kim** kimseye raħm itmezem
Mihri gibi bir belā-keş derdmendüm var iken G128-7*

*Bilsem **ki** perī misin i cān yoħsa firişte
Biñ cān ile sevdüm seni bir kerre görüşte G145-1*

*Gördüm ol kaçır-ı mu‘allaķ **kim** yapılmış lā-naşır
Gök yüzinde şandum uçardı hümā pervāz ile G150-5*

lîk / lîki / lîkin / velîk / velîkin:

Gerçi eyyâmında nevrûzuñ çemen sulţânıdur
Lîk fahr ider k'ola bezmünde hîdmetkâr gül K12-19

Çekmez idi bir nefes hâruñ cefâsın n'eylesün
Lîki bülbül gülsitân içre gülün ũtsağıdur G32-5

Lebi vaşfindan anuñ şormağa ben cân virürem
Arz-ı hâl itmege lîkin aña döymez yüzümüz G62-2

Egerçi yazamadum hüsnuñüñ kitâbetini
Velîk çok okumışam cemâlün âyetini G 177-1

Görinmiş halka hod şûretde dervîş
Velîkin ma' nide sulţân imiş bu G140-3

meger:

Meger ki ney ola hem-dem fiğânuma her dem
K'olup durur yüregi pâre pâre bencileyin G121-3

Ne kadar cevri ider iseñ şanemâ terk itmez
Mihri mihrüni senün tâ meger ol vara sine G174-5

Gice gündüz başımı serv şalar gülşende
Meger olmuş o dağı ol kad-i ra'nâ delüsi G180-4

nice kim:

Nice kim ola şüküfeyle müzeyyen nev-bahâr
Nice kim bâğ-ı cihânda açıla her bâr gül K12-26

Nev-bahârı hüsnuñüñ ter tâze olsun tâ ebed
Nice kim ola çemen iqlîmine ser-dâr gül K12-27

niteki / nitekim:

Hüsnüñ günü münevver ola haşre dek şehā
Niteki āsumān u zemīn ber-ķarār ola K6-14

Bād-ı hazān irişmeye ‘ömrüñ bahārına
*Rūy-ı cihān **niteki** hazān u bahār ola K6-15*

N’eyleyem bi-çāre gönüm bir dem olmaz yārsuz
*Epsem olmaz **nitekim** cehd eylerem bu ‘ārsuz G63-1*

*Haṭṭuñ ḥadüñ yüzini ṭutdı **nitekim** ey cān*
Zeyn itdi gülsitānı irişdi tāze reyḥān MÜF2

tek:

Loḫma loḫma ḳo yesünler etümüz her demde
*Rāzıyuz **tek** her uyuz it yimesünler aşumuz G57-5*

*Kūyuñda senüñ dā ’imā ‘uryān olayın **tek***
Cennetde baña ḥulle vü destār gerekmez G60-4

yalıñuz:

Aṭmasun mı tır-i ğamzeñden kemān-ebrūlaruñ
Yalıñuz cānum degül aña hedef sīnem de var G44-4

Yalıñuz şehri degüldür baña zindān görinen
Mihri ’nüñ gözine tār oldı cihān sen gideli G201-5

Yalıñuz ben mi ḥaridāruñam ey Zühre-cebīn
Gün daḫı müşteridür saña ḳamerden ğayrı G203-3

2.3.2.5. Sona Gelen Edatlar

Bu edatlar, kelimelerin, kelime gruplarının veya cümlelerin sonuna gelerek onların önceki veya sonraki unsurlarla bağlanmasını sağlarlar. Aynı zamanda kuvvetlendirme fonksiyonu da üstlenebilen bu edatlar, kuvvetlendirme edatları adıyla da anılırlar (Hacıeminoğlu 1992: 218; Ergin 1993: 336). Mihri Hatun D,vanı’nda *da*, *daḫı*, *bile* edatları sıkça kullanılmıştır.

bile:

*Düşde gördüm ki raķibi **bile** redd eyledi yār
Añla ta' bīrümüzi ĥayra dönüpdür işümüz G57-6*

*Ey ġamze ciġerden gidicek cān **bile** gitmiş
Bi'llāh bu Mihrī'ye getür anı gelişde G156-5*

*Māh-ı zi'l-ħiccenüñ on beş gicesi ĥoş şeb idi
K'eyledi yār ile Mihrī **bile** seyrān bu ġice G143-9*

*Aġyār ile yār oldu vü cānān yola ġitdi
Ten bunda ġalup rūĥ-ı revānum **bile** ġitdi G179-1*

*'Aşķuñ şanemā çün yed-i ġudret dile yazdı
Başuma belā vü ġam u hecrüñ **bile** yazdı G198-1*

da / de:

*Hem-dem olduñsa ĥabibe ġirre olma müdde'ī
Bu cihāndur şādĥı şoñunda lā-büd ġam **da** var G44-5*

*Ķılmaduñ bir ġün ĥabibüñ zülfine hem-ser beni
N'eyleyelüm bu cihāndur saña **da** ġalmaz felek G88-5*

*Göz yaşı ġibi sen de nazardan düşürürseñ
Derdā vü dirġā vü hezār āh efendüm G99-4*

*Ol mehüñ Mihrī cihān ĥalkı **da** divānesidür
Sen seni şanma hemān dünyede tenhā delüsi G180-5*

*Ķandasa nā-ehle virürmiş murādını felek
Mihrī ben **de** cehl ile ma' lüm olaydum kāşķī G182-8*

daḥı:

*Lāyık ola mı ki ‘aceb қаpuñda
İtlerüñle bile ben **daḥı** olam ḥidmetkār K17-28*

*Atsa ḡamzeñ t̄irini cān p̄utesine қаşlaruñ
Gösterür dil **daḥı** cānā cevherī peykān añā G3-4*

*İtdiler ‘āşık-ı şūr̄idelerüñ ‘aşkuñı p̄āy
Қорқарам vaşluña **daḥı** geleler el қарalar G25-4*

*Dili virdüm yalıñuz şanma saña cān biledür
Dil nedür cān **daḥı** cānā saña қurbān biledür G36-1*

*Ḥoş r̄ūḥa ḡdā idi şanem ḥüsni nevāsı
İllā n’idelüm vardur anuñ **daḥı** fenāsı G190-1*

2.3.3. Çekim Edatları

Bir isimden sonra gelip eklendiği isimle başka kelimeler arasında çeşitli anlam ilgileri kuran edatlara *çekim edatları* denir. (Hacıeminoğlu 1992: 1; Ergin 1993: 345). Yalın hâldeki bir isimden sonra veya çekim eklerinden birini almış bir kelime veya kelime grubundan sonra gelen bu edatlar, çekim ekleriyle aynı görevi üstlenirler. Mihri Hatun Divanı’nda *beri*, *dek*, *degin*, *gibi*, *içün*, *ile*, *қadar*, *қarşı*, *öñdin*, *şoñra* gibi edatlar, sıkça kullanılan çekim edatlarıdır.

beri / berü:

Bu edat, ayrılma hâli eki almış kelimelerden sonra gelerek genellikle zaman bildiren zarflar meydana getirir.

*Andan **berü** ki gördi yüzüñ āfitābını
Cān ile oldı ḥüsñüñe ḥayrān salṭanat K7-6*

*Oñmaduқ Nāmi ṭutaldan **beri** bir yār etegin
Gel berü gel ṭutalum biz daḥı tekrār etegin G125-1*

*Düşdi şahrâya yeler derd ile mecnûn-ı gönül
Olalıdan berü ol saçları leylâ delüsi G180-2*

*Öldürme güc ile beni bâri inende
Derdine düşelden berü baña olan oldı G181-3*

dek / degin:

Miktar ve süreç gibi anlam ilgileri kuran bu edat, önündeki isme yönelme hâli ekiyle bağlanan son çekim edatlarından biridir.

*Gün yüzün burc-ı şeref üzre tulû' itdüğün
Giceler şubha **degin** taña kalur mâh saña G6-4*

*İtdi bizi ol zât-ı şerîf ile müşerref
Görmeyiserüz haşre **degin** guşsa vü gamlar G24-4*

*Şem'-i ruhuña tâ giceler şubha **dek** ey dost
Per yaqmada pervâneye yoldaşlaruz biz G56-3*

*Nüş eylemişüz rüz-ı ezel câmını aşkuñ
Tâ haşre **dek** ol şevk ile mestânelerüz biz G61-2*

*Dil-ber hayâli şevki ile yandı şubha **dek**
Bir ayağ üzre şem'-i şebistân geçen gice G142-4*

deyü:

Bu edat, cümlelerden sınra kullanılarak sonraki cümlenin yüklemine sebep yönünden niteleyen zarf görevivle kullanılır.

*Beñzeyem **deyü** kemân ebrûlarıyla hüsnine
Gâh bedr eyler kamer kendözini gâhî hilâl K11-7*

*Dil düzdi bâğ-ı hüsnine el şunmasun **deyü**
Zülf-i siyâh-ı mârı gülistânda yatdılar G30-2*

Öldürmege götürdi **deyü** müdde'îyi yâr
Çeşmiyle ğamzesi baña birden göz itdiler G30-5

Görüp ol yâri baña söylemesün **deyü** raķib
Muttaşıl sâye gibi gör nice şeytân biledür G36-4

Bühtânlar eylemiş bize ra' nâ **deyü** haķib
Şâ'irlerün birincisi ğâyet yalancıdur G51-2

gibi:

Bu edat, birlikte kullanıldığı kelimelere benzetme anlamı katar. Mihri Hatun Divamında da Türkiye Türkçesi yazı dilindeki şekliyle kullanılır.

Eyler ise n'ola cân naķdini yoluña işâr
Buldı cün vaşluñ **gibi** sermâye ey hân saltanat K2-7

Gül mevsimidür çünkü bugün şahñ-ı çemende
Ney **gibi** figân eylegil ey bülbül-i şeydâ K5-8

Mışlün **gibi** ey şâh-ı zamân rüy-ı cihâna
Bu devr-i felek bir daķı göstermedi kaç'â K5-15

Gel karşına cām-ı şabûķı sen eyle nüş
Şıĝma deriye ğonca **gibi** gül açıl bu dem K9-5

Mihri bülbül **gibi** eĝânuñı dilden ķoma kim
Lâle haddinde anuñ cün gül-i handân biledür G36-5

ile:

Bu edat, araç ve birliktelik ilgisi kurar. Mihri Hatun Divanı'nda sıkça kullanılan son çekim edatlarından biridir. İsimlere yalın hâlde, zamirlere ilgi hâli ekiyle bağlanır.

Yâ İlâhî müstedâm eyle vücūdın tâ ebed
Şad hezârân 'ömr **ile** vir aña Sübhân saltanat K2-10

Nice sevelüm anı kim seve o ğayrıları
Maḥabbeti bizüm ile olanı hoş görelüm G111-5

Bugün ki mevsim-i güldür çemende bülbül ile
Ḥurūş u nāle kıluḫ āh u zārı hoş görelüm G112-2

Zinde diller cürm ile bulur memāt
Luṭfuñ ile virmeseñ yā Rab ḥayāt TN-210

Cümle imān ehli ile yā İlāh
Raḥmet eyle Mihri itdükde vefāt TN-215

için:

Birlikte kullanıldığı kelimeye sebep ve amaç ilgisiyle bağlanan bu edat, mastar ekiyle birlikte yüklemi niteleyen zarflar meydana getirir.

Müjeñ tırini sinemden dirîğ itme ki evvelden
Ḥadeng-i ğamze-i dil-berler için bir nişāndur bu G136-5

Ḥāk-i pāyuña yüzün sürmek için şems ü kamer
Ser-i kūyuña gelür şām u seḫer döne döne G141-3

Saña lāyık olduğı için her ‘aṭā
‘Ādet olmışdur eyā kân-ı vefā TN-74

Ḳudretüñ zerrinden itdüñ ergāvān
Ḥamdüñ için sūsene virdüñ zebān TN-163

Ḳoma bunlar kim ide dā ’im günāh
Biñ bir aduñ hürmeti için yā İlāh TN-209

kadar:

Karşılaştırma, miktar, benzerlik gibi anlam ilgileri kuran son çekim edatıdır.

*Firākuñ gicesinde şu **ķadar** āh itdüm
K'oldı dil āyinesi derdüm ile jeng-i ğubār K17-20*

*Ol **ķadar** yaķdum şehā 'aşķuñ fetīlin sīnede
Ķurıdı cismümde ķanum eridi yürekde yağ G73-3*

*Öldürse gerek beni hayāl-i lebüñ ey dost
Bu haste dile kılmaz iseñ zerre **ķadar** em G105-3*

*Kūyuñda habībüm şu **ķadar** ağlamışam kim
Ķanlı gözümün yaşıla 'ālem sele ğıtdı G179-3*

*Cevr ile beni şol **ķadar** ağlatdı felek kim
Sürh-āb gözüm yaşı ile ķana boyandı MÜF1*

ķarşu:

İsme yöenlme hāli ekiyle bağlanan bu edat, çoğunlukla yüklemi yön bakımından niteleyen zarflar meydana getirir.

*Yüzüñe **ķarşu** muķābil olamaz bedr-i kamer
Ķördi burtardı yüzün eyledi noķşān-şekil K8-20*

*Yüzüñe **ķarşu** cedel eyleyemez Sām u Süvār
Rüstem ü Zāl olamaz erlik ile saña ğarım K10-17*

*Gözüñe **ķarşu** cān u dil ğıdüp Ķaldı muķābil ten
Atılsa oķı elbette gerekdür çün nişāındur K14-9*

*Senā-ħān olalı bülbül-i cān ğülşende
Hüsnüñe **ķarşu** olur şām u şehar hoş-ğüftār K17-4
Ķüle **ķarşu** ider efğān bülbül
Ne hoş yaylaķ imiş bu şehr-i Lādik MUR4-17*

öñdin:

Bu edat, kullanıldığı kelimeyle birlikte yüklemi zaman bakımından niteleyen zarflar yapar. İsim unsuruna ayrılma hâli ekiyle bağlanan bu edat bir örnekte kullanılmıştır.

*Qabrũne gelmezden öñdin hışm ile Mũnker Nekĩr
Sen cevāba hāzĩr ol kendũne ol hāl olmadın TN-382*

özge:

Bu edat, kullanıldığı kelimeyle birlikte sıfat türündeki kelimeleri sınırlayan zarflar yapar. İsim unsuruna ayrılma hâli ekiyle bağlanır.

*‘Aynına gösterür mi göre bir dağı felek
Ger senden özgede göre çendān salţanat K7-17*

*Gerçi kim ‘aşkuñ yolında cürmi çokdur ‘āşkuñ
Ben seni sevmekden özge yok günāhum gitme gel G97-3*

*Dĩde-i qalbinde olan nũr u fer
Senden özge dağıya kılmaz nazār TN-136*

*Vir haber ‘iřyāndan özge sen ne tařşĩl eyledũn
İmdi ey Mihri bize halquñ yeter āřārın ög TN-181*

şoñra:

Birlikte kullanıldığı kelimeye ayrılma hâli ekiyle bağlanan sonra edatı, yüklemi zaman bakımından niteleyen zarflar meydana getirir. Mihri Hatun Divanı’nda bir örneğine rastlanmıştır.

*Nār-ı dũzağdan olar bulsun necāt
Kim du ‘ādan şoñra vire şalavāt TN-434*

TARTIŞMA VE SONUÇ

Mihri Hatun Divanı'nda görülen ses ve yapı özellikleri şunlardır:

Ses Bilgisi Özellikleri

1. Mihri Hatun Divanı'nda /i/ ile yazıldığı hâlde, günümüzde /e/ sesiyle telaffuz edilen bazı kelimeler bulunmaktadır: *gice, yig, di-, dir-, it-, vir-*. Bununla birlikte Divan'da /e/ ünlüsü ile kullanılan fakat günümüzde /i/ ünlüsü ile telaffuz edilen birkaç kelime vardır: *eylik, gey-*. Bu durum Türkçenin asli seslerinden olan ancak Türkiye Türkçesinde bulunmayan kapalı /e/ ünlüsü ile açıklanabilir.
2. Türkçenin önemli ses özelliklerinden biri olan kalınlık-incelik uyumu Mihri Hatun Divanı'nda da sağlamdır. Ancak Türkiye Türkçesinde de olduğu gibi {-ken} eki uyum dışındadır.
3. Düzlük yuvarlaklık uyumu bu dönemde henüz oturmamıştır. Eski Anadolu Türkçesinde çeşitli sebeplerle ortaya çıkan yuvarlaklaşma eğilimi, Mihri Hatun Divanı'nda da kendini göstermekte ve uyumsuzluğa sebep olmaktadır.
4. Eski Türkçe döneminde /g/ sesiyle biten kelimelerde, Eski Anadolu Türkçesinde bu sesin düştüğü ve bu sebeple yanındaki ünlünün yuvarlaklaştığı görülmektedir: *kapu* (< *kapıg*). İç sesteki /p/, /m/ ve /v/ gibi ünsüzler de yanlarındaki ünlüleri yuvarlaklaştırır: *kirpük, demür*. Ayrıca, eskicil şekillerin korunması sebebiyle bazı eklerde sadece yuvarlak ünlülü şekiller kullanılmıştır: *ayruk, yazuk, eksük*.
5. {-IU}, {-sUz}, {-Up}, {-UbAn} {-dUr-}, {-Ur-} gibi yapımları ekleri ile {-dUr}, {-U-m}, {-U-mUz}, {-U-ñ}, {-U-ñUz}, {-Uñ}, {-nUñ}, {-dU-m}, {-dU-ñ}, {-dU-k}, {-vUz} {-Ur} isim veya fiil çekim eklerinde sadece yuvarlak ünlülü şekiller bulunmaktadır.
6. {-I}, {-I}, {-sI}, {-dI}, {-mI}, {-mIş} {-sIn}, {-gIl}, {-InCA} gibi bazı eklerde de sadece düz ünlülü şekiller kullanılmıştır.
7. Mihri Hatun Divanı'nda iç seste kalın ünlü yanındaki bazı /k/ seslerinin sızıcılaşarak /h/ sesine dönüştüğü görülmektedir: *uyhu, korhu, yoḥsa*.

8. Eski Türkçede kelime başındaki /k/ sesleri Batı Türkçesinde sedalılaşılarak /g/ sesine dönüşmüştür: *gel-*, *gerek*, *getür-*, *göñül*, *gül-*. Ancak, aynı durumdaki bazı /k/ sesleri korunmuştur: *kendü*, *kendözi*, *kişi*.

9. Birden fazla heceli kelimelerin son sesindeki /g/ seslerinin Batı Türkçesinde düştüğü bilinmektedir. Mihri Hatun Divanı'nda da *ķamu* (<*ķamuĝ*), *ķatı* (<*ķatıĝ*) kelimelerinde bu ses olayı görülmektedir. Ayrıca, {-*IU*} ekinde de aynı şekilde sondaki /g/ sesi düşmüştür.

10. Mihri Hatun Divanı'nda kelime içindeki geniz /n/ sesleri korunmuştur: *toñuz*, *öñdin*.

11. Eklerdeki tonlu ünsüz tercihi sebebiyle ünsüz uyumunun aksadığı görülmektedir: *çekdi*, *gökde*, *açdum*, *yaratduñ*.

Şekil Bilgisi Özellikleri

1. Eski Türkçe döneminde iyelik ekinden sonra yaygın şekilde kullanılan belirtme hâli eki Mihri Hatun Divanı'nda da sıkça kullanılmıştır: *dānesin*, *liķāsın*.

2. Benzetme ifade eden {-*cIIAyIn*} eşitlik eki zamirlerle birlikte sıkça kullanılmıştır: *bencileyin*, *sencileyin*.

3. Üçüncü teklik şahıs zamiri ile *ol* işaret zamirinin, isim çekim eklerini aldığı anda ses değişikliğine uğrayarak düzleştikleri görülmektedir: *anuñ*, *anı*, *aña*, *anda*. Ayrıca, üçüncü. çokluk şahıs zamiri de düz ünlülüdür: *anlar*.

4. Türkiye Türkçesinde de kullanılan *bu*, *şu*, *o* işaret sıfatları dışında *ol* ve *şol* şekillerinin de kullanıldığı görülmektedir.

5. Türkiye Türkçesinde işaret zamirlerinden sonra çokluk eki geldiğinde arada zamir /n/ sesinin türediği bilinmektedir. Mihri Hatun Divanı'nda da çoğu zaman türeyen bu sesin, bazı örneklerde kullanılmadığı görülmektedir: *bular*, *olar*.

6. Türkiye Türkçesinde *hani*, *hangi* şeklindeki soru edatları Divan'da *ķanı*, *ķanıĝı* şeklindedir. Ayrıca bugün kullanılmayan *ķanda*, *ķandan*, *ķaçan* gibi edatlar da Divan'da sıkça kullanılmıştır.

7. Türkiye Türkçesinde bulunmayan *uş* ve *uşbu* gösterme edatları Mihri Hatun Divanı'nda sıkça kullanılmıştır.

8. Geniş zamanda bildirme birinci teklik şahıs eki Divan'da Azeri Türkçesinde olduğu gibi {-Am} şeklindedir: *benem, siyeh-rūyam, 'āşiyem, dīvāneyem*.

9. Geniş zamanda bildirme birinci teklik şahıs için bugün ek hâline gelen {-dUr} morfemi yanında bazen bu ekin hece düşmesine uğramamış ve ekleşmemiş şekli de kullanılmıştır: *karadur, yoç durur, nebidür*.

10. Eski Türkçe de kullanılan {-gUr-} fiilden fiil yapım eki Divan'da sadece *irgür*-“ulaştırmak, eriştirmek” ve *dirgür*-“diriltmek, yaşatmak” fiillerinde kalıplaşmış hâlde varlığını sürdürmüştür.

11. Emir 2. teklik şahıs çrkimi bazen {-gIl} ekiyle bazen de eksiz yapılmaktadır: *fiğān eylegil, güm-rāh olmağıl*.

12. Divan'da gereklik çekimi şart ekinden sonra *gerek* kelimesi getirilerek yapılır: *bulsa gerek, çıksa gerek*.

13. Divanda gelecek zaman için çoğunlukla {-IsAr} eki kullanılmıştır. Az sayıdaki örnekte görülen {-AcAk} eki ise daha çok sıfat-fiil eki olarak kullanılmıştır. *geçiser, kopısar, gidecekdür, varacağ yeri, n'olacağdur*.

14 Eski Anadolu Türkçesinde gelecek zaman için kullanılan {-AsI} eki Divan'da bir örnekte kullanılmıştır ve artık sıfat-fiil eki hâline gelmiştir: *aşılası dil*,

15. Türkiye Türkçesinde {-mAdAn} şeklinde olan zarf-fiil eki bazı örneklerde Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi {-mAdIn} şekliyle kullanılmıştır: *ölmedin, yaqîn olmadın, lâl olmadın*.

16. Eski Anadolu Türkçesinde sıkça kullanılan {-IcAk} zarf-fiil eki, Divan'da da kullanılmıştır: *yār olmayıcağ, tutıcağ, gidicek*.

17. Divan'da {-dUk} sıfat-fiil ekiyle iyelik ve eşitlik eklerinin birleşmesi sonucunda oluşan {-dUgInca} yapısı zarf-fiil işleviyle kullanılmıştır: *gördüğince, deprendüğince, varduğınca, bulduğınca*.

18. Eski Anadolu Türkçesinde sıkça kullanılan {-UbAn} zarf-fiil ekinin örneklerine Mihri Hatun Divanı'nda rastlanmaktadır: *def kıluban, dönüben*.

19. Türkiye Türkçesinde işlekliliğini kaybederek belli yapılarda kalıplaşmış hâlde kalan {-I} ve {-A} zarf-fiil ekleri Mihri Hatun Divanı'nda birkaç örnekte görülmektedir: *güle, göre*.

20. Mihri Hatun Divanı'nda şimdiki zaman kipi için ayrı bir ek yoktur. Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde olduğu gibi geniş zaman ekleri kullanılmıştır: *sürinürem, okuram, araram*.

Yukarıda belirtilen ses ve şekil bilgisi özelliklerinden hareketle Osmanlı Türkçesi döneminin başlangıç döneminde yazılan Mihri Hatun Divanı'nın, Eski Anadolu Türkçesi özelliklerinden bir kısmını devam ettirdiği görülmektedir. Batı Türkçesinin ilk iki döneminin özelliklerini bir arada taşıması söz konusu eserin geçiş dönemi eseri olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Divan'daki Azeri sahasına özgü birtakım ses ve şekil özellikleri de eserin yazıldığı dönemde henüz iki şivenin birbirinden ayrılmamış olduğunun göstergesidir.

METİN

Dīvān-ı Mihri Duĥter-i Mevlānā Belāyī

KAŞİDELER

K1

(Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün)

- 1 Yazdı cān levḥasında bi'smillāh
Ḳudret-i lā ilāhe illa'llāh
- 2 Gösterür toĥrı yol bi-ḥamdi'llāh
Himmet-i lā ilāhe illa'llāh
- 3 Dü cihāna tolı durur lā-şek
Şöhret-i lā ilāhe illa'llāh
- 4 Ehl-i 'aşḳ dillerin müşerref ider
Şoḥbet-i lā ilāhe illa'llāh
- 5 İrgürür ḥaste dillere şıḥḥat
Şerbet-i lā ilāhe illa'llāh
- 6 İledür Ḥaḳḳ'a seni bir demde
Ḳurbet-i lā ilāhe illa'llāh
- 7 Urulur tā olunca yevm-i kıyām
Nevbet-i lā ilāhe illa'llāh
- 8 Taĥıdur leşkerini iblīsüñ
Nuşret-i lā ilāhe illa'llāh
- 9 Zulmetini dilüñ münevver ider
Ṭal'at-ı lā ilāhe illa'llāh
- 10 Yed-i ḳudretle seng-i ḥāre virür
Ḥumret-i lā ilāhe illa'llāh
- 11 Virdi miftāḥ-ı ĥaybı cān u dile
Ḳuvvet-i lā ilāhe illa'llāh

- 12 K̄albũni ğill u ğışdan eyler p̄ak
T̄a‘at-i lā ilāhe illa’llāh
- 13 Ḡosterür ehl-i ‘aşka esrārı
H̄ikmet-i lā ilāhe illa’llāh
- 14 Her dem endāma lerzeler d̄üşürür
Heybet-i lā ilāhe illa’llāh
- 15 T̄oyurur h̄alkı h̄‘ān-ı rah̄metle
Ni‘met-i lā ilāhe illa’llāh
- 16 Cān dimāğın tolu mükerrer ider
Lezzet-i lā ilāhe illa’llāh
- 17 Ehl-i tevḥīde t̄ac-ı devletdür
Kisvet-i lā ilāhe illa’llāh
- 18 Mihrī mücrimleri ṭamuda ḳomaz
Şefḳat-i lā ilāhe illa’llāh
- 19 Gice gündüz dilũnde z̄ikr eyle
‘Ādet-i lā ilāhe illa’llāh
- 20 İledür bī-gümān behişte seni
Midḥat-i lā ilāhe illa’llāh

K2

Kaşide-i Sultān Bāyezīd (Edāma'illāhu 'Ömrehū)

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 (Sin) Ser-be-ser tutdı cihān rüyını ey hān salṭanat
Devletüñ devrinde hoş buldı bu devrān salṭanat
- 2 (Lām) Lem-yezel rüz-ı ezelde saña kısmet eylemiş
Kim ola her vechile emrüne fermān salṭanat
- 3 (Tı) Tañ mı taldursa cihān rüyını nām u şöhretüñ
Dergeh-i 'ālüñde bulmuşdur her insān salṭanat
- 4 (Elif) Ey şeh-i 'ālī senüñ fevküñde şevket görmedi
Nice devrān gerçi kim sürdi Süleymān salṭanat
- 5 (Nün) Nice Hızır ile Sikender süre yüzün kapuña
K'ışığıñde bulunur çeşme-i hayvān salṭanat
- 6 (Be) Bulmaz idi zerrece rif at cihān husrevleri
Bunlara ger itmeseñ ey şāh ihsān salṭanat
- 7 (Elif) Eyler ise n'ola cān naqdini yoluña işār
Buldı çün vaşluñ gibi sermāye ey hān salṭanat
- 8 (Ye) Yanalı hüsnüñ çerâğı nūra garķ oldu cihān
Zulmeti kaṭ' eyledi vü oldu nürān salṭanat
- 9 (Ze) Zāyil itmesün senüñ Haķ sāyeñi tā haşre dek
Üstümüzden ey hümā-fer āl-i 'Oşmān salṭanat
- 10 (Ye) Yā İlāhī müstedām eyle vücūdın tā ebed
Şad hezārān 'ömr ile vir aña Sübhān salṭanat
- 11 (Dāl) Dur cihān tahtında durduķça zemīn ü āsumān
Sür şafā vü zevķ ile 'ālemde her ān salṭanat
- 12 (Elif) Ey sa' ādet āfitābı hüsnüñ izhār olmadın
Mā-teķaddemden saña olmuşdı hayrān salṭanat

- 13 (Dāl) Dāyim olsun devletüñ devrānı tā yevmü'l-kıyām
Top ola saña sa' ādet dahı çevgān salṭanat
- 14 (Elif) İreli ḥulkuñ nesīmi 'ālem içre ser-te-ser
Eyledi ḥalk-ı cihānı cümle şādān salṭanat
- 15 (Mīm) Müstedām ol sāye-i rif' atde şāhā ḥaşre dek
Nitekim dillerde şerḥ olına destān salṭanat
- 16 (Elif) Oldı 'adlūñ destine çün ḥātem-i devlet nigīn
Hoş-dem oldı ḥalk-ı 'ālem buldı çendān salṭanat
- 17 (Lām) Luṭfuñ deryāsi ḳatında nedür baḥr-i muḥit
Kim anuñ bir ḳaṭresinden buldı 'ummān salṭanat
- 18 (Lām) Lem' a-i cūduñ ziyāsi virdi enver 'āleme
Mīve-i luṭfuñla buldı bāğ u bostān salṭanat
- 19 (He) Her ki oldı āsitānuñ bendesi biñ cān ile
Şübhesüz buldı cihān dārında āsān salṭanat
- 20 ('Ayn) 'Aynı ne gördi cihānuñ ne ḥod oldı istimā'
Kimde vardur sendeki ṭavr ile erkān salṭanat
- 21 (Mīm) Mihri-i üftādeñe şāhā n'ola raḥm eyleseñ
Şāyed olaydı aña bir kerre mihmān salṭanat
- 22 (Re) Rehberüñ olsun Ḥudā ey menba' -ı kān-ı kerem
'Ālem içre görme ğam gör şad hezārān salṭanat
- 23 (He) Her günüñ şad sāl olsun her demüñ 'id-i sa' id
Dāyim olsun ḥusrevā ḳapuñda dīvān salṭanat

K3

Kaşide-i Sultān Bāyezīd (Edāmallāhu 'Ömrehū)

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Maṭla' indan 'āleme 'arz ideli ḥurşīd tāb
Kalmadı kaṭ' ā cihān rüyında zulmetden şehāb
- 2 Nūr virmezdi bu āfāk içre hergiz māh anuñ
Gün cemāli enverinden itmese ger iktisāb
- 3 Ditreden ḥurşīdi tıgı ḥavfıdur her şubḥ-dem
Bī-sebeb şanmañ ki bu eflāke dā'im inqılāb
- 4 Maṭla' indan şems lertzān çıķduđı her dem budur
Gün cemāline muķābil olmağa eyler ḥicāb
- 5 Yalıñuz bir meh degüldür kaṭası üftādesi
Biñ şafā ile gelür baş üzre her şubḥ āfitāb
- 6 Dergehinde pāsbān olalı Keyvān ol mehüñ
Gelmedi devrinde bir seyyārenüñ çeşmine ḥāb
- 7 Mezra' -ı ḥānında ḥırmen olsa tañ mıdur cihān
Oldı çün luṭfi hevāsıyla felekler āsiyāb
- 8 Ebr-i luṭfi tāze ter kılsa n'ola cān gülşenin
Mıhr ü mehdür küleği çarḥ aña olmuşdur dolāb
- 9 İltmese gülzāra ḥüsni gülşeninden bñ nesīm
Virmez idi ḥalkā kaṭ' ā bñ reyḥān gül gül-āb
- 10 Şīr-veş bindükçe devlet atına ol Müşteri
Çarḥ çeker her dem 'inānını felek tutar riķāb
- 11 Ol cihān-gīr-i zamānuñ görse tıgı lem' asın
Korķusından kendözini bilmeye Efrāsiyāb
- 12 Vireli 'adlūñ eliyle 'āleme luṭfuñ ma' āş
Şiddetinden rüzgāruñ kimse çekmez ıztırāb

- 13 Ol hümānuñ görelî sî-murğ ‘ālî-himmetin
Devleti h̄‘ānında geldi oldu ol dem bir zübāb
- 14 Himmeti deryāsı içre bir gemidür bu cihān
Luṭfinuñ baḥrinde anuñ oldu ‘ummān bir ḥabāb
- 15 Ol şehūñ şol resmedür ‘adli cihān rüyında kim
Kim nizām-ı ‘ālem olur aña her dem intisāb
- 16 Mekteb-i re’yinde ebced tıflidür bil şübhesiz
Görmese ḥüsni kitābından ulü’l-ebşār bāb
- 17 Ol muṭavvel luṭfinuñ olmaz ma‘ānisi beyān
Arasañ cümle kitābı faşl faşl u bāb bāb
- 18 Buldı iḳbāl-i sa‘ādet oldu her dem baḥtiyār
Her ki kıldı ḥıdmetin cān ile dilden irtikāb
- 19 Āfitāb-ı ‘ālem-ārā heft-kişver bî-nazîr
Pādişāh-ı ‘aşr a‘lem kām-rān rif‘at-me’āb
- 20 Kimdür ol ḥākān-ı a‘zam ya‘ni Sulṭān Bāyezîd
Ḥaşre dek bulsun cihān rüyında ‘ömr-i bî-ḥisāb
- 21 Ey şeh-i devrān cihān rüyında ‘izzet isteyen
Āsitānında bulur sen pādişāhuñ fetḥ-i bāb
- 22 Buldı luṭfuñ şemmesinden bu cihānuñ bāğı rāğ
Oldı la‘lūñ çeşmesinden āb-ı ḥayvān u cülāb
- 23 Zinde olur ḥaşre dek bulur ḥayātı teşne-dîl
Ḥızr-veş her mürdeye virseñ şehā luṭfuñla āb
- 24 Saḷṭanat taḥtında her dem saña ey kân-ı kerem
‘Adl ḥil‘at tāk devlet ‘ādet olmuşdur şavāb
- 25 Ağladur her dem şehā bî-çāre Mihri’yi felek
Dāmen-i rahmuñ ile sil yaşını ey kām-yāb

- 26 N'ola ey kimyā-nazar luṭfuñla olsañ dest-gîr
Pây-mâl olup Amâsiyye'de olmışdur türâb
- 27 Dehr elinden hâne-i ğamda yiyüben içmege
Eşk-i çeşmim âb olmışdur yüregüm hem kebâb
- 28 Kıl 'imâret luṭf idüp bu dil-ḥarâbın ḥusrevâ
Her cihetden leşker-i ğam eylemiş durur ḥarâb
- 29 Kıl sağ ey Yūsuf nazar luṭfuñla ben bî-çāreye
İ'tikādum bu durur bulam Zeliḥâ-veş şebâb
- 30 Salṭanat tahtında şāhâ devlet ile her nefes
Müstedâm ol ḥaşre dek görme dü 'âlemde 'azâb
- 31 'İzzet ile ol semâ olduḡça dâ'im pây-dâr
Devlet ile ṭur cihân ṭurduḡça ey 'ālî-cenâb
- 32 Fazluñ ile kıl 'inâyet luṭfuñ ile it kabûl
Ben ğarîb üftâdenüñ yâ Rab du'âsın müstecâb

K4

Kaşide-i Sultān Aḥmed

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Teşnedür dil şun lebünden çeşme-i ḥayvān aña
Mürdedür cismüm ğamuñdan n'ola virseñ cān aña
- 2 Geldügince cān tenden karşı çıksa tañ mıdur
Mülket-i dilde ḥayālūñ oldı çün sultān aña
- 3 Revzenüñden zerre-veş üstüne düşer Müşteri
Gördi beñzer gün cemālūñ oldı ser-gerdān aña
- 4 Yā kaşuñuñ tırile dil ḥānesin zeyn eyledi
Sīnede ğamzeñ ḥayāli olalı mihmān aña
- 5 Eyledüm yoluña işār itmek için ḥusrevā
Gözlerümüñ kanlu yaşın dürr ile mercān aña
- 6 Ḥāliş-i zer kıлмаğ için ḳalbini ' aşıqlaruñ
Genc-i ḥüsnüñ cevherin şaḳlar dil-i vīrān aña
- 7 Gülşen-i ḥüsnünde bülbül murğ-ı hoş-elḥān oḳur
Her seḫer gül defterinden nāme-i ' unvān aña
- 8 Bezm-i ḥüsnüñ içre lāle sākī olsa tañ mıdur
Tolılar içüre gülistānda gül-i ḥandān aña
- 9 Almağa āsān idi cennet cemāli mīvesin
Ruḫlarında olmasa şü' bān saçı bāḡbān aña
- 10 Kimdür ol Sultān Aḥmed kim cihān ḥusrevleri
Āsitānında olupdur bende-i fermān aña
- 11 Muşhaf-ı ḥüsnine her nā-dān ḳılursa bir nazār
Keşf olur ol demde ez-ber şübhesiz Ḳur'ān aña
- 12 Ruḫları şevḳine bülbül nice nālān olmasun
Yaraşur gül karşıısına nāle vü efgān aña

- 13 Gülşen-i hüsünde zülfin depredüp bād-ı şabā
Gösterür tāvūs-veş her dem-be-dem cevlān añā
- 14 Kūy-ı yāri bir nefes terk eylemez hüccāc-ı ‘aşķ
Ehl-i ‘aşķa Ka‘be’dür yeter ruķ-ı cānān añā
- 15 Çeşmüñüñ kaşdı eger cān ise ey şāh-ı cihān
Yolına olsun fedā bir cān nedür biñ cān añā
- 16 ‘İd-i vaşlıdur bugün gel āsitānında şehüñ
Vaķtidür Mihrī kııl imdi cānuñı ķurbān añā
- 17 ‘İd-i ađķāsın mübārek kılsun ol Hāyy-ı Kādīm
Devlet-i rif‘atde virsün ‘ömr-i cāvīdān añā

K5

Kaşide-i Sultān Ahmed

(Mef' ūlü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ūlün)

- 1 İrdi yine şubḥuñ nefesinden dem-i ' İsä
Kıldı kamu ḥoş ' azm-i remim olmişı ihyā
- 2 Şaçdı yine la' l üstine şeb-nem dür-i şeh-vār
Gülşende bugün luḫ ile bu bād-ı Mesihā
- 3 Her levḥa-i berg üzre nice dürlü kalemle
Yazdı yüri kıl kudret-i Naḳḳāş' ı temāşā
- 4 Luḫı eşerinden bugün ol Rabb-i Kerim' üñ
Oldı bu cihān bāğı kamu cennet-i me'vā
- 5 Pāk eyledi ferrāş-ı şabā rüy-ı cihānı
Getürdi bahār ebr gözinden aña çün mā
- 6 Her güşede bir serv-i sehī āb-ı revāndur
Kim rüh-ı revāna virür ol cām-ı muşaffā
- 7 Çün vaḳt-i bahār oldı vü hengām-ı çemendür
Bu demde gülistāndan ırağ olmaya aşlā
- 8 Gül mevsimidür çünki bugün şaḥn-ı çemende
Ney gibi fiğān eylegil ey bülbül-i şeydā
- 9 ' Aş it demidür bezm-i çemende güle karşı
Fevt itme şaḳın fırsatı bu dem dime lā lā
- 10 Gül ruḫları yādına bugün cānı revān it
Tiz açıla şāyed bulamazsuñ anı ferdā
- 11 Beñzer ki gülistāna yine sāye şalupdur
Bir ruḫları gül ğonca-dehen kāmetsi bālā
- 12 Hoş gör bu demi kim virür ol rühā fütūḫı
Bir zerre dimāğūnda ḳomaz ' illet-i sevdā

- 13 Kim devr-i ŧehen-ŧāh-ı cihān Aħmed-i Hān'dur
Dāl oldu anuñ devleti ismine müsem mā
- 14 Gölzār cemāliyle meger buldı leṭāfet
K'oldı çemen eṭrāfı yine hūb muṭarrā
- 15 Mişlüñ gibi ey ŧāh-ı zamān rüy-ı cihāna
Bu devr-i felek bir daħı göstermedi kaṭ' ā
- 16 Hāk-i rehūne kıлмаğa īsar ŧükūfe
Sebz üzre qodı sīm ü zer esbāb müheyyā
- 17 Rezmūne muqābil ṭuramaz Sām u Nerīmān
Rüstem olamaz erlik içinde saña hem-tā
- 18 Uzatsa dilin devletüñüñ ŧem' ine düşmen
Cān virmege pervāne-şifat geldi ne pervā
- 19 Bālā kadüñi gördi meger ṭarf-ı çemende
Hayretde ṭurur serv ü şanavber daħı yek-pā
- 20 Sen serv-i revān pāyına yüz sürmek içündür
Bustānda revān her yaña mā olduğı icrā
- 21 Bitmedi haṭuñ gibi gülistānda benefşe
Çeşmüñ gibi yā nergis eyā gözleri şehlā
- 22 Haṭṭuña benefşe öyküneli çeşmūne nergis
Oldı bularuñ biri siyeh-rū biri a' mā
- 23 Bitmedi daħı bitmeyiser bāğ-ı cihānda
Bir sencileyin ruħları gül lebleri ħamrā
- 24 Bir daħı nazār eylemeye rüy-ı cināna
Her kim kıla sen ruħları zībāyı temāşā
- 25 Gül ruħlaruñı gördi çü hengām-ı çemende
Dil bülbülü bu ŧi' ri hemān eyledi inşā

- 26 Ey tal' atı hürşid eyâ hüsn ile garrâ
‘İd ayı gibi kaşlaruñ oldu çü hüveydâ
- 27 Sen kaşu kemân gamzesi oñ çeşmi harâmî
Bir tîr ile kıldı dil ü cân mülkini yağmâ
- 28 Hey rāzıyuz ol gamzelere kanumuz içsün
Râhatlar ola rûhına ‘âfiyye vü şahhâ
- 29 Dil murğını bir bend ile hoş dâma düşürdi
Cân boynına zülfüñ şalalı halka-i sevdâ
- 30 Hürşid-i cihân tâb virür gerçi degüldür
Âyine-i hüsnüñ gibi ey mâh-ı mücellâ
- 31 Çıksun hele biñ miñnet ile câni cihânda
Her kim ki senüñ yoluña cân virmeye cânâ
- 32 Haddüñi görüp korqaram âh itmege nâ-gâh
Âhumla yana dâ’ire-i çarh-ı mu‘allâ
- 33 Olduğça bahâr ile müzeyyen kamu ‘âlem
Turduğça zemîn ile zamân kubbe-i minâ
- 34 Ter tâze vü sebz ola şehâ bâğ-ı cemâlüñ
‘Ömrüñi mezîd eylesün ol Hıyy ü Tüvânâ
- 35 Bu mâh-ı şıyâm ile bu ‘id ayı haqıçün
Biñ ‘özü ile tapuñdan ider anı temennâ
- 36 Bu bahtı siyeh Mihri’ye şâhâ nazar it kim
İksîr ide hâk eyledi devrân anı zîrâ
- 37 Medh itmege hüsnüñi gülistân-ı çemende
Bir bülbül-i hoş-ıtab’ durur bu dağı güyâ

- 38 Bustān-ı ḥadūñ leblerüññüñ goncalarından
Dil bülbülünü redd ide maḥrūm ide ḥāṣā
- 39 ʿİdüñi mübārek kıla ʿömrüñi ziyāde
İḳbāl ü saʿādetde maḳāmuñ ola aʿlā

K6

Velehü Fî-Medhîhî Tâbe-Serâhu

(Mef' ülü Fâ' ilätü Mefâ' ilü Fâ' ilün)

- 1 Şähâ dilerse her kişi kim bahtiyâr ola
Bař qosun ayaęuňa k'aňa bahtı yâr ola
- 2 Bu hulq bu sehvâvet ü bu luş u bu kerem
Kim sende var cihânda dağı kimde var ola
- 3 Göster cihâna gülřen-i hüsnuň ki husrevâ
Gül gibi güle şuret-i 'âlem bahâr ola
- 4 Ey ser-firâz nâz ile seyr it ki büstân
'Aks-i ruđuňla řahn-ı çemen lâlezâr ola
- 5 Sünbül řaçuňa gül yüzüne lâle haddüne
Ger beňzerem dir ise qatı řermsâr ola
- 6 Gül ruđlarıňa kendözini 'arz kıłmasun
Hüsnuň qatında aňa dađı n'i' tibâr ola
- 7 Gül beňzerem hadüne deyü lâf ururdı gör
Geldi ki dest-büs ide ne vechi var ola
- 8 Cânâ cihân dimâğını hoş müşk-bü kılır
Zülfüň 'izâruň üzre qaçan târ u mâr ola
- 9 Yâ Rabb 'izz ü devlet ile Hân Ađmed'üň
Bir günü bu cihânda hezârân hezâr ola
- 10 Hilm ü vaqâr u luş u şefâ'at didükleri
Bu dehr-i dün içinde meger sende var ola
- 11 Cân levhasında yazdum hařtuň hayâlini
Tâ haşr olınca şaqlaya ol yâdigâr ola
- 12 Firdevs bâęınıň gül-i handânısın çü sen
Bülbüllerüň řehâ ya niçün ğamda zâr ola

- 13 Ger sen semend-i devlete olsañ i şeh süvār
Rüstem önünce biñ dil ile hāşa-dār ola
- 14 Hüsñüñ günü münevver ola haşre dek şehā
Niteki āsumān u zemīn ber-ķarār ola
- 15 Bād-ı hāzān irişmeye ‘ömrüñ bahārına
Rūy-ı cihān niteki hāzān u bahār ola
- 16 ‘Ömrüñ bināsı muħkem ola haşre dek şehā
Baħtuñ ‘aşāsı devlet ile pāy-dār ola
- 17 Budur du‘āsı şām u seher Mihri’nüñ şehā
‘Ömrüñ günü cihānda hezārān-hezār ola
- 18 Dil ‘andelībi derd ile kılsun ķo nāleler
Çün ķarşusunda sencileyin gül-‘izār ola

K7

Kaşide-i Sultān Ahmed

(Meḫ ülü Fā' ilätü Meḫā' ilü Fā' ilün)

- 1 (Sin) Sen şāh olalı 'āleme ey ḥān salṭanat
Oldı cihānda gün gibi a'yān salṭanat
- 2 (Lām) Leyl ü nehār 'aşḫ ile şābit-ḳadem ṭurup
İtdi ḳapuñda kendüyi derbān salṭanat
- 3 (Ṭı) Ṭolsa cihāna şöhretüñ āvāzı ṭañ mıdur
Ey şāh-ı 'ālī sendedür erkān-ı salṭanat
- 4 (Elif) Ey ḥusrev-i zamāne cihān begleri ḳamu
Ḳanda bulurdı itmeseñ iḥsān salṭanat
- 5 (Nūn) Nice zebūnuñ olmaya bu gerdiş-i felek
Bildı ki oldı emrüne fermān salṭanat
- 6 (Elif) Andan berü ki gördi yüzüñ āfitābını
Cān ile oldı ḥüsnüne ḥayrān salṭanat
- 7 (Ḥā) Ḥayy-ı ebed ezelde saña ḳısmet eylemiş
İzüñ ṭozına yüz süre her ān salṭanat
- 8 (Mīm) Ma' lüm olalı 'āleme nāmuñ eḫādişi
Ḥalk-ı cihānı eyledi ḥandān salṭanat
- 9 (Dāl) Dār-ı cihānda şevketüñi zerre görmedi
'Ālemde gerçi sürdi Süleymān salṭanat
- 10 (Elif) Ayruḳ kimesne beñzeyemez ḳadr-i cāhuña
Ḥaṭm oldı sende 'ādet-i erkān-ı salṭanat
- 11 (Dāl) Dāyim devām-ı rif'at ile devlet atına
Şāhā süvār ol ṭola meydān-ı salṭanat
- 12 (Elif) Ol sen hemişe sāye-i rif'atde müstedām
Dillerde tā ki şerḫ ola destān-ı salṭanat

- 13 (Mīm) Meydān içinde çalmağa topın sa‘ādetüñ
Şundi elüñe ‘aşk ile çevgān-ı salţanat
- 14 (Elif) Olduċça ‘īd ü şavm u şalāt u berāt u ċadr
Olsun ċapuñda ey şeh-i devrān salţanat
- 15 (Lām) Luţfuñ şehābı ċatrelerinden bulup durur
Şāhā cihānda lücce-i ‘ummān salţanat
- 16 (He) Her kim dil ile bendesi oldu işigüñüñ
Bulsa gerek cihānda ol āsān salţanat
- 17 (‘Ayn) ‘Aynına gösterür mi göre bir daċı felek
Ger senden özgede göre çendān salţanat
- 18 (Mīm) Mihri’ye işigüñde yeter ĥāk olduċı
Ger bulmaċ ise besdür i sulţān salţanat
- 19 (Re) Rehber Hızır olup saña virsün İlähī Hāċ
Biñ ‘ömr ile cihānda hezārān salţanat
- 20 (He) Her günlerüñi ‘īd ide Hāċ her giceñ berāt
ċapuñda dāyim eyleye dīvān salţanat

K8

Kaşide-i Sultān Ahmed

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 ' Ārızuñ ' arz ideliden haṭ-ı reyḥān-şekil
Beni dīvāne kı lup eyledi ḥayrān-şekil
- 2 Kaşlaruñ Zühre cebinünde ki tuğrā çekdi
Ne kalem yazdı haṭuñ üstine ' unvān-şekil
- 3 Lāle-ḥaddünde irüp zülf-i siyāhuña şabā
Gör ne zīnetler ider sünbül ü reyḥān-şekil
- 4 Dil deler ğamzeñ oқına yer ola anuñ için
Derd ile kendü özin eyledi peykān-şekil
- 5 Lālenüñ derd ile dāğ oldı ḥasedden cigeri
' Ārızuñ ' arz ideli sen gül-i ḥandān-şekil
- 6 Dü cihān gülşeni bil gözüme zindān görünür
Baña yār olmayıcaқ sen büt-i Rıdḫvān-şekil
- 7 ' Ālemüñ ḥalқı yoluñda nice cān virmeye kim
Sāni' uñ şun' ı ṭapuñdur yüzüñ imān-şekil
- 8 Göreli çāh-ı zenaḥdānuña düşdi dil ü cān
Eyledi başuma ' ālemleri zindān-şekil
- 9 Çeşm-i şehlāñı ne remz ile işāretler ider
Dil ü cān kaşdına gör nergis-i fettān-şekil
- 10 Mihr ü meh beñzeye mi yüzüñe öykünmek ile
Ger ola lebleri pür-la' l-i Bedaḥşān-şekil
- 11 Şevқ-i dendānuñ ile la' l-i dür-efşānuñ için
Ḥāşe li'llāh ki diyem lü'lü ü mercān-şekil
- 12 Çevresin āb-ı ḥayātuñ ki tutar mūr-ı haṭuñ
Güiyā ḥātemidür mühr-i Süleymān-şekil

- 13 Mürde-i cān u dile virdi hayāt-ı ebedī
Leblerūñ olduğıcün çeşme-i hayvān-şekil
- 14 Zülfi-i tāvūsımı gör gülşen-i hüsn içre nice
Cilveler ‘ arz kıılır her yaña cevlan-şekil
- 15 Qadd-i dil-cüy-ı nihālini görüp rāst didüm
Bu ne hoş mīve ile naḥl-i ḥurāmān-şekil
- 16 Olma hāmūş yaraşmaz saña ey gonca-dehen
Kıl tebessüm k’ola her gūşe gülistān-şekil
- 17 Leb-i mey-gūni hayālile gözüm ḥānesinūñ
Qabağı şāfi tolpdur yine pür-qan-şekil
- 18 Devr ide devr-i felek çenberi çarḥuñ yıqıla
Görmeye sencileyin bir meh-i tābān-şekil
- 19 Baña iqbāl ü sa‘ ādetde yeter manşıb u cāh
Vaşluñuñ şemmesi ki geh ola iḥsān-şekil
- 20 Yüzüñe qarşu muqābil olamaz bedr-i kamer
Gördi burtardı yüzün eyledi noqşān-şekil
- 21 Dehenūñ şırrını bilmedüğücün gonc’ açılıp
Qaldı hayretde yatur ḥāli perişān-şekil
- 22 Ravza-i kūyuñı gördükde direm ḥuld-i na‘ ĩm
Yaraşur ḥür ile gılmān ola derbān-şekil
- 23 ‘ Arş-ı a‘ lāya irişür elüm ey şāh-ı cihān
Her kaçan kim varuram kūyuña mihmān-şekil
- 24 Devr-i Dārā bozulup devr-i Sikender m’añılur
Şehriyār olalı sen ḥusrev-i ḥāqān-şekil
- 25 ‘ İd-i vaşluña irürsem eger ey māh-liqā
Qılayın cāni fedā yoluña qurbān-şekil

- 26 Gördi meydān-ı sa'ādetde güneş top oldu
Çünkü Hān Aḥmed'ün ol zülfini çevgān-şekil
- 27 Düşmenün başını tegreg gibi her yaña döker
Tīg-ı ḳahruñ ki ḳaçan berḳ ura 'uryān-şekil
- 28 Her ki yavuz şanur ise saña ey şāh-ı kerem
Gözi giryān ola vü sīnesi biryān-şekil
- 29 Dilerem luḫf-ı şehen-şāh ile ma'zūr ola
Mihri'nün olmaduğın Luḫfī'ye aḳrān-şekil
- 30 Şāh-ı 'ālīden irişürse 'ināyet nazarı
'Aceb olmaz ger olam şı'r ile Selmān-şekil
- 31 Ḥamdü li'llāh ki hoşuz luḫf-ı nesīmiyle bugün
Āh eger çarḫ-ı felek cevri devrān-şekil
- 32 Āferīn diye vü taḫsīn ide Cibrīl-i Emīn
Her ḳaçan kim oḳusam medḫūñi ḥassān-şekil

K9

Kaşide-i Sultān Aḥmed

(Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün)

- 1 Vaḳt-i bahār irüp ḳomadı dilde zerre ḡam
Bu demde ḡam kimesneye lāyıḳ olur mı hem
- 2 Nergis gözini süzdi görüp çeşm-i nāzını
Gül ruḫlarını oḫşadı nesrīn ü lāle hem
- 3 Oldı çemen 'arūsına bād-ı şabā ḳarīn
Gördi yüzün şükūfe şaçar üstine direm
- 4 Dil-dār la' li yādına gül-gün mey içmege
Hoşdur bu demde al elüne sākī cām-ı Cem
- 5 Gel ḳarşusına cām-ı şabūḫı sen eyle nūş
Şıḡma deriye ḡonca gibi gül açıl bu dem
- 6 Gül ruḫlarını gördi meger gülşen içre kim
Şahn-ı çemende tutdı hemān 'andelīb dem
- 7 Hüsnuñ berātın iltıdı şabā gülsitāna çün
Gördi tebessüm eyledi her ḡonca açdı fem
- 8 Zülfüñ cihān dimāḡına hoş bŷy-ı cān virür
Depretdüḡince bād-ı şabā anı şubḫ-dem
- 9 Beñzer cemāli bāḡını keşf itdi şehriyār
Gül gibi güldi şŷret-i nevrŷz-ı muḫterem
- 10 Ya' nī cihāna cān olan ol Hŷān Aḫmed'üñ
'Adlini zıkr ider melek evc-i felekde hem
- 11 Ger baḫr-i luḫfuñuñ ire bir ḳaḫresi revān
Bula vŷcŷd mu' tekif-i ḡŷše-i 'adem
- 12 Bulur ḫayāt-ı tāze vŷ ter sebzezār olur
Ey serv-i nāz her yere başsañ ne dem ḳadem

- 13 Taşvîrini cemâlûñüñ ey âfitâb-ı hüsñ
Rûz-ı ezelde yazdı gönül levhine kalem
- 14 Şâhâ hevâ-yı zülfüne şâbit-ı kadem tırup
Mihrûñ deminde Mihri virür şubh gibi dem
- 15 Sensin çerâğ-ı rüşeni şubh-ı sa' âdetüñ
Ey menba' -ı sehvâvet ü ey ma' den-i kerem
- 16 'İdüñ mübârek olsun eyâ husrev-i zamân
İkbâl ü devletüñ günine irmesün elem
- 17 Olduğça pür kevâkib ile âsumân şehâ
Sen 'âlem içre devlet ile olasın 'âlem

K10

Kaşide-i Sultān Ahmed

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Şubh-dem gülşene irdi yine üstād-ı nesīm
Virdi hoş bŷy-ı leţāfet bezedi var ne kim
- 2 Sebzenŷn ŧıflına gŷstermek iun neşv gelŷp
Dem-be-dem ŧaĥn-ı gŷlistānda ider ders ta' līm
- 3 Beñzedŷp bāġ-ı cihānı yine firdevse bugŷn
Eyledi lāle ile gŷlşeni cennāt-ı na' ĩm
- 4 Cān dimāġını mu' aĥtar kıllur uş her demde
Gŷl ŷ nesrīn ŷ reyāĥīn ile gŷlşende nesīm
- 5 Eşer-i luţfi ile eyledi her bāġı behişt
un nazār itdi gŷlistāna bu dem Rabb-i Kerīm
- 6 Nice naķş itdi gŷlistāndaki her bir varaķa
Yed-i ŧudretle bugŷn gŷr yine Naķķāş-ı Ŷadīm
- 7 Fevt olup gitmiş iken luţfına Hāķķ' uñ nazār it
Gŷr nice buldı ĥayāt uşda yine 'azm-i remīm
- 8 Gŷlşenŷn her ŧarafı serv-i sehī oldı yine
Virdi hoş zevķ u şafā cān u cihāna nitekim
- 9 Ol durur taĥt-ı sa' ādetde bugŷn Hān Ahmed
Şıfatı şems-i mŷnevverdŷr anuñ zātı ĥalīm
- 10 Rāĥatı 'adlŷn ile buldı ŧamu ĥalk-ı cihān
Revnaķı nāmuñ ile buldı şehā heft-iķlīm
- 11 Bŷy-ı zŷlfŷnden eger virmese gŷlşende şabā
Gŷl gŷlistānda cihān ĥalkına virmezdi şemīm
- 12 Hŷrevā gŷl ruĥuñuñ şevķile gŷlşende ŧurup
ŧŷr-veş her şecer ŷstinde hezār oldı kelīm

- 13 Hurrem itdükçe cihân rûyını geldükçe bahâr
Olasın devlet ile taht-ı sa' âdetde muķim
- 14 Sebzezâr üstine her dem getürür bād-ı şabâ
Hāk-i pâyüñe nişâr itmek için zer ile sim
- 15 Bâg-ı ' ömrüñe hazân ırmeye Hāk'dan dilerem
'İd-i adhāñı mübârek kıla Raḥmān u Raḥim
- 16 Bir cihân-gir-i zamānsın ki irevirmez amān
Lem' a-i tıguñ ider dīv-i Nerimān'ı dü nım
- 17 Yüzüñe karşı cedel eyleyemez Sām u Süvār
Rüstem ü Zāl olamaz erlik ile saña ğarim
- 18 Buldı luḥfuñ eşerinden bu cihân bâğı behişt
Gördi qahruñ şıfatın kim dem urur nār-ı caḥim
- 19 Mihrī üftādeye raḥmuñla şehâ eyle nazār
Eyleye saña nazār haşre dek ol Hayy u ' Alim
- 20 Şaklasun emn ü emānında seni dā'im Aḥad
Cān içinde nitekim ola elif ḥarfi kadim

K11

Kaşide-i Sultân Ahmed

(Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün)

- 1 Hâzret-i hâkân-ı a' zam pâdişâh-ı bî-mişâl
Eyledi halk-ı cihânda anı a' lem Zü'l-celâl
- 2 Zâhir olaldan cihâna gün cemâli enveri
Nûra garğ oldu bu ' âlem itdi zulmet irtihâl
- 3 Hülk-ı luğf ile müretteb bî-naẓîr ü bî-bedel
' İlm ü hilm ile mükemmel ahsen-i şâhib-cemâl
- 4 Bir şeh-i devrân-ı ' âdildür bugün ' âlemde kim
Devleti devrinde hergiz kimse çekmez infi' âl
- 5 Ya' ni ol Sultân Ahmed kim kerem kâni bugün
Salânat tahtında bir şâh-ı cihândur müste' âl
- 6 Nûr virmezdi cihân rûyına kandîl-i semâ
Gün cemâli enverinden olmasa ger ittişâl
- 7 Beñzeyem deyü kemân ebrûlarıyla hüsline
Gâh bedr eyler kamer kendözini gâhî hilâl
- 8 Tal' atı mihri gibi göstermedi şems-i münîr
Gerçi devr eyler felek leyl ü nehâr u mâh u sâl
- 9 Kaşına beñzedügi bugün budur anuñ hilâl
İrte bir gün hüsline öyküne ya' nî n' ihtimâl
- 10 Bir şehen-şâh-ı zamândur kim cihân husrevleri
Her cihetden lâ dimez emrine eyler imtişâl
- 11 ' Aql-ı kül şâkird-i tıfl-ı mektebi re'yindedür
Kimse itmez ol şehûñ keyfiyyetinden kıl ü kâl
- 12 Ruhlarında zülfini depretdügince bād-ı şubh
Cân u dil ihrâkına tâ irişür riğ-i şimâl

- 13 Bir cihān-gīr-i zamāndur ol bugün ʿālemde kim
Rüstem ü Zāl olsa rezmine gelüp itmez cidāl
- 14 Şubḥ-dem peyk-i şabā irüp dil-i şūrīdeme
Didi ey ğamġin göñül ḥandān ol didüm ne ḥāl
- 15 Didi vaşlı ʿīdidür şāhuñ gerekdür müjdegān
Ben didüm cān lāyık ise ibtidā benden meh al
- 16 Muşḥaf-ı ḥüsniinde fāla niyyet itdüm ol şehūñ
Evvel elifle ḥa geldi āḥirinde mīm ü dāl
- 17 Ğam yime şimden girü baḥt-ı siyāhuñ maḥv olup
Ṭālīʿ uñ saʿ d oldı ey Mihrī mübārekdür bu fāl
- 18 Rifʿ atuñ burc-ı şerefde kāʿim olsun tā ebed
Ṭalʿ atuñ mihrine şāhā irmesün hergiz zevāl
- 19 Dostlaruñ fevḳaʿl-ʿ ulāda her dem olsun şād-mān
Düşmenüñ taḥteʿş-şerāda dāʿim olsun pāy-māl
- 20 ʿÖmrüñi kılsun cihānda devlet ile müstedām
ʿİdüñi itsün mübārek ol Kerīm-i Lā-yezāl
- 21 Devletüñ devrinde bulsun her gedā ʿizzet müdām
Niʿ metüñ ḥānından alsunlar cihān ḥalkı nevāl

K12

Kaşide-i Sultān Aḥmed

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Çünki gösterdi cihāna ruhlarından yār gül
Eyledi rūy-ı zemīn etrāfını envār gül
- 2 Tağıdup sünbüllerin bāğ-ı cihānuñ hoş şabā
Virdi ezhāra revāyılı eyledi izhār gül
- 3 Kudretinden gör ki şāni' nice gösterdi 'ayān
Hākden berg-i semen lāle şecerden hār gül
- 4 Döşedi çünkim zümürüdden bisātını çemen
Gūşına taķındı şeb-nemden dūr-i şeh-vār gül
- 5 Nev-bahāruñ lezzetin bulmaķ dilerseñ bāğa gel
Kıl temāşā nergis ü nesrīn çemen ruḥsār gül
- 6 Yine hengām-ı çemendür gülşeni seyr eyle gel
Her taraf serv ü semen her gūşesi gülzār gül
- 7 Na' ra urduķça seher murģı meger te'şīr ider
Gonca güler serv şalar başını oynar gül
- 8 Şāh-ı serv üzre çıkup bülbül oķur şī' r-i laṭīf
Hüsnuñ ebyātın meger kim eyledi eş'ār gül
- 9 Turma nālān ol ruḥı şevķinde miskīn 'andelīb
'Ādetidür çünkim itmek bülbülünü zār gül
- 10 Ruhlarıñla ḥaddüñ ü çeşmüñ görelden ḥusrevā
Nergis ü lāle semenden eyler istifsār gül
- 11 Meclis-i şāh-ı çemende dāmeninden dem-be-dem
Maķdemine sen şehüñ yāķūt ider īşār gül
- 12 Şāh Sultān Aḥmed'üñ devrānidur bezminde gör
Lāle sāķī ğonca bāde oldu ḥıdmetkār gül

- 13 Būy-1 luṭfuñdan bulup virür cihān bāğına bū
Rengi rūyuñdan alup mergüb olur her bār gül
- 14 Hüb oḡur ‘ aṣṡuñ maḡāmātın nevāda rāstī
‘ Andelībe hoṣṡa ta‘ līm eylemiṡ edvār gül
- 15 Yañılup çün ruḡlarıña beñzerem dimiṡ meger
Sözünüñ bildi ḡaṡasın itdi istiḡfār gül
- 16 Çeṡmüñi görmez meger nergis k’ olupdur bī-baṡar
Hüsnüñe ḡılup nazār oldu ulü’l-ebṡār gül
- 17 Yazmaḡa ḡaddüñ berātın gör ḡubār-1 ḡaṡṡ ile
‘ Ārız-1 süsende çekmiṡ ḡall ile pergār gül
- 18 Gül yüzüñ bāḡ-1 cihāna ‘ arz olaldan ḡusrevā
Zāhir oldu ṡanki nūr-1 Aḡmed-i Muḡtār gül
- 19 Gerçi eyyāmında nevrūzuñ çemen sultānidur
Līk faḡr ider k’ola bezmünde ḡıdmetkār gül
- 20 ḡall olunmaz gördi ‘ aṡṡuñ müṡkilātından sebaḡ
ṡafḡa-i hüsnüñden ebced baṡladı tekrār gül
- 21 Ġonca ḡāmüṡ oldu ḡayretten dehānuñ göreli
Ruḡlarıñ gördi ḡacāletden güler nā-çār gül
- 22 Gülṡen-i hüsnüñ ṡehā besdür gerekmez cenneti
Gerçi kim her ḡüṡesinde nice yüz biñ var gül
- 23 Leblerüñe beñzerem didüḡiçün bād-1 ṡabā
Ġoncanuñ çāk ideli aḡzın ḡatı ḡorḡar gül
- 24 Zīneti hüsnüñ gülistānında öḡrenmiṡ meger
Baḡlamıṡ bāḡ-1 cihānda gör ne hoṡ eṡvār gül
- 25 Devleti bāḡında Mihrī ḡamdü li’ llāḡ bir ṡehüñ
Serv-ḡaddi sāyesindesin ne ḡam her bār gül

- 26 Nice kim ola ŧüküfeyle müzeyyen nev-bahār
Nice kim bāġ-ı cihānda açıla her bār gül
- 27 Nev-bahārı ħüsñüññ ter tâze olsun tâ ebed
Nice kim ola çemen iġlîmine ser-dār gül
- 28  İdüñi itsün mübârek ol Kerîm-i Lâ-yezâl
Geldügince nev-bahār olduġça bu gûlzâr gül

K13

Velehū Fī-Medħihī Enāra'llāhu Burhānehū

(Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilūn)

- 1 Çün rüz-ı 'īd mevsim-i faşl-ı bahārdur
'İşret demi feraḥ günü hoş rüzgārdur
- 2 Şubḥuñ nesīmi ireli her cāya kıl nazar
Rengīn çiçekler ile kamu lālezārdur
- 3 Kudret eliyle gör yine reyḥānī ḥaṭları
Yazdı yeşil varaḫlara k'ol Kird-gār'dur
- 4 Hızr-mişāl olsa cihān ṭañ mı sebze-pūş
Āb-ı ḥayāt irgüren ebr-i bahārdur
- 5 Enfās-ı bād irişdi meger gülsitāna kim
Şaḥn-ı benefşe şām u seḥer müşg-bārdur
- 6 Hāl-i zebān ile derilüp Ḥaḫḫ'ı zıkr ider
Gülşenler içre murğ-ı hezārān hezārdur
- 7 Ferş-i zeberced üstine kırıldı ḥaymeler
Güyā kimisi zer kimi sīmden ḥişārdur
- 8 Envā' -ı zīnet ile cihān olsa ṭañ mı zeyn
'Arz eyleyen cemālini çün şehriyārdur
- 9 Sulṭān Aḫmed ol ki Ferīdūn-ı dehrdür
Mülk-i cihānda devlet ile tāc-dārdur
- 10 Olsa 'aceb mi ḥaḫ ile güneş gibi 'ayān
Ol pādişeh ki sāye-i Perverdigār'dur
- 11 Mişlini görmedi döneli bir daḫı felek
Bunca ki māḥ u sāl ve leyl ü nehārdur
- 12 Bāğ-ı İrem'de ruḫları gül la'li goncadur
Şaḥn-ı çemende ḫāmeti serv ü çenārdur

- 13 Dil murğı bend-i zülfine olaşsa vechi var
Zirā kemend-i dāmına cānlar şikārdur
- 14 Her cān şehā ki olmaya urbānı hūsnūññ
Taḥḫīḳ belki āḫir anuñ yeri nārdur
- 15 Ey āfitāb ‘ aks-i ruḫuñla gūneş iñen
Faḫr itmesün cihānda k’āña müste‘ ārdur
- 16 Sen Müşteri-cenāba şehā gelmesün zevāl
Niteki āfitāb semāda süvārdur
- 17 Mādem ki bu sipih-i felek eylemez arār
Mādem ki bu zemīn ü zamān ber-arārdur
- 18 Ol sen hemişe taḫt-ı sa‘ ādetde muḫterem
Gelsün ḫapuña şol ki şağīr ü kibārdur
- 19 Eyyām-ı devletüñde cihān begleri gelüp
Ḥursun ḫapuñda ḫıdmet iün her ki vardur
- 20 Medḫ eylemek şehā seni Mihri muḫāldür
Meddāḫ saña ancılayın şad hezārdur

K14

Kaşide-i Sultân Süleymân

(Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün)

- 1 Ayağun toprağı olmak şehâ devlet nişânıdır
Velî ben hâk kimyâ cevheri olmak ne şâmıdır
- 2 Hidâyet nûrı keşf olsa bedî' olmaya hüsnünden
Muṭavvel zülfünün zirâ ma'ânisi beyânıdır
- 3 Güneş hüsnün kamer alnuñ görelden oldı ser-gerdân
Müjeñ sehm oқıdır bildi kaşun çarhuñ kemânıdır
- 4 Kaçan serv olısar hem-ser kad-i tûbâna ey meh-rû
Cihân güzârınuñ kıaddün bugün serv-i revânıdır
- 5 Ruḥunda gülşen-i cennet muşavver olsa tañ mıdır
Ḥayâtuñ çeşmesidür çün lebün kevşer nihânıdır
- 6 Benefşe zülf ü haṭṭuñdan urursa dem n'ola her dem
Ki viren 'âleme hoş-bû anuñ 'anber-feşânıdır
- 7 Ḥayâli haddünün iki gözümde olmasa hâlî
Bitüpdür âbı içinde n'ola serv-i revânıdır
- 8 Zühal çün pâsbân oldı irişmez pâ-yı kadrüne
Egerçi nüh felek her demde anuñ nerdübânıdır
- 9 Gözüne karşı cân u dil gidüp kıaldı muķâbil ten
Atılsa oқı elbette gerekdür çün nişânıdır
- 10 Gözün kıanuma kaşd itdükçe la' lün remz ider câna
Ecelden ya'ni 'İsâ-veş bize emn-i emânıdır
- 11 Tapuña tuḥfe getürdi vücûdum tâciri cânın
Hele ma'zür tut hânım faķırün armağanıdır
- 12 Seni bu hüsn-i hulķ ile görenler dir ki ey husrev
Melâhatde leṭâfetde bu ḥod Yûsuf-ı şânıdır

- 13 Ki ya^c nî Şeh Süleymân ol cüvân-baht-ı Ferîdün-dehr
Başına gerçi bir şehdür yedi iqlîm hânıdur
- 14 Olaldan ‘adl-i destinde nigîn-i hâtem-i devlet
Cihânuñ halkınuñ kârı ser-â-ser şâd-mânîdür
- 15 Ne var emri berâtına muṭî^c olursa ins ü cân
Bugün rüy-ı zemînüñ çün Süleymân-ı zamânıdur
- 16 ‘Aceb mi yer yüzi dâ’im bezense cûdı h’ânından
Felekdür sofrası her dem kamer şems ile nânıdur
- 17 Muḥîṭ-i kulzüm-i ‘ummân olunmaz cûdına teşbîh
Kim anuñ luṭfı deryâsı cihânda bî-kerânîdür
- 18 Serîr-i salṭanat üzre budur İskender-i devrân
Zamânuñ Rüstem-i Zâl’i cihânuñ Pehlevân’ıdur
- 19 Şaḡın devrinde yâd itme Minûçihr’i Nerîmân’ı
Ki ey şeyyâd bu dehrüñ bu şeh şâhib-ķırânıdur
- 20 Anuñ luṭfı hazâyininden umsa n’ola her ḡusrev
Bilürler âsitânını ki genc-i şâyegânîdür
- 21 Nice Cemşîd-i ‘âlemdür görüñ kim ‘adl-i devrinde
Ķoyun ķurd ile yürürler zihî hoş zindegânîdür
- 22 N’ola halk-ı cihân sürse yüzini küyü râhına
Bulara farz vâcibdür ki zirâ kehkeşânîdür
- 23 Kemâl-i ‘ilm ü ḡilm ile ḡired-mend ü mükemmeldür
Güzîni âl-i ‘Oşmân’uñ bu halkıñ mihrîbânıdur
- 24 Cemâlinde ziyâ bulsa ‘aceb mi halk ile ‘âlem
Semânuñ âfitâbıdur zemînüñ şem‘dânıdur
- 25 Kelâmı cânlar elinden gönüller alsa tañ mıdur
Muḡıbb iden kamu halkı anuñ şîrîn zebânıdur
- 26 Vişâlinde ḡaber geh geh getürür bu dil ü câna
Bi-ḡamdi’llâh ki bizümle ḡayâli yâr-ı cânıdur

- 27 Görinen ‘îd-i vaşlında hilâl ebrûsıdır anuñ
Velî ‘îd ayıdır dirlerse bu halkuñ gümânıdır
- 28 Nice şeh-zâdedür gör kim anuñ ‘âlî cenâbında
Melekler perde-dârıdır felekler sâyebânıdır
- 29 Zemistân şiddetinden ğuşşa mı çekse gerek cânım
Ki bu dil ‘andelîbinuñ cemâli gülsitânıdır
- 30 ‘Aceb mi ğamzesi tîĝı vücûdum nâle döndürse
Tenümi kıll kılan ey dil anuñ fikr-i miyânıdır
- 31 Gicesin gündüzün yâ Rab hemîşe kıadr ile ‘îd it
Penâh-ı devlet-i dünyâ vü halkuñ kâm-rânıdır
- 32 Faķırüñ dest-gîridür aña Hâķ dest-gîr olsun
Bugün ben düşmişinüñ bu cihânda dîdebânıdır
- 33 İlâhî haşre dek yâ Rab hayâtını mezîd eyle
Za‘îfe Mihrî miskînüñ ki ‘ömr-i câvidânıdır
- 34 Serî-i salţanat üzre vücûdın müstedâm eyle
Bu mürde cismümüñ her demde ol rûh-ı revânıdır

K15

Kaşide-i Sultân Süleymân

(Mef' ülü Fâ' ilätü Mefâ' ilü Fâ' ilün)

- 1 Hoş dem degül mi mevsim-i faşl-ı bahâr 'îd
Hurrem degül mi oldı cihân sebzezâr 'îd
- 2 Her cā müzeyyen oldı şüküfeyle kıl nazar
Şaḥn-ı çemende taldı semen lâlezâr 'îd
- 3 Pür-zînet itdi rüy-ı cihānı zamān yine
Eylar şafâ vü 'ayş ile her murğzâr 'îd
- 4 Şubḥuñ nesîmi ireli şaḥn-ı benefşeye
Oldı cihân dimāğı kamu müşg-bâr 'îd
- 5 Her gülsitānda lâle vü nesrîn ü yâsemen
Her bir çemende serv ile eyler çenâr 'îd
- 6 Ser-cümle döndi cennete şaḥrâ yüzi tamām
Mā-i ma'în aqıdup ider kühsâr 'îd
- 7 Gül tal'atında gördi meger la'l goncasın
Her bir nihâl-i sebze de eyler hezâr 'îd
- 8 Hüsni münevver itse cihānı 'aceb midür
Burc-ı şerefde eyledi ol şehriyâr 'îd
- 9 Ol kām-yāb Şāḥ Süleymân'a şıdḳ ile
Kim ola k'itmeye dil ü cānı nişâr 'îd
- 10 Gördi cemāli Ka'be'sinüñ nūrını 'ayān
Maḳşûda irdi itdi şağîr ü kibâr 'îd
- 11 Keşf eyleyeli hüsni ziyāsını 'äleme
Taldı sürür u 'işret ile her diyâr 'îd
- 12 Zülfiyle ruḥları yeter ol ḥusrevüñ hemān
El-kışşa ḥalk-ı 'äleme leyl ü nehâr 'îd

- 13 Her cān ki vaşlı ʿīdine ҡurbān olur anuñ
Bulur saʿādeti vü olur baħtiyār ʿīd
- 14 Olsun hemīşe ʿīd ile nev-rūz her günü
Görsün cihānda devlet ile şad hezār ʿīd
- 15 Ol meh-liķāyı gördi nice ħande olmasun
Yıllarla çekdi görmek için intizār ʿīd
- 16 Yā Rab ҡıl anı taħt-ı saʿādetde ber-ķarār
Bāķī degülse nʿeyleyelüm bi-ķarār ʿīd
- 17 Her dem devām-ı devletine Miħri ҡıl duʿā
Tā ħaşr olunca eyleye ol tādār ʿīd
- 18 Olsun İlāhi sāye-i devletde müstedām
İtsün müdām o sāye-i Perverdīgār ʿīd

K16

Kaşide-i Sultân Süleymân

(Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün)

- 1 Ey şeh-i devrân cihâna şehriyâr ol lâ-cerem
Devlet ile salânat tahtında var ol lâ-cerem
- 2 Burc-ı iqbâl-i sa' âdetde tülû' it haşre dek
Gün gibi halk ile halka âşikâr ol lâ-cerem
- 3 Geldügince 'îd-i nev-rûz olduğınca nev-bahâr
Sâye-i rif' atde şâhâ pây-dâr ol lâ-cerem
- 4 Hüsrevâ rûy-ı zemîn olduçça hengâm-ı çemen
Gülşeninde 'âlemün servi çenâr ol lâ-cerem
- 5 Şahn-ı gülşenlerde kurduçça şükûfe haymeler
'Aş u 'işret eyleyüp hoş rûzgâr ol lâ-cerem
- 6 Bâğ-ı hüsnün gülşeni hergiz hazâni görmesün
Ey yüzi gül tâze vü ter nev-bahâr ol lâ-cerem
- 7 Gülsitân-ı devletün virdi revâylı 'âleme
Büy-ı luţfuñla cihânda müşg-bâr ol lâ-cerem
- 8 Gün cemâlünle ziyâ bulsun cihân tâ haşre dek
Âfitâb-ı 'âlem-ârâ tâb-dâr ol lâ-cerem
- 9 Bendeñ olsun âsitânuñda cihân hüsrevleri
Sen serîr-i salânatda tâc-dâr ol lâ-cerem
- 10 Âl-i 'Oşmân içre çün olduñ Süleymân-ı zamân
İns ü cin fermânuñ olsun bahtiyâr ol lâ-cerem
- 11 Ayru olmasun rikâbuñdan sa' âdet bir nefes
Devlet atıyla cihân içre süvâr ol lâ-cerem
- 12 Kâ'im olsun devletün devrânı tâ yevmü'l-kıyâm
'Ömr bünyâdıyla şâhâ üstüvâr ol lâ-cerem

- 13 Bî-ķarār olduķça eflāk u zemīn turduķça sen
Tā ebed mülk-i cihānda ber-ķarār ol lā-cerem
- 14 ‘İd-i ađhāñı mübārek kılsun ol Hıyy-ı Qadīm
Devlet-i ‘ izzetde dā’im sāzkār ol lā-cerem
- 15 Şi‘ rüñi Hışsān işitse dirdi ey şirīn-keām
Gülşen-i cānda bu ŧab‘ ile hezār ol lā-cerem
- 16 ‘İzzet isterseñ cihān yüzinde ey Mihri hemān
Şeh Süleymān ħāk-i pāyında ğubār ol lā-cerem
- 17 Eksük olma salŧanat taħtında ey şāh-ı cihān
‘Ālem içre sāye-i Perverdigār ol lā-cerem

K17

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 (Elif) Ey kâmeti mevzûn u eyâ hûb-nigâr
Bitmedi kaddüñe beñzer dahı bir serv ü çenâr
- 2 (Bâ) Bugün gülşen-i hüsñünde ço efgân idelüm
Yaraşur şaħn-ı çemende k'ide feryâd hezâr
- 3 (Tâ) Temâşâ iderüz vaşluñı luţfuñla bugün
Dil-i dervîşe 'ağ eyleseñ ey şâh ne var
- 4 (Sâ) Şenâ-hân olalı bülbül-i cân gülşende
Hüsñüñe qarşu olur şâm u seher hoş-güftâr
- 5 (Cîm) Cemâlüñi görüp ğayra nazar eyler isem
Dostum tîr-i müjeñle iki gözümü çıkar
- 6 (Hâ) Hayâtum gider ey dost yüzüñ görmeyicek
Sensüzün d'imdi nice eyleye cân tende qarâr
- 7 (Ĥâ) Ĥayâlüñ yazalı naqşını dil levhasına
Gözedür kıble-nümâ gibi gözüm leyl ü nehâr
- 8 (Dâl) Dâd itmez iseñ dâdumuzı hünî gözüñ
Beni nâ-ħağ yere öldürse gerek âħir-i kâr
- 9 (Zâl) Zâhid güzeli sevmege tevb'itmiş imiş
Döndi cürmini bilüp itdi yine istiġfâr
- 10 (Râ) Revâ gördi felek biz n'idelüm gülşende
Bülbüle âh u fiġân hem-dem ola ğoncaya ĥâr
- 11 (Zâ-i) Zülfüñde beni 'aşk ile Manşûr gibi
Cân fedâdur yoluña eyleye ĥânum ber-dâr
- 12 (Sîn) Senden çevürürsem yüzümü itme mecâl
Kes kalem gibi başımı dilümü yar ey yâr

- 13 (Şın) Şehā zulmüñ eli şeh̄r-i dili yıkdı dirîğ
Çıkısar cān bedenden idiser terk-i diyār
- 14 (Şād) Şandum ki şehāb içre nihān oldu kamer
Yār hüs̄ninde meger itmiş imiş zülfini tār
- 15 (Dād) Zâ' f-1 ğam-ı hecrüñle ço ölsün yeridür
Dil-i aşüfte ki cānā añā pend itmedi kār
- 16 (Tā) Tavāf-ı haremüñ eylemişem bunca zamān
İ' tikādum budur ey dost beni yaqmaya nār
- 17 (Zā) Zülüm eyleme ' aşık̄laruñā luṭf eyle
Eylemişdür bularuñ ' aşkuñ odı cānına kār
- 18 (' Ayn) ' Aynuñ dil ü cānlar mı kodı ' ālemde
K' itmedi ğamzelerüñ tiri ile anı şikār
- 19 (Ġayn) Ġāyetde şafādur k'ola yanuñda ḥabīb
Ol saña nāz ide sen añ'idesin buse-kenār
- 20 (Fā) Firākuñ gicesinde şu kadar āh itdüm
K'oldı dil āyinesi derdüm ile jeng-i ğubār
- 21 (Kāf) Kāndīl-i ruḥuñdan yaqar ey dost delīl
Ki güneş ' āleme envārımı eyler izhār
- 22 (Kāf) Göñlüm evi vīrānımı ma' mūr itdi
Ḥamdü li'llāh hele ' aşkuñ olalıdan mi' mār
- 23 (Lām) La' l-i lebinüñ yādına bir meh-rūnuñ
Hoş olur nüş ide mül çün irişe vaqt-i bahār
- 24 (Mīm) Mihri düşeliden heves-i ' aşkuñā yār
Oldı rüsvāy-ı cihān gitdi kamu ğayret ü ' ār
- 25 (Nūn) Nem var daḥı ' aşkuñda budur taḥsīlüm
Dilde ğam dīdede nem sīnede āteş her bār

- 26 (Vāv) Var itdüğüne şöra peşimān olasın
Gül yüzün dā'iresini tutıcağ bir gün hār
- 27 (Hā) Hebā eyleme sa'yini bu ben miskinün
Çok zamāndur ki yoluña dil ü cān itdi nişār
- 28 (Lāmelif) Lāyık ola mı ki 'aceb kapuñda
İtlerünle bile ben dağı olam hizmetkār
- 29 (Yā) Yeter cevri ü cefañ ile beni şām u seher
Dostum hāne-i ğamda iñilet zār u nizār

ĠAZELLER

G1

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Būy-ı zülfüñ gibi ' anber-bār miskīn olmaya
Hadd ü ḳaddüñ gibi ra' nā serv nesrīn olmaya
- 2 Pister-i nesrīn gerekmez bir dem ārām itmege
Āsitānuñ gibi dil-miskīne bālīn olmaya
- 3 Var mıdır bir yer ğamuñdan ağladuḳça dostum
Gözlerümüñ ḳanlı yaşı ile rengīn olmaya
- 4 Gerçi ğamzeñ ḳaşd-ı cān itmekde tīr-endāzdur
Līk çeşmüñ gibi ḳan içici bī-dīn olmaya
- 5 Olmadı bir dem düşelden Mihri' aşḳuñ nārına
Sīne yanup dil göyünüp dīde nemgīn olmaya

G2

(Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün)

- 1 Tebārek'allah eger dil-ber ise ancaḳ ola
Güzeller içre bugün server ise ancaḳ ola
- 2 Çü düşdi şevḳ-i ruḫı āfitāb çehresinüñ
Cihāna virdi ziyā enver ise ancaḳ ola
- 3 Şaçından oldı mu' atṭar dīmāĝ-ı rüy-ı cihān
' Abīr-i müşk ile bu ' anber ise ancaḳ ola
- 4 Hezār yerde deler sīnesini ' uşşāḳuñ
Hādeng-i ğamzeleri ḫançer ise ancaḳ ola
- 5 Dilinde şām u seḫer Mihri'nüñ budur zīkri
Tebārek'allāh eger dil-ber ise ancaḳ ola

G3

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Høş görür benden raķibi raķm idüp cānān añā
Nice çatlansun bu yürek nice döysün cān añā
- 2 'Āşıķuñ haķķında çoķ söz söyler inanma raķib
'Ādet olmışdur cihānda dostum bühtān añā
- 3 Dil marīzine lebünden eylemezseñ ger ' ilāc
Hikmetiyle çāre bulmaz olsa biñ Loķmān añā
- 4 Atsa ğamzeñ tīrini cān pūtesine kaçlarıñ
Gösterür dil daķı cānā cevherī peykān añā
- 5 'Aķl-ı küll ü dāniş ü 'ilm ü ulü'l-elbāb bāb
Görmese hüsnüñ kitābından dirüz nā-dān añā
- 6 Her seher bād-ı şabā bāğ-ı cihānda dil-berüñ
Zülfine urduķça şāne misk ider efşān añā
- 7 Şafha-i hüsninde başlamış vefā resmin yazar
Lāciverd ile yed-i ķudret haķ-ı reyhān añā
- 8 'Aşķ meydānında top olsa güneş olmaz 'aceb
Kim ķamer her dem hilālinden şunar çevgān añā
- 9 Dil delermiş 'id-i vaşluñçün kemān ebrūlarıñ
Çoķdan itdüm dostum ben cānumı ķurbān añā
- 10 Haķtuñ inşāsın hadüñ üstinde kim yazdı 'aceb
Kim Kirāmen Kātibīn olmuş durur hayrān añā
- 11 Yollar üzre Mihrī'nüñ her dem görür hāk olduğın
Bir nazār ķılmaz nedür cürmi 'aceb sultān añā

G4

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Dostum çün yüze gülmek eylemişsin hū saña
Yüri ey hercāyi var şimden girü yā hū saña
- 2 Gel aqıtma gözlerümüñ kanlu yaşın sevdüğüm
Ocağuña şu koyar hayr itmez aḥir bu saña
- 3 Çeşmine cān virdüñ ey dil pendümi gūş itmedüñ
Gör nice sihr itdi aḥir bu iki cādū saña
- 4 Öldürürseñ la' lüñ ābı ḥasretiyle ger beni
Teşne cān vir Ḥaḳ ḫabıtmasun bir içim şu saña
- 5 Zülmet-i ğamda ḳodıysa seni yārüñ ğam yime
Bulınur Mihrī cihāndur yine bir meh-rū saña

G5

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Gelmişem yüz süriyü toğrı kı lup rāh saña
Dilerem ' arz kı lam ḥālümi ey şāh saña
- 2 Nice ' adl ı şşı şehen-şāh-ı cihānsın ki gelür
Āsitānuña güneş ḫıdmete her gāh saña
- 3 Cān u dilden oḳur ey ruḫları gül medḫ ü şenā
Rüz u şeb bülbül-i cān şubḫ u seḫergāh saña
- 4 Yaḳdı yandurdı şehā teşne dili ğayret odı
Zülmet-i ğamda ḳoma Ḥızr ola hem-rāh saña
- 5 Nev-cüvān ide Zeliḫā gibi ey Mihrī seni
Kıla ger luḫ ile Yūsuf nazarın şāh saña

G6

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Nice feryāda vara nālelerüm āh saña
Nice bir ' arz ideyüm hālümü her gāh saña
- 2 İşidüp bülbül-i şeydā meger āh-ı seherüm
Çağırup derd ile dir āh beni vāh saña
- 3 Hüsni sermāyesi elden gidicek bir gün ola
Bildüre itdügüni sevdüğüm Allāh saña
- 4 Gün yüzün burc-ı şeref üzre tülü' itdügün
Giceler şubha degin taña kalur māh saña
- 5 Hāk ider gayret odı bu dil-i miskini yakup
Bile yanunca raqīb olalı hem-rāh saña
- 6 Nice sengin-dil imişsin ki eşer itmedi hiç
' Āşık-ı şürideler āhı sehergāh saña
- 7 Nev-cüvān itdi Zelīhā gibi Mihrī seni ' aşk
Kılalı luğ ile Yūsuf nazārın şah saña

G7

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 N'eyledüm n'itdüm günāhum bilmezem bu ben ğarīb
Gördügince yüz çevürür yüzüme bakmaz ḥabīb
- 2 Gāh ki bir göz uciyla merḥabā eylerdi yār
Yine beñzer ki araya fitne bıraқdı raқīb
- 3 Cān za'if oldu firākuñdan meded kıl dostum
Ḥaste-dil derdine luṭf it gel 'ilāc it ey ṭabīb
- 4 Zülfüñüñ çengāline urma raқīb-i ḥıřm idüp
Hey bu bir kelb-i la'indür taқ bunuñ boynına ip
- 5 Ṭāli' uñ yoқdur güzellerden i Mihri çāre ne
Kısmet-i rüz-ı ezelde saña bu olmış nařīb

G8

(Meṣ' ülü Fā' ilātü Meṣ' ilü Fā' ilün)

- 1 Cānā yeter bu cānuma cevr ü cefālar it
Zecr ise cāna ancaқ ola gel vefālar it
- 2 Mihnetler ile karşıña öldükçe 'āřıkuñ
Sen oyna gül raқīb ile ḥoř ḥoř řafālar it
- 3 'Āřıklararuñı bī-güneh öldürme dostum
Öldür raқīb-i kāfiri bārī ğazālar it
- 4 Luṭf eyle kıl 'ilāc bugün ey ṭabīb-i cān
Dil ḥastedür firākuñ ile gel devālar it
- 5 şir̄in lebiyle ađzuña söğmiş i Mihri yār
'Ömri çoğ olsun el götür imdi du'ālar it

G9

(Meḫ' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün)

- 1 Düşmen kamu kişiye raķīb oldı ' āķıbet
Gör tālī' ūm ki baña ḥabīb oldı ' āķıbet
- 2 Dil derdine devālar umarken viren baña
Şerbet yerine zehri ṭabīb oldı ' āķıbet
- 3 Luṭf u vefāsı müdde' iye oldı dā' imā
Cevr ü cefāsı baña naşīb oldı ' āķıbet
- 4 Şaldı beni ḳapularda bī-i' tibār idüp
Yanında müdde' ī yeri dip oldı ' āķıbet
- 5 Çoḳdur cihānda derd-i nigār ile mübtezel
Mihri senüñ işüñ de ğarīb oldı ' āķıbet

G10

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 ' Aşķ bābından benümle eyledi ol yār baḥş
Cān ile virdüm cevābın itmedi tekrār baḥş
- 2 Müşkilüm ḥall olmaz idi gūşce-i ders-ḥānede
İtmesem ḥüsnüñ kitābından şehā her bār baḥş
- 3 Ey müderris çünki sen taḥşīl-i cānān itmedüñ
Ḳīl ü ḳāl içre ḳalupsın eyleme nā-çār baḥş
- 4 Muşḥaf-ı ḥüsnüñi zülfüñden su'āl itmiş raķīb
Eylemek cā' iz midür Ḳur' āndan küffār baḥş
- 5 ' İlm-i ' aşķı biz i Mihri şöyle taḥşīl eyledük
Şimdi her ' aşķ bizümle itmege ḳorḳar baḥş

G11

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Bir dem ol dil-ber cemālinden ırağ olmağ ne güç
Bir nefes cānānesüz 'ālemde şağ olmağ ne güç
- 2 Gülsitānda goncanuñ yanında hār olmağ ne hoş
Lāle gibi bülbülün bağrında dāğ olmağ ne güç
- 3 Ben gedāsını kıomazlar yüz sürem dergāhına
Pādişāhuñ āsitānında yaşağ olmağ ne güç
- 4 Çeşmi hışm itdükçe cāna ğamzesi hānçer çeker
Mest elinde dostlar kılıç bıçağ olmağ ne güç
- 5 Gülşen-i hüsni kenārın tutdı Mihri hātt-ı yār
Bülbülün tāze gülistānında zāğ olmağ ne güç

G12

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Dostum 'arz it cemālün cānumuz bulsun ferağ
Küfr-i zülfüni görüp imānumuz bulsun ferağ
- 2 Çün dile dil-ber hayāli geldi mihmān olmağa
Pış-keş cān virelüm mihmānumuz bulsun ferağ
- 3 Cām-ı la' linden nigāruñ sākiyā bir bāde şun
Meclisümüz germ olup devrānumuz bulsun ferağ
- 4 Zülmeti bir cur'a ile hāne-i dilden götür
Ol şafādan külbe-i aħzānumuz bulsun ferağ
- 5 Hūblaruñ vaşfin i Mihri şöyle taqrir eyle sen
Kim okursa defter ü divānumuz bulsun ferağ

G13

(Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün)

- 1 Bu gönlüm zevrağın aldı bugün bir gonca-leb gül-ruğ
Yaşum deryāsına şaldı bugün bir gonca-leb gül-ruğ
- 2 Bülend-i kıddi nāz ile şalınup ser-firāz ile
Gülistān şahınna geldi bugün bir gonca-leb gül-ruğ
- 3 Belā-keş bülbülüm bildi figānumdan şafā buldı
Yüzüme gül gibi güldi bugün bir gonca-leb gül-ruğ
- 4 Dile gerçi cefā kıldı yerine biñ vefā kıldı
Bize vaşlın 'atā kıldı bugün bir gonca-leb gül-ruğ
- 5 Alup şirīn zebān ile elinden Mihrī'nün varın
Aha geldüm didi yeldi bugün bir gonca-leb gül-ruğ

G14

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Eyledi yār beni derd ile āvāre meded
Ölürem itmez ise hasret ile çāre meded
- 2 Öldürürem dir imiş zülfüne çeşmün beni yār
Virme cellād eline aş beni ol dāra meded
- 3 Çeşm-i mestün yine nā-ħağ yere kan eylesün
Şuçımı bildüre kıtlansun a bir pāre meded
- 4 Şerbet-i la' lün imiş ħaste dile dost şifā
Demidür eyle devā bu dil-i bīmāra meded
- 5 Bir nefes kıaldı ki Mihrī vire cān fūrķat ile
Çıkmasun hasret ile hey meded ol yāre meded

G15

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Zülf-i müşğînün n'ola boynuma şaldıysa kemend
Dostum lâzım durur divāneye elbette bend
- 2 'İlm-i cāzūlıkda bir üstāddur çeşmün senün
Görse Hārūt ile Mārūt'ı geçerd'anlara bend
- 3 Ruḥlarıñ dil şāhını māt eyledi bir lu' b ile
Gözleriñ cān ferzine ḥācet degül sürmek semend
- 4 Kellesin ortaya koyup öykünürmiş la' lüne
Anuñ için çār-sūlar içre ber-dār oldu kand
- 5 Gerçi çok seyr eyledüm bāğ-ı cihān şahrāların
Rāstī ḳaddūñ gibi hiç görmedüm serv-i bülend
- 6 Ḳo bizi meh-rūlarıñ mihriyle var sen fāriğ ol
Nāşihā itmez eşer rüsvā-yı 'aşḳ olana pend
- 7 Hūblarıñ tığ-i cefāsından yüzüm döndürmezem
Ṭoğrasalar sīnemi ger rīze rīze bend bend
- 8 Der-peyince yollarına düşdügüm dil-berleriñ
Dir gören ḥaylī belā-keşdür bu Mihri derd-mend
- 9 Yıllar ile ben yüzün görmem dirīğā āh kim
Sāyesinde ḥoş geçer dil-dārumuñ her bir levend

G16

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Künc-i ğam vīrānesinde şimdi yārümdür nemed
Sāyebānum maḥremüm 'ālemdede varumdur nemed
- 2 Ben gedā ḥāline hem-derd olmadı illā ki bu
'İzz ü cāhum hem-demüm hem şehriyārumdur nemed
- 3 Ten enīs olmışdur andan ayru olmaz bir nefes
Sevdüğüm yārüm vefā-dārum nigārumdur nemed
- 4 Kış güninde gāh gāh esdükçe bād-ı zemherīr
Ḥāne-i ḥalvet-gehümde germ nārumdur nemed
- 5 Ey felek Mihrī siyeh-pūş itdün ise ğam mıdır
Kālebe cem' olmadın rūḥ ihtiyārumdur nemed

G17

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Yoğ şanurdum 'ālem içre cān ile serden lezīz
Hey neler varmış cihānda daḥı bunlardan lezīz
- 2 Lezzetin işbu cihānuñ şimdi bildük ḥāşılı
Yoğ imiş rüy-ı zemīnde vaşl-ı dil-berden lezīz
- 3 Leblerün sögdükçe cānā ağızuma şekker yağar
Şöyle şīrīn loğmadur pālūde-i terden lezīz
- 4 'Āşıka baş ağırdup 'arz itme nāşıḥ cenneti
Leblerin şorduk nigāruñ āb-ı kevşerden lezīz
- 5 Şimdi bir tūḫī-keḷāma mübtelādur Mihrī kim
Söylese şīrīn sözi ḳand-i mükerrerden lezīz

G18

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Āteş-i 'aşka ol 'aşıklar ki cānın yaqdılar
Buldılar vuşlat ebed çünkim cihānın yaqdılar
- 2 Yanmasun mı 'aşıq-ı bī-çāreler pervāne-veş
Māh-rūlar çünki hūsnī şem' dānın yaqdılar
- 3 Heç ile şanma seni yaqdı vücūdum hūblar
Ey nice dil mülketinūñ hān u mānın yaqdılar
- 4 La' line öykündügiçün lāle ruhsārına şem'
Lāleye dāğ urdılar şem' üñ zebānın yaqdılar
- 5 Dil ile cān virdi Mihrī tercemān dil-berlere
Aldılar gönlin 'aceb bu tercemānın yaqdılar

G19

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Āşinālar sağlıg ile eylesün seyrānlar
Turduğınca bu cihān geldükçe bu devrānlar
- 2 Dūr düşdün çünki ey dil bülbüli gülzārdan
Gitdi güller biz kılalum nāle vü efğānlar
- 3 Pister-i nesrīnde ārām eylesün hoş dostlar
Cismimüze pūreler ursun bizüm dendānlar
- 4 Yisün içsün hoş bular yaylaqlarda dem-be-dem
Yutalum biz ğam evinde kāse kāse qanlar
- 5 Qaldısa cismün bu şehrün issisinde çāre ne
Pes mekānidur ğarīb olanlaruñ külhanlar
- 6 Yok durur Mihrī bugün da' vīye ma' nī gösterür
Vaz gel hercāyilerdür şimdiki yārānlar

G20

(Meḫ' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün)

- 1 Ey dil bahār faşlı vü çün devr-i lâledür
Lâ dimezüz ki 'āşıkā sevdā havāledür
- 2 Bezm-i çemende şahn-ı gülistānda devr iden
Sākī elinde sāgar-ı şāfī piyāledür
- 3 Dil-ber cemāli üzre 'araqlar ki dizlödür
Gül yaprağında şanasın anı ki jāledür
- 4 Ma' şük elinde cevr ü cefā vü 'iṭāb u nāz
'Āşık dilinde şām u seher āh u nāledür
- 5 Bu devr içinde gūşe-i gülşende Mihriyā
Devlet anuñ ki hem-demi bir çeşmi aladur

G21

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Eşk-i çeşmümden olur cūş itdüğü irmağlar
Dūd-ı āhumdandur ebr olduğı her dem dağlar
- 2 Rüz u şeb yaşlar döker dülāb ser-gerdān olup
Girye vü zārī ile ırmaz benümçün ağlar
- 3 Nālem işitdükçe ditrer berg ārām eylemez
Yaşumı gördükçe her āb-ı revānlar çağlar
- 4 Gözlerüme sensüz ey rüh-ı revānum bir nefes
Gülşen ise neyleyüm külhan görünür bağlar
- 5 Geldüğünce güldürürsin gül gibi dil bülbülin
Gitdüğünce lāle-veş bağrumda kırsın dāğlar
- 6 Fürkatün zahımıyla Mihrī çokdan olurdı helāk
Müstedām ol yine vaşluñ aña merhem bağlar

G22

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Ol mübârek zātuña her demde şıḥhat yaraşur
Ol muḥahhar cismüñe her anda râḥat yaraşur
- 2 Dâr-ı rif' atde şafâ vü zevk ile leyl ü nehâr
Şahñ-ı şıḥhatde güzel ḥānumla şoḥbet yaraşur
- 3 Ol vücūd-ı nāzeninüñden ırağ olsun elem
Düşmenüñe ḥāne-i ğam içre miḥnet yaraşur
- 4 Teb niçün tutar seni tutsun raḳīb-i kāfiri
Saña şıḥhatler ' adūña renc ü zillet yaraşur
- 5 Tîğ-i ḳahr ile ' adūñuñ başını ḳaṭ' itmege
Zātuña cür'et ü hem bâzūña ḳuvvet yaraşur
- 6 Nây gibi inleyen her dem ḥasūd olsun müdām
Çeng ü ḳānūn ile her dem saña ' işret yaraşur
- 7 Ḥaḳ bağışlasun İlāhî seni ol vālīdeñe
Kim anuñ bir dānesisin saña rif' at yaraşur
- 8 Ḥamdü li'llāh kim mülâḳāt oldu Mihri Dâ' iye
Dir görenler zātuña erkân-ı devlet yaraşur

G23

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Ol saçı sünbül yüzi bedr aya şıhhat yaraşur
Ol ruhi lâle lebi hamrâya şıhhat yaraşur
- 2 Ol güzeller içre bî-hemtâ vü ra' nâ lâ-naẓîr
Nâzenînler serveri ğarrâya şıhhat yaraşur
- 3 Ol şeh-i hûbân-ı ' âlem hüsn içinde bî-bedel
Ol gözi şehlä kadi bâlâya şıhhat yaraşur
- 4 Ol perî-peyker melek-manzar yüzi gül ğonca-leb
Ĝamzesi oğ ol kaşı hem yaya şıhhat yaraşur
- 5 Ol Süleymân-ı zamānuñ müntehâ cānānesi
Ol semen-simâ güzel havrâya şıhhat yaraşur
- 6 İmdi Mihrî bu kelâmı cān u dilden di müdām
Ol saçı sünbül yüzi bedr aya şıhhat yaraşur

G24

(Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ülün)

- 1 Ol kân-ı vefâ hoş bize gösterdi keremler
Başdı kereminden yüzüm üstine kademler
- 2 ' İsi-nefesi eyledi biz mürdeyi zinde
Ĝamĝin dilümüz buldı ferağ gitdi elemler
- 3 Luḡfi ile kıldı dil-i vîrānumı ma' mür
Göñlin hoş ide her dem anuñ hûb şanemler
- 4 İtdi bizi ol zāt-ı şerîf ile müşerref
Görmeyiserüz haşre degin ĝuşşa vü ĝamlar
- 5 Mihrî nicesi şerh idesin vaşfi beyānın
Taḡrîr idemez dil ne ho taḡrîr kalemeler

G25

(Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün)

- 1 Bize meyl eyler idi geh geh o çeşmi qaralar
Men' iderler oları bir iki yüzi qaralar
- 2 Düşeli ' aşkı hevāsı ile deryā-yı ğama
Görmedi zevrağ-ı dil ḥadd ü kenār u qaralar
- 3 Çekse zülfini şanem ruḥları üstine n'ola
Yaraşur Ka' be'nün örtüsü ki ola qaralar
- 4 İtdiler ' aşık-ı şūrīdelerün ' aşkuñı pāy
Korqaram vaşluña daḥı geleler el qaralar
- 5 Cānı vir yār işiginde gel i dil sādık iseñ
' Aşık oldur ki anuñ toprağa qanın qaralar
- 6 ' Aşq bābın daḥı bir vech ile taḥrīr idemez
Mihri kim bunca zamān defter ü dīvān qaralar

G26

(Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün)

- 1 Bir şanem egnine almış sīm ü zer qaftānlar
Yaraşur yolında qurbān olsa yüz biñ cānlar
- 2 Bu libāsuñ vaşfin işitse meleklerden revān
Çāk ideydi ḥullesini ḥūri vü ğılmānlar
- 3 Kevkeb-i seyyāre-veş seyr eyledükçe gündüzün
Tolmuş idi her taraftan māh ile meydānlar
- 4 Başumı top eylemişdüm ben egerçi çalmağa
Dil-rubālar eylemişdi zülfini çevgānlar
- 5 Dergehüñden dil-berā dūr itme Mihri bendeñi
Gerçi çoğdur āsitānuñda senüñ derbānlar

G27

(Mef' ūlü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ūlün)

- 1 Bî-çāre gönül bilmezem āvāre nedendür
Dermān ne durur bilsem āña çāre nedendür
- 2 Her dem felegüñ cevri ile yār cefāsı
Bilsem ki bu ben baht-ı siyehkāra nedendür
- 3 Çeşmi baña vaşlını harām eyledi yārūñ
Ben şanı helāl itdüm o hūn-ḥāra nedendür
- 4 Çün delmez imiş ğamzeleri ḥançeri bağrum
Pes bu yüregümde görinen yāre nedendür
- 5 Dil bülbüli nālānlar ide ḥüsnüñe karşı
Sen yüz viresin ey yüzi gül ḥāra nedendür
- 6 Ben ayağūñı öpmege cānlar kılam işār
Rāygān viresin buse sen ağıyāra nedendür
- 7 Mihri çeke cevruñi vü luṭfuñ göre ağıyār
Devlet āña zillet bu cefākāra nedendür

G28

(Mef' ülü Mefâ' ilün Mef' ülü Mefâ' ilün)

- 1 Cân boynına zülfeynüñ ' anber-resen olmışdur
' Aşk ehline dergâhuñ ħubbü'l-vaṭan olmışdur
- 2 Hecrüñle gözüm yaşı yağmur gibi yağaldan
Başdan başa bu ' âlem çayır çimen olmışdur
- 3 Dil bülbüli feryâdın artursa ' aceb midür
Şeydâ kılan anı sen ğonca-dehen olmışdur
- 4 Cevrüñle beni cânâ öldürme taḥammül it
' Aşkuñ ğamı ile ħod baña olan olmışdur
- 5 Yoluñda senüñ cânâ bilsem ne ğünâh itdüm
Cevrüñ baña ağyâra luṭfuñ neden olmışdur
- 6 Ḥaqqâ ħad ü ħaddüñüñ kim ölse hevâsında
Tâbüt aña serv olup ğulden kefen olmışdur
- 7 Gül ruḫlaruñuñ çoħdur ' uşşâkı velî ammâ
Çeşmine raķībüñüñ Mihri diken olmışdur

G29

(Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün)

- 1 Cân virürüm saña behey kâfir
Bir naẓar ẓıl baña behey kâfir
- 2 Sen gül idüñ çemende ben bülbül
Ol zamānı añ a behey kâfir
- 3 Beni cevri ile sen öldürmek
Kim görüpdür revâ behey kâfir
- 4 Çekmişem ben cefâñı biñ kerre
Sen de it bir vefâ behey kâfir
- 5 Bizi bir bûse ile yâd itseñ
Olmaz idi ẖaṭâ behey kâfir
- 6 Dil ki derdmendüñdür evvelden
Derdine ẓıl devâ behey kâfir
- 7 Cân u dilden saña bu 'âlemde
Mihri'dür mübtelâ behey kâfir

G30

(Meʿülü Fâ' ilätü Mefâ' ilü Fâ' ilün)

- 1 Çeşmüme dil uyup ruḥ-ı dil-dâra gitdiler
Göz göre gör beni nice odlara atdılar
- 2 Dil düzdi bağ-ı hüsnine el şunmasun deyü
Zülf-i siyâh-ı mârı gülistânda yatdılar
- 3 Gül ruḥlarına beñzerem anuñ dimiş meger
Süsenler üstine yürüyüp dil uzatdılar
- 4 Nâzüklik ile mîvesin aldum dehânınuñ
Gör bağbânyâ' ni ki uğrı gözetdiler
- 5 Öldürmege götürdi deyü müdde'iyi yâr
Çeşmiyle gamzesi baña birden göz itdiler
- 6 Didüm raḳîbi dâra 'aceb aşdılar m'ola
Bir ḥayr ağızlu didi ki çokdan uzatdılar
- 7 Deprendügince ḳût virür câna leblerüñ
Şîrîñ sözüñ kelâmına şekker mi ḳatdılar
- 8 Bî-mihri Mihri sevme didüm pend tutmaduñ
Her cevri ki'tdiler saña anlar hoş itdiler

G31

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Çekmeyen bilmez nedür yārūñ cefāsı özgedür
Düşmeyen bilmez nedür hecrūñ belāsı özgedür
- 2 Olmayan 'āşık ne bilsün ehl-i 'aşkuñ hālını
Şerh olunmaz bu beyānuñ mā-cerāsı özgedür
- 3 Rāstī seyr eyle 'uşşākı nevālar gösterür
Dilleri hayrān ider 'aşkuñ şadāsı özgedür
- 4 Hālvētünde zāhidā 'ayb itme ehl-i 'aşka sen
Künc-i ğamda 'āşkuñ da bī-riyāsı özgedür
- 5 İşūñ altun itmek isterseñ yüzüñ zer eylegil
Tālib-i iksīr-i 'aşk ol kīmyāsı özgedür
- 6 Būy-ı zūlf-i dil-berūñ ğayrın getürme ey şabā
Bu dil-i sūzānuma kıble hevāsı özgedür
- 7 Bir ṭabībe ben didüm bīmār-ı 'aşka çāre ne
Didi dil-ber vaşlıdur anuñ devāsı özgedür
- 8 Bir perinūñ halka-i zūlfine nā-gāh oldı şayd
Şimdi Mihri miskinūñ dām-ı belāsı özgedür

G32

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Hurrem iden 'ālemi cānā cemālūñ bāğıdır
Dostum 'uşşāka raħm itgil ki ħüsnūñ çağıdır
- 2 Bülbül inler ħārdan ben ağlaram ağıyārdan
Müstedām olsun bizümle ħayli derd ortağıdır
- 3 Rīsmān zūlfūñle niçün bağlıdur boynum didüm
Gösterüp çeşmin didi bu kāfirūñ tutsağıdır
- 4 Ĥasretinden ağlaram sen Yūsuf'ūñ Ya' kīb-veş
Gözlerüm yaşı dükenmez şanki Nīl ırmağıdır
- 5 Çekmez idi bir nefes ħāruñ cefāsın n'eylesün
Līki bülbül gülsitān içre gülūñ tutsağıdır
- 6 Bezm-i ħüsnūñe vücūdum şem' adur pervāne dil
Bu yanan cānum fetīlidür yüregüm yağıdır
- 7 Dehr elinden bir şafā cāmını nüş itdürmedūñ
Şunduğūñ her dem felek Mihri'ye biñ tās ağıdır

G33

(Mef' ulü Fâ' ilätün Mef' ulü Fâ' ilätün)

- 1 Hıttuñ benefşe haddüñ hoş yâsemîne beñzer
Gülzâr-ı hüsñüñ ey dost cennet içine beñzer
- 2 Hakkın di ey felek sen gördüñ mi devr idelden
Halk-ı cihânda bir hûb bu nâzenîne beñzer
- 3 Yüzüñ görüp hasedden bedr olmasun kamer hiç
Öykünmek ile kaçan sen meh-cebine beñzer
- 4 Halk'oldı fırkatünden kaddüm benüm i bî-rahm
Bağruñ senüñ 'acebdür seng-i nigîne beñzer
- 5 'Aşkuñ yolında cānā cān virdügüm görenler
Dir ehl-i 'aşk içinde Mihri güzîne beñzer

G34

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Dil-berüñ bāğ-ı cemāli ki kıış u yaz açılır
Şan cinān gülşenidür gülleri tırılmaz açılır
- 2 Nice şerh eyleyeyin gonca dehānı haberin
Nā-gehān nāz-ı nihāndan yine bir rāz açılır
- 3 Korkaram la' l-i lebinüñ haberin söylemege
Nā-gehān genc-i nihāndan yine bir rāz açılır
- 4 Her kaçan kim iderem ' aşkı hevāsında şadā
Āhumuñ perdelerinden nice şehnāz açılır
- 5 Araram hüsni kitābın ki vefā resmi bulam
Hā cefā bābı ile mes'ele-i nāz açılır
- 6 Muşhaf-ı hüsni gördüñ çün okı Sûre-i Nûr
Mihri ' aşıklara ' âlemde bu fāl az açılır

G35

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Dil ser-i zülfüne ber-dār olmağa cānın sürür
Ölmege yer ister uşda geldi urğanın sürür
- 2 Boynuma taşsañ n'ola cānā kemend-i zülfüñi
' İd-i vaşl irse kaçan her kişi kurbānın sürür
- 3 Tār u mār itmiş ruğında yār zülf-i ' anberin
Şanasın tāvüsdür gülşende cevlānın sürür
- 4 ' Āşıka ma' şük çün cevri idgelmişdür ezel
Terk-i ' âdet eylemez her kişi erkānın sürür
- 5 Mihri-i dil-hastenüñ hālin şorarsa yāre diñ
Bir nefes kalmışdur ammā āh ol cānın sürür

G36

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Dili virdüm yalıñuz şanma saña cān biledür
Dil nedür cān daħı cānā saña ҡurbān biledür
- 2 Geçdi ey ҡaşı kemān ğamzeñ oķı cāndan öte
Daħı çeşmüñ nice bir sīneme müjgān biledür
- 3 N'idelüm gözden ırağ olduñ ise dost yeter
Çün ħayālūñ dil-i vīrānuma mihmān biledür
- 4 Görüp ol yāri baña söylemesün deyü raķīb
Muttaşıl sāye gibi gör nice şeytān biledür
- 5 Mihri bülbül gibi efgānuñı dilden ҡoma kim
Lāle ħaddinde anuñ çün gül-i ħandān biledür

G37

(Mef' ülü Fā' ilätü Mefā' ilü Fā' ilün)

- 1 Düşmenler üstine şanemüñ el üşürdiler
Yatlu ħaberle uş beni gözden düşürdiler
- 2 Heçr âteşiyle dil ħod ezelden kebāb idi
Sīnemde yaқdılar cigerümde bişürdiler
- 3 Öldürdüm idi müdde' iyi bir çalmada tīz
N'eylersin itler 'av' avı 'aqlum şaşurdılar
- 4 Öldürmesi ğazā deyü 'uşşāķ cem' olup
Kāfır raķībe her birisi bir taş urdılar
- 5 Dertlü yürek i Mihri cefāya ideydi şabr
Cevri zamāne ħūbları ħadden aşurdılar

G38

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Didi dil-ber hüsnumüñ hayrânı ol didüm be-ser
Didi her dem 'aşkumuñ giryânı ol didüm be-ser
- 2 Didi hüsnum gülsitânınuñ hezârân derd ile
Rûz u şeb bülbül gibi nâlânı ol didüm be-ser
- 3 Didi Ka'be küyumuñ itseñ tavâfın şıdk ile
'İd-i vaşlumuñ hemân qurbânı ol didüm be-ser
- 4 Didi yüz sür âsitânumda turup leyl ü nehâr
Sen de hıdmetkârumuñ derbânı ol didüm be-ser
- 5 Didi ey Mihrî saña cânân gerekse cân vir
İmdi gel 'aşqum yolında fâni ol didüm be-ser

G39

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Zülfüñ ü қаsuñ қaduñ gördüm ki cān andan çıkar
Bunlara cān virmeyen elbette cānāndan çıkar
- 2 Tīr-i ğamzeñ tutmasun jengār ğamdan dostum
Yüregümi yar gel peykānuñı қandan çıkar
- 3 Bī-güneh maḥbūsdur çāh-ı zenaḥdānuñda dil
Zülfüñe aş kırtar ol miskīni zindāndan çıkar
- 4 Ben vefā umduқça ol bī-raḥm dil-ber āh kim
Cevri ḥadden aşurur nāz ile orandan çıkar
- 5 Ğamzesi düzdi bulup dilde ḥayāli ḥaznesin
Didi el-ḥaқdur ki dirler gene virāndan çıkar
- 6 Zülfüñe baş қоşdı ğamzeñ yaқdı diller şehriñi
Şimdi fitne 'āleme sen çeşmi fettāndan çıkar
- 7 Müdde' ī sözi ile elden çıkardum yāri āh
Her ki şeyṭāna uyar elbette imāndan çıkar
- 8 Ey belā-keş Mihri sen beñzer Belāyi neslisin
Saña dā'im bī-vefālar ğālibā andan çıkar

G40

(Mef' ulü Fā' ilätü Mefā' ilü Fā' ilün)

- 1 Şol dil-rubā ki hüsñ ilinüñ kişveri geçer
Bir şehdür ol ki cān u gönül leşkeri geçer
- 2 Ol dil-rubāya dil nice olmaya müşteri
Cümle cihān güzellerinüñ serveri geçer
- 3 Virse ziyā cemāli cihāna ' aceb midür
Ol dil-berüñ ki hüsni cihān enveri geçer
- 4 Cellād-ı çeşmi cānuma kaçd itmedin henüz
Derdlü yürece gamzesinüñ hançeri geçer
- 5 Cān viremez yolumda dime Mihri dostum
Şādıklarüñ cihānda bu dağı biri geçer

G41

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Şöyle kim dil hānesinde mihr-i cānān gizlüdür
Nitekim cānda elif ten içre hem cān gizlüdür
- 2 Dāmenin öp devlet isterseñ yüzün sür pāyına
Derdine vir cānuñ ey dil k'anda dermān gizlüdür
- 3 Kaşı bi'smillāh ile okı cemāli muşhafın
Küfr-i zülfinde gör anuñ nice imān gizlüdür
- 4 Leblerinden dişleri nazmın gören dir gūyiyā
Hoḡka-i yāḡūt içinde dürr ü mercān gizlüdür
- 5 Müdde' iyi güldürüp aḡlatmasun diñ beni yār
Garḡa virür 'ālemi yaşumda tūfān gizlüdür
- 6 Ğam degül tutsa ḡaḡı yārūñ ' izārı çevresin
Zulmetūñ içinde lā-büd āb-ı ḡayvān gizlüdür
- 7 Ğamzesi oḡlarına sīnem nişān olalı āh
Yār bilür yüregümde nice peykān gizlüdür
- 8 Ğuşşasın dilde görüp şordı ḡayāli ben didüm
ḡayli müddetdür derūnumda bu mihmān gizlüdür
- 9 Ğāşikāre buse cerr itdüm lebinden didi yār
' Ğarif ol ' ārif ḡatında luḡ u iḡsān gizlüdür
- 10 ' Aşḡ bir sırr-ı İlāhidür ne bilsün mübtedī
ḡamdü li'llāh Mihrī cāhilden bu ' irfān gizlüdür

G42

(Mef' ùlü Mefā' ìlü Mefā' ìlü Fa' ùlün)

- 1 Şarrāfi de benden beter āvāre olupdur
Beñzer ħadi dil-berlerinüñ ħara olupdur
- 2 Ķo yüzleri aĝ olmasun ol ħizlerüñ kim
‘Uşşāķı ħor ihsānları aĝyāra olupdur
- 3 Mest-i mey-i ‘aşķ olmış u gözine getürmiş
Evķār tırur arķası dīvāra olupdur
- 4 Bir ĝonca kim açılmadın anuñ bite ħārı
Şimden girü bunlaruñ işi vara olupdur
- 5 Her bādede cānān lebi yādına i Mihri
Şarrāfi de benden beter āvāre olupdur

G43

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 'Āşık iseñ 'aşk yolında şaqlama nāmūs u 'ār
Cehd idüp bu yolda cān vir yoḥsa elden gitdi yār
- 2 Fāriğ olup ger gönülsüz ister iseñ yārüñi
Ġāfil olma key ḥazer kı1 ġayrınuñ olur nigār
- 3 'Ālemi ġarq eyler iseñ kimse silmez yaşıñı
Şoñra ger kıan aġlar iseñ ġünde biñ kez zār zār
- 4 Gülsitānında bugün ol ġoncanuñ feryād kı1
Yoḥsa yarın gül gider kıalursın ey miskīn hezār
- 5 Ĥār elinden dāmenin kıurtarmaġ için dil-berüñ
Sen daḡı her gülsitāna yüz urup yalvar ne var
- 6 Merd iseñ ġayret demidür sür raķibi hey meded
Dāmenine ter gülüñ yapışmasun sa'y eyle ḥār
- 7 Bir zamān Mihri felekde seyr iderdi şimdi ġör
Bu sebebden oldu uş ayaklar altında ġubār

G44

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Gerçi dil mecrûhdur hecrüñle gözde nem de var
Hamdü li'llâh kim vişâlüñden aña merhem de var
- 2 Dil ğarîbin nâr-ı hicrân ger yaķarsa ğam yime
Saña ey kanlu yaşum âhum gibi hem-dem de var
- 3 Tîĝ-i qahruñdan cigerler pârelendi gerçi âh
Âteş-i 'aşkuñ yanar sînemde gÿyâ dem de var
- 4 Atmasun mı tîr-i ğamzeñden kemân-ebrûlaruñ
Yalıñuz cânım degül aña hedef sînem de var
- 5 Hem-dem olduñsa habîbe ğirre olma müdde'î
Bu cihândur şādlık şoñunda lâ-büd ğam da var
- 6 Sâye-i dil-dâr ile germ olma sen 'aşıklara
Dil-berüñ la' li nebâtın dişlemiş âdem de var
- 7 Bu cihân bâĝında Mihrî nice nâlân olmasun
Bir senüñ gibi huşuşâ gonca-leb gül-fem de var

G45

(Meḫ̄ ülü Fā' ilätü Mefā' ilü Fā' ilün)

- 1 Kaşıyla ğamzesi şanemüñ el bir itdiler
Şandūk-ı s̄inem aña nişān idüp atdılar
- 2 Aḫsent ki bir ḫadeng ile biñ pāre kıldılar
Cān pūtesini ṭoğrusı ṭoğru gözetdiler
- 3 'Aşkuñ yolında oḫ gibi ṭoğru gelen şehā
Nāmūs şışelerini çoqdan uşatdılar
- 4 'Ömrüm ṭavīline yine şābit delīldür
Çün ruḫlarında zülfi şanemler uzatdılar
- 5 Öldürmesi muḫaḫkaḫ idi dün raḫībi yār
Kim māni' oldı kim bugün ipin uzatdılar
- 6 Cān şem'asına yandıgımı dostlar görüp
Dil micmeri ile göyinüp bile tüttiler
- 7 Cān almağ ile mi koyalar seni ḫūblar
Ey Mihri ḫatlan aḫi daḫı saña n'itdiler

G46

(Mef' ulü Fâ' ilätü Mefâ' ilü Fâ' ilün)

- 1 Kim var güzeller içre cihânda saña yeter
Yâhud belâ-keş ' aşık-ı şeydâ baña yeter
- 2 Dil hücresinde her gice ' aşkuñ Muṭavvelin
Görmege cān delīl ü tenüm büriyâ yeter
- 3 Zecr ise ḥadden aşdı gözüm yaşı başdan
Cevr ise yetdi cānuma ey dil-rubâ yeter
- 4 Kāhruñ cihânda ben görürem luṭfuñı raḳīb
Öldürmek ise ' aşığı hey bī-vefâ yeter
- 5 Yüz sürmek ile izlerine oldum āşinā
Kūyuñda itlerüñle bu ben mübtelâ yeter
- 6 Sen ey Necātī ister iseñ büriyâ döşek
Yār ışiginde Mihri'ye bir ḳurı cā yeter
- 7 Bir dāne ile zülfi gönül murğın itdi şayd
Baña cihânda ' ömrüm olunca ğidâ yeter

G47

(Meʿ ūlū Fāʿ ilātū Mefāʿ ilū Fāʿ ilün)

- 1 Gördüm ruḥını zülfi şebinde nihān yatur
Şandum şehāb içinde meh-i āsumān yatur
- 2 Hüsniñ mişāli bir daḥı gelmiş midür ʿ aceb
Her gūşesinde berg-i gül-i ergavān yatur
- 3 Kılssa vaṭan ʿ aceb mi bu dil āsitānuñı
Pes ʿ andelīb ḳanda göre gülsitān yatur
- 4 Ben ḳumrı gibi dost dirüm şubḥ olunca āh
Ol hoş raḳīb ile şarılup cāna cān yatur
- 5 ʿ Aşḳuñ meyini nūş ideli Mihri dostum
Gitdi başına gelmedi ʿ aḳlı bī-cān yatur

G48

(Meʃ  l  F ' il t  Mef ' il  F ' il n)

- 1 Geh hecr-i y r u g h beni  amlar  ld r r
Geh vaşl-ı dil-ber ile geen demler  ld r r
- 2 D şmen g ler bu h l me ben a laram m d m
Hey bu a c n mı  atlanur  demler  ld r r
- 3 A la  g l   ki bir g n ey  dostlar ra ıb
Ecel irişmedin beni derhemler  ld r r
- 4 Haste dile h y li idi emsem eyleyen
M şkil budur ki şimdi beni emler  ld r r
- 5 H r-ı cef da Mihr   l rse ne  am ra ıb
 t  ırıcı seni anı g l-femler  ld r r

G49

(Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün)

- 1 Leblerüñi gördüğümce dostum cān imrenür
Yalınız bir ben miyem kāfir müselmān imrenür
- 2 Görelî zülfüñ şebinde yüzüñüñ envārını
Çarḫ ser-gerdān olupdur māh-ı tābān imrenür
- 3 Serv-ḳaddüñ nāz ile seyr itdüğince bāğda
Her yaña ağızı şuy'aḳar aña bustān imrenür
- 4 Bāğ-ı ḫüsnüñde şabā depretdüğince zülfüñi
Ġoncalar ḫandān olup zülfüñe reyḫān imrenür
- 5 Düşmişem çāh-ı zenaḫdānuña gerçi rāḫatam
Ḥamdü li'llāh ḫālūme her ehl-i zindān imrenür
- 6 Ḥoḳḳa-i yāḳūt içre bi'llah ol dūr-dāneye
Kim ola cān virmeye ol baḫre her ḳan imrenür
- 7 Derdini derdine dermān idinelden dil-berüñ
Mihri'nüñ her vechile derdine dermān imrenür

G50

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Muşhafında hüsnüñ cānā ḥaṭuñ i' rābdur
Şüretüñ 'uşşāka cāmi' қаşlaruñ mihrābdur
- 2 Āsitānuña nice yüz sürmesün leyl ü nehār
Ehl-i 'aşkuñ secdegāhı kıblesi ol bābdur
- 3 Dil şeb-i zülfünde güm-rāh olmasa olmaz 'aceb
Ey şeh-i ḥübān-ı 'ālem şüretüñ meh-tābdur
- 4 Yalıñuz bir ben miyem sen Dil-rubāya mübtelā
Cān u dilden bu cihān ḥalkı saña aḥbābdur
- 5 Gözleri yaşın revānlar eyleyüp nālān ider
Mihrī hüsnüñ gülsitānında bugün dūlābdur

G51

(Mef' ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün)

- 1 Ne hüsnüm āfitāb u ne ḥod māh gencidür
Ne қаşlarum kemān u ne zülfüm nişāncıdur
- 2 Bühtānlar eylemiş bize ra' nā deyu ḥaṭīb
Şā' irlerüñ birincisi ḡāyet yalancıdur
- 3 Lāḡ ile buse istese bizden 'aceb degül
Şaḡalı gülse her kişi iller gülencidür
- 4 Şimden girü Maḡāmī bizüm busemüz hemān
Yıllarla yürek aḡrısı ishāl rencidür
- 5 Her āsitāna yüz süriyüp buse cerr ider
Bu bāb içinde Mihrī de senden dilencidür

G52

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Her seher vaqtinde dil-ber çün şabāya rû tatar
Zülfi büyüyle cihān eṭrāfını hoş-bü tatar
- 2 Bir güzeller şāhını ḥüsn içre gördüm nā-gehān
Ser-te-ser dil mülkini didüm ki āḥir bu tatar
- 3 Çeşm-i pür-efsün ile diller ḳomaz bend itmedük
Siḥr ile beñzer cihānı bu iki cādū tatar
- 4 Fırkatünden inlesem ditrer zemīn ü āsumān
Ḥasretünden ağlasam işbu cihānı şu tatar
- 5 Mihri'ye raḥm it bugün yoḥsa bilürsin dostum
İrteden tız ḥüsnüññ āyīnesini mü tatar

G53

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Yine eyyām-ı bahār irdi bezendi her diyār
Kıldı āfākı şüküfeyle müzeyyen Kird-gār
- 2 Nice naqş itdi gör ol naqqāş şun' indan yine
Her dıraht-ı hāmdan gösterdi bir rüy-ı nigār
- 3 Devlet anlaruñ ki bu esnād'ola gülzārda
Bir elinde cām-ı sāgar bir elinde zülf-i yār
- 4 Geh yañağından gül ala geh lebinden mül anuñ
Geh miyānını der-āğuş ide geh buse-kenār
- 5 Gül gibi güldi yine 'ālem bahār ile bugün
Şüretin keşf eyledi gülzāra beñzer şehriyār
- 6 Qadd-i dil-cūsını gördi raqsa girdi servler
Aña germ olup çemende ayasın qarsar çenār
- 7 Her gül-endāmuñ hevāsına mey-i cām iç yüri
'Ārif iseñ fırsatı fevt itme bu dem zīnhār
- 8 Didi Mihri ol güle bencileyin bülbül m'olur
Didi kim ben görürem günde senüñ gibi hezār

G54

(Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ülün)

- 1 Bizden kaçurur hüsni dil-ber ne kolay
Bülbülden ırağ oldı gül-i ter ne kolay
- 2 Kahrın çeke hadden aşurı ' aşık-ı şādık
Luṭfin göre her cāhil ü ebter ne kolay
- 3 Biñ yerde dilüm delmiş iken gamzesi tiri
Çeşmi de ura sīneme hañcer ne kolay
- 4 Yoğ yire dehānı haberin itdi deyü fāş
Düşürdi bizi dillere eller ne kolay
- 5 Şirīn lebin ağıyāra şunar Mihri'ye şunmaz
Tūtī bağa qarğa yiye şekker ne kolay

G55

(Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ülün)

- 1 Benden çevürür yüzini cānān ne kolay
Meyl itmedügi kulına sultān ne kolay
- 2 ' Aşıkları bir büsesine cān vire her dem
Ağıyār ile ol şarıla ' uryān ne kolay
- 3 Derdā vü dirīgā kişinüñ sevgülü yāri
Yanından ırağ olduğı bir ān ne kolay
- 4 Sā' illerine virmeye hiç hüsni zekātın
Yādlara kıla luṭf ile ihsān ne kolay
- 5 Buyurmuş iken aşmağa ol yār raqībi
Aşılmadan it üzile urğan ne kolay
- 6 Öldüriser āḥir gam-ı hicrān seni Mihri
Yār itmez ise derdüñe dermān ne kolay

G56

(Mef' ülü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fa' ülün)

- 1 Çün derd ile âh eylemege başlaruz biz
Her kıandasa ' aşk ehline yoldaşlaruz biz
- 2 Her ğonca-lebüñ yādına efgānumuz artar
Bülbüller ile gūya ki hāldaşlaruz biz
- 3 Şem' -i ruḥuña tā giceler şubḥa dek ey dost
Per yaqmada pervāneye yoldaşlaruz biz
- 4 Eksilmedi aġyār n'idem yār işiginden
Ol kelb-i la' īni şu kıadar taşlaruz biz
- 5 Hūblarda vefā bulımaduķ Mihri' cihānda
Bir baḥtı siyeh ṭāli' i yoķ başlaruz biz

G57

(Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün)

- 1 Hacı Nâbî bizüm Allâh'a alupdur iümüz
Ki bu hercâyilere uradı utsuz baumuz
- 2 adri bilinmeyen ' âıklar için hare degin
Dögelüm baumuzu talara asun yaumuz
- 3 Hâri elden oyalum cân virelüm gül yolına
açan ise gidecekdür oy a gitsün baumuz
- 4 urı lâf ile cihânı bize güldürmeyelüm
Sırr ile işleyelüm her işi bitsün iümüz
- 5 Loma loma o yesünler etümüz her demde
Râzıyuz tek her uyuz it yimesünler aumuz
- 6 Düşde gördüm ki raibi bile redd eyledi yâr
Añla ta' birümüzü hayra dönüpdür iümüz
- 7 Dil-berün yolına Mihri düriüp cehd idelüm
alsun ol yolda bizüm dırnaumuzla diümüz

G58

(Mef' ülü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fa' ülün)

- 1 Hâsret cigerüm derd ile kıan itmemeğ olmaz
Miĥnet belümi devr-i kemân itmemeğ olmaz
- 2 Göz yaşını kıaddüñ görüp ey serv-i revānum
Yüz şuyıla sen serve revān itmemeğ olmaz
- 3 Fettān gözüñüñ kıaşdı dil ü cān imiş ey dost
Tīr-i müjeñe sine nişān itmemeğ olmaz
- 4 Per yakmada pervāne-şifat şem' -i ruĥuñda
'Aşkıñ beni üstād-ı cihān itmemeğ olmaz
- 5 Gülşende görürsin güli her ĥār ile Mihri
Tā şubĥa deĥin āh u fiĥān itmemeğ olmaz

G59

(Meʿ ũlü Mefā' ĩlü Mefā' ĩlü Fa' ũlün)

- 1 Sensüz ŧanemā cismüme bu cānı gerekmez
Cānum sen imiŧsin baña cān anı gerekmez
- 2 Gülzār-ı ħadũnsüz baña ey cān-ı cihānum
Firdevs-i cinānı gül-i ħandānı gerekmez
- 3 Diŧũn var iken lü 'lü ü mercānı n'iderler
La' lün var iken çęme-i ħayvānı gerekmez
- 4 Derdũn yeter ey dost benüm derdüme emsem
Dil-ħasteñe cānā daħı dermānı gerekmez
- 5 Ĥaddũn ile ħaddũn ü ruħũn var iken ey dost
Serv ü semen ü lāle vü reyħānı gerekmez
- 6 Cānānuñı terk it didi cānuñ gerek ise
Mihri didi cānānı gerek cānı gerekmez
- 7 Öldürmek ise ey dost raķıbi yeter ancak
Ol kelb-i la' ĩnũn bir avuç kanı gerekmez

G60

(Mef' ülü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fa' ülün)

- 1 Sen var iken ey dost baña yâr gerekmez
Cevrũn çekeyüm ğayri vefâ-dâr gerekmez
- 2 Cevrũn de vefâdur baña derdũn de devâdur
Bîmâr-ı dile bir dağı tîmâr gerekmez
- 3 Cânâ bu cihân içre vefâ-dâr şanemler
Her ğüşede gerçi nicesi var gerekmez
- 4 Kûyuñda senũn dâ'imâ 'uryân olayın tek
Cennetde baña hulle vü destâr gerekmez
- 5 Pend itme baña yâr içün yarını nâşih
Yârüm baña pendũn saña hey var gerekmez
- 6 Çeşmũn beni öldürdi vü sen yoğ nice dirsın
Ğamzeñ ho şehâdet ider inkâr gerekmez
- 7 Mest-i mey-i 'aşđ ol yüri 'âlemde i Mihri
Pes rind ü ğarâbât olana 'âr gerekmez

G61

(Mef' ülü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fa' ülün)

- 1 'Aşk âteşine yanıcı pervânelerüz biz
Bu âteşe per yakmayıcağ yâ nelerüz biz
- 2 Nüş eylemişüz rüz-ı ezel cāmını 'aşkuñ
Tâ haşre dek ol şevk ile mestânelerüz biz
- 3 Var hânkahı bekle riyâ ile sen ey şeyh
Şābit-ķademüz sākin-i mey-ḥānelerüz biz
- 4 'Ākıll ķomazuz ḥūblaruñ elden ölince
Zencir-i ser-i zūlfini dīvānelerüz biz
- 5 Rūsvālīgumuz ḥalk-ı cihān bildi ne ğam çün
Güş eylemezüz nāşihī rindānelerüz biz
- 6 Meydānına 'aşkuñ bugün iḥlāş ile girdük
Baş oynayıcı bir nice merdānelerüz biz
- 7 Ey dost raķīb ile tūrup şoḥbet idersin
'Uşşāklaruz çün yine bigānelerüz biz
- 8 Kılmağ diler iseñ dil-i vīrāneyi ma' mūr
Gel gönlümüzi yap ķatı vīrānelerüz biz
- 9 Terk-i dil ü cān itmeyicek dost yolında
Ey Mihri nice tālīb-i cānānelerüz biz

G62

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Gördi bir mäh-liqâyı yine sevdi gözümüz
Göz ucundan göze göz odlara atduq özümüz
- 2 Lebi vaşfindan anuñ şormağa ben cān virürem
‘Arz-ı hāl itmege līkin aña döymez yüzümüz
- 3 Ruḥı devrinde virür zülfi bize ‘ömr-i dirāz
Ferahından bir olupdur gicemüz gündüzümüz
- 4 Yapışup dāmen-i aḡyāra müdārā iderüz
Nitekim yalvaruruz bir çöpe geçmez sözümüz
- 5 ‘Aşqı rāhında anuñ ḥāk ile yeksān olalum
Cān mülkin yıqalum göklere çıksun tozumuz
- 6 Āsumānīler atar göklere āhum dün ü gün
Berq-i āhumla ‘aceb yanmaz ise yılduzumuz
- 7 Ruḥı şem‘ine anuñ Mihrī çü pervānelerüz
Yanalum yaqılalum bir pula almaz yüzümüz

G63

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 N'eyleyem bī-çāre gönlüm bir dem olmaz yārsuz
Epsem olmaz nitekim cehd eylerem bu 'ārsuz
- 2 Ben dilümde nāmını vird itdüm ammā dil-berüm
Bir dem añmaz adum olmaz bir nefes aġyārsuz
- 3 Vaşlını ikrār idüp şaldı beni sevdālara
Döndi inkār eyledi bu dīni yoġ ikrārsuz
- 4 Ey ṭabīb-i cān meded bīmāruñam öldüm didüm
Didi ḥūdur 'āşık öldürmek baña tīmārsuz
- 5 Görmedüm bir ḥūb kim yanında olmaya raķīb
Bu cihān bāġında hiç gül olmaz imiş ḥārsuz
- 6 Ḥūblaruñ mihrini Mihrī ölürüz terk itmezüz
Kim ne dir ise disün biz olamazuz yārsuz

G64

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Yolına cān virmege cānāna gelmişlerdenüz
Ṭālib-i derd olmuşuz dermāna gelmişlerdenüz
- 2 Başımı top itmek için zülfüñüñ çevgānına
‘Aşkuñuñ meydānına merdāne gelmişlerdenüz
- 3 Mihrüni göñlümde muhkem tutmuşam hāq söylerem
Şıdķ ile Manşūr-veş urgana gelmişlerdenüz
- 4 Gülsitān-ı hüsñüñüñ her gūşesinde dostum
Bülbül-i gūyā olup efgāna gelmişlerdenüz
- 5 Gelmişem hüsñüñ zekātından ki şey’ li’ llāh idem
Şanma bu dervişi cānā nāna gelmişlerdenüz
- 6 Ey ṭabīb-i dil beni bend eyle dermān vaķtidür
Zülfüñüñ zencirine dīvāne gelmişlerdenüz
- 7 Şem’ -i ruhsārına cānānuñ i Mihrī dā’imā
Yanalum pervāne-veş çün yana gelmişlerdenüz

G65

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Nitekim yārūñ yolında cān virüp itdüm heves
Vuşlatına bulmadum 'ālemdede bir gün dest-res
- 2 Yıllar ile görmezem yārüm yüzün ben müdde'î
Sāyesi gibi katından eksük olmaz bir nefes
- 3 La' l-i şirīnūñe ben cān virürem irmez elüm
Āh kim qarşumda dā'im lā-tekellüf yir meges
- 4 Nice feryād idesin 'aşkuñ belāsından gönül
Bulmaduñ 'ālemdede çün feryāduña feryād-res
- 5 'Ārife bir harf besdür hiç taṭvīl eyleme
Ṭāli' uñ yoqdur güzellerden i Mihri sözi kes
- 6 Kūyuñ içre giceler tā şubḥ olunca dostum
İtlerüñle hem-dem olduğum baña 'ālemdede bes
- 7 'Āşikuñ qadrin bilür yolında cān virseñ revā
Bī-vefā hercāyiler sevdāsına yelmek 'abes

G66

(Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün)

- 1 Ruḥuñ envârı şevķinden ʘolupdur bu cihān āteş
Vücūdum mülkini yaķsa ' aceb mi her zamān āteş
- 2 Yaķup ' aşķuñ odın sīnemde dā 'im şaķlaram cānā
Anuñçün ḥāne-i dilde yanar her dem nihān āteş
- 3 Firāķuñla vişālūñle dil-i mehcūr ey dil-ber
Olur her nār bir gülşen olur her gülsitān āteş
- 4 İlāhī gülşen-i ḥüsnin gözüm yaşıyla sen şaķla
ʘolupdur gerçi āhumdan zemīn ü āsumān āteş
- 5 Çıķar cān raḥtını şehr-i bedenden Mihrī dil-ḥaste
Fedā kıl yār yolında k'ider nā-geh ziyān āteş

G67

(Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün)

- 1 Dost be-ḥaķķ-ı sūre-i iḥlāş
Beni öldür belādan eyle ḥalāş
- 2 Yeter atsun müjeñ tīrini kaşuñ
Oķ nişānına irdi yayuñı yaş
- 3 Dil-i dīvānemüzi zülfünde
Dostum bir kıl ile baĝla ya aş
- 4 Baḥr-ı şī' r içre Mihrī bir dürdür
Ki anı görmemiş ola ĝavvāş
- 5 Ma' ni dükkān' içinde şarrāf ol
Sende bulsun ķamusı gevher-i ḥāş
- 6 Virme nā-dān eline kim ne bilür
Altunuñ kıymetini ehl-i raşāş

G68

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Teşnedür dil leblerüñden çeşme-i cān eyle ' arz
Hızr-veş zulmetde kaldum āb-ı hayvān eyle ' arz
- 2 Ruħlaruñuñ pertevin setr itmesün kāfir haţuñ
Hey begüm göster cemālūñ nūrın ĩmān eyle ' arz
- 3 Müntehā kıaddūñ gibi bir nār-ven görsün henüz
Büstāna gel bugün serv-i ħıramān eyle ' arz
- 4 Pādişāhum seyr iderken bāğ-ı ħüsnūñ gūşesin
Bu dil-i dervīşūñe sīb-i zenaħdān eyle ' arz
- 5 Ĥāk-i pāyine nişār itmeklik için dil-berūñ
Kıanlu yaşıñdan i Mihrī dürr ü mercān eyle ' arz

G69

(Mef' ülü Fâ' ilätü Mefâ' ilü Fâ' ilün)

- 1 'Arz itdi gülşene görüñ ol gül-' izâr haṭ
Naḡş itdi gül varaḡlarına yazdı yâr haṭ
- 2 Şandum şehāba girdi veyāḡud tutuldu gün
Olmış güneş yüzinde meger āřikâr haṭ
- 3 Yazmış cemāli levḡine reyḡân haṭṭı-ı rikā'
Devr-i ḡamerde gör nice bulmış ḡarâr haṭ
- 4 İster ki la' li çeşmesile tâze ter ola
Āb-ı kenāra geldüġi bu sebzezâr haṭ
- 5 Bildi ḡadinde yazdı ḡaṭın ḡıl ḡalemle yâr
Merġûb olur kenāra yazılsa ġubâr haṭ
- 6 Şimden girü vefâ ḡaṭını ḡıl ḡalemle yaz
Cân levḡasında řaḡlayalum yâdigâr haṭ
- 7 Geldi ' izârı üstine leşker çeküp bugün
'Āřıḡlarını ya' ni k'ide târ u mâr haṭ
- 8 Şanma cemāli āyinesinden gözüm ıram
Bir toz getürmek ile sen ey nâ-bekâr haṭ
- 9 Geldiyse ḡaṭı gül yüzine Mihri ġam degül
Ter-ġonca iken eylemişüz iḡtiyâr haṭ

G70

(Mef' ülü Mefā' ilün Mef' ülü Mefā' ilün)

- 1 Cān bülbüli itdükçe sen ğonca-dehāndan ħaz
İtmedi cihān içre bir bāğ-ı cināndan ħaz
- 2 Ey ehl-i şafā cehd it ' aşğ ile geçür ' ömri
Bulmağ diler iseñ ger cān ile cihāndan ħaz
- 3 Tır-i müjeñi cānā atsun ço kemān-ebrūñ
Eyler bu dil ü cānum ol tır ü kemāndan ħaz
- 4 Gülzār-ı cemālūñi bozdı mı şanur ħaṭṭuñ
İtmez mi şafā ehli hey vaḡt-i ħazāndan ħaz
- 5 Çeşmi dir imiş Mihri'n cānın kılrām yağmā
İtsün iderüz ġāyet hey biz bu ziyāndan ħaz

G71

(Mefā' ilün Mefā' ilün Fa' ülün)

- 1 Dile cevrin ħabīb itmişdi ḡaṭı'
Diriğā yine beñzer itdi rāci'
- 2 İçer şu yirine ḡanumı ġamzeñ
' Aceb budur ki olmaz daḡı ḡāni'
- 3 Beni bir tırle öldürmişdi ġamzeñ
Arada çeşmūñ olmasaydı māni'
- 4 Düşelden ' aşğūñuñ sevdāsına āh
Neler oldu benüm başuma vāḡı'
- 5 Ṭapuñdan ummaz idüm dost āḡir
Ḥatuñda ola idi külli zāyi'
- 6 İrilmez yāre cehd ile i Mihri
Keşide olmayıcağ zerre ṭāli'

G72

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Bir büt-i gül-çehre ile 'ārif ol 'azm eyle bāğ
Furşatı fevt itme seyrān it ki tiz geçer bu çağ
- 2 Bağruñuñ kanı ile pür eyle çeşmüñ sāğarın
Dil kebābından ḥabībe mā-ḥazar eyle yarağ
- 3 Ğonca la' li yādına nūş eylesün gül-gün mey
Lāle ḥaddi şevķine ser-mest olup şunsun ayağ
- 4 Vaķt-i nev-rüz irdi bu ešnāda ğāyet cehl ola
Bir nefes olmağ ḥabībün ḥāk-i pāyından ırağ
- 5 Yā sevindür 'īd-i vaşluñla ya öldür Mihri'yi
Kıl teraḥḥum vaķtidür kim sünüğe irdi bıçağ

G73

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Dostum dil murğına kırmış kara zülfeynün ağ
Göz kızardup düşdüm illā āh kim müşkil duzāğ
- 2 Nitekim cehd eylerem meyl itmeyem meh-rūlara
Çıkarur yoldan beni bir zülfi kara yüzi ağ
- 3 Ol kadar yağdum şehā 'aşkuñ fetīlin sīnede
Kıridi cismümde kanum eridi yürekde yağ
- 4 Yağmasa ğam zulmetinde kalmış idüm tā ebed
Ruḥları nārı ḥayāli ḥāne-i dilde çerāğ
- 5 Düşdi Mihri bir perinün zülfinün çengāline
Key hünerdür bu belādan kırtarursa cānı şağ

G74

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Şimdiden girü cihân hūblarınũ varına yuf
Qırı da' vālar ile itdügi ikrārına yuf
- 2 Eyü çekdük bularũ cevr ü cefāsın be yüri
Nice bir yalvaralum yārına aġyārına yuf
- 3 Hey bu riş-ħandelerũ bir başı vü biñ dil ile
‘Aşıkın aldayıcı qavli yalan yārına yuf
- 4 Seveni sevmez ü bunlar ha sever sevmeyeni
Qo bu maħbūblaruñ dünyede bi-‘ārına yuf
- 5 İ' timād itdügiçün ‘ahdine hercāyilerũ
Mihri' nũñ daħı cihānda çürük efkārına yuf

G75

(Mef' ũlü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ũlün)

- 1 Ğamzeñ ġaraızı cān ise cānā ne tekellüf
Başumda senũñ cān daħı cānāna tekellüf
- 2 Ger sen kılasın dost ser-i zülfüni çevġān
Ben daħı kılam başumı meydāna tekellüf
- 3 Geldükçe ħayālũñ dile mihmān tutar elde
Ĥũn-ı ciġerümle tolu peymāne tekellüf
- 4 Kūyuñda raqībũni aşayduq boġazından
İt degmeñüz olmaz yazuq urġana tekellüf
- 5 Mihri' saña biñ cān diler iseñ virür ey dost
Bir buse vir e send'aña rindāne tekellüf

G76

(Mef' ülü Fâ' ilätü Mefâ' ilü Fâ' ilün)

- 1 Cürmüm nedür ki dil-bere bizden şafası yok
Ben bendesine zerrece meyl ü vefası yok
- 2 Her bir habîş ile şalınur nice ölmeyem
Gördükçe beni yüz çevürür merhabası yok
- 3 'Aşkuñ esîri derd ile dermânda kim begüm
Alsañ bizüm de gönlümüz ele haţası yok
- 4 Her bî-nevâya vaşlı nevâsın 'atâ ider
Ben bî-nevâya zerrece vaşlı 'atâsı yok
- 5 Bu nev-bahâra bir gün olur kim hâzân irer
Gırr'olma hüsne sevdüğüm âhîr beķası yok
- 6 Her mâh-rüy 'âşkuñ âhı duĥân ile
Hiç görmedük ki şoñra yüzünüñ ķarası yok
- 7 Atma Hjalîl-veş beni odlara ey raķîb
'Âşık bu yolda yanmaĥa şanma rızası yok
- 8 Mihrî gerekse yolına cân vir gerek cihân
Oynar güler raķîb ile senden şafası yok
- 9 Ey dil hemîşe cevri ü cefâya taĥammül it
Şanma cihânda her kişinüñ bir belâsı yok

G77

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Hırқа-i ' irfāndan it zāhid başuña tâclık
Ger dilersen görmeyesin tâ ebed muhtâclık
- 2 Cur' a-i ' aşk-ı mecāzî nüş eyle şıdık ile
Tâ haqîkatden yaña yol bulasın mi' râclık
- 3 Nefsüni ten hānesinde çek kanā' at küncine
Kim seni esrār-ı ğayba irgüre bu açlık
- 4 Cehd idüp dīdāra ir çekme beriyye zaḥmetin
İdegör Ka' be tavāfin itmeden hüccâclık
- 5 Nice bir nā-ḥaḳ yere kanlar dökersin zulm ile
Var ise ' aḳluñ gel eyle nefsüne Ḥaccâc'lık
- 6 Ney gibi inle derūnuñdan қо bülbül nālesin
Ḳumrı gibi dost dost di eyleme dürrâclık
- 7 Aḫlasına dirme sen Mihrî emirüñ fāriğ ol
Dervişüñ yiter palāsı ' arife dībâclık

G78

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Dāmen-i dil-berden olalı başuma tâclık
Hāmdü li'llah kimseye göstermedüm muhtâclık
- 2 Ruḥları naṭ'ında şeh-māt olmadan cān oynaram
'Ālem içre var ise ancak ola Leclāc'lık
- 3 Tācir-i 'aşkı olaldan şeh-i dilde her zamān
Ġayrılar sīm ile zer ben cān virürem bâclık
- 4 Ben kemān-ebrūların görelī ḳurbān olmışam
Ġamzesi tīrine sīnem itmişem umaçlık
- 5 Tā ebed zulmet şebinde ḳalmış idüm dostuñ
Māh-tābı ḥüsninüñ ger itmese iḥrāclık
- 6 Zehr-i hecriyle helāk olmuşdı çoḳdan cān u dil
Luṭf idüp şīrīn lebi ger itmese güllāclık
- 7 Bir ğidā virmiş durur rūḥıma 'aşkı Mihri'nüñ
Görmez ol tā ḥaşre dek rüy-ı cihānda açlık
- 8 Bī-güneḥ 'āşıḳları öldürmek ister zulm ile
Çeşm-i ḥün-rizüñ ki hey di itmesün Ḥaccāc'lık

G79

Muvaşşah Be-İsm-i Süleymān

(Mef' ūlū Mefā' ilün Mef' ūlū Mefā' ilün)

- 1 Sen rūḥ-ı revān ey Ḥān dil-mürdeme cān ancaḳ
Gül-ruḥlarıñıñ şevḳi gün gibi 'ayān ancaḳ
- 2 Lāle ḥadūñi bülbül gülşende görüp eydür
'Ālemde gül-i ter çoḳ bu ḡonca-dehān ancaḳ
- 3 Yaylañ ile ḥüsnüñi her kim göre dir şāhā
Kendüsi durur ḡılmān yaylaḳı cinān ancaḳ
- 4 Meylüm sañadur ḥānum ḳurbān yoluña cānum
Gerçeḡi sözümün bu ḡayrısı yalan ancaḳ
- 5 İtüñle işiḡünde çün her gice hem-demdür
'İzzet ise Mihri'ye yeter bu hemān ancaḳ
- 6 Ne vaḳt-i feraḡ-devrān 'ālem bu deme ḥayrān
Biñ cāna deḡer bir ān ne ḥoşça zamān ancaḳ

G80

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Olmasun aġyār ile yāri İlāhī kimsenüñ
Artmasun günden güne derd ile āhı kimsenüñ
- 2 Giceler ney gibi nālān eylerem gündüz figān
Olmasun bencileyin ḫāli İlāhī kimsenüñ
- 3 Āsitānından beni men' itme nāşıḫ dil-berüñ
Ka' be'ye yüz süricek qalmaz günāhı kimsenüñ
- 4 Zāhidā 'ayb eyleme dil virdüġüm dil-berlere
Olmamaq bunlara olur mı nigāhı kimsenüñ
- 5 Ḥüsn iline şāh olalıdan yaqar dil şehrini
Böyle zālīm olmasun hiç pādişāhı kimsenüñ
- 6 Gāh zülfi ḫā'il olur ruḫlarına geh ḫaṭı
Qalmasun Mihri şehāb içinde māhı kimsenüñ

G81

(Mefā' ilün Mefā' ilün Fa' ülün)

- 1 Gören görmüş vefāsın bu kerīmüñ
Süren sürmüş şafāsın bu kerīmüñ
- 2 İrişdük biz de āhır meyyitine
Hele kılduğ du'āsın bu kerīmüñ
- 3 İrüp ' uşşākuñ āhı kıl kalmış
' Aceb bozmuş liķāsın bu kerīmüñ
- 4 Bile yanup yakılup ağlayaydum
Bulaydum mübtelāsın bu kerīmüñ
- 5 İ Mihri şimdi saña hışşe yokdur
Gören görmüş şafāsın bu kerīmüñ
- 6 İ Mihri sâde-rü olsaydı yüz yıl
Çeker idüm cefāsın bu kerīmüñ

G82

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Oldı hengām-ı bahār irdi demi gülzāruñ
İmdi dil bülbüli artur demidür gel zāruñ
- 2 Varalum şahın-ı gülistānda temāşā idelüm
Serv reftārını şalıduğını dil-dāruñ
- 3 Degeyüz şāyed ola bir ruğı gül ğonca lebe
Çekmişüz cevır ü cefāsını hezārān ğāruñ
- 4 Sīnemüz def kıluban kāmetimüz çeng idelüm
Diñlesün yār maķāmātı nedür edvāruñ
- 5 Müdde'ī olsa cihān ğalkı kāmı bize ne ğam
Ger bizümle ola bir zerre vefāsı yārūñ
- 6 Dāmen-i vaşlı ğabībūñ hele girsün elüme
Tutmuşam tığ-ı belāsına boyun ağyāruñ
- 7 Gerçi noķşān ğazelsin leb-i yāri añıcaķ
Tūtiyi māt ider ey Mihri şirīn-ğüftāruñ

G83

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Bu maḳāmuñ ismini gerçi dimişler Göynicek
Dillere virür ḫayāt āb-ı revānı göynicek
- 2 Gülsitān itmiş bu arayı ser-ā-ser nev-bahār
Ḥāne-ber-ḫāne müzeyyen eylemiş rengin çiçek
- 3 Otu sünbül ḫāki ' anber ābı kevşer ḫalkı ḫüb
Cennete beñzetedüm anı ben hemān-dem göricek
- 4 Rūz u şeb elḫān ider bülbülleri ḫoş şevḳ ile
Gül gibi güler gönül gūşa şadāsı iricek
- 5 Āsitānımı edeb itdük ziyāret itmege
Yüzümüz sürdük ḫadem başduğı yire giricek
- 6 Bir ' azizüñ bu maḳāmıdır ki Mihrī şıdḳ ile
Cān u dilden bir muḫibbi sensin anuñ girçek
- 7 Müzdine Aḳ Şems-i Dīn'üñ vir şalavāt ḫıl du' ā
Ḳurtarur ' işyāndan ol seni himmet idicek

G84

(Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün)

- 1 Hābībüm naqş-ı rüyuñdan gönül buldı muşavverlik
Cemālün āfitābından cihān taldı münevverlik
- 2 ' Aceb mi la' l-i nābuñdan senün yāqūt reng alsa
Dehānuñ noqçasından dür bulupdur çün müdevverlik
- 3 Egerçi bñ durur her dem Hıfā' nuñ miski ' ālemde
Şaçuñ bñyından irmişdür aña dağı mu' aţtarlik
- 4 Hūdā halk itdi ' ālemde velī gül yüzli dil-berler
Senün zātuñda cem' itmiş güzellik tazelik terlik
- 5 Raqībün lāf urup dirmiş anı öldürürin bir gün
Er ise gelsün ol nā-merd aña göstereyin erlik
- 6 N'ola meydān-ı ' aşkuñda senün cān oynasa Mihri
Ki tiğ oldı aña ğamzeñ ider zülfün de çenberlik

G85

(Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün)

- 1 Depele ey raqīb gel beni dek
Dāmeninden hābībümüñ el çek
- 2 Kāpusından kaçan gidesin āh
Meger Allāh ala seni tizcek
- 3 Beni öldür raqībe raħm it yār
Bu mıdur ' ādetün eyü gökçek
- 4 Kime hālüm didümse haqķuñda
Bī-vefā dirler idi hep gerçek
- 5 Mihri'yi ğamzeñ itdi kanına ğarķ
Dostum yāresine gel nemek ek

G86

(Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün)

- 1 Dil virdim ise saña i cān böyle mi gerek
Her demde çeşmüñ eyleye ған böyle mi gerek
- 2 Terk itdün itmezem dir iken mübtelāñi āh
Hūblar içinde ' ahd ü emān böyle mi gerek
- 3 Kavlüñ benümle gönüm alınca mıdı i yār
Döndüresin yüzüñi revān böyle mi gerek
- 4 Sen bī-vefāyı sevdüm ise kāfir olmadum
Nāz u ' ıtāb u cevri hemān böyle mi gerek
- 5 Bī-çāre Mihr'e müşteri iken ғamu ünās
Bend'itdi ise saña zamān böyle mi gerek

G87

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Didi dil-ber yapayın gönlini sen vīrānenüñ
Ben didüm cān mülketine hükmi var cānānenüñ
- 2 Kışsa-i Mecnūn ile Leylī'yi bilürdük yaqın
Hāline baksañ habībüm bu dil-i dīvānenüñ
- 3 Tutuşur şem' uñ zebānı micmerüñ göynür özi
Yandığın gördükçe ruhsāruña ben pervānenüñ
- 4 ' Aşğdan fāriğ olan diller ne bilsün hālını
Tutuşup hecr āteşiyle gice gündüz yananuñ
- 5 Çün şabā peyki getürdi yār küyından eşer
Müjdegānı cān gerekdür Mihrī bu şükrānenüñ

G88

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Ruḥlarıñ nārıyla dil yandı kebāb oldu yürek
Çeşmüñüñ kaşdı eger cān ise alsun tizrek
- 2 Yäreler urduqça ğamzeñ sine-i mecrūḥuma
Dökmese seylāb-ı eşküm bāri üstine nemek
- 3 Dostum cevr ü cefādan öldürem dirseñ beni
Degme bir derd ile ölmez ' aşıkam ben cānı pek
- 4 Hūblar zülfi hevāsına yeler çokdur velī
Yoq durur illā benüm gibi yele virmiş emek
- 5 Kılmaduñ bir gün ḥabībüñ zülfine hem-ser beni
N' eyleyelüm bu cihāndur saña da qalmaz felek
- 6 Cān u dilden oldu bir meh-rūya Mihrī mübtelā
Cānidur bir kimsenüñ kim adını olmaz dimek

G89

(Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün)

- 1 Şalaldan boynuma ḥalka kemend-i zülf-i müşğīñüñ
Siyeh-baḥt olmaq oldu kār u bāri cān-ı miskīñüñ
- 2 Gözüm yaşını qan itdüñ beni bi-' aql u cān itdüñ
Velī ben ḥasteden ey dost hergiz kesmedüñ kīñüñ
- 3 Raqībā beni men' itme nigāruñ ḥāk-i pāyinden
Eger men' ider iseñ bil ne dīñüñ var ne āyīñüñ
- 4 Ölince çünki el çekmez gönül dil-dār mihrinden
Şifā virmez baña hergiz senüñ ey şeyḥ telqīñüñ
- 5 Görelden Mihrī ḥaddüñle semen-simāñı ey meh-rū
Başından çıkdı sevdāsı gül-i serv ile nesrīñüñ

G90

(Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün)

- 1 Ğamzeñ ħadengin yā qaşuñ tã çekdi peykânına dek
Atdı geçürdi sineden ' aşıkıaruñ cânına dek
- 2 Boynına çeşmi ' aşıkuñ zünnâr-ı zülfin bağladı
Şimdi görüñ ol kâfiri qaşd eyler imânına dek
- 3 Cârüb olur kirpüklerüm bázara gitdükçe ħabîb
Şular gözümüñ yaşları rāhını dükkânına dek
- 4 Budur ' aceb kim ol kemān-ebrûsı tîrin atmadan
Yāsına ħurbān olmağa cānum gider yanına dek
- 5 Gitdükçe her dem ol şanem sinem nişānın atmağa
Yüzüm sürerem izine tã oğı meydānına dek
- 6 Tarusı tarlası şanup tolandı kūyuñı rağîb
Bir kesme urdum ol toñuz tã gitdi ormanına dek
- 7 Çün ' andelîbisin bugün gül yüzli yārüñ Mihriyā
Var imdi nālān itmege dil-ber gülistānına dek

G91

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Gel gel ey dil-ber ki sensin tende cānı kendümüñ
Senüñ ile şād olur rûḥ-ı revānı kendümüñ
- 2 Yidügüm derd içdügüm ğamdur enīsüm ğuşşa yār
Sensüzün nice geçer gör bu zamānı kendümüñ
- 3 Dil ne çekmişdür Zeliḥā-veş belā-yı hecr ile
Eline girince sen Yūsuf-ı sānı kendümüñ
- 4 Kāmetüm çeng oldu ten bir kıla döndi rāstı
Eyleyince āh sen mūy-ı miyānı kendümüñ
- 5 Dost Mecnūn olalı Leylī şaçıñ sevdāsına
Gör ne çıktı 'āleme nām u nişānı kendümüñ
- 6 Gördüğine meyl ider dil ebsem olmaz n'idem āh
Kendü kendümden gelür baña ziyānı kendümüñ
- 7 Cān vire hecründe Mihrī mihrüñi terk itmeye
Çüriyüp ger ḥāk olursa üstüḥ'ānı kendümüñ

G92

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Maṭla' -ı ḥüsnüñ gibi bir burc-ı a' lâ görmedük
Māh ruḥsāruñ gibi bir şems-i ğarrā görmedük
- 2 Çok cihān gülşenlerin seyr itdük ammā rāstī
Müntehā ḳaddüñ gibi bir serv-i ra' nā görmedük
- 3 Görseler bu nokṭa-i ḥüsnüñ kirāmen kātibīn
Diyeler kim Allah Allāh böyle inşā görmedük
- 4 Sünbül ü gül-pūşlar çoḳdur cihān bāğında līk
Bu külālüñ gibi bir zülf-i semen-sā görmedük
- 5 Ḥayy ider bir demde biñ ' azm-i remīm olmışları
Ḥaḳ bilür kim böyle enfās-ı Mesīḥā görmedük
- 6 Dil ğarībin gerçi bend itdi hevā-yı zülf-i dost
Āh kim cān ḳurtarur biz bundan aşlā görmedük
- 7 Gerçi ey Mihrī cihānda ğonca-leb maḥbūblar
Çoḳdur ammā biz bunuñ mānendi ḳaṭ' ā görmedük

G93

(Mefā' ilün Fe' ilätün Mefā' ilün Fe' ilün)

- 1 N'ola begüm keremünden bizümle yār olsañ
Güzeller içre ne var sen bir ihtiyār olsañ
- 2 Vefā kılam dimiş idüñ cefālaruñ çekene
Nazırüñ olmaz idi ' ahde ber-çarār olsañ
- 3 Ğamuñla sen dağı bilseñ neler çeker ' aşık
Bu cevri itmez idüñ t̄alib-i dīdār olsañ
- 4 Bahār faşlı vü gül devri ğonca ' ālemidür
Demidür imdi i dil sen dağı hezār olsañ
- 5 Cihānda ' izz ü sa' ādet yeterdi Mihri saña
Ayağı toprağına dil-berüñ ğubār olsañ

G94

(Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün)

- 1 Yine dil murğına dāne döker ne hāldür zülfüñ
Meger cān boynına hālqa şalar muhtāldür zülfüñ
- 2 Kāmer serv üzre çıkmışdur görünür turrañ altında
Cemālün gülsitānından egilmiş daldur zülfüñ
- 3 Egerçi çeşm-i hūn-rizüñ içre nā-hağ yere kāmı
Velī katline ' uşşākuñ inen fi'l-hāldür zülfüñ
- 4 Dizer bir kılda ' uşşākı meger hūsnüñ kıyāmetdür
Ki ' aql u dīn ü dil alur begüm deccāldür zülfüñ
- 5 Hevā-yı zülfüñüñ Mihri dağı geçmez hevāsından
K'anı yel gibi yeldürdi nice meh sāldür zülfüñ

G95

(Meʿ ũlü Fāʿ ilātün Meʿ ũlü Fāʿ ilātün)

- 1 Taḥşīl odur ki ʿ aşık maʿ şūqa ola vāşıl
Ḥāşıl budur cihānda taḥşīlden ne ḥāşıl
- 2 Cūy-ı kenāra her dem seyr eyle ol revāne
Eyyāmı nev-bahāruñ tiz geçer olma ğāfil
- 3 Devlet anuñ ki bu dem rüy-ı nigāra karşı
Nüş ide sāğar-ı mül meh-tāb ola meşāʿ il
- 4 Efsāne ile zāhid künc-i riyāda qalma
Ġamnāk cān u dilden mül defʿ ider belā bil
- 5 Efgānlar itdügince şām u seherde her dem
Şahn-ı çemende güş it biʿllāh ne dir belābil
- 6 Dülāb-veş nigāruñ gördükçe gülsitānda
Kıl eşk-i çeşmüñ ile ḥāk-i rehini pür-gil
- 7 İnʿ āma geldük ey dost bir buse vir lebünden
Maḥrüm kılma luḫ it şeyʾ liʿllāh itse sāʾil
- 8 Boynına Mihriʾnüñ gel şal zülf-i ʿ anberinüñ
Dīvāneye bilürsin lāzım durur selāsil

G96

(Mef' ulü Fâ' ilätü Mefâ' ilü Fâ' ilün)

- 1 ' Arz itdi gülşene yine ruhsâr-ı yâr gül
Hâmûş olma key şaķın ey murğ-ı zâr gül
- 2 Şahrâ yüzini tut geçer eyyâm-ı nev-bahâr
Fevt itme fırsatı ki degül ber-ķarâr gül
- 3 Şâfî mey ile sâķî getir câm-ı sâğarı
Bülbül terennüm eyle geçer gül-' izâr gül
- 4 Gül mevsiminde gülşene gel ' ayş u nüş kıł
Destinde deste deste tutar her nigâr gül
- 5 Nergis gözün hayâlile ser-mest sebzede
Ėonca tebessüm itmege uş intizâr gül
- 6 Devrân bahârı bir gün irer kim hazân olur
Evrâķını kıłur hazer it târ u mâr gül
- 7 ' Ömrünü hoş geçür ki geçer Mihri devr-i gül
Dirsın ki ķanı bülbülü yâ nev-bahâr gül

G97

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Gitmege 'azm eylemişsin āh şāhum gitme gel
Qorqaram kim saña te'şir ide āhum gitme gel
- 2 Kılma maħrūm h'ān-ı vaşluñdan dil-i sā'illeri
Āsitānuñdur bugün püşt ü penāhum gitme gel
- 3 Gerçi kim 'aşkuñ yolında cürmi çoğdur 'āşikuñ
Ben seni sevmekden özge yoğ günāhum gitme gel
- 4 Çenberin çarħuñ yağar nār-ı şerārum dostum
'Ālemi zūlmetde qor dūd-ı siyāhum gitme gel
- 5 Tāk-ı ebrūnsuz sücūd itmez bilürsin ehl-i 'aşğ
Ehl-i İslāma yazuğdur kıblegāhum gitme gel
- 6 Gün cemālūñle mūnevver olmış iken cān u dil
Zūlmet-i ğamda qoma Mihri'yi māhum gitme gel

G98

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Gördi çeşmüm yine bir şāh-ı cihānı ne güzel
Sevdi cānum yine bir hūb-ı zamānı ne güzel
- 2 Gerçi gülşende iñen çoğ biter serv-i sehī
Rāstī bu şanemūñ qadd-i revānı ne güzel
- 3 Bitmedi bāğ-ı cihānda daħı hiç bitmeyiser
Ruħları güllerile ğonca dehānı ne güzel
- 4 Kirpügi oğların atmağā göñül pūtesine
Bu gözi āhunūñ ebrū-yı kemānı ne güzel
- 5 Her ki gördiyse cemālin didi taħsinler idüp
Mihri'nūñ hağğı budur rūħ-ı revānı ne güzel

G99

(Mef' ülü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fa' ülün)

- 1 Ey dost seni yâr-ı vefâ-dâr ola şandım
Bilmezlik ile gör ki nice odlara yandım
- 2 İnanmaz idüm kimseye öldüm dise el-ھاڭ
Yalan dilüne aldanup ey yâr inandım
- 3 Dür itme ıapuñdan beni ağyâr söziyle
Allâh'a ıodum anı vü ben saña ıayandım
- 4 Göz yaşı gibi sen de nazardan düşürürseñ
Derdâ vü dirigâ vü hezâr âh efendüm
- 5 Biñ dürlü cefâñ ile bu cân ıulııuma geldi
Çıkmaz n'ideyin ben ıo bu 'âlemden uşandım
- 6 Bir müyuñü virmez bu cihân mülkine Mihrî
Va'llâhi vü bi'llâhi inan kim budur andım

G100

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 İşidüp şir̄in sözün ol la' l-i kıandümden benüm
Haķ bilür kim gitdüm ol dem kendü kendümden benüm
- 2 řādām ol cānān meger efgānum işidüp dimiş
Gitmemiş ' ařķum daķı bu derd-mendümden benüm
- 3 Zülfüñe ıolaşdı dil murġı didüm dil-ber didi
Key ĥazer kııl kimse kıurtılmaz bu bendümden benüm
- 4 Didi miskīn sen misin zülfüm giriftarı hemān
Nice cānlar boynı baġludur kemendümden benüm
- 5 Ger size cānān gerekse cān virüñ cānān buluñ
Ĝāfil olmañ mübtelālar işbu pendümden benüm
- 6 Muřĥaf-ı ĥüsnüñ ĥaķıçün bir nazār kııl ĥālüme
Ĥaķķı ĥāzır gör begüm kıorķmazsañ andumdan benüm
- 7 Mihri sen kıılma řikāyet dest-i cevri-yārdan
Her ne gelse ĥoř gelür baña efendümden benüm

G101

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Ey cihân halkı bilün kim yârdan ben dönmezem
Serv-ğadd ü lāle-ğad dil-dârdan ben dönmezem
- 2 Küfr-i zülfinde ħabībün ' aşğ ile cān virmege
Gelmişem Maşūr-veş berdârdan ben dönmezem
- 3 Dil-berā ' ahd eylemişdüm yoluña cānum virem
Dostum va'llāhi ol iğrârdan ben dönmezem
- 4 Zāhidā döndün ise ger yârdan sen nâr için
Yanayın ol nâra ben ol yârdan ben dönmezem
- 5 Cānına kaçd eylemiş ħün-riz çeşmün Mihri'nün
Vireyin biñ cānsa ol ħün-ğârdan ben dönmezem

G102

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Bulmadum bir gün vefâ sevgülü yârümden benüm
Geçmedi bilmen nedür devlet kenârumdan benüm
- 2 İnlerem tâ şubğ olunca nâlem işitmez ħabīb
Gerçi ' âlemler tolpudur āh u zârumdan benüm
- 3 Umma ey dil bülbüli ol gülden inen rağm kim
Yeg anuñ çatında bir ħârî hezârumdan benüm
- 4 Şem' gibi yandığum hecründe görüp ehl-i ' aşğ
Cān virür pervâne-veş almağa nârumdan benüm
- 5 Cānı vir cānân yolında yâri kes ağıyârdan
Yoğsa ey Mihri n' olur ' âlemde varumdan benüm

G103

(Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün)

- 1 Bugün şādān u ḥandānam ki mürde cisme cān buldum
Göñül mülkine çün şāhı emīr-i kām-rān buldum
- 2 Bu eşk-i seyl-i Ceyhūn'um ḳo baḥr-ı Nīl olsun kim
Kenārumda ḳadūñ gibi sehī serv-i revān buldum
- 3 Def ü çeng ü rebāb ile demidür ' ayş u nūş idem
Vişāl-i yār ile çüñkim şarāb-ı ergāvān buldum
- 4 Nigārā tā ḥalāş itdūñ beni girdāb-ı ḥasretten
Feraḥdan şād-mān oldum belālardan emān buldum
- 5 Teşebbüh ideli Mihri ḥadūñe verd-i ḥamrāyı
Çemende lālenūñ bağrın ḥasedden ṭolu ḳan buldum

G104

(Mefā'īlün Mefā'īlün Fa'ülün)

- 1 Benefşem ḥaṭṭuñ u ḥüsnūñ bahārum
Hemān besdür baña sevgülü yārüm
- 2 Cemālūñ bāğın idelden temāşā
Cihān bāğına yoḳdur i' tibārum
- 3 Ruḥuñ güldür baña ḡonca dehānuñ
Ḥadūñ berg-i semendür gül-' izārum
- 4 Ṭapuña bend'olaldan cān u dilden
Elūñe virmişümdür iḥtiyārum
- 5 İki 'ālemde yārinden İlähī
Ayrıma Mihri'yi Perverdigārum

G105

(Meʿülü Mefāʿilü Mefāʿilü Faʿülün)

- 1 Çün bir nefes oldum saña ben bende ki hem-dem
ʿÄlemde niçün ölmek içün pes çekerem ğam
- 2 K̇orhutma beni nār-ı caḥīm ile i nāşih
Āhum şererinden yanar odlara cehennem
- 3 Öldürse gerek beni ḥayāl-i lebün ey dost
Bu ḥaste dile kılmaz iseñ zerre kadar em
- 4 Ğamzeñ ne ʿaceb yüregüme yäreler urdı
Vaşluñdan irişdür meded it yäreye merhem
- 5 Ey dost benüm ḥālüme luḥf it nazār eyle
Cân ḥulquma irişdi hemân kaldı virem dem
- 6 Cürmine baḳup Mihrī'yi dūr itme ḥapuñdan
Olmaz bu cihānda çü günāh işlemez ādem

G106

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Hasetüñden şüretüm zerdi ' ayāndur lā-cerem
Fürkatüñden gözlerüm yaşı revāndur lā-cerem
- 2 Hem-demüm āhum olupdur mūnisüm gözüm yaşı
Kimse bilmez hālümü derdüm nihāndur lā-cerem
- 3 Nice Ferhād olmasun ' aşkuñ beyābānında dil
Gice gündüz zıkrı sen şırın-zebāndur lā-cerem
- 4 Çünkü sulţān oldı dil tahtında ' aşkuñ dil-berā
Ser-be-ser cān mülkine hükümüñ revāndur lā-cerem
- 5 Ol kemān-ebrūña cānum nice kırbān itmeyem
Gamzeñ oqlarına çün sīnem nişāndur lā-cerem
- 6 Bende-dil cānā tapuñdan hergiz āzād olmasun
Kim hayālün gönlümüñ tahtında hāndur lā-cerem
- 7 Var ise müşgīn şaçuñ büyüñden itmişdür güzer
K'ol hevā ile şabā ' anber-feşāndur lā-cerem
- 8 Yıkma göñlin ' aşıkuñ uyma raķībe dostum
Çün bilürsin sözi iblisün yalandur lā-cerem
- 9 Hāmdü li'llāh bezm-i hüsnünde habībüm Mihri'nün
Sāgar-ı çeşmi lebün ' aksiyle kıandur lā-cerem

G107

(Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün)

- 1 Dest-g̃ir ol bu ben üftādeye ey k̃ān-ı kerem
Ki kerim zāt olanuñ şanıdır ihs̃ān-ı kerem
- 2 Dergehüñ dār-ı şifā oldı çü bīmārlara
Senden irdi kamu derd ehline dermān-ı kerem
- 3 Dil ü cān hastesine luḫfuñ ile eyle ' ilāc
Ki irür şıḫḫate luḫfuñla anı k̃ān-ı kerem
- 4 ' Adlüñ ābı n'ola dil-teşnelere virse ḫayāt
Ki virür mürdeye ' İśā-nefesüñ cān-ı kerem
- 5 Ḥaḫḫ'a minnet ḫademüñ başdı yüzüm üzre bu dem
Ḥamdü li'llāh ḫoş idiser yine devrān-ı kerem
- 6 Nūr ile şehir-i Amāsiyye'yi ma' mūr idesin
Yapısar ' adlüñ ile her dil-i virānı kerem
- 7 Mihri üftādeye raḫm it demidür luḫf eyle
Dest-g̃ir ol aña ' adlüñle gel ey k̃ān-ı kerem

G108

(Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün)

- 1 Dili yeter yıķ a efendiciğüm
Cānı yeter yaķ a efendiciğüm
- 2 Yüregüm yāresine vuşlatuñuñ
Merheminden yaķ a efendiciğüm
- 3 Ne çeker cevruñ ile haste-dilüñ
Hāline bir baķ a efendiciğüm
- 4 Çoķdan ' aşķuñ eline ben bende
Virmişimdür yaķa efendiciğüm
- 5 Unudursañ belālu Mihri'yi
Seni ķodum Hāķ'a efendiciğüm

G109

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Didi cānān terk ķıl yolunda cān didüm be-çeşm
Didi çeşmüm hūnidür tiz ol hemān didüm be-çeşm
- 2 Didi ebrū-yı kemānum atsa ğamzem tīrini
Sīneñi her dem aña eyle nişān didüm be-çeşm
- 3 Didi serv-i ķaddimūñ gelse hayāli dīdeñe
Gözlerūñ yaşın revān eyle revān didüm be-çeşm
- 4 Didi la' lüm yādına cān meclisinde mā-ħazar
Nūş ķıl dil sāğarından țolu ķan didüm be-çeşm
- 5 Didi kim gel itlerümden yād olma bir nefes
Āsitānum ğüşesinde țut mekān didüm be-çeşm
- 6 Mihri'ye bir buse in' ām it didüm dil-ber didi
Sen de gel şükrāne teslīm eyle cān didüm be-çeşm

G110

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Düşmişem derdüne cānā derde dermān isterem
Dostum derdüñ yeter derdüme dermān isterem
- 2 Gülsitān-ı hüsnüñi dūr itme çeşmümden şehā
‘Andelībem gül yüzün şevķinde nālān isterem
- 3 Bu dil-i şūrīdenün tahtında sulţān olmaĝa
Bir senün ĝibi yüzü gül-berg-i ĥandān isterem
- 4 Dostum kūyuñda ben Hızra hemān ‘izzet yeter
İtlerünle bir ĝice kūyuñda mihmān isterem
- 5 Ğamzeñün tīrine Mihrī sīnesin kıldı nişān
Kaşlaruñ yāsına cānā cānı ĥurbān isterem

G111

(Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün)

- 1 ‘Ömür vefā ider iken cihānı ĥoş görelüm
Bahār faşlı irince ĥazānı ĥoş görelüm
- 2 Getürdi cevr ü cefāsın dile ĥayāl-i ĥabīb
Bize hemişe budur armaĝanı ĥoş görelüm
- 3 Nice sevelüm anı kim seve o ĝayrıları
Maĥabbeti bizüm ile olanı ĥoş görelüm
- 4 Raķībi kendüye maĥrem idindi ‘āşıkı yād
Ol anuñ ile ĥoş olsun biz anı ĥoş görelüm
- 5 Ne gül ĥalır ne ĥo bülbül ne nev-bahār u ĥazān
Cihān ile gel i Mihrī bu cānı ĥoş görelüm

G112

(Mefā' ilün Fe' ilätün Mefā' ilün Fe' ilün)

- 1 Getür getür meyi sāķī bahārı hoş görelüm
İrişdi vaķt-i şüküfe kenārı hoş görelüm
- 2 Bugün ki mevsim-i güldür çemende bülbül ile
Hurüş u nāle kı lup āh u zārı hoş görelüm
- 3 Komez gülün n'idelüm dāmenini elden hār
Gülün rızāsı için bāri hārı hoş görelüm
- 4 Yoluña tuhfe getürdüm begüm bu cānı didüm
Didi getür sen eli boşda varı hoş görelüm
- 5 Cihān u cānı revān it yolına Mihrī ḥabīb
İtüm dimiş saña bu i' tibārı hoş görelüm

G113

(Mef' ülü Fā' ilätü Mefā' ilü Fā' ilün)

- 1 Gördüm yüzüni āh ile efgāndan el yudum
Şordum lebüni çeşme-i ḥayvāndan el yudum
- 2 Gözüm görelü sidre kadün müntehāsını
Cān gülşeninde serv-i ḥurāmāndan el yudum
- 3 Gavvāş olalı ol şanemün ' aşķı baḥrine
Baḥr-i muḥiṭe baķmadum ' ummāndan el yudum
- 4 La' l-i lebünle dişlerünün vaşfın işidüp
Ḥaķķā budur ki dürr ile mercāndan el yudum
- 5 Öldürmesün inen daḥı ğamzeñ di Mihrī'yi
Ben ḥünī gözlerün görelü cāndan el yudum

G114

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Gün yüzün oldı gözümden ki nihân iki gözüm
Karañu oldı baña işbu cihân iki gözüm
- 2 Dimedün bu dahı aşüftelerümden biridür
Sürinürem yoluña bunca zamân iki gözüm
- 3 Bağ-ı hüsnünde görüp müdde' iyi didelerüm
Oldı kanlu yaş ile şâdrevân iki gözüm
- 4 Gözümüñ şuları her cânibe bāğı tolanur
Her kaçan seyr idesin serv-i revân iki gözüm
- 5 Gözüme nür irişsün yine gönlüme sürür
Göreüyüm gün yüzüni bir dem amân iki gözüm
- 6 Hüb iken eyle vefâ yoluña cânlar virene
Böyle qalmaz bu güzellik de hemân iki gözüm
- 7 Baña raħm itse gerek yâr didüm ağıyâra
Mihri'yi eyleme bi'llâh yalan iki gözüm

G115

(Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün)

- 1 Gör nice derde esîr olduñ i bî-çâre başum
Bulmadum ¼aldı senüñ derdüñe bir çâre başum
- 2 Toprağuß çünki gözüñ yaşile yoğrulmuş ezel
Biz aña n'eyleyelüm ey yazusu ¼ara başum
- 3 Bî-vefâ yâre gönül virdüm ü bilmezlik ile
Kendü elüm ile atdum seni odlara başum
- 4 Vây eger güldüre düşmenlerümü yâr baña
¼ılalar ¼a'na ¼aşıyla seni biñ pâre başum
- 5 Yüzümü hâk ideyin gitdügi yollara habîb
Seni hem-ser ideyin başduğı ¼aşlara başum
- 6 Göre ¼ursun bu gözüm bâri ölince yüzini
Kefenin boynına ¼akup vara yalvara başum
- 7 Bilmezem baht-ı siyâhumla nice ağlayayın
Seni ğam hânelerinde yine âvâre başum
- 8 Müdde'î nûkteleriyle şanemüñ ğuşşaları
Mihri'yi öldüre bir gün seni ¼urtara başum

G116

(Mefā' ilün Fe' ilätün Mefā' ilün Fe' ilün)

- 1 Nigār ruḥlarını lâlezâra beñzetedüm
Benefşe saçlarını müşk-bâra beñzetedüm
- 2 Cemâli gülşenini gördüm ü didüm el-ḥaḳ
Şükûfe ile müzeyyen bahâra beñzetedüm
- 3 Çemende kâmetini gördüm ol gül-endâmuñ
Gözini nergis ü boyın çenâra beñzetedüm
- 4 Sefîne-i dili ğarḳ idicek gözüm yaşı
Ḥabîb dâmenini ben kenâra beñzetedüm
- 5 Dilinde şâm u seḫer Mihri'nün budur zıcri
Vefâsı yok şanemi rûzgâra beñzetedüm

G117

(Fâ' ilätün Fâ' ilätün Fâ' ilätün Fâ' ilün)

- 1 Nice bir hecrüñle idem âhı çoḳlar sevdüğüm
Âhum odı yaḳdı mihr ü mâhı çoḳlar sevdüğüm
- 2 Dürlü dürlü dil-berâ cevr ü cefân ile beni
Ḳaşduñ öldürmek midür billâhi çoḳlar sevdüğüm
- 3 Her ne yüzden cevr iderseñ ben ḫo yüz döndürmezem
Sen daḫı ḫâzır göre Allâh'ı çoḳlar sevdüğüm
- 4 Dostum luḫ eylegil aġyâr ile seyr eyleme
Dīvüñ olmasun melek hem-râhı çoḳlar sevdüğüm
- 5 Hey ḫazer kıl dostum Mihri'nün âhından şaḳın
Âhı âhenden geḫer va'llâhi çoḳlar sevdüğüm

G118

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Ayru düşdügüm habībümden Hudā göstermesün
Olduğum serv-i bülendümden cüdā göstermesün
- 2 La' l-i nābından beni maḥrūm kılsun rāzıyam
Dek raḳıbe vaşlı ḥ'ānından ' aṭā göstermesün
- 3 Yüze yüz yāre muḳābil olmasun diñ āyine
Kendü özin gizlesün ol bi-ḥayā göstermesün
- 4 Ҙanda bir ḥübī görürse bizden artuḳ cān virür
' Ārifāne zevḳ idüp zāhid riya göstermesün
- 5 Dostlar bi'llāh diñ ol çoḳ sevdügüm dil-dāra kim
Mihri'ye cevr idüp aḡyāra vefā göstermesün

G119

(Mef' ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün)

- 1 Bir bendesine düşmen işin yāri itmesün
Bir ḥaste şihḥat ister iken cānı gitmesün
- 2 Bāzār-ı ' aşḳ içinde beni ḥiçe şatdı yār
Ayaḡa düşdük ise yabanlara atmasun
- 3 Ol bi'-vefāya bi'llāh eyit ey nesīm-i şubḥ
' Aşḳı şehīdi derd ile öldi unutmasun
- 4 Her kişi itdügin bu cihānda bulur velī
Ben buldum uş şaḳın bunı düşmen işitmesün
- 5 Bi'-ḳadre bu cihānda kimesne gönül virüp
Mihri' senüñ gibi emegi yele gitmesün

G120

(Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün)

- 1 Ben umardum ki seni yâr-ı vefâ-dâr olasın
Ne bileydüm ki begüm böyle cefâkâr olasın
- 2 Hele sen kâ' ide-i cevride eksük komaduñ
Dostlık hâkı ise ancak ola var olasın
- 3 Reh-i 'aşkıñda neler çekdüğüm ey dost benüm
Bilesin bir gün ola 'aşka giriftâr olasın
- 4 Sözüme uymaduñ ey aşılası dil dilerem
Ser-i zülfine anuñ âhîri ber-dâr olasın
- 5 Sen ki cân gülşeninüñ bir gül-i nev-restesisin
Ne revâdur bu ki her hâr u hasa yâr olasın
- 6 Beni âzâde iken 'aşka giriftâr itdüñ
Göreyin sen de benüm gibi giriftâr olasın
- 7 Sen çıkarduñ beni zülfine uyup başdan i dil
Göreyin sen dağı bu yolda ki ber-dâr olasın
- 8 Bed-du' â itmezem ammâ ki Hudâ'dan dilerem
Bir senüñ gibi cefâkâra hevâ-dâr olasın
- 9 Şimdi bir hâldeyem kim ilenen düşmenine
Dir ki Mihri gibi sen dağı siyehkâr olasın

G121

(Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün)

- 1 Hüdâ yaratdı m'ola bî-sitâre bencileyin
Felek getürdi m'ola bahtı kıara bencileyin
- 2 Cihânda çok durur ammâ belâ-keş 'âşıklar
Kimesne uğramadı âh u zâra bencileyin
- 3 Meger ki ney ola hem-dem figânuma her dem
K'olup durur yüregi pâre pâre bencileyin
- 4 Gönül evinde bir 'âşık habîbinün ismin
Yazar mı âhı ile her divâra bencileyin
- 5 Cihâna geleli Mihri dir irdüginе 'aceb
Hüdâ yaratdı m'ola bî-sitâre bencileyin

G122

(Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün)

- 1 Dost hecrüñdür dem-â-dem bağrumı kıan eyleyen
La' l-i nâbuñdur şorarsam aña dermân eyleyen
- 2 Gülşen-i hüsnünde cânâ giceler tâ şubha dek
Derd ile cân bülbülidür âh u efgân eyleyen
- 3 Ağlamağdan munkatı' olmazdı çeşmüm n'eyleyem
Kıanlu yaşumdur rakîb-i kelbi hândân eyleyen
- 4 Key hâzer kııl gözlerinden hünîdür dil-berlerün
Günde biñ kez hey budur nâ-ğâk yere kıan eyleyen
- 5 Hâsret-i çâh-ı zenağdânunñ durur ger var ise
Bu cihân gülşenlerin Mihri'ye zindân eyleyen

G123

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Devlet atına süvār olmuş iki sīmīn-beden
Gūyiyā ḥalk-ı cihāna biri cāndur biri ten
- 2 Biri İskender-i devrān birisi Ḥaydar Şāh
Tīġ-ı ḳahrına bularuñ döye mi burc u beden
- 3 Bularuñ biri melekdür biri firişte ' ayān
Ki temāşā ider anları ol arada giden
- 4 Mihri mihrin bularuñ göremez illā ki raḳīb
N'eyleyelüm kişiye her işi ṭālī' dür iden
- 5 'İd-i aḏḥā ne mübārek gün idi gördüm ḥoş
Devlet atına süvār olmuş iki sīmīn-beden

G124

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Düşdüm ayaklara elden ḳomadum yār etegin
Gerçi yārüm ḳomadı bir nefes aġyār etegin
- 2 Olalı 'aşḳ ile şīrīn lebinüñ Ferhād'ı
Dil-i dīvāne vaṭan eyledi ṭaġlar etegin
- 3 Degmedüm bir güle bu ṭālī' i yoḳ başumı gör
Ṭutaram bunca zamān oldu ki gülzār etegin
- 4 Mihri yār ister iseñ dāmen-i aġyāra yapış
Gül ele girmez imiş ṭutmayıcaḳ ḥār etegin
- 5 Öl diril ol yaḳasuz Nāmi eger 'ārif iseñ
Ḥūblaruñ ḳoma elden hele zinhār etegin

G125

(Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün)

- 1 Oñmaduđ Nâmi tıtaldan beri bir yâr etegin
Gel berü gel tıtalum biz dağı tekrâr etegin
- 2 Nice hercâyi cefâkârlara yalvaralum
Tıtayuz bir gün ola belki vefâ-dâr etegin
- 3 Hey felekdür bu cihân ğoncalarınıñ dem olur
Tağıdur yaprağını yel kıparur ğâr etegin
- 4 Gönül alduğlarına hoş ider ikrâr bular
Dönüben şöıra tıtarlar yine inkâr etegin
- 5 İrteden tız felek uş yüzlerini kıara kıla
Mihri muğkem tıtasın şıdđ ile ikrâr etegin

G126

(Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün)

- 1 Sâkıyâ şoĥbeti germ it ĩadeĥi Şun yürisün
Şöyle ĩan mest olalum ' âlemi ĥumret bürisün
- 2 İĥelüm tırma maĥabbet ayaĥın tolu getir
El bir idüp aĥalum defter-i ' işret dürisin
- 3 Al ile aldayı aldayı Őikâr eyleyelüm
Meclise cem' idelüm gözleri âĥû sürüsün
- 4 Ĥ'âce vuşlat ĩapusın kimse ĥün âsân aĥamaz
' Ömr naĥdın virelüm vaşlı yolında ĥürüsün
- 5 Ėoncalar bezmine ol zâĥ raĥîbi ĩomasun
Diyelüm gülşeni bülbüllere her dem ĩorusun
- 6 Silelüm la' l-i meyin ol büt-i ' ayyârelerün
Bu ĥasedden dili aĥzında raĥîbün ĩurusun
- 7 Zâhidâ saña behişt Mihri'ye dîdâr gerek
Aña maĥbûbı yeter saña cinânuñ ĥürisin

G127

(Meʿ ũlü Mefā' ĩlü Mefā' ĩlü Fa' ũlün)

- 1 ʿ Aşķuñ meyini ele alayın mı ne dirsın
 Ĝayret kilimin şuya şalayın mı ne dirsın
- 2 Dil şaķladuđı şĩşe-i ʿ arı taşa cānā
 Hengāme-i ʿ aşķuñda çalayın mı ne dirsın
- 3 Ķanlı yaşum ey dost senüñ rāh-ı ğamuñda
 Dil zevraķı ğarķ oldu ŧalayın mı ne dirsın
- 4 ŧutmazsañ elüm luŧfuñ ile ħaldum ayaķda
 Cānā demidür yoĥsa öleyin mi ne dirsın
- 5 Miĥrāb-ı ħaşuñ tāķı durur ħible-i cānum
 Dil ħiblesine secde ħılayın mı ne dirsın
- 6 Eksük ħomaduñ Miĥri'ye sen cevr ü cefāda
 Bir yār-ı vefā-dārı bulayın mı ne dirsın

G128

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Kanda varam saçlarıñ gibi kemendüm var iken
 Halka-i zülfüñ gibi boynumda bendüm var iken
- 2 Tübaya meyl itmezin ben sidre haqqı dostum
 Müntehā kıaddüñ gibi serv-i bülendüm var iken
- 3 Hüblar içre ger şeh-i devrānsa bende olmazam
 Ehl-i hüsn içre senüñ gibi efendüm var iken
- 4 Leblerüñ zikri yeter dil tūşisinüñ şekkeri
 N'eylerin kıandı dehānum tölü kıandüm var iken
- 5 Dilde ğam gözümde nem sinemde āteş her zamān
 Kime derdüm yanayın ben kendü kendüm var iken
- 6 Vaşlın isterseñ i dil dil-ber ğamıyla hurrem ol
 Kimseyi ğuş itme benüm böyle pendüm var iken
- 7 Şādam ol dil-ber dimiş kim kimseye raħm itmezem
 Mihri gibi bir belā-keş derdmendüm var iken

G129

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Gülşene meyl itmezem gül gibi yārüm var iken
Bülbüli gūş itmezem āh ile zārüm var iken
- 2 Serve baş indürmezem tūbāya boynum egmezem
Müntehā kıaddūñ gibi ra' nā çenārum var iken
- 3 Cān u dil naqdini cānān yolına ħarc eyledüm
Ĥoş şafā sürdüm cihānda elde varum var iken
- 4 Sīnemūñ gencīnesinden eksük olmaz la' l ü dür
Müflis olmaz dil ne ğam bu eşk-bārum var iken
- 5 N'eylerem ben ' izz ü cāhı yā cihānuñ rif' atin
İtleriyle işiginde i' tibārum var iken
- 6 Çalmış idüm taşā ben nāmūs u ' ārum şīşesin
' Ālem içre ğayretüm ħalk içre ' ārum var iken
- 7 Mihri'yi bī-ihtiyār itmişdüñ ey dil-dār-ı men
Başda ' aqlum u elümde ihtiyārum var iken

G130

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Geldi çün ğarrā ğazeller bize ol cānāndan
'İsi-veş irdi nefes biz mürde cisme cāndan
- 2 Oldı şirīn la' linüñ Ferhād-ı dil-āşüftesi
Geçiser cān u cihāndan geçmeyiser andan
- 3 Fürkatüñden kāmētüm halk'itmişem hātem gibi
Başuma seng-i melāmet almışam mercāndan
- 4 Ruḥlaruñ gülzārına irdükçe cānā bād-ı şubḥ
'Ālemi hoş-bū tutar ol sünbül ü reyḥāndan
- 5 Göreli kūyuñda cānum sen güzeller şāhını
Kalmadı Rıdvān'a meylüm geçmişem ğılmāndan
- 6 Şübhesüz nā-dān u ebter cılf ü bī-idrākdur
Ehl-i şī' r içre seni yeg görmeyen Selmān'dan
- 7 Sen yalandan Hātemī 'āşık geçersin Mihri'ye
Şümme va'llāhi seni Mihri sever oğlandan

G131

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Kim görürse dir ser-i zülfeynüñ ey gonca-dehen
Bağlamış müşğın resenler nāfe-i āhū-Ḥuten
- 2 Geh geh ol serv-i sehī seyr itdügince bāğda
Ḥāk-i pāyine yüzün sür benden ey serv-i semen
- 3 Senün ile dil-berā 'ālem kamu gülzārdur
Görinür sensüz gözüme dostum her gül diken
- 4 Çün dem-i 'İsā gibi 'aşkuñ dirildürmiş öli
Gelmeyince başuma bilmedüm ol nesneyi ben
- 5 Mihri'nün biñ cān ile gitdi dil-i bi-çāresi
Şām-ı zülfinde ḥabībün tutdı ol miskīn vaṭan

G132

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Kimseler bencileyin 'aşқа giriftār olmasun
Kimsenün bencileyin sevdügi ağıyār olmasun
- 2 Kimsenün yāri gözinden dūr olup yād olmasun
Kimseler ğam ḥānesinde çār u nā-çār olmasun
- 3 Kimseler dil-ḥaste olup düşmesün yārdan cüdā
Kimsenün şehrinde 'ālem gözine ṭar olmasun
- 4 Kimselerün gül gibi yāri yüzine gülmesün
Kimseler bülbül gibi feryād idüp zār olmasun
- 5 Dilerem Ḥaḫ Ḥazretinden Mihri gibi dostum
Gice gündüz zāri kıl yārün saña yār olmasun

G133

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 N'ola dil-ber luḡ idüp yād itse ben bī-çāresin
Görse tīr-i ğamzesinden dilde yüz yüz yāresin
- 2 Çeşm-i hūn-rīzūñ elinden kime feryād ideyin
Kim içer kıanımı her dem gözlemez āvāresin
- 3 Dūd-ı āhından eşer tā bilesin ' aşıkıların
Göresin gül şafhañuñ üstinde hıttuñ kıarasın
- 4 Yā tapuñdan dūr idem cānā rakīb-i kelbi ben
Yā yedürem bir gün aña lokıma lokıma pāresin
- 5 Yolına cān virmek imiş Mihri ancaķ çāresi
Yār içün aġyāra varup nice bir yalvarasın

G134

(Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün)

- 1 Niçe bir ' izzet ideyin yâr için ağıyâra ben
Niçe bir yalvarayın bir gül için biñ hâra ben
- 2 Kanda baksañ hârdur bağrına başan goncayı
' Āciz oldum dostlar varmağa bir gülzâra ben
- 3 Hâr-ı gayret pâreler bir anda biñ kez cigerüm
Kendüligümle mi hem-dem oldum âh u zâra ben
- 4 Leblerüm sırrın dehânından çıkarmasun dimiş
Ser virem bu sırrı hiç fâş itmeyem deyyâra ben
- 5 Yüz çevürür beni gördükçe rakîbe meyl ider
Sevdüğümden ğayri bilmem n'eyledüm ol yâre ben
- 6 Zülfine dil-ber beni ' ahd eylemiş ber-dâr ide
Râzıyam biñ cân ile aşılmağa ol dâra ben
- 7 Halk içinde Mihri'yem ' uşşâk içinde mübtezel
Yâr katında ' âciz ü âvâre vü bî-çâre ben

G135

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Yoğ imiş çünkim naşībüm vaşl-ı cānān olmadan
El yudum şimden girü derdüme dermān olmadan
- 2 Hoğka-i la' linden ağıyāra müferrihler virür
Ben ırağdan olmışamdur aña hayrān olmadan
- 3 Hecr ile yandı göyüندی kalmadı cāndan eşer
Āteş-i tennūr-ı ğamda sine biryān olmadan
- 4 Olalı şeydāsı bir zerre günāhum bilmezem
Her ne dirse dil-berüñ emrine fermān olmadan
- 5 Raḥm idem bir gün dimiş bi-çāre Mihri'ye ḥabīb
Bu kelāmı şağlasun yā Rabbi yalan olmadan

G136

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

- 1 Bugün bir gonca-fem gördüm didüm kim hey ne cāndur bu
Didiler bu ruḥ-ı zībāyı şorma özge cāndur bu
- 2 Düşelden leblerüñ ' aksi bu cām-ı dīdeme cānā
Görenler dir kabağımı ki şāfī tolu kander bu
- 3 Didi kaddüm hayālını derūn-ı dilde muḥkem tut
Didüm kim bir elif gibi bu cān içre nihāndur bu
- 4 Didi şükrāne vaşlumçün vir evvel baş u cān didüm
Yolında öldüğüm çokdan yoluñda der-miyāndur bu
- 5 Müjeñ tīrini sīnemden dirīğ itme ki evvelden
Ḥadeng-i ğamze-i dil-berler için bir nişāndur bu
- 6 Getür bād-ı şabā luṭf it ḥabībūñ zülfi būyından
Dil-i mecrūḥuma zīrā be-ġāyet armağandır bu
- 7 Görüp iġmāz-ı ' ayn itme kemīne Mihri'yi cānā
Reh-i ' aşkuñda cān virür senüñ haylī zamāndur bu

G137

(Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ülün)

- 1 Çün perdesini keşf ide gül bülbüle karşı
Bülbül dağı cân virse ' aceb mi güle karşı
- 2 Terk-i dil ü cân eyledüm ey dost rehünde
Geh geh kerem it baş kademün o yola karşı
- 3 Zülfün şanemā her yaña cânlar kılar eşān
Depretse şabā zülfüni ger sünbüle karşı
- 4 ' Āşıklarun inletme gel ey rüh-ı revānum
Seni sevenün yüzine bārī güle karşı
- 5 Mihründe senün bir gün eyā mäh-liķā āh
Fāş eyleyiser sırrunı Mihrī ele karşı

G138

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Kūy-ı cānān çün yeter mesken baña şimden girü
Yüri zāhid cennetüni var saña şimden girü
- 2 Şu'le-i yārūñ cemāliyle münevver olmışuz
İmdi ey meh var қalursañ қal таña şimden girü
- 3 Gördi beni zūlfini dil-ber dişine aldı çün
Bildüm anuñ meyli var benden yaña şimden girü
- 4 Luţf ile cānān çıқardı ğam belāsından beni
Ğuşsa çekmem şarlanursam būriyā şimden girü
- 5 Ruĥları bāğında geçdi 'ömrümüz ey vāy ile
Umaruz şeftāludan geh geh aña şimden girü
- 6 Gülsitānda ğonca la'lin gördi yārūñ lāle çün
Tağlara düşüp didi yā hū saña şimden girü
- 7 Mihri'ye vaşlı ĥabībinüñ müyesser oldu çün
Yolına cān virmek āsāndur aña şimden girü

G139

(Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün)

- 1 Nice zülf ü nice mû ' anber-i gīsūdur bu
Var ise sünbül ü reyḥāna viren budur bū
- 2 Bir nazarda nice ' āşıqları Ferhād eyler
Nice Şīrīn nice dil-ber nice meh-rūdur bu
- 3 Çeşmi şalmış dili zülfi ḥamına ṭuymadı cān
Allah Allāh nice ' ayyār u ne cādūdur bu
- 4 Saña al itmesün aldanma i dil ğamzesine
Dilleri şayd idici gözleri āhūdur bu
- 5 Diğkat ile nazar itmekden aña inceldüm
Bilmedüm daḥı miyān mı veyahud mūdur bu
- 6 Yaş degüldür gözüm ağıtduğı ḳaddın göricek
Serv ayağına yüzün sürmek için şudur bu
- 7 Dir gören ol şanem-i lāle-ruḥı birbirine
Mihri bī-çāreyi āşüfte ḳılan budur bu

G140

(Mefā' ilün Mefā' ilün Fa' ülün)

- 1 Ne şâ' ir kâmil-i ' irfân imiş bu
Ne kılzüm lücce-i ' ummân imiş bu
- 2 Libâs-ı şer' geymiş bātınında
Egerçi zâhiren ' uryân imiş bu
- 3 Görinmiş halka ĥod şüretde dervîş
Velîkin ma' nide sulţân imiş bu
- 4 Ĥudâyâ minnet ü el-ĥamdü li' llâh
İşiginde şehûn mihmân imiş bu
- 5 Ma' ânî gevheri ile pür olmuş
İ Mihri güş tüt bir kân imiş bu

G141

(Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün)

- 1 Āteş-i ģamda kebâb oldu ciġer döne döne
Göklere çıkdı duĥânımla şerer döne döne
- 2 Cân firâkuñla fetîl oldu gönül ĥânesine
Ten ĥayâlünle fenâr oldu yanar döne döne
- 3 Ĥâk-i pâyuña yüzün sürmek için şems ü kamer
Ser-i küyuña gelür şâm u seĥer döne döne
- 4 Kaşuña beñzemek için senün ey Zühre-cebîn
Kendözin tütüdi hilâl itdi kamer döne döne
- 5 Cân cân-bâzını gör la' lüne irişmek için
Rîsmân-ı ser-i zülfünden iner döne döne
- 6 Düşeli şevki ĥayâl-i lebinün Mihri dile
Āteş-i ģamda kebâb oldu ciġer döne döne

G142

(Meḥ' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün)

- 1 El virmiş idi hoş bize devrân geçen gice
Hem-şoḥbet idi dil-ber ü cânân geçen gice
- 2 Zülmet şebinde almış idüm hayli derd ile
Girdi elüme bir meh-i tâbân geçen gice
- 3 Bir dil-rubā vü ḥüsn ilinüñ şāhı luḥf idüp
Olmışdı ben gedāsına mihmân geçen gice
- 4 Dil-ber hayāli şevki ile yandı şubḥa dek
Bir ayağ üzre şem' -i şebistân geçen gice
- 5 Zeyn itmiş idi meclisi ḥüsn-i leṭāfeti
Ol ḥaṭṭ u ḥāl ü zülf-i perişân geçen gice
- 6 Bir ğonca-la' l şevkine mestāne germ olup
Çāk itmiş idi Mihri girībân geçen gice

G143

(Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün)

- 1 Eyledük yâr ile şahrâları seyrân bu gice
Vâcib oldur baña şükâne virem cân bu gice
- 2 Devlet atına süvâr olmuş idük bir nice yâr
Bizüm olmuş idi başdan başa meydân bu gice
- 3 Tîg-ı kahr ile raqîbün iki çalduķ başın
Elümüzdeydi belî top ile çevgân bu gice
- 4 Zâhir itdi ruķını zülfi seḫâbın götürüp
Yârlıķ itdi bizümle meh-i tâbân bu gice
- 5 Mest idüm aşkı meyinden daķı bir bâde şunup
Cur' a-i la' li beni eyledi ḫayrân bu gice
- 6 Müdde' î yârümi men' itmege cehd itdi velî
Azdurımadı ne dirsın anı şeytân bu gice
- 7 Aramızdan şükür Allâh'a ki eksildi raqîb
Hele ser-vaķtümüze irmedi hicrân bu gice
- 8 Ka' be-i ḫüsnini çünkim bize itdürdi tavâf
Eyledüm biñ dil ile cânımı ḫurbân bu gice
- 9 Mâh-ı zi'l-ḫiccenün on beş gicesi ḫoş şeb idi
K'eyledi yâr ile Mihri' bile seyrân bu gice

G144

(Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün)

- 1 Bir ıtabīb oldı bizümle yine hem-dem bu gice
Dil-i bīmārumuza eyledi emsem bu gice
- 2 Yārelenmişdi ciger ğamzesi peykānlarla
La' li urdı yine ol yāreye merhem bu gice
- 3 Rūzgāruñ elemin çekmiş idük ğayli zamān
Ħamdü li'llāh bizi yār eyledi bī-ğam bu gice
- 4 Meclisinde şanemüñ rāĦat olup şubĦa deĦin
Biñ şafā ile geçildi hele bir dem bu gice
- 5 Furşat el virmiş iken buse-kenār it yāri
Dā'imā girmez i Mihri ele bu dem bu gice

G145

(Me' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ülün)

- 1 Bilsem ki perī misin i cān yoĦsa firişte
Biñ cān ile sevdüm seni bir kerre ğörüşte
- 2 Gerçi ki müjeñ Ħançer ile sīnemi deldi
Dil daĦı senüñdür diler iseñ meh al işte
- 3 Terk eyledüm ey yār senüñ 'ārı yoluñda
Rüsvā-yı cihānum bugün 'aşķuñla bil işte
- 4 Kūyuñda gedā olalı ey şāh-ı cihānum
Meyl eylemezem zerrece firdevs-i behişte
- 5 Dil-ber didi bir buse virem cān virür iseñ
Mihri didi bir cāna ne minnet meh al işte

G146

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Ben umardum gele bir zülf-i perīşān bu gice
Şem' -i ruḥsārına pervāne kılam cān bu gice
- 2 Nā-gehān gird' içeri bir nice bed-rūy didüm
Bunda mı şaldı Süleymān dīvi yek-sān bu gice
- 3 Bir bölük aşmalular geldi bir araya bu dem
Çanda bulına ' aceb bunlara urġan bu gice
- 4 Kimi keldür kimi kördür kimi sākıř bularuñ
Kimlere kıldı muşāḥib bizi devrān bu gice
- 5 Şeb-i yeldā gicesi Mihri'ye gör n'itdi felek
Görmez idi getirüp eyledi mihmān bu gice

G147

(Mef' ulü Fā' ilätü Mefā' ilü Fā' ilün)

- 1 Bir hoş ğazel didüm yine ben hatt-ı Aḥmed'e
Cān şafḥasında eyledüm anı müsevvede
- 2 Yel gibi yıllar ile hevāsında yelmişem
Oldum esīr āḥir o zülf-i muca'ada
- 3 Çokdur cihānda cevr ü cefāsıyla mübtezel
Bulunmaya benüm gibi bir daḥı ğam-zede
- 4 Kūyuñda gözlerüm yaşı ol deñlü aqđı kim
Ĝarq oldu her ḥaremleri dürr ü zebercede
- 5 Kānūn-ı aşq kāmētümi eylemişdi çeng
Nāy itdi cismümi daḥı iñlede iñlede
- 6 Ğamzesi cānumı çekişür çeşmi gönlümi
Eksük degül çü mestler arasında arbede
- 7 Dānā odur ki ḥūblara zāhid gönül vire
Nā-dān odur ki sevmedi maḥbūbı dünyede
- 8 Kimse cihānda müdde' iye boynın egmesün
Muḥtāc itme Mihri'yi yā Rab muḥannede
- 9 Güyā siperde āyinelerdür ziyā virür
Tīr-i ḥadeng-i ğamzesi peykānı sinede

G148

(Mef^u ülü Mefāⁱ ilün Mef^u ülü Mefāⁱ ilün)

- 1 Bu yār-ı cefākārum maḥbūb idi vaḳtinde
Bu gözleri mekkārum hoş ḥūb idi vaḳtinde
- 2 Gül-ruḥlar idi ḥande ūşehlerdi buña bende
Şeftālusı turfanda mergūb idi vaḳtinde
- 3 Ebrūsı kemān idi ūşayd itdūgi cān idi
Bir ḡonca dehān idi maḥlūb idi vaḳtinde
- 4 Cānlardı buña ḳurbān baḳmazdı yüze bir ān
‘Āşıḳları hep ḳurbān-āşūb idi vaḳtinde
- 5 Şimdi ḥaḫını Mihrī gördükçe ḥadinde dir
Bu yār-ı cefākārum maḥbūb idi vaḳtinde

G149

(Meḥ' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün)

- 1 Bu ḥüsn ü bu melāḥat u bu ḥulḳ u ḥüy ile
Ḳılduñ cihān dimāğını tāze bu büy ile
- 2 Cānā bu cānı sidre ḳadūñ müntehāsına
Teslīm çoḳdan eylemişüz yüzi şuyıla
- 3 Dil her ne deñlü çekse ğamuñdan belā senūñ
Döndürmez ol yüzini eger postı şoyıla
- 4 Zülfüñ ğamını dest-i ezel yazdı başuma
Şanma ki tā ölince bu yazuyı yuyıla
- 5 Devlet hümāsi olmış iken ismūñ ey perī
Pervāz urup neden k'uçasın şimdi tüy ile
- 6 Hem-rāh idinme kendüñe ağyārı sevdüğüm
Sen meh şıfatlu yürimesün zengi rüy ile
- 7 Zencīr tutmaz idi bu dīvāne Mihri'yi
Bend'itdi bend-i zülfüñ anı şimdi müy ile

G150

(Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün)

- 1 Bu gice bir qaşr-ı 'âlî içre bir şeh-bâz ile
'İşret itdük şubha dek meh-tâba qarşu sâz ile
- 2 Zühre çengin yere çaldı çarh hem çâr-pâresin
Her kaçan ol mâh-rûlar ırladı âvâz ile
- 3 Kâmetüm çeng eyleyüp düzdi nevâda râstı
Çekdi tenüm kıl kılup 'uşşâkı hoş şeh-nâz ile
- 4 Ol Süleymân-ı zamânuñ meclis-i hâşında hoş
Zülfi 'anber hûb-rûlar hıdmet ider nâz ile
- 5 Gördüm ol qaşr-ı mu'allağ kim yapılmış lâ-nazîr
Gök yüzinde şandum uçardı hümâ pervâz ile
- 6 Hâmdü li'llah Egribük'de şöhet itdük Mihriyâ
Bu gice bir qaşr-ı 'âlî içre bir şeh-bâz ile

G151

(Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün)

- 1 Temâşâ ideli çeşmüm o hadd u hâli bir lahza
Hayâli dide vü dilden degüldür hâlî bir lahza
- 2 Dehânuñ cānum u zülfüñ benüm ' ömr-i dırāzumdur
Ölürem āh görmezsem o mīm ü dālî bir lahza
- 3 Cefâ hārında bülbül-veş gönül feryād ider her dem
Cemālūñ gülşenin göster hoş olsun hâlî bir lahza
- 4 Reh-i ' aşkuñda ' uşşākuñ nazār kıl hālîne cānā
Ne hāl ile geçer sensüz gör e aḥvālî bir lahza
- 5 Cinān içinde her dāyim ḥabībüm ḥulle geymişdür
Kapuñda yeg durur geymek ' abā vü şālî bir lahza
- 6 Bugün kōrkutma sen nāşih çāḥimūñ irte nārından
Kerem kıl başum aḡritma ço kıl ü kālî bir lahza
- 7 Cemālūñ muşḥafın ' arz it begüm kim sa' d-ı ekberdür
Açılsun Mihri bed-baḥtuñ mübārek fālî bir lahza

G152

(Meḫ' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün)

- 1 Cān vir ğamumla ger dir iseñ başum üstine
Teslīm-i cān idem şanemā başum üstine
- 2 Sehm-i belāña sīnemi kılsam siper n'ola
Rūz-ı ezelde yazdı çü Hāḫ ḫaşum üstine
- 3 Meygūn lebūñ ḫayāli ile rūz u şeb müdām
Bağrum ḫanını nūş iderem aşum üstine
- 4 Cānāna cān virüp ğam ile olduğum helāk
Dāğ-ı dilümle yazuñ anı ḫaşum üstine
- 5 Ḳaddūñ ḫayāli dīde-i Mihrī'de dostum
Bir servdür ki ḫutdı vaḫan yaşum üstine

G153

(Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün)

- 1 Çünki zeyn oldı cihân bâğı gülistânlarla
Gel i dil seyr idelüm biz dağı cānānlarla
- 2 Götürüp perde-i 'uşşâkı ser-âgâz idelüm
Bülbüli mât idelüm nâle vü efgānlarla
- 3 İçelüm la'li şarābından o gül-çehrelerüñ
Müdde' inüñ yüregın ıolduralum kıanlarla
- 4 Yaşum ırmağı kenārın ıolanup her demde
Şalınup seyr idelüm serv-i hırāmānlarla
- 5 Yaçalum cān u gönül mūmıla ten micmerini
Şubha dek 'ayş idelüm şem' -i şebistānlarla
- 6 Oldı şahın-ı çemenüñ gūşeleri bâğ-ı behişt
Bezm-i hāş eyleyelüm gel berü ğilmānlarla
- 7 'Ömr bir anda geçer devr-i gül eyyāmı dağı
Bāki kıalmaz bu zamān bāri geçür anlarla
- 8 Mihri hem-dem olağör 'ömr-i tavīl ister iseñ
Zülfi sünbül gözi nergis hağı reyhānlarla

G154

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Dostum geçmedi bir gün sözümüz yanuñda
Baña itdüklerüñi bulasın imānuñda
- 2 Ha bugün cevr ü cefāñ ile beni öldüresin
Yarın elüm olur a hele girībānuñda
- 3 Sen ciger zaħmına her demde turup ek nemegi
Ben diyem qomaya haqqı var ise nānuñda
- 4 Yüzüme bakma raqībūñ sözi ile qo beni
Öleyüm çekmeyeyüm minnetini anuñ da
- 5 Mihri dil-ħasteyi öldürdi ğamuñ sen sağ ol
Sevdüğüm var saña şimden girü dermānuñ da

G155

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Dostum ğaste-dili hecrūñ odı nice yaqa
Aldı ' aşquñ eline yaqamı ğālūme baq a
- 2 ' Ār u nāmūsı yoluñda yele virmişdi göñül
Şimdi ğarq itdi gözüm yaşı anı aqa aqa
- 3 Müdde' i gerçi bizüm aramuza girdi veli
Yine beñzer k'o la' in çatladısardur tıraqa
- 4 Āsitānuñdan anı sürmek ile gitmedi āh
Getür e bir gün ola biz qoyalum anı Ğaqq'a
- 5 Yüzüñi görmese çıqsun n'iderem iki gözüm
Gündüzün güneşe tā kim gice bedr aya baqa
- 6 Buña taş çatlar i Mihri ne taħammül demidür
Ğayrıyı yār ide yārūñ seni gözden biraqa

G156

(Meʿ ũlü Mefāʿ ĩlü Mefāʿ ĩlü Faʿ ũlün)

- 1 Didüm yüzüñi görmedüm evvelki görışde
Burkaʿ götürüp açdı yüzün didi gör işte
- 2 Geh şānededür zülfüñ ü geh fikri dilümde
El-kışşa bu miskīni ıoduñ dilde vü dişde
- 3 Göz gördi gönül bildi ki ben küşte-i ʿ aşkam
Kimse baña raħm itmedi bilişde görışde
- 4 Çün alduñ elüñe yaķamı ħālüme baķ kim
Dirler gözüñ aşd'olsun olurken elüñ işde
- 5 Ey ğamze cigerden gidicek cān bile gitmiş
Bi'llāh bu Mihri'ye getür anı gelişde

G157

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Sevdi gönülüm yine bir hûb-likâyı yeñile
Çäre mi var ki benüm gözüm ü gönülüm yañıla
- 2 Aldadı hâli gönül murğını bir dâne ile
Dām-ı zülfine gönül düşdi mi kendü dek ile
- 3 Ağlaram yaş yerine kan dökilür çeşmümden
Yâr raħm eyleyüben silmedi bir gün yeñile
- 4 Düşeli ' aşkı hevāsına anuñ leyl ü nehār
Geçdi kuyında günüm derd ile āh itmegile
- 5 Ney gibi tîgi cefāsıyla delindi cigerüm
İmdi dil sen de fiğān eyle derūndan iñile
- 6 Bulmaduğ yâr-ı vefā-dār behey yâr dirîğ
Cānumuz çıqdı vefāsız güzeli sevmegile
- 7 Bir nefes Mihri vüçüduñdan ırağ olmadı ğam
Hûblaruñ cevri meger kim bile yoğrıldı gile

G158

(Meḫ ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ülün)

- 1 Sen kılmaduğün derdüme dermānı unutma
Ben ḥasret ile virdüğüm ol cānı unutma
- 2 Kanlu yaşum irdükçe revānlar idüben āh
Çāk itdüğüm ey dost giribānı unutma
- 3 Dil-berler ile sen güle gezdükçe ḥabībüm
Hecründe olan dīdesi giryānı unutma
- 4 Luṭfuñla 'imāret kılıcağ müdde'î gönlin
Cevründe yıkılmış dil-i vīrānı unutma
- 5 Kıldığça ḥamā'il ḳolını boynuña ağıyār
Zülfüñ gibi ben gönli perişānı unutma
- 6 Bir kerre ḳadem başmağa cānā yüzüm üzre
'Ahd itmiş idüñ gel berü peymānı unutma
- 7 Biñ yıl ki felek devr ide 'āşığ saña cānā
Getürmeye bir Mihrī gibi anı unutma

G159

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Şöyle dıtrer cān u dil her laḫza cānān üstine
Nıtekim pervāne dıtrer şem' -i tābān üstine
- 2 Derd ile cān bülbüli bi'llah nice cān vırnesün
Bır şacı sünbül yüzi gül berg-i ḫandān üstine
- 3 Zāhidüñ iğmāz-ı ' ayn itdügi maḫbūbı görüp
Bil şuña beñzer bu ḫar gāv bindi urġan üstine
- 4 Kādı vü müftī müderris zāhid ü pır ü cüvān
Kāngısı cān vırmedi maḫbūb oġlan üstine
- 5 Şem' -i ruḫsārına cānānuñ yüri pervāne-veş
Sen i Mihrī cān virüp her dem-be-dem yan üstine

G160

(Meʿ ũlü Fā' ilätü Mefā' ilü Fā' ilün)

- 1 Ğam gicesinde geçdi günüm āh u vāh ile
Bir dem muşāhib olmadum ol yüzi māh ile
- 2 Cürmüm nedür řatunđa senün bir gün ey felek
Kim hem-ser itmedün beni zülfi siyāh ile
- 3 Hecrün ğamında dil ne çeker şimdi dostum
Bir ben bilürem ancak anı bir İlāh ile
- 4 Sen bī-vefā firāķıla cān irdi hulkuma
Cānā yoluğa çıķsa gerek bir gün āh ile
- 5 Şüfī řatunđa hūbları sevmek günāh ise
Sen fāriğ ol ķo ben yanayın ol günāh ile
- 6 Hey ğāfil olma ğamzelerinden güzellerün
Biñ şeyhi yoldan eylediler bir nigāh ile
- 7 Mihrī Necāti ři' rine dirsın nażire līk
Sen bir gedā vü müflis o bir pādişāh ile

G161

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Ğamı deryāya şalup ħurrem olalum gemide
Bāķi qalmaz çü cihān ħoş görelüm bu demi de
- 2 N'ola çekdiyse gözüm yaşları deryāya beni
Ğarķa virmişdi gözüm zevraķın evvel nemi de
- 3 Rūzgāruñ elemiyle nice bir ağlayavuz
Rūzgār ilte kenāra bulavuz hem-demi de
- 4 Açalum ' aşķ hevāsıyla bu dil yelkenini
Çekelüm lenger-i hicrāmı kıoyalum ğamı da
- 5 ' Āşıķa dirler idi şabr gerek yā ħo sefer
Bu kelām ħaķķı budur gerçek imiş ādemīde
- 6 İtdi gerçi ki felek Mihrī vaţandan seni dūr
Ğurbetüñ ħoşça imiş ħayli dile ' ālemi de
- 7 Dil-i mecrūħuña ğam çekme ki bir gün dem ola
Bulasın ğurbet elinde aña sen merhemi de

G162

(Mef' ülü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fa' ülün)

- 1 Kaddüñ gibi yoğ serv-i hıramânlar içinde
 Haddüñ gibi yoğ berg-i gülistânlar içinde
- 2 Getürmeye sen mâh gibi rüy-ı cihânda
 Biñ yıl ki felek devr ide devrânlar içinde
- 3 Gördi çü gözüm kâmet-i dil-cüyuñı cânâ
 El-minnetü li'llâh yine bustânlar içinde
- 4 Çün hođđa dehânuñ şanemâ kılsa tebessüm
 Rüşen görünür lü'lü' ü mercânlar içinde
- 5 La' lüñ n'ola ger teşnelere virse hayâtı
 Biñ dürlü nihân çeşme-i hayvânlar içinde
- 6 Haddüñ gibi gül bitmedi bir bâğ-ı cihânda
 La' lüñ gibi yoğ la' l-i Bedağşânlar içinde
- 7 'Uşşâklarun cem' idicek defter-i 'aşđa
 Evvel yazalar Mihr'ola divânlar içinde

G163

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Kıl naşîḥat dostum çeşmüñe Allāh 'aşkına
Bî-güneh kan itmesün hey hey di bi'llāh 'aşkına
- 2 Ol cefā-hū yārüme yâ Rabb sen inşâf vir
'Āşık u şādık-қadempler itdügi āh 'aşkına
- 3 Mışr-ı ḥüsñüñ Yūsufi dil-teşnedür bir cur' a şun
La' lüñ ābından zenaḥdānuñdaki çāh 'aşkına
- 4 Қalmışam hecrüñ muğaylānında yol vir 'āşıkā
Ka' be-i vaşluña varan dostum rāh 'aşkına
- 5 Dil-berā çün her gedāya āsītānuñdur sened
Sürme қаpuñdan beni bu 'ālī dergāh 'aşkına
- 6 Mihri'yi cevrüñle cānā āḥir öldürseñ gerek
Bāri tiz öldür cefādan қurtar Allāh 'aşkına

G164

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ülün)

- 1 Göñül geçmez hevâdan Allah Allâh
Uşanmaz dil-rubâdan Allah Allâh
- 2 Dün ü gün dil-berün kûyına vardum
Geçilmez mübtelâdan Allah Allâh
- 3 Yürürler hūblar bīgānelerle
Kaçarlar āşinâdan Allah Allâh
- 4 Raķibi yād ider luţfiyla her dem
Bizi añmaz vefâdan Allah Allâh
- 5 Dil ü cān aldı bilmem daķı ne ister
O şāhum ben gedâdan Allah Allâh
- 6 Ya vaşl it dil-bere yaa luţf it öldür
Beni ķurtar belâdan Allah Allâh
- 7 Dehānına gelüpdür cān-ı Mihri
Daķı ölmez cefâdan Allah Allâh

G165

(Mefā' ilün Mefā' ilün Fa' ülün)

- 1 Göñül vireli sen nâ-mihribâna
Teraḥḥum kılmaduñ bir demde cāna
- 2 Olaldan ' aşkuñ ile cān yoldaş
Enisüm ğam olupdur ğuşşa ḥâne
- 3 Ayağın öpmege sen serv-i nāzuñ
Gözümüñ yaşı olmışdur revāne
- 4 Raḳībe la' l-i nābuñ şun ḳo ' āşık
Ciger ḳanımı içsün ḳana ḳana
- 5 İçürür çarḥ elinden ' ādetidür
Kime şerbet kime zehri zamāne
- 6 Düşelden ' aşkuñuñ nārına Mihri
Vücüdın maḥv kıldı yana yana

G166

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Gör ne yüz gösterdi bu zülf-i semen-sâlar bize
Kodı biñ derd ü ğam-ı hecr ile sevdâlar bize
- 2 Hurrem olsun her kâdem başduqça şahrâlar size
Hâne-i ğamda yeter bu âh ile vâlar bize
- 3 Çekmişüz yüz biñ cefâsın her cihetden gerçi âh
İtmedi bir dem vefâ bu hûb u ra' nâlar bize
- 4 Düşmişüz âhû gözün sevdâsına Mecnûn-veş
Mesken olmuşdur kamu bu kûh u şahrâlar bize
- 5 Pâre kılsa itlerün cânâ raķib-i kâfiri
Olmaz idi dağı bir vechile ğavğâlar bize
- 6 Çâresi şabr eylemekdür Mihri kıssâm-ı ezel
Böyle yazmış çünkü her vechile inşâlar bize

G167

(Gazelest ki Nokta Ne-dâred)

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ülün)

- 1 Göñül virdüm saña olmaduñ āgāh
İdersem tañ mıdur her demde şad āh
- 2 Olur derdüñle dil āvāre her dem
Dil-ārāmum gel e gör hāli geh gāh
- 3 Mükedder hālūme olmasa raḥmuñ
Ölürem sevdüğüm derdüñle va'llāh
- 4 Toldur dūd-ı āhumla semālar
İderem āh her dem her seḥergāh
- 5 Göñülle mihrüñe kim virmese dil
Olursa tañ mıdur rāhuñda güm-rāh
- 6 Du'ādur her kelāmı saña Mihr'üñ
Ki dergāhuñ aña sa'd oldı her gāh

G168

(Meʿülü Fâ' ilätü Mefâ' ilü Fâ' ilün)

- 1 Ka'be yüzinde nûrı görüp didi Aḥmed'e
Müzdüñe virelüm şalavâtı Muḥammed'e
- 2 İtdi ḥarīm-i kūyını 'uşşâḳ-ı dil maḳām
Bâb-ı Selām oldı işigi muvaḥḥide
- 3 İster gönül ki kūyını her dem ṭavâf ide
Dîdâr'irer mücâvir olanlar çü Mekke'de
- 4 Merve ḥaḳı şafâsın anuñ ol bilür hemân
'Aşḳı yolında şıdḳ ile ḳurbân-ı cân ide
- 5 İḥrâm itdüm egnime 'aşḳı libâsını
Yeter cihânda cübbe de cennet de ḥulle de
- 6 Dil teşnesine zemzem-i la'lin irürmese
Ḥâr-ı cefâda ölmüş idüm ben beriyyede
- 7 Mihri süreli yüzün işigüñe dostum
Ḳalmadı meyli daḫı cinân-ı muḥallede

G169

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Ne cefâ eyledi gör çarḫ bizüm cānumuza
Ḥasret itdi bizi her sevgülü yārānumuza
- 2 Rūzgāruñ biz umarduḫ ki vefāsın görevüz
Varduḡınca o bizüm diṣ biledi ḫānumuza
- 3 Ḳanı ol 'ayş u 'işret ḫanı ol çeng ü rebāb
Āh her demde selām olsun o devrānumuza
- 4 Görmeden bir daḫı yārān yüzini āh eger
İrişe bir gün ecel desti girībānumuza
- 5 Kārumuz itdi felek bülbül-veş zār u fiḡān
Ḥasret ideli bizi bu gül-i ḫāndānumuza
- 6 Ne günāh itdüḫ ola çarḫ-ı sitemkāra 'aceb
Ki bizi dūr ider ol dā'ima cānānumuza
- 7 Egler idi bularuñ luḫfi ḡarīb göñlümüzi
Şimdi kim vire şafā bu dil-i vīrānumuza
- 8 Şaldı küffār iline al ile yārānlarımız
N'eyledi bu felegi gör ki müselmānumuza
- 9 Mihri ger 'ömr vefā eyler ise kesme ümīd
Geleler sağlġ ile bir gün ola yanumuza
- 10 Unudurlarsa bizi dostlar unutsun n'idelüm
Hele biz ṫuralum iḫlāş ile imānumuza

G170

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Var mıdır 'ālemde bir dil-ber cefākār olmaya
Hı̄le-i cev̄r ü sitemkār ile mekkār olmaya
- 2 Kānd' olur sünbüllerin māh üzre tağıtduğda dost
Zülfinüñ bir kılna yüz biñ dil-efkār olmaya
- 3 Ğamzeñüñ cānuma biñ biñ zaḥm kılduğın şehā
Hāzret-i Hāḡ ḡatına varıcaḡ inkār olmaya
- 4 Himmet ü cūduñ ḡayālümnden ne ḡañ olmasa dūr
Luḡf u iḡsānuñ umar bir ben günehkār olmaya
- 5 Dostum cem' itseler 'ālemde bī-ḡālī' leri
Bir daḡı Mihrī gibi baḡtı siyehkār olmaya

G171

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Hem-dem olmasun İlähī āh u efḡān kimseye
Maḡrem olmasun cihānda zār u giryān kimseye
- 2 Devr-i ḡüsnüñdür bugün sāyeñde ḡoş gör 'āşıḡı
Bāḡı ḡalmaz dostum bil kim bu devrān kimseye
- 3 Tīḡ-ı ḡahr ile deler çün şerḡa şerḡa sīnemi
Bir naḡar kılsa gözi ucıyla cānān kimseye
- 4 Kōrḡaram aḡyār bir gün yār kūyından beni
Sürdüre cennetden uymasun bu şeyḡān kimseye
- 5 Mihrümi terk eylemiş Mihrī dimişsin dostum
İtmegil bi'llāh nā-ḡaḡ yere bühtān kimseye

G172

(Meᶑ ūlü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ūlün)

- 1 Yâ Rab n'ola hâlüm benüm ol yâr giderse
Hasretle qalam niçeye dek zâr giderse
- 2 Bülbül gibi qurbân olayın hâr-ı cefâda
Sen ruqları gül şüreti gülzâr giderse
- 3 'Ahdine vefâ kılmadı ol yâr n'idem âh
Qanlar yudayın derd ile her bâr giderse
- 4 Qoydum ben elüm ile benüm başuma hâki
Bağruma başayın taşı nâ-çâr giderse
- 5 Terk eyle seni terk ideni sen dağı Mihri
Ağyâra qoyup seni o bî-çâr giderse

G173

(Fe' ilâtün Fe' ilâtün fe' ilâtün Fe' ilün)

- 1 Hâşimî şoĥbet-i mey it heme hânlar ile
'Ayş u 'işretle şafâ sür şeh-i hûbânlar ile
- 2 Mest-i 'aşq ol yûri çâk eyle girîbânuñı
Hem-dem ol 'ârif iseñ zülf-i perişânlar ile
- 3 Külĥana girseñ eger bulursın ehl-i kemâl
Gülşene girme hâzer it hele nâ-dânlar ile
- 4 Gâh rüsvâ vü harâbât olup it 'âlemi geşt
Gâh haşr ol gice gündüz şeh-i devrânlar ile
- 5 Sen de Mihri gibi gül yüzlülerüñ şevki ile
Oğı dîvânuñı bülbül gibi efgânlar ile

G174

(Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün)

- 1 Yine dil düşdi bugün bir yüzi meh-pâresine
Luţf idüp raĥm ide mi ' aşık-ı bî-çâresine
- 2 'Acabâ la' l-i lebinden yine emsem kıla mı
Yüregümde görinen ğamzeleri yâresine
- 3 Yâri ben hem-dem iderdüm baña illâ n'ideyin
Müdde' i girmese ger ikimüzün arasına
- 4 'Aşkı râhında bulur mı dil ü cân terk idici
Bir benüm gibi cihân içre daĥı arasın a
- 5 Ne kadar cevır ider iseñ şanemâ terk itmez
Mihri mihrüñi senün tâ meger ol vara sine

G175

(Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün)

- 1 Yine dil düşdi bugün bir gözi āhū elige
Ki güneş görse yüzün gire şehāba elege
- 2 Gelse ol yār n'ola külbe-i aḥzānumuza
Yüzüm üstine ḳadem başmağa bu gölgelige
- 3 N'ola ol rūḥ-ı revānum ḳosa iḥsānlar idüp
Ḥāk-i pāyine yüzüm sürmege bir kerrelige
- 4 Ḳahr-ı aḡyār ile bıçak sūnūge irmiş idi
Cevr-i yār ile bu kez geçdi sūnükden ilige
- 5 Yāri yanumda görüp ḥışm ile çün baḳdı raḳīb
Ol çepel şeklini döndürdi hemān sirkelige
- 6 Reh-i 'aşḳuḥnda 'ömür geçdi mülāzımlıḡ ile
Ya gel öldür ya ḳabül eyle beni bendelige
- 7 Bu cihāndur dem ola Mihri'ye raḥm eyleye yār
Daḡı yer ḳalmaya aḡyār saña dilküligе

G176

(Mef' ülü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fa' ülün)

- 1 Eşcâr yine dürlü şükûfeyle tonandı
‘Ayş eyleyelüm gûşe-i gülşende gel imdi
- 2 Sevdâ belürüp başda n’ola dilde delürse
Pes vaqt-i bahâr irdi vü enhâr bulandı
- 3 Nic’ ağlayasın hâr-ı cefası ile ey dil
Bağ goncalaruñ hüsine gül gibi gül imdi
- 4 Gel vaqt-i şafâ devr-i bahâruñ gözenidür
Ey dil demidür sen dağı şevk ile tol imdi
- 5 Şol deñlü figân eylemişem güllere karşı
Bülbüllerüñ uyhusı uçup cümle uyandı
- 6 Yüz sürmek için pâyına her serv-i revânuñ
Gözüm yaşı Ceyhün-ı revân bāğı tolandı
- 7 Geçmiş ki hayıf Mihri Amâsiyye’de ‘ömrüñ
Koşantini’de ‘âkıll iseñ gitme kal imdi

G177

(Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün)

- 1 Egerçi yazamadum hüsünüñ kitâbetini
Velik çok okumışam cemâlün âyetini
- 2 Baña müfessiri ' aşkuñ ezelde bildürdi
Lebün ' ibâretini gör Hâk' uñ hidâyetini
- 3 Egerçi müşkil idi lîk cânda hıfz itdüm
Şaçun mesâ'ili ile yüzün havâsetini
- 4 Cemâlün adına huḫbe okur gönül her dem
Kim itdi imdi cihânda bunuñ hiḫâbetini
- 5 Qo zülfi kışşasın oqı cemâli muşhafını
Götürmek ister iseñ cân u dil ḫalâletini
- 6 Müyesser ola görem mi ḫabîbümüñ bir gün
Cefası terki ile cevrinün nihâyetini
- 7 Beni uş uş ile egler raḫîbi büse ile
Aña ' inâyetini gör baña nezâketini
- 8 Kişiyе zulm begüm pâdişâhı eyleyicek
Kimün ḫapusına varup ider şikâyetini
- 9 Cefâlaruñ ḡamıla cevruñuñ risâlesini
Okımayan ne bilür Mihri'nün ḫikâyetini

G178

(Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün)

- 1 İtmedi vaşlı metā' ma o cān yārlığı
Dil virüp eylemişüz gerçi ħarīdārlığı
- 2 Niçün ey dost bu efgānuma gūş eylemedün
Bülbülün hoş mı gelür yoħsa güle zārlığı
- 3 Bülbül ağlar gül için ħār miyānını kucar
Virmesün kimselere dünyede nā-çārlığı
- 4 Yüzüme güldüğüçün şişlere şancar güli ħār
N'idelüm ol ħo kıomaz kıandasa ağıyārlığı
- 5 Mihri dil-ħasteden ey dost çevürme yüzünü
Gel unutma şanemā eski vefā-dārlığı

G179

(Me' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ülü)

- 1 Ağıyār ile yār oldı vü cānān yola gitdi
Ten bunda kıalup rüħ-ı revānum bile gitdi
- 2 Ğam ħānelerinde yine ben ağlayu kıaldum
Raħm itmedi dil-ħastesine o güle gitdi
- 3 Kūyuñda ħabībüm şu kıadar ağlamışam kim
Kıanlu gözümüñ yaşıla 'ālem sele gitdi
- 4 Ağlañ gülün ol 'āşıkı ey ħāl bilenler
Cānānı ħabībi anuñ ıraķ ile gitdi
- 5 Ey ŧālī' i yoķ Mihri hemān eyle taħammül
Anca bu hevālarda emegün yeke gitdi

G180

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Oldı dil bülbüli bu gül-ruḥ-ı zībā delüsi
Biñ ola bencileyin ' aşık-ı şeydā delüsi
- 2 Düşdi şahrāya yeler derd ile mecnūn-ı gönül
Olalıdan berü ol saçları leylā delüsi
- 3 Gerçi çok o şanemūñ ' aşkınūñ āşüfteleri
Olmaya bencileyin bir daḥı rüsvā delüsi
- 4 Gice gündüz başını serv şalar gülşende
Meger olmuş o daḥı ol kad-i ra' nā delüsi
- 5 Ol mehūñ Mihri cihān ḥalkı da dīvānesidür
Sen seni şanma hemān dünyede tenhā delüsi

G181

(Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ülün)

- 1 Bir eyü güzeller güzeli gönlümi aldı
Göz göre benüm başımı gavḡalara şaldı
- 2 Kırdurdu hemān gözlerine kaçları yayın
Kirpükleri oḫların atup bağrumı deldi
- 3 Öldürmese güc ile beni bāri iñende
Derdine düşelden berü baña olan oldı
- 4 Cānumı benüm sevgüsi odlara yaḫaldan
Āhum tütüni yerlere vü göklere ḫoldı
- 5 Gönlüm alalı ol baña itdüklerini vāh
Dostlar işidüp aḡladı düşmen ḫatı güldi
- 6 Ey Mihri saña yār cefā itse ' aceb mi
Gücini çeker dünyede ancaḫ seni buldı

G182

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Ben ne resm-i kevn ile mersūm olaydum kâşķī
Bu cihāna gelmeyüp ma' dūm olaydum kâşķī
- 2 Geçdi 'ömrüm rüzgāruñ şiddetiyle her zamān
Ben bu cāndan āh ezel maḥrūm olaydum kâşķī
- 3 Kıllet ile zillet ile ögilüp her bābda
Şoñra 'izz ü nāz ile maḥdūm olaydum kâşķī
- 4 Bülbül olup kārı dilde her dem efgān olmadan
Ḥüb idi virānelerde büm olaydum kâşķī
- 5 Muttaşıl ğam ḥānesinde cān 'azāb ile geçer
İrmeyydüm bu güne maḥrūm olaydum kâşķī
- 6 Bunca ma' lūmāt ile meşhūr olunca 'āleme
Dürlü mechülāt ile mezmūm olaydum kâşķī
- 7 Şimdi ki ḥalķuñ ḫatında Türklükdür i' tibār
Keşlü tarḫanalarında şūm olaydum kâşķī
- 8 Kāndasa nā-ehle virürmiş murādını felek
Mihri ben de cehl ile ma' lūm olaydum kâşķī

G183

(Meʿ ũlü Mefā' ĩlü Mefā' ĩlü Fa' ũlün)

- 1 Bu h̄aste gōñül derdine dermān yetişdi
Vīrāne gōñül tahtına sultān yetişdi
- 2 Zeyn itmege cān gülşenin el-minnetü li'llāh
Ol ruhları gül saçları reyhān yetişdi
- 3 Dil bülbüli feryād u figān itse demidür
Bir gōnca-dehen serv-i h̄irāmān yetişdi
- 4 Getürdi şabā peyki cilā h̄āk-i rehūnden
Tā gözlerüme kuhl-ı Şıfāhān yetişdi
- 5 Cān rahtını yağmaladı ol demde h̄ayālūñ
Dil h̄ānesine geldi çü mihmān yetişdi
- 6 Şükrāne vir ey Mihrī revān yolına cānı
Şād ol ki bugün devlet ile h̄ān yetişdi

G184

(Meḥ' ūlü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün)

- 1 Böyle cihāna ḥüb yaratdı Hudā seni
Ḥüb itdi ise dimedi ol pür-cefā seni
- 2 Ḥüsnüñ bahārı bulmuş iken revnaḵ ey perī
İrgürmeye ḥazāna şaḵın bed-du'ā seni
- 3 Çokdur cihānda gerçi senüñ mübtelālaruñ
Ben bende gibi sevmedi bir mübtelā seni
- 4 Hey kime ḵaldı di bu güzellik saña ḵala
Cehd it hemān ki olmayasın bī-vefā seni
- 5 Az it cefāyı 'āşıḵa göster vefā yüzün
Her ehl-i 'aşḵ ḥayr-du'ādan aña seni
- 6 Ğırr'olma ḥüsne ḥüblıḡuñ eyyāmı tız geçer
'Āşıḵlar āhın alma gerekse saña seni
- 7 Dime bugün ki ḥüsn ilinüñ pādişāhıyam
Mihri gibi felek ider irte gedā seni

G185

(Meʿ ũlũ Fā' ilātũ Meʿā' ilũ Fā' ilũn)

- 1 Bīmār-ı ʿ aşқа düşenũn olur mı tākati
Ey dil hemĩşe böyledür ʿ aşkuñ ʿ alāmeti
- 2 Kañğı derũnı ney gibi nālān itmedi
Kañğı dimāğı yakmadı ʿ aşkuñ ħarāreti
- 3 Bu meclis içre sīnesi kimũn def olmadı
Çeng gibi kimũn olmadı ħam serv-ķāmeti
- 4 Bir gün ola iñen dağı ħam çekme ħaste dil
Dil-ber müyesser ola bulasın selāmeti
- 5 Her cevr ü her cefāyı saña tālĩ ʿ uñ ider
İtme iñende Mihrĩ felekden ŧikāyeti
- 6 Tabluñ āvāzı sem ʿ a ırağdan ķaba gelür
İtseñ yeg idi sen bu hevādan ferāgati

G186

(Mefā' ilün Mefā' ilün Fa' ülün)

- 1 Cihān içinde bir hūba Güvāhī
Seni Hāḡ mübtelā kılsun İlāhī
- 2 Ruḡı bāğında bülbül-veş ḡabībūñ
Fiğān u nāle ile eyle āhı
- 3 Tāḡup boynuña zülfi rismānın
Zenaḡdānında kılsun saña çāhı
- 4 Yaḡup cānuñ fetīlin ġam šebinde
Uyarsun 'ālemūñ bir mihr ü māhı
- 5 Lebi cām-ı meyinden yād kılsun
Seni meclisde bir boymı šürāḡhī
- 6 Dem-ā-dem šu yerine ḡanuñ içsün
Kemān-ebrūlaruñ çēsm-i siyāhı
- 7 Ser-i zūlfine ber-dār itsün āḡir
Seni bir ḡüsn ilinūñ pādīšāhı
- 8 Mu'āyin işbu ši'ri ger šorarsañ
Nedür dirseñ Güvāhī'nūñ ġünāhı
- 9 Ki birḡaç beytūñ ile Mihrī'yi sen
Niçün yād eylemezsın ġāhi ġāhī

G187

(Mef' ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fa' ilün)

- 1 Çoçdur cihānda gerçi güzeller nenüñ gibi
Bir nāzenin görmedüm el-ħağ senüñ gibi
- 2 Kōmam ölince elden etegüñi dostum
Buldum sa' ādet ise yeter dāmenüñ gibi
- 3 Cānā ħapuñda cān ile serden geöenlerüz
Uyma rağibe sürme bizi düşmenüñ gibi
- 4 Dil zülfüne aşıldı didüm didi n'eyleyin
Her bir ħılında biñ aşılpdur anuñ gibi
- 5 Dil zülfünü vağan ideli dir ħamu ünās
Yoçdur cihānda Mihri senüñ meskenüñ gibi

G188

(Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ülü)

- 1 Ĥaddüñ görinelden gül-i ħandān unuduldu
Ĥağtuñ ireli sünbül ü reyħān unuduldu
- 2 Cānā bu cihān içre güzellikde cemālüñ
Meşhūr olalı Yūsuf-ı Ken' ān unuduldu
- 3 Çekdi lebünün ħasretile sinesine dāğ
Tağlara düşüp lāle-i nu' mān unuduldu
- 4 Maħmūr gözüñ gülşen-i ħüsünüñde görelden
Her güşede bu nergis-i mestān unuduldu
- 5 'Ahd itmiş idün Mihri'yi öldürmege cānā
Beñzer begüm ol 'ahd ile peymān unuduldu

G189

(Fā' lātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 H'ābdan açdum gözüm nā-gāh kıaldurdum seri
Karşuda gördüm turur bir mäh-rüy-ı dil-beri
- 2 Tāli'üm sa' d oldu yāhud kıadre irdüm ğālibā
Kim maħallem içre gördüm gice toğmış Müşteri
- 3 Nür aķar gördüm cemālinden egerçi zāhirā
Kendüsi beñzer müselmāna libāsı kāfirī
- 4 Gözümi açup yumınca oldu çeşmümden nihān
Şöyle teşhiş itdüm anı ya melekdür ya perī
- 5 İrdi çün āb-ı ğayāta Mihri ölmez ğaşre dek
Gördi çün zulmet şebinde ol 'ayan İskender'i

G190

(Meş ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ülün)

- 1 Hoş rüħa ğidā idi şanem ğüsni nevāsı
İllā n'idelüm vardur anuñ dağı fenāsı
- 2 Bir ğonca-i ter şağn-ı çemende açılınca
Anuñla bile bitmese biñ ğār-ı cefāsı
- 3 Bülbül nice feryād u fiğān eylesesün kim
Bir heftelige hem-demidür ğonca řafāsı
- 4 Ğırr'olmañ inen ğüsünüz'ey ğüb şanemler
Ğül 'ömri gibi tiz geçer ğüsn beķāsı
- 5 Bu ğüni bahār ise vü yarını ğazāndur
Kendüye kıalır her kıřinüñ yüzi kıarası
- 6 Bir devr idi ser-defter-i ğübān idi Mihri
Şimdi ğörüñ uş her ğüzelüñ oldu ğedāsı

G191

(Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün)

- 1 Dergehinde ol şehüñ ma' lüm olaydum kâşki
Hıdmetinde ' âkıbet maḥdüm olaydum kâşki
- 2 Vaşl-ı cānānı müyesser kılmaz imiş çün felek
Bu belā-keş cāndan maḥrūm olaydum kâşki
- 3 Gülsitānında çün ezhār olmadum ben dostuñ
Büstānında piyāz u şüm olaydum kâşki
- 4 Ol şanem yazduḡda ' uşşāqın vefā mektübına
Ben siyehkārı daḡı merḡūm olaydum kâşki
- 5 Ka' be kūyında ḡabībümün ṭavāf idenlerüñ
Ayaḡı altında toprak ḡum olaydum kâşki
- 6 Göyünince ḡahr-ı aḡyār ile dil micmer gibi
Cevr-i yār ile yanaydum mūm olaydum kâşki
- 7 Biñ ' azāb ile geçince bir nefes cānā yine
Cānı teslīm eyleyüp merḡūm olaydum kâşki
- 8 Ṭa' n-ı nā-dāndan sen ey zāhid yūri ḡıl iḡtirāz
Ḥaşre dek ben ' aşḡ ile mezmūm olaydum kâşki
- 9 İtleriyle hem-dem olaydum i Mihri' dā'imā
Dergehinde ol şehüñ ma' lüm olaydum kâşki

G192

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Dostlar şanmañ ki bir lâle-‘ izâr egler beni
Hâne-i gam içre her dem âh u zâr egler beni
- 2 Geh hayâl-i yâri hem-dem eylerem gâhî gamın
Miñnet ü derd ü belâ ile bu kâr egler beni
- 3 Vaşlı eglerken beni dil-dârumuñ her rûz u şeb
Şimdi gör hâlüm hayâl-i rüy-ı yâr egler beni
- 4 Eglenür miydi bu cânım tende bir an yârsuz
Vuşlatına irgürem dir rûzgâr egler beni
- 5 Sîne-i pür-süzuma çeşmüm aqıdur çeşmesin
Teşne-dil bulur hayâtı bu pînar egler beni
- 6 İntizâr ile irişdi işte ‘ ömrüm âhire
Va‘de-i vaşlı ile dañı nigâr egler beni
- 7 Didiler lâzım durur ‘ uşşâka şabr u yâ sefer
İmdi ey Mihrî hemân terk-i diyâr egler beni
- 8 Ğarğa virsem bañr-i ‘ aşkında direm dil zevrağın
Hâ sürer beni kenâra rûzgâr egler beni

G193

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Dost nāzük yār imişsin böyle bilmezdüm seni
Dil yaqıcı nār imişsin böyle bilmezdüm seni
- 2 Cevr ile ' aşıkıların od yaqdurursın başına
Hayli hoş sehḥār imişsin böyle bilmezdüm seni
- 3 Gül gibi yüze güler didüklerince dostum
Şimdi bildüm var imişsin böyle bilmezdüm seni
- 4 Göñlin aldum al ile dirdün hoş inkār eyledün
Hey ne bī-ıkrār imişsin böyle bilmezdüm seni
- 5 Göñli ayruqlara virmişsin dil ile hoş beni
Ah kim aldar imişsin böyle bilmezdüm seni
- 6 Cümle ' âlem ḥalkını ağıyār idindüm seni yār
Sen daḥı ağıyār imişsin böyle bilmezdüm seni
- 7 Ey ki düşdün Mihri her bir bī-vefānuñ pāyına
Sen daḥı bī-'ār imişsin böyle bilmezdüm seni

G194

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Rīsmān-ı zülfüñe dil tā ki cānın bağladı
Hıdmetüñe şıdķ ile tende miyānın bağladı
- 2 Bāğ-ı hüsñüñde görüp dil bülbülinüñ nālesin
'Andelībān şaħn-ı gülşende zebānın bağladı
- 3 Şatdı 'aşķuñ tāciri ben bendesin hecr ü ğama
Müdde'īye hoş feraħlar armağanın bağladı
- 4 Gördiler leylī şaķuñ bendinde mecnün gönlümi
Ehl-i diller Leyli vü Mecnün dīvānın bağladı
- 5 Hūnını 'āşıkıların çeşmüñ meger dökmek diler
Neşter-i müjgānuña ķaşuñ kemānın bağladı
- 6 Almadan bir berg-i gül haddüñden irdi haţtuñ āh
Hārlar ol gül-'izāruñ çevre yanın bağladı
- 7 Mihri şevķ-i 'aşķuñ içre leblerüñ yād idicek
Bu şirīn güftarı şekkerler dükānın bağladı

G195

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Şöyle teşhîş eyledüm cānānı bayrām irtesi
Ġālib ider derdüme dermānı bayrām irtesi
- 2 La' l-i nābından şeker sen būsesine dil-berüñ
Urmaz isem ben 'aceb dendānı bayrām irtesi
- 3 'Ārif oldur nāzenīnler der-peyince seyr idüp
Her kenāra eyleye seyrānı bayrām irtesi
- 4 Hūblaruñ zülfi şalıncağında cānlar şalınur
Zeyn olıcağ hūsninüñ meydānı bayrām irtesi
- 5 Ummasun kim şalina ol yār ile eydüñ raķīb
Şalınur hāzırdur uş urğānı bayrām irtesi
- 6 Gerçi 'īd-i vaşlına ķurbān idi Mihrī anuñ
Līk teslīm itdi yāre cānı bayrām irtesi
- 7 Çoğ mübārek demlere irmişdük ammā rāstī
Olmaya ol dem gibi āh ķanı bayrām irtesi

G196

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Tutdı âfâkı ser-â-ser gün cemâlün pertevi
Hâ'il olmasa ğurüb itmezdi zülfün şeb-revi
- 2 Kaşlaruñ kavş-i kuzah gibi kemân almış ele
Cânlara pertâb atar cânâ hilâlün pertevi
- 3 Zind'ola 'aşkuñ şehidi haşre dek İlyās-veş
Büy-ı zülfünden şabâ iltse nesim-i 'İsevî
- 4 Darbet-i şemşirine tākāt getürmez kimsene
Hâzret-i şeh-zâdeye cem' olsa 'âlem husrevi
- 5 Zühre çengin çala çarh içre yara çār-pâresin
Meclis-i hâş içre raqs urursa şâhâ Mevlevî
- 6 Kıl 'imâret gönlümün virânın ey kân-ı kerem
Miḥnet ü derd ü belâ ile yıkılmışdur evi
- 7 Tâli' ol şâ'irlerün k'eş'ârınuñ ma' nâsı var
Sen aralıkda i Mihri' ço kırı sözi şavı

G197

(Meḫ' ūlü Fā' ilätü Mefā' ilü Fā' ilün)

- 1 'Aşkuñ yolında her ki şakındıysa 'ārını
Tā haşr olunca isteye bulmaya yārını
- 2 'Āşık mı direm aña ki cānān yolında ol
Cān u dil ile virmeye tā 'ömri varını
- 3 Dil 'andelībi di nice feryād kılmāsun
Her hār ile görür gözi sen gül-'izārını
- 4 Luṭṭfin raḳībe kıılır u 'uşşāḳa cevriñi
Gör bu zamāne hūblarınıñ i' tibārını
- 5 Devr-i ruḥında şatmağa tiryāḳ-ı leblerin
Dil-ber eline almış iki zülfi mārını
- 6 Cānā virürse şevḳ-i ruḥuñla cihānda cān
Pür-nūr kıla haşre dek anuñ mezārını
- 7 Mihri hevā-yı 'aşkuñı elden ḳomaz eger
Meydān-ı 'aşḳ içinde dikerlerse dārını

G198

(Mef' ulü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ülün)

- 1 ʿAşkuñ şanemā çün yed-i kudret dile yazdı
Başuma belā vü ğam u hecrüñ bile yazdı
- 2 Sen ğonca-dehen gül gibi yüzüme gülince
Cān bülbüli bu hār-ı cefādan öleyazdı
- 3 Haddüñi görüp qorharam āh itmege cānā
Zirā bu hevādan nice güller şolayazdı
- 4 Hecründe habībüm şu kadar ağlamışam kim
Dil zevraqı qanlı yaşuma ğarq olayazdı
- 5 Bir buse vir öldüm didi Mihri āña yāri
Çeşmi ile hışm itdi egerçi güleyazdı

G199

(Meʿ ũlũ Fā' ilätũ Meʿā' ilũ Fā' ilũn)

- 1 Ğamġĩn dilũmde zār ile eġġān dũkenmedi
Nemġĩn gũzũmde derd ile giryān dũkenmedi
- 2 Tennũr-ı ġamda āteş-i hicrān ile ciger
Biryān olalı dũnyede biryān dũkenmedi
- 3 Derdā dirġ ġeçdi ġũnũm intizār ile
'Ömrũm dũkendi va' de-i cānān dũkenmedi
- 4 Ĥũblar ġaıında ġançaru baġsañ raġĩbdũr
'Ālemde cevri-yār ile şeytān dũkenmedi
- 5 Bir kerre mũbtelālaruma raġm idem diseñ
Dũnyāda sevdũġũm n'ola yalan dũkenmedi
- 6 Īn' ām eylese sā' ile ġũsnin zekātını
Şehler ġaıında luıf ile iġsān dũkenmedi
- 7 Mihri olalı ġũşen-i kũyuñda 'andelĩb
Ğamġĩn dilinde nāle vũ eġġān dũkenmedi

G200

(Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün)

- 1 Yüz urup âsitânına habîbimün korum başı
Yüzüme bir kadem başmaz başumdan yeg görür taşı
- 2 Ğamuñdan haste olup dil kapuñda yaşıdanur taşı
Teraħħum kıl ki ' uşşâkuñ kaıı yaşıdukdudur başı
- 3 Ğanımet gör dem-i ' ömri şarıl bir nâzenin ile
Cihân ağıyardan ħâlî olıcağ tuymasun nâşî
- 4 Geçerken bende oldı dil habîbüm âsitânuñda
Gönül derbân gözüm sakķā müjemdür şimdi ferrâşı
- 5 Hevâ-yı la' l-i şîrînuñ için cân virdüğüm Ferhâd
Göreıdi dostum her dem iderdi ħüsn-i şâbâşı
- 6 Hevâ-yı ' aşķa yoldaş ol dilerseñ bulasın vaħdet
İdinme kendüñe maħrem dili bî-' aşķ yoldaşı
- 7 Senün ' aşķuñ hevâsında budur taħşîli Mihri'nün
Ciger biryân u dil haste aııdur gözleri yaşı

G201

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Gitdi ' aqlum bilüm ey şāh-ı cihān sen gideli
Bir nefes tende qarār itmedi cān sen gideli
- 2 Çünkü sen serv-i revān gitdi hemān oldu revān
' Aqabince gözümün yaşı revān sen gideli
- 3 Mihrüni şaqlar idüm dilde gözüm yaşı velī
Eyledi sırrımı gün gibi ' ayān sen gideli
- 4 Zıkr ü tesbīhi kodum şām u seher elümden
Aduñi yād iderem dilde hemān sen gideli
- 5 Yalınuz şehri degüldür baña zindān görinen
Mihri'nün gözine tār oldu cihān sen gideli

G202

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Gel ki senden budur ey dost bu cānuñ dilegi
Yar neler vardur içinde gör e derdlü yüregi
- 2 Hāmdü li'llāh ki müjeñ tiri cigerden geçecek
Hele peykānları kaldı dile yeter belegi
- 3 Rāygān virseler almam bu cihān hūblarını
Saña cān virüp aluram baña sensin geregi
- 4 Yār ile hoş-dem idük irdi bize bed-nazaruñ
Çatlama şallāh raqībā iki gözün bebegi
- 5 Her ki yārümden ayırur beni yā Rab dilerem
' Ömri az olsun u dünyāda dükensün kepegi
- 6 Baş hoşup zülfüne Mihri kırı sevdālarla
Yel gibi yeldi yoluñda yeledi emegi

G203

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Kim kıucar mūy-miyānuñı kemerden ğayrı
Kim öper leblerüñi sāġar-ı zerden ğayrı
- 2 Cānı yoķ deprede biñ yıl ki hevāsında yele
Zülfüñüñ bir kılımı bād-ı seħerden ğayrı
- 3 Yalıñuz ben mi ħarīdāruñam ey Zühre-cebīn
Gün daħı müşteridür saña kıamerden ğayrı
- 4 Mihrüñi cān kıafesinde virürem rūħa ğıdā
Tūtiye var mı ğıdā daħı şekerden ğayrı
- 5 Cām-ı la' lüñ meyin içürdi raķıbe n'idelüm
Bize şunmadı felek ħün-ı ciġerden ğayrı
- 6 Leb-i cānānı görüp diş biledüm geldi didi
Nesne yoķ Mihri' aña umma ħacerden ğayrı

G204

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Görinelden gözüme cānā cemālüñ gülşeni
Bülbül-i şūrīdedür tā şubħ olınca dāmeni
- 2 Gülşen-i ħüsñüñsüz ey dil-ber gerekmez cenneti
Gerçi var her ġüşesinde nice biñ gül ħırmeni
- 3 Cānuma ġamzeñ ħadengin geçdüġin men' eyleme
Rāħat olsun dostum oħ ħoşça bulmuş meskeni
- 4 Kılıca cān ile yüz üstine sürinüp ħaste-dil
Tuħfe cān iltür tapuña görmege cānum seni
- 5 Dünya vü' uķbāda bu' izzet yeterdi Mihri'ye
Girse bir kez destine anuñ ħabībi dāmeni

G205

(İn Ğazelest ki Elif Ne-dāred)

(Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün)

- 1 Gözüm çü gördi sen yüzi gül boyı 'ar'arı
Virdi yoluña biñ dil ile 'ömri serseri
- 2 Ten yandı dil göyüندی yürek deldi fūrkatūñ
Ğamzeñ hadengi hışm ile çün çekdi hançeri
- 3 Çeřmüñ mi kıldı Ğamzeñe ta'lim dostum
Bir tır ile hoş tağıdur yüz biñ 'askeri
- 4 Nergis şarardı gördi vü Ğonca kızardı hem
Şahn-1 çemende sen yüzi gül 'ayn-1 'abheri
- 5 Heybetde dir gören 'Alī kuvvetde Ğamza'dur
Rezmine düşmenüñ yürüyüp sürse 'aşqarı
- 6 Tıksan bir ile yüzi 'adedde laqab çıkar
'Aqluñ yeterse kim idügin bil bu serveri
- 7 Medhüñde çok Ğazel diyici hüb u bī-naşır
Ma'zür tut 'ayıblama bu Mihri kemteri

G206

(Mefā' ilün Fe' ilätün Mefā' ilün Fe' ilün)

- 1 Ne cānı var yaza Mānī қаsuñ işāretini
Ne һaddi var bile 'āqıl lebüñ 'ibāretini
- 2 Firāқuñ odını dilden vişālüñ itmedi қаç'
Meger ki la' l-i nebātuñ kese һarāretini
- 3 Ğamuñla һāne-i dil her cihetden oldı һarāb
Keremler eyleseñ itseñ n'ola 'imāretini
- 4 Şevāb-ı һacc bulam dirseñ eylegil cānā
Şikeste-һātırıñuñ göñlinüñ ziyāretini
- 5 Vişāl-i dil-beri Mihri cihānda fetһ ide mi
Sa' ādeti çala mı baһtınuñ beşāretini

G207

(Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün)

- 1 Nice bir bu dil çeke her bī-vefānuñ nāzını
Nice bir pinhān idem sinemde dil-ber rāzını
- 2 Virüben 'aql u dil aldum ğuşşa-i yāri şatun
Ğam metā' indan tolpudur şimdi cānum һāzini
- 3 Nice ölmesün bir ādem şūfīnüñ та' nından āh
Kendü sevmez mi görüp bir һūblar şeh-bāzını
- 4 Rīsmān zūlfünde bir gün dost ğamzeñ tiĝına
Düşeyin cān vireyin gör 'āşıқuñ cān-bāzını
- 5 Bir nefes Mihri varur küyuñda seyrān itmege
Tiz қаçar çün seg raқıbüñ işidüp āvāzını

G208

(Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün)

- 1 Nice bir inledeyin derd ile ey yâr beni
Nice bir öldüresin cevri ile her bâr beni
- 2 Gözlerün kıanum ier lahzada bir Şu yerine
Kanda buldı 'acabâ bu iki hün-h'âr beni
- 3 'Aql u dil yoluña gitdi dil ü cân kıalmıŐ idi
Furkatün eyledi andan dağı bizâr beni
- 4 İŞidüp derd ile inledi mi dülâb dağı
Girye vü zâr ile her dem dönüp ağlar beni
- 5 Furkatünden nice bir Mihri senün cân ekiŐe
Dostum baŐuñ iün öldür e kıurtar beni

G209

(Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün)

- 1 Yâ Rab ol serv-i revân kanda durur kanda iki
Yâ Rab ol âfet-i cân kanda durur kanda iki
- 2 Gözlerüm rüy-ı laıfından ırağ olalı cân
Dir idüp âh u figân kanda durur kanda iki
- 3 Âfitâbı götürüp gülşen-i hüŐni getüren
Yâ Rab ol müy-miyân kanda durur kanda iki
- 4 KıaŐları yâsına kıurbân olayın ğamzesine
İtdüğüm cânı nişân kanda durur kanda iki
- 5 Hâr-ı ğamda dil-i giryanum ider nâleleri
'Aceb ol ğonca-dehân kanda durur kanda iki
- 6 Yüzüm üzre sürinüp ilte idüm ğaste dili
Mihriyâ nâm u nişân kanda durur kanda iki

G210

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Yağdı hecr âteşine cānumı cānān ehli
Olmasun bencileyin hīç müselmān ehli
- 2 Küfr-i zūlfine esīr oldum o kāfir-beçenüñ
Beni kırtarmağa yoğ mı ki bir imān ehli
- 3 Bāğ-ı hüsnüñ şularam göz yaşıla şām u seher
Dağı şeftālu yimesün mi bu bustān ehli
- 4 Muşhaf-ı hüsnüñi ez-ber oğuram şey' li'llāh
Kaḫuña geldi vir ihsānuñı Qur'ān ehli
- 5 Beni ağlar görüp ey dost niye gülmeyesin
Ne bilür ağlayanuñ hālını ḫandān ehli
- 6 Devr-i hüsnüñ geçer ey yār ḫalur bir eyü ad
Unudılmaz añılır ḫayr ile ihsān ehli
- 7 Hübolaruñ derdine düşdüñse yapış dāmenine
Mihri bu derde bulur derdine dermān ehli

MÜSTEZÂD MÛS

(Mef' ülü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fa' ülün)

(Mef' ülü Fa' ülün)

- 1 Hârc it dir iseñ ' aşkum için ' ömr ile cânı
Olsun begüm olsun
Terk it dir iseñ ' aşkum için iki cihânı
Olsun begüm olsun
- 2 Kaddüm var iken kâmetini bâğ-ı cihânda
Her şahn-ı çemende
Zinhâr görüp añma şağın serv-i revânı
Olsun begüm olsun
- 3 Bülbül gibi sen zârlığ it hâr-ı cefâda
Gülzâr-ı cihânda
Gördükçe bu ben haddi gül ü gonca-dehânı
Olsun begüm olsun
- 4 Şandūqını dâyim sineñüñ imdi nişân it
Beste añna cân it
Atduğça müjem tîrini ebrüm kemânı
Olsun begüm olsun
- 5 Cân levhasına eyle cemâlümi muşavver
Bulsun dilüñ enver
Tâ görse hâsed ide anuñ nağşına Mânî
Olsun begüm olsun
- 6 Metâ' ina ger ' aşkumuñ olduñsa harîdâr
Cândur bahâ al var
Aşş' ile bu bâzârda hiç añma ziyânı
Olsun begüm olsun
- 7 ' Aql u dil ü cânuñ baña virmişdüñ ezelde
N'eyler dağı sende
Tîz vir beri anları gerekdür baña anı
Olsun begüm olsun

- 8 Öl derdüm ile olma dağı hūblara mā'ıl
Ol cevrüme kâ'il
Maḥbūb-ı cihān ger ola itme nigerānı
Olsun begüm olsun
- 9 Nā-gāh girür ise elüñe dāmen-i vaşlum
Bir vaqt-i şerefde
Sür yüzüñi vü gözüñ ayağuma revānı
Olsun begüm olsun
- 10 Gerçi bu cihānda bulunur ḫālibe maḫlūb
Sevdüg'ola bir hūb
Yād eyleme 'aşqumda dağı sen o zamānı
Olsun begüm olsun
- 11 Düketmiş imiş 'ömrüñi ey Mihri güzeller
Cevr ile cihānda
Şimden girü 'aşqumla benüm gel ola fānı
Olsun begüm olsun

MURABBA‘LAR

MUR1

(Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün)

- 1 Ol cihān gūlzārınūñ ra‘ nā ğazel-ḥ̄‘ānı dūrüst
Hoş tamām itmiş bu beyti içre dīvānı dūrüst
Ḥaṭṭ-ı reyḥān kim ṭolanmışdır gūlistānı dūrüst
Hāledür kim devr idüpdür mäh-ı tábānı dūrüst
- 2 Cān ile kıldum temāşā rüy-ı cānānı dūrüst
Şānı‘ -i ḳudret ki naḳş itmiş gūlistānı dūrüst
Şafḥa-i ḥaddinde yazmış ḥaṭṭ-ı reyḥānı dūrüst
Hāledür kim devr idüpdür mäh-ı tábānı dūrüst
- 3 Ḳāmeti cān gūlşeninde serv ü ‘ ar‘ ar bağlamış
Ḥüsninüñ şemsi cihān bāğına enver bağlamış
Ruḥlarında kākül-i müşġini ‘ anber bağlamış
Hāledür kim devr idüpdür mäh-ı tábānı dūrüst
- 4 Ḳaşları ḳavs-i felekdür şūreti bedr-i ḳamer
Gün cemālidür cihān rüyına viren nūr u fer
Ḳaplamışdır dil-berüñ ğüyā miyānını kemer
Hāledür kim devr idüpdür mäh-ı tábānı dūrüst
- 5 Cem‘ olup bir bezme gelmişler nice cānāneler
Ḥalka ḳurmış murġ-ı cāna zūlfi dökmiş dāneler
Şem‘ -i ruḥsārına ol meh-rūlaruñ pervāneler
Hāledür kim devr idüpdür mäh-ı tábānı dūrüst
- 6 Devr ider cām-ı şarābı sāḳi-i meh-pāreler
Nūş ider ‘ aşḳı meyinden ‘ aşıḳ-ı bī-çāreler
Ol mehi ḳılmış iḥāta göz açup seyyāreler
Hāledür kim devr idüpdür mäh-ı tábānı dūrüst
- 7 Cān alur çeşmi dili yaġmā kıllur ḥükmi revān
Līk kılsañ bir nazar ḥüsnı bağışlar cāna cān
Dir gören anuñ girībānıyla gerdānın hemān
Hāledür kim devr idüpdür mäh-ı tábānı dūrüst

- 8 Şehr-i Amāsiyye'de bir hūb u ra' nā gül- ' izār
Her tarafda cān u dilden şad hezār ' uşşākı var
Çevresinde dāyire çekmişdür anuñ kühsār
Hāledür kim devr idüpdür māh-ı tābānı dürüst
- 9 Tāli' uñ sa' d oldı Mihrī yandı bahtuñ aḥteri
Başuña toğdı ğam-ı zulmetde devlet hāveri
Ol melek-manzar k̄amer-çehreyle çarḥuñ çenberi
Hāledür kim devr idüpdür māh-ı tābānı dürüst

MUR2

(Mefā' ilün Fe' ilätün Mefā' ilün Fe' ilün)

- 1 Güzeller ile gönül gerçi āşinālardur
 Velik her dem olardan gelen cefālardur
 Dimezler 'āşığı gördükçe mübtelālardur
 Fiğān güzeller elinden ki bī-vefālardur
- 2 Egerçi 'ādetidür hūblaruñ çü 'āşıka nāz
 İñende ḥadden aşurmayup itseler hele az
 Geçürdiler günümüz her dem āh ile kış u yaz
 Fiğān güzeller elinden ki bī-vefālardur
- 3 Cefāların göre 'āşık vefāların ağıyār
 Sürer cihānda münāfık şafāların her bār
 Seveni kendüleri sevmege iderler 'ār
 Fiğān güzeller elinden ki bī-vefālardur
- 4 Vefālu gerçi güzel çok dinürdi devrānda
 Biz amı görmemişüzdür cihānda bir anda
 Bilimedüm bularuñ nāmı var nişān kıanda
 Fiğān güzeller elinden ki bī-vefālardur
- 5 Ölince Mihrī cihānda bu sırrı itme tebāh
 Yaķañı çāk idüp it gördüğüne derd ile āh
 Mezāruñ üzre biten ḥaşr olunca diye giyāh
 Fiğān güzeller elinden ki bī-vefālardur

MUR3

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Gerçi gördük bu cihân rûyında çok cān-bāzlar
Hūblar maḥbūblar pür-şīveler pür-nāzlar
Rište-i cān ile oynar ğamzesi ğammāzlar
Rāstī cān-bāz Ḥaydar ḥayli ḥoş cān-bāz imiş
- 2 Her kaçan biñ nāz ile alsa terāzūsın ele
Cānlar ardınca revān olur velī diller bile
Bir daḥı mişli cihân rûyına ğālib az gele
Rāstī cān-bāz Ḥaydar ḥayli ḥoş cān-bāz imiş
- 3 Egribük'de çün hevā yüzinde ḵurdı rīsmān
Rīsmān üstinde oynar şan kebūterdür hemān
Oynadı ḥoş Şeh Süleymān'uñ öñinde baş u cān
Rāstī cān-bāz Ḥaydar ḥayli ḥoş cān-bāz imiş
- 4 Perçemin çözse geh 'uşşāḵa kemendler gösterür
Oḵısa ebyāt-ı şīrīn la' l-i ḵandler gösterür
Bir dem içre oynasa biñ dürlü bendler gösterür
Rāstī cān-bāz Ḥaydar ḥayli ḥoş cān-bāz imiş
- 5 Sīm ü zer ṭabaḵlar ile zeyn ider hengāmesin
Ayağınuñ altına alur bu çarḥuñ kāsesin
Kendüyi çeküp kenāra ustasını aşasın
Rāstī cān-bāz Ḥaydar ḥayli ḥoş cān-bāz imiş
- 6 Rīsmānını zemīn üstinde bālā eyledi
Ruḥlarınıñ rengini ḥoş al ü ala eyledi
Şāh bezminde anı Mihrī temāşā eyledi
Rāstī cān-bāz Ḥaydar ḥayli ḥoş cān-bāz imiş

MUR4

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ülün)

- 1 Kulağdan olmışıduğ gerçi 'âşık
Bi-ğamdi'llâh ki hoş gösterdi Hâlîk
Ne söz söylendise hakkında şâdık
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 2 Yeşil dîbâyı geymişler çemenler
Yağarlar sîm kandîl yâsemenler
Her etrâfı gül ü serv ü semenler
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 3 Kenârı şâfî cûy-ı ergavânlar
Ağar her yañada âb-ı revânlar
Dimâğa bû bağışlar câna cânlar
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 4 Hevâsı mu' tedildür şuyı kevşer
Dırahtı nârvenle serv ü 'ar'ar
Otu reyhân u sünbül hâki 'anber
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 5 Biter deryâsı içre nîlüferler
Ruğ-ı zerdi virür 'aşğdan haberler
Gülistânlar teferrücgâh yerler
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 6 Yapılmış bir serîr-i 'âlî evvân
Yeşil yapraklar olmuş aña sayvân
İçindedür anuñ ol şâh-ı devrân
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 7 Çü şâhuñ beytini ma' mûr gördüm
İçinde berğ urur ol nûr gördüm
Aña şaf bağlamışlar hûr gördüm
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik

- 8 Ki bir ħurşid-tal^c at meh-cebîndür
Ĥadin kim görse dir kim yâsemîndür
Ṭavâf-ı kûyî şan ħuld-ı berîndür
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 9 Lebi yâdına olmuş germ lâle
Ṭurur yek-pâ tutar elde piyâle
Ḳurardı üstine ħayme-i vâla
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 10 Pür olmuşdı güliyle şahn-ı gülşen
Ḳabağı tıldurup tıtmışdı sūsen
Çemen sulţânı güldür vech-i aĥsen
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 11 Düzetmiş tūti ħumrı çengine çeng
Nevâda sâza tıtmış ħuşlar âheng
Eline bâde almış lâle gül-reng
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 12 Terennümler kııurdu anda bülbül
Şafâsından didi ħandân olup gül
Şurâĥî mül demidür ne taĥammül
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 13 Ḳamu eşcâr cem^c olmuş bu câya
Feraĥdan her biri ħarşardı aya
Melek şalmış meger üstine sâye
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 14 Güle nergis tırup süzmiş gözini
Açılmış ħoncalar düzmiş yüzini
Budur firdevs bâĥınuñ güzîni
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 15 Çiçekler vecde gelmiş eylemiş cūş
Kimi ser-ĥōş olmuş kimi ĥâmūş
Bular hoş aşğ ayaĥın eylemiş nūş
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik

- 16 Emîr-i ‘ aşıkân gül-bû karanfûl
Biter anda benefşe nergis ü gül
Güle karşı ider efgân bülbül
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 17 Ger ‘ âkıl iseñ aña toğrı tüt rāh
Varıtır almalu bahçaya her gāh
Ağaçlar sāye şalmış şanki hargāh
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 18 Ne dil ile kılam taqrîr anı
Dinilmez haşre dek anuñ beyānı
Bulınmaz ser-te-ser gezseñ cihānı
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 19 Yapılmış anda bir şāhāne hāmmām
Yeñi Hāmmām dirlermiş aña nām
Hem olmuş ay u güneş saķfına cām
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 20 Şuyı cüllāba beñzer havzı vardur
Mal-ā-māl olmuş içi āb-ı güldür
Diyār-ı Rūm içinde şimdi birdür
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 21 Eyü çekdük bu devrānuñ cefāsın
Görelüm bāri bir kerre vefāsın
Sürelüm zevķ ile imdi şafāsın
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 22 Zihî vaķt ü zihî zevķ u zihî dem
Ferahlar geldi gitdi guşsa vü ğam
Diyeyin cān ile ben daħı her dem
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik
- 23 Zihî ferhunde-ţāli‘ bunda her gāh
Muķîm olur bu cāya sāl ü yā māh
Ki geķmiş ‘ ömrümüz hayfā hezār āh
Ne hoş yaylağ imiş bu şehr-i Lâdik

24 Du‘ālar eyle Mihrī şehriyāra
K’anuñ luṭfindan irdüñ bu diyāra
Ki gördük gizlü genci āşikāre
Ne hoş yaylaḡ imiş bu şehri Lādik

25 Kerem kânıdur ol şehler emirī
Ki topraḡdan götürdi her faḡirī
Ḥudā olsun İlāhī dest-girī
Ne hoş yaylaḡ imiş bu şehri Lādik

MUR5

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Çekmişem hadden aşā cevr ü cefāsın felegüñ
Görmedüm zerre kadar mihr ü vefāsın felegüñ
Sürmedüm n'eyleyeyin zevk u şafāsın felegüñ
Āh elinden felegüñ dād elinden felegüñ
- 2 Miḥnet ü derd ü belā ile gözüm yaşlar ider
Ḥasret ü hecr ü cefā ile dilüm başlar ider
N'ideyin baña felek ummaduğum işler ider
Āh elinden felegüñ dād elinden felegüñ
- 3 Arturur nāle ile şām u seḥer zārumuzı
Ağladur bizi ne hoş güldürür ağyārumuzı
Āh u efgān ile her dem geçürür kārumuzı
Āh elinden felegüñ dād elinden felegüñ
- 4 Hem-demi guşsa vü ğam eyledi devrān bize
Raḥm idüp luḥfını göstermedi bir ān bize
Pür ider kāseyi her dem içürür ḳan bize
Āh elinden felegüñ dād elinden felegüñ
- 5 Her kimi görse anuñ gül gibi yüzine güler
Şoñradan ḥār-ı cefā tığıyla bağrını deler
Ne özi göynür esirger ne ḥo yaşını siler
Āh elinden felegüñ dād elinden felegüñ
- 6 Görmedük bir güli gülşende ki şolmaya felek
Şanma bir kimse ki itdüğini bulmaya felek
Bu cihān bākī degül saña da ḳalmaya felek
Āh elinden felegüñ dād elinden felegüñ
- 7 Nice sa' yümüzi yoluñda hebā eylesesin
Nice bir ehle cefā cehle vefā eylesesin
Mihri'yi öldüricek kime cefā eylesesin
Āh elinden felegüñ dād elinden felegüñ

8 Gözümüz yaşını döndürdi bizüm anlara
Bir nefes derdümüz irgürmedi dermānlara
asret itdi bizi uş sevgülü cānānlara
h elinden felegūñ dād elinden felegūñ

MUR6

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Hüsünüñ üstindeki ol mäh haqqıçün begüm
Cân u dilden bendeñem ben şâh haqqıçün begüm
Her şehergâh itdügüm bu âh haqqıçün begüm
Şâdıķam yoluñda ben Allâh haqqıçün begüm
- 2 Kıble yüzüñden ölince yüzümi döndürmezem
Virseler bir kıluña iki cihâni virmezem
Gerçi aylar yıllar oldı ben yüzüñi görmezem
Şâdıķam yoluñda ben Allâh haqqıçün begüm
- 3 Eyledüm seni sevelden ğayrılardan dil berî
Dimedüñ bir gün ki hey bî-çäre miskîn gel beri
Günde biñ kez ğamzeñ urşa yüregüme hañçeri
Şâdıķam yoluñda ben Allâh haqqıçün begüm
- 4 Döndürürsem yüz yüzüñden kıbleden dönsün yüzüm
Senden ayruğa nazâr kılsa dirüm çıksun gözüm
Seni sevelden behey kâfir saña budur sözüm
Şâdıķam yoluñda ben Allâh haqqıçün begüm
- 5 Ey beni Mecnûn gibi 'aşkı ile şeydâ kılan
Ben seni sevmekde gerçek 'aşıķam şanma yalan
A benim çok sevdüğüm va'llâhi bi'llâhi inan
Şâdıķam yoluñda ben Allâh haqqıçün begüm
- 6 Ğamzeñüñ peykâni sinemde nihândur dostum
Hâlümüz hod gün gibi saña 'ayândur dostum
Yoluña cân virürem bunca zamândur dostum
Şâdıķam yoluñda ben Allâh haqqıçün begüm
- 7 Râzıyam cânâ gerek ağlat gerek güldür beni
Dönmezem senden gerek dirgür gerek öldür beni
Mihri'yem 'aşķuñda daħı nice yıl yeldür beni
Şâdıķam yoluñda ben Allâh haqqıçün begüm

MUR7

(Fā`lātün Fā`ilātün Fā`ilātün Fā`ilün)

- 1 Bizden olduñsa raķībūñ sözile bīzār hey
Güc ile gökçeklik olmaz n'eyleyelüm var hey
Eksük olmaz bu cihāndur 'āşıķa bir yār hey
Ben de senden vāz geldüm vāz geldüm var hey
- 2 Bulınur hey bu cihānda tāze tāze hūblar
Nāzeninler hūblar u maħbūblar u mergūblar
Rūy-ı 'ālemde hemān ķaķ' olmadı mergūblar
Ben de senden vāz geldüm vāz geldüm var hey
- 3 Bī-vefā maħbūblara riş-ķande 'āşıķlar gerek
Şādıķu'l-ķavl olana yār-ı muvāfiķlar gerek
Gerķegi terk it yūri saña münāfiķlar gerek
Ben de senden vāz geldüm vāz geldüm var hey
- 4 Mıŗ-ı dilde Yūsuf-ı cāndan 'azīz itdüm seni
Cevr ile pīr eyledūñ āķir Zeliķā-veş beni
Yār idinmek yoĝımış bildüm ki her cilt oĝlanı
Ben de senden vāz geldüm vāz geldüm var hey
- 5 Yüzüñi görmege gerķi kim virürem cānı ben
Sen daķı hūblarda bir 'āşıķ-perest idūñ iñen
Gördüģüñce beni iĝmāz idüp ayruķlanma sen
Ben de senden vāz geldüm vāz geldüm var hey
- 6 Gerķi 'aşķuñ nārına düşelden itdüm ķayli āh
Dūd-ı āhum āķir itdi gün cemālüñi siyāh
Sen gedā-yı hūb olduñ Mihri 'aşķa pādişāh
Ben de senden vāz geldüm vāz geldüm var hey

MUR8

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Çünki gönderdi Hudâ devlet ile rāha seni
Mübtelâ kılsun İlahî yine bir şāha seni
Çomayalum hele var āh-ı şehergāha seni
Yüri şāhum yüri ışmarladum Allāh'a seni
- 2 Bir zamān şehir-i Amāsiyye'de İskender idüñ
Hızr-veş āb-ı hayāt isteyene rehber idüñ
Hübolar içre şanemā sen dağı bir server idüñ
Yüri şāhum yüri ışmarladum Allāh'a seni
- 3 Varalum kūyuña her demde fiğānlar idelüm
Yaşum ırmağını her cāya revānlar idelüm
Yüzümüz sürüp işigünde mekānlar idelüm
Yüri şāhum yüri ışmarladum Allāh'a seni
- 4 Çanı ol dem ki bizümle dün ü gün hem-dem idüñ
Dil-i mecrūhumuzuñ yāresine merhem idüñ
Hey benüm beğegizüm sen dağı bir ādem idüñ
Yüri şāhum yüri ışmarladum Allāh'a seni
- 5 Seni heyhāt ki bir dağı görince gözümüz
Āh u zār ile geçiser gicemüz gündüzümüz
Cānumuz hulkā irişince bu olsun sözümüz
Yüri şāhum yüri ışmarladum Allāh'a seni
- 6 Çaşlaruñ yāsına çanı ki nişān idi sine
Çamzeñ oğların atarduñ dil ü cān pūtesine
Dil-i āşüfte unıtmaz seni varınca sine
Yüri şāhum yüri ışmarladum Allāh'a seni
- 7 Āşinā olmış iken çün bizi yād itdi felek
Yāreler üstine dāğ urdı yine dertlü yürek
Çaldı fikrüne hayālün bize ey dost belek
Yüri şāhum yüri ışmarladum Allāh'a seni

8 Bâġ-ı ħüsnüñe ħazân irmesün ey lâle-‘ izâr
Bulınur Mihrî gibi saña ne ġam günde hezâr
Dostı yâd itmek imiş ‘ âdetüñüz âġir-i kâr
Yüri şâhum yüri ışmarladum Allâh’a seni

MUR9

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Görmedüm senden kerem ey bî-vefâ dil-dâr hey
Olmadıñ bir gün bu ben bî-çâre ile yâr hey
Eyledüñ cevruñle ' âlemde beni bîzâr hey
Ey cefâ-ñü yâr senden vâz geldüm var hey
- 2 Var mıdur bir dem beni hecrüñle bîmâr itmedüñ
Rağm idüp bir gün baña luţfuñla tîmâr itmedüñ
Müdde' inüñ sözine uyduñ beni yâr itmedüñ
Ey cefâ-ñü yâr senden vâz geldüm var hey
- 3 Gülşen-i ħüsñünde bülbül gibi nâlân eyledüm
Degmedüm bir ġoncaña bunca ki efgân eyledüm
' Āķıbet ħâr-ı cefâda bağrumı ħan eyledüm
Ey cefâ-ñü yâr senden vâz geldüm var hey
- 4 Uyduñ ağıyâra benümle bir nefes yâr olmadıñ
Yoluña bunca zamândur cânı virdüm bilmedüñ
Dâmen-i vaşluñla bir gün ħanlı yaşum silmedüñ
Ey cefâ-ñü yâr senden vâz geldüm var hey
- 5 Cân içinde şağkladum mihrüñ elif gibi senüñ
Gitmedi bilmem nedür cürmüm senüñ benden kîñüñ
Yoğıdı dînüñ bilürdüm şimdi gitmiş âyîñüñ
Ey cefâ-ñü yâr senden vâz geldüm var hey
- 6 Yalvarup biñ ' özr ile cânum didükçe ben saña
Ĥışm ile yüzüñ çevürürdüñ hemân benden yaña
Luţfuñı ağıyâra eylerdüñ revân cevruñ baña
Ey cefâ-ñü yâr senden vâz geldüm var hey
- 7 Ķomış idüm ' aşkuñuñ yolına ben cân u seri
Olmuş idüm âsîtanuñ bendesinüñ çâkeri
Bulasın var imdi sen de Mihri gibi müşteri
Ey cefâ-ñü yâr senden vâz geldüm var hey

TAHMİS

T

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

- 1 Bugün bir hüsñ şâhınıñ yüz urdum âsitânına
İrişdi ' andelîb-i dil cemâli gülsitânına
Şafâlar virdi ' uşşâkuñ yine rûh-ı revânına
Getürmiş ' anberîn hâlin hümâyün zülfi yanına
Nice şeh-bâzdur gör kim beg iltür âşiyânına
- 2 Yüri bezm-i harâbâta inen ta' n eyleme zâhid
Sen özüñi kayur halkuñ günâhın ağlama zâhid
Günâhı kimsenüñ senden sorılmaz söyleme zâhid
Şarâb-ı la' l-i dil-berden beni men' eyleme zâhid
Saña ne her kişi her ne iderse kendü cânına
- 3 Yüzüñ envârı şevkinden olupdur zîneti şem' uñ
Ki her dem nârı nûr itmek olur mâhiyyeti şem' uñ
Dili kesilmek olmışdur anuñçün ' âdeti şem' uñ
Yüzüne beñzerem dirmiş ' acebdür hâleti şem' uñ
Baş ortaya koyup söyler ne kim gelse zebânına
- 4 Çü gördi nâr-ı hecründe beni yakduğunu ey cân
Özi göyüñdi dâğ urdı özine lâle-i nu' mân
Görüp ağyârı yanunda gülerem zâhirâ her an
Yanaram bezm-i şevkünde gözüm ağlar gönül handân
Hemân ol şem' a döndüm kim güler dâ'im ziyânına
- 5 Döşenmiş bâğ-ı hüsñünde ruhuñ üzre gül evrâkuñ
Dimâğın ' anberîn bûy-ı mu' attar kıldı âfâkuñ
Sürer yüzine gözine raķîbüñ sâ' id ü sâkuñ
Alur dil-dârı yanına söger ardınca ' uşşâkuñ
Ögünsün düşmen ögünsün eger kalursa yanına
- 6 Leţâfet gülsitânında begüm haddüñ durur ter gül
Olapdur berg-i gül üstinde hâlün dâne-i fülful
Kaçan bu yüz karasıyla saçuña öykünür sünbül
Gülün bu ' arızı rengin görüp aldanma ey bülbül
Ki nice ol senüñ gibi garîbüñ girdi kıranına

7 Görüp bu h̄üb u zībāyı i Mihrī şaķın aldanma
Olur bu h̄üblıġuñ lā-büd zevāli yaķın aldanma
Görürsüñ günde biñ kerre anuñ ahlāķın aldanma
Yüzüñe gülse birķaç gün Necātī şaķın aldanma
Ki gerçekler inanmadı bu dünyānuñ yalanına

TERCİ' -İ BEND

Velehū Fī Medhīhī Enāra'llāhu Burhānehū

TB

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

I

- 1 'İd-i vaşlın ' arz idüp çünkim götürdi şeh niķāb
Nūra ğarķ itdi cihānı zāhir oldı āfitāb
- 2 Bir şeh-i devrān-ı ' ādildür cihān rüyında kim
' Ādeti luḫf u mürüvvetdür kamu fi' li şavāb
- 3 Sāyesinde hoş geçer halk-ı cihān mīr ü gedā
Devleti devrinde hergiz kimse çekmez ıztırāb
- 4 Ey sa' ādet isteyen gel cān u dilden bende ol
Āsitānına yüz ur bulmaķ dilersen feth-i bāb
- 5 ' Adli mizānına geldi keffe oldı mihr ü māh
Luḫfi deryāsında oldı baħr-ı ' ummān bir ḫabāb
- 6 Devlet esbinde görüp çekdi ' inānını zemīn
Geldi meydān-ı sa' ādetde felek öpdi rikāb
- 7 Kimdür ol Sulṫān Aḫmed ibni Sulṫān Bāyezīd
Gicesi ķadr olsun anuñ dā'imā gündüzi ' id

II

- 8 Salṫanat taḫt'üzre çıkup yine şāh-ı muḫterem
Tāc-ı devlet urınup geydi seḫā luḫf u kerem
- 9 Rüşen itdi gün cemāli pertevinden ' ālemi
' Arz idüp şeh ruḫlarını hoş cihāna şubḫ-dem
- 10 Çün ṫulū' itdi şeref burcında yine āfitāb
Her kişi medḫ itmege biñ cān u dilden açdı fem
- 11 Devleti devrinde bu halk-ı cihān oldı feraḫ
Ni' meti ḫ'āniyla ṫoldı kamu ' ālemde ni' am

- 12 Cān u dilden rûz-ı 'îdinde gelüp bel bağladı
Ol hümâyûnuñ melekler hıdmetine dem-be-dem
- 13 Bir şehen-şâh-ı cihāndur bî-nazîr ü bî-bedel
Bir nazâr kılsañ komaz cānda melāmet dilde ğam
- 14 Kimdür ol Sulţān Aĥmed ibni Sulţān Bāyezîd
Salţanat taĥtında olsun ĥaşre dek 'ömri mezîd

III

- 15 Ey şeh-i devrān hemîşe ĥalka mîr-i a'zam ol
Ĥaşre dek her dem cihān rûyında şâh-ı 'ālem ol
- 16 Bulduĥınca nām u şöhret āl-i 'Oşmān ĥusrevā
Ĥamusından ey şehen-şâh-ı zamān sen a'lem ol
- 17 Irmasun Ĥaĥ üstümüzden ol hümā-fer sāyeñi
Devlet ü rif'atle bu ĥalk-ı cihāna maĥrem ol
- 18 Ťurduĥınca bu zemîn ü āsumān ey şehriyār
Zevĥ u 'işret sür cihān rûyında şād u ĥurrem ol
- 19 Dostlaruñ her dem cihān rûyında olsun şād-mān
Dā'imā düşmenlerüñ çeksün elem sen bî-ğam ol
- 20 Burc-ı iĥbāl ü şerefde bu semā Ťurduĥça sen
Ey sa'adet āfitābı devlet ile her dem ol
- 21 Kimdür ol Sulţān Aĥmed ibni Sulţān Bāyezîd
Gicesi ĥadr olsun anuñ dā'imā gündüzi 'îd

IV

- 22 Geldügince şavm u 'îd ey şâh-ı devrân her zamân
Ol serîr-i salţanat tahtında her dem şâd-mân
- 23 Sen sa'âdet tahtgâhında muķîm ol haşre dek
Devletüñ devrinde hoş geçsün kamu pîr ü cüvân
- 24 'îd-i hüsnuñde görüp қаşuñ hilâlin husrevâ
Hurrem olsun dâ'imâ sāyeñde bu halk-ı cihân
- 25 Turduğınca bu zemîn ü āsumân olduķça 'îd
Eylesün ol Haķ seni halk-ı cihâna kām-rân
- 26 Gelmesün cānâ cemâlün āfitâbına kūsûf
İrmesün 'ömrün dırahtı bergine bād-ı huzân
- 27 Kıl du'â Mihrî hemân қо sözi taţvîl eyleme
Ol şehün medhinde 'âcizdür bilürsin her lisân
- 28 Kimdür ol Sulţân Aḥmed ibni Sulţân Bāyezîd
Gicesi қadr olsun anuñ dâ'imâ gündüzi 'îd

MESNEVİLER

M1

(Der-Tevhîd-i Bârî 'Azze ve Celle)

(Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün)

- 1 (Elif) Evvel ol Eḥaddur bî-zevāl
Birligine yokdur anuñ ḳıl ü ḳāl
- 2 (Bā) Beḳā oldur cihānda bî-gümān
Ḥaḳ buyurdı "Küllü men 'aleyhā fān"
- 3 (Tā) Ta' āla'llāh yaratdı 'ālemi
Anda mevcūd itdi cümle ādemi
- 4 (Sā) Süreyyādan şerāya dek ne var
Anuñ emri ile oldı āşikār
- 5 (Cim) Cihānı yoğ iken var eyledi
Birligine mü 'min iḳrār eyledi
- 6 (Ḥā) Ḥayāt oldur viren ölmüşlere
Dest-gīr oldur ḳamu ḳalmışlara
- 7 (Ḥā) Ḥayır şer her ne kim işlerseñ iş
Anuñ emrinsüz olunmaz biñ düriş
- 8 (Dāl) Devlet bulmaḳ isterseñ i ḳul
Emrile ol pādişāhuñ her dem ol
- 9 (Zel) Zelīl ü ḥor olur emrin şıyan
'Āḳıbet maḥrūm olur nefse uyan
- 10 (Rā) Rāhın gözle güm-rāh olmağıl
Ḳıl ḥazer iblīse hem-rāh olmağıl
- 11 (Zā) Zinhār ol ḍalāletden berī
Bulmaḳ isterseñ behişt içre yeri

- 12 (Sin) Seni döğüp sögene kııl du' ā
Tā şefi' ola Resül-i Kibriyā
- 13 (Şin) Şefi' olmağ dilerseñ ger Resül
'İlm-i tevhid ile dā'im yoldaş ol
- 14 (Şād) Şanduñ mı cihānı ber-ğarār
Ber-fenādur āhır olur tār-mār
- 15 (Dād) Zıdd ol nefsün ile her nefes
Geçmesün 'ömrün cihān içre 'abes
- 16 (Tā) Tavāf itmek dilerseñ Mekke'yi
Her fağire ħor bağma di eyi
- 17 (Zā) Zulüm 'ādet idinme kendüne
Zira ħayr itmez saña öñden soña
- 18 (Ayn) 'Aynuñdan revān it yaş u ħan
Her nefes nefsün elinden kııl figān
- 19 (Ġayn) Ġafletden uyar gönül gözin
Tā göresin şübhesiz cennet yüzün
- 20 (Fā) Fenā 'ālemden eylerseñ sefer
Ĥazret'e cürm ile varma kııl ħazer
- 21 (Kāf) Kātl it nefsüni ħoş fariğ ol
Kim ne dir ise disün sen şādık ol
- 22 (Kāf) Ger tağlarca eylerseñ günāh
Tevbe kılsañ 'afv ider anı İlāh
- 23 (Lām) Lākin tevbeyi terk itmegil
Ġaflet uyğusuyla ħāfil yatmağıl
- 24 (Mīm) Mihri 'āşiyem bir rü-siyāh
Derğehüne var ümidüm yā İlāh

- 25 (Nūn) Ne dil ile kılam medhūñ beyān
Sen şehūñ medhinde ʿāciz her lisān
- 26 (Vāv) Vay baña ki hayrum zerre yok
Tapuña lāyık ʿamel yok cürm çok
- 27 (Hā) Hemān ey Hayy-i Rabbü'l-ʿālemīn
Fazluña şıgınmışumdur ben hemīn
- 28 (Lāmelif) Lā dimezem noqşānuma
ʿAfvuñı eyle şefī ʿişyānuma
- 29 (Yā) Yaratduñ beni ey Rabbü'l-enām
Raḥmetüñi umaram yevmü'l-kıyām

M2

(Kaşide-i 'Alî Paşa)

(Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fa' ülün)

- 1 Eyâ pâşâ-yı a' zam 'alî-himmet
Sa' âdet menba'ı erkân-ı devlet
- 2 Güneş her dem alur enver şapuñdan
Kamer şey' li'llâh ider hem şapuñdan
- 3 İren luţfuñ nesîmidür ki her dem
Cihân gülzârın ider tâze hurrem
- 4 Şapuñda bende olur serv-i âzâd
Elüñde mûm olur luţfuñla pülâd
- 5 Eyü nâm ile şöhret bulalı sen
Olupsın gün gibi 'âlemde rûşen
- 6 Anuñ k'ismi 'Alî'dür pür-sehâvet
Olur şânında lâ-büd feth-i nuşret
- 7 Cihân turdukça urdukça felek rakş
Cemâlûñ envârına gelmesün nakş
- 8 Serîr-i rif' at içre pây-dâr ol
Hemîşe hem-nişîn-i şehriyâr ol
- 9 Müdâm ol bâb-ı devletde vezîr ol
Bu ben miskîne luţf it dest-gîr ol
- 10 Ğarîb-i bî-kesem sen göster ihsân
Marîz-i bî-'ilâcam eyle dermân
- 11 Özüñdür şimdi her derdüñ devâsı
Şapuñdur şimdi her faķruñ Ğinâsı
- 12 Ger irse mürdeye feyzüñ necâti
Remîm olmış iken bulur hayâti

Şi'r İ̄n-Maḥal

- 13 Virür her mürdeye luḫfuñ ḫayātı
N'ola ger zinde kılsañ ben memātı
- 14 Özüñ re'yinde 'ācizdür ḫired-mend
Ṭapuñdur ḫall iden her müşkilātı
- 15 Senüñ gibi vezīr-i bī-naẓīri
Bulınmaz istenilse kā'inātı
- 16 Seḫāvet ehli ismi sende mevcūd
Bulınsa ṭañ mı zātuñda şıfātı
- 17 Ruḫuñ devrinde rüşen oldı gülşen
Ḳadıñ ḫatında yoḫ servüñ şebātı
- 18 Cihānuñ şiddetinden ḫaş eger 'ām
Senüñ ḫapuñda bulurlar necātı
- 19 Niḡin-i dest-sāyuñ ḫāteminden
İrüşsün Mihri'ye luḫfuñ berātı

Meşnevi

- 20 Baña hem-rehlik it li'llāh bi'llāh
Mezīd itsün senüñ 'ömrüñi Allāh
- 21 Benüm ḫālūmi sulṭānuma 'arz it
Size vācib olupdur belki farz it
- 22 Ğanīdür sāyeñüzde müflis ü aç
Beni ḫāşā k'idesüz ḡayra muḫṭāc
- 23 Devām-ı devletüñe şubḫ u şāmī
Du'āciyam dil ü cāndan müdāmī
- 24 Eger 'arz eylemezseñ şāha ḫālüm
Ḳalur elbette boynuñda vebālüm

- 25 Günāhum şıǵmaya dūnyāya düpdüz
Götürmez zerresini Kūh-ı Elburz
- 26 Amāsiyye’de Mihrī nā-tüvānı
Götür toprağdan ey iḥsān kānı
- 27 Yüz urdum ḥāk-i pāyuña naẓar kııl
Bu ben toprağı luḥf it sīm ü zer kııl
- 28 Umaram ben ğarīb-i üftāde
Ki irem himmetüñ birle murāda
- 29 Ki zīrā ḳalmışumdur çār u nā-çār
Benüm ḥālümden it şāhı ḥaber-dār
- 30 Umaram luḥf-ı mihrinden o sulṭān
Diriğ itmeye bu zerreden iḥsān
- 31 Velī her birinüñ bir mesnedi var
Benüm yoğdur tapuñdan ğayrı deyyār
- 32 Bu imiş çün zamānuñ şimdi kārı
Bulurlar mesned ile i‘ tibārı
- 33 Kemāliyle kişi ger bulsa ‘ izzet
Cihānda çekmez idi ehl-i zillet
- 34 Benüm için şağ ol devletlü pāşā
Olam devründe ben maḥrūm ḥāşā
- 35 Hızır hem-rāh olsun saña her dem
İki ‘ ālemde çekme ğuşşa vü ğam
- 36 Zemīn turduğça rif‘ atde müdām ol
Cihānda devlet ile müstedām ol
- 37 Felek döndükçe geldükçe bu devrān
Ṭavīl-i ‘ ömr virsün saña Sübhān

38 Eyü nām ile şöhret bulsun aduñ
İki ‘ālemde Hāḡ virsün murāduñ

Hātımet-i Du‘ā

39 Zā‘ife Mihri’ye eyle şefā‘ at
Şefā‘ at bulasın yevmü’l-ḡiyāmet

40 Paşā ḡazretleri kān-ı mürüvvet
Veẓir-i bī-naẓir-i ‘āli-rif at

41 Hemīşe devlet ile müstedām ol
Muḡim ol bu cihānda tā-ḡiyāmet

42 Hızır hem-rāhuñ olsun her nefesde
Hudā’nuñ ‘avni virsün saña nuşret

43 Serir-i salṡanat üstinde her gāh
Hudā rif atde ḡılsun seni rāḡat

44 Ayakda ḡalmışamdur dest-ḡir ol
Ki sensin pür-seḡā vü ehl-i himmet

45 Faḡirün tüt elin bulmaḡ dilersenñ
Cihānda rif at ü cennetde raḡmet

46 ḡarib olmaḡ dilersenñ Muşṡafā’ya
ḡarib üftādelere eyle şefḡat

47 Tapuñdur her gedāya çünki mesned
Nedendür kim çekem ben derd ü miḡnet

48 Naẓar ḡılsañ ḡılır her ḡāki çün zer
Ayak topraḡıyam çekdürme zillet

49 Ğinā senden bulur çün faḡr-ı ‘ālem
Faḡire Mihri’ye terk itme ‘ādet

50 Murādum bu ki sulṭānum ṭapuñdan
Bu cānum mülki bir dem bula rāḥat

51 Dilerem rūz u şeb Ḥaḳ Ḥazretinden
Ümizüm var ḳabül ola bu ḥacet

MÜFREDLER

MÜF1

(Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fa' ülün)

Cevr ile beni şol kadar ağlatdı felek kim
Sürh-âb gözüm yaşı ile çana boyandı

MÜF2

(Mef' ülü Fā' ilätün Mef' ülü Fā' ilätün)

Haṭṭuñ ḥadüñ yüzini ṭıtdı nitekim ey cān
Zeyn itdi gülsitānı irişdi tāze reyḥān

MÜF3

(Mef' ülü Fā' ilätü Mefā' ilü Fā' ilün)

Mür üşdi şanki şekkeri pālūde üstine
Haṭṭuñ ki ṭıtdı la' l-i nebātuñ kenārını

MÜF4

(Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün)

Gördüğümce ḥad ü çadd ü leb-i yāri şanuram
Biri güldür biri çonca birisi serv-i revān

MÜF5

(Mef' ülü Fā' ilätün Mef' ülü Fā' ilätün)

Ḥadüñ yüzini ḥaṭṭuñ ṭıtdı nitekim ey cān
Zeyn itdi gülsitānı irişdi tāze reyḥān

MÜF6

(Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün)

Yaçasuz seni çodı şanma güzeller Mihri
Nice senüñ gibi bunda yeler oñmaz bulunur

MÜF7

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

‘ Ādeti monlālaruñ maḥbūb sevmekdür ḥaṭīb

‘ Āqıl iseñ mezhebüñ yitirme ‘ āriflerden ol

Dīvān Dışı Manzūme

MN1

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 El-ḥaḳ inṣāf bu kim Mihri-i şirīn-kelimāt
Söz yerine aḳıdupdur deheni āb-ı ḥayāt
- 2 Derd-i ' aşḳ ile kimün kim dili ğamnāk olsa
Bu kitāba nazār itsün eger isterse necāt
- 3 Evvel ü evsaṭ u hem āḫirini seyr itdüm
Vasaṭında diledüm k' anuñ idem tedḳiḳāt
- 4 Şanki ' ummānda gird-āba düşürdüm özümi
Bī-kerān bahre nihāyet bulunur mı heyhāt
- 5 Beydaḳ-ı ḥāli ile naṭ' -ı maḥabbet içre
Nicesi kiş diyeyin ki beni ḳıldı şeh-māt
- 6 Āferin ṭab' -ı şeker-bāruña her laḫzada kim
Aḳıdur ḳanda ise söz yerine āb-ı ḥayāt
- 7 Sözlereñ luṭfına ğāyet bulunur mı yok yok
Luṭf-ı ṭab' uña nihāyet bulunur mı heyhāt
- 8 ' Aceb olmaya ki küyuñda senün cān virdi
Ger Maḳāmī ḳuluñuñ yeri olursa cennāt
- 9 Gerçi kim āb-ı ḥayāt idi lebün evvelde
Virmedün anı o bīmāruña irişdi memāt
- 10 Gerçi ser-defter-i ḥübān idün evvellerde
Geçdi vaḳtün şanemā şimdi yüri var şuya at
- 11 Heçr ile göçdi Maḳāmī aña bir kez dimedün
Gel berü itlerüm ile işigüm bekle oñat
- 12 Bāḡ-ı ḥüsünüñdeki şeftālularuñ oldı erik
Dimedüm mi anı vaḳtinde iken şaḳlama şat

- 13 Bir zamān idi ki sen cānı der-āgūş idenüñ
Gündüzi ‘īd olur idi gicesi adr ü berāt
- 14 Şimdi bir hāldesin kim ilenen düşmenine
Dir ki Mihri gibi hüsñüñe irişsün āfāt
- 15 H‘ān-ı hüsñüñle senüñ muğtenem illerle olup
urı yerlerde Maālī alar idi neğamāt
- 16 Yā gibi seni kenārına getürdükde raīb
Hedef itmiş idi miskinüñi yeter nikebāt
- 17 Zehr-i ahrı içürürdi felek ol miskine
Lebüñ aғыāra içürdükde şehā ‘azb-i fürāt
- 18 Yüzüñ ayına naar eyler idi aғыāruñ
Künc-i gam içre anı öldürür idi hasrāt
- 19 andüğim lebüñüñ andine aғыārı görüp
Döymeyüp āhir o bi-āreye irişdi memāt
- 20 Ger mezārına güzer eyleyesin işidesin
Mihri Mihri deyü ağırdüğim anda nebāt
- 21 Şöyle berk itdi senüñ mihrüñi gönlinde kim ol
opısar ‘aşuñ ile mihrüñ ile der-‘ araşāt

Tazarru' -nāme-i Mihri-i Hāķire

TN

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Ey Kerīm ü Qādir ü Hāyy u Ebed
V'ey Qādīm ü Şāni' u Ferd ü Şamed
- 2 Bī-vezīr ü Bī-naẓīr ü Bī-mişāl
Bī-melāl ü Bī-zevāl ü Zü'l-celāl
- 3 Rāziķ u Rezzāķ u Hāyy u Lā-yemūt
Cümle eşyāya virür her demde ķūt
- 4 Qādiyü'l-hācāt sensin ey Kerīm
Sen ki Rabbü'l-'ālemīnsin ey Raķīm
- 5 Cümle hāķuñ hālīķı ma' būdısın
Cümle 'abdüñ cān ile maķşūdısın
- 6 Sen Ehad'sın bir daķı yoķdur ilāh
Birligüñe cümle eşyādur güvāh
- 7 Hāķden hāķ eyledüñ ādem 'ayān
Sen yaratduñ ins ü cinni bī-gümān
- 8 Hem ezelsin hem ebedsin hem Şamed
Ey şıfātı "Qul hüva'llāhu Ehad"
- 9 Birligüñe şekkimüz yoķ ey Raķīm
İki diyen dil saña olsun remīm
- 10 Cümle 'ālem hāķı açup gözlerin
Tapuña tütup turlar yüzlerin
- 11 Senden umarlar ķamusı raķmeti
Nā-tüvānlar senden ister nuşreti
- 12 Raķmetüñ deryāsına yoķdur kenār
Ey Kerīm ü ey Raķīm ü Kird-gār

- 13 Dilde ismüñ halk-ı ‘âlem zıkr ider
Mü’min olan birliğüne şükr ider
- 14 Hikmetüñle aqıdur âbı hâcer
Kudretüñ virür qurı neyden şeker
- 15 Emrüñ ile bu felek itmez qarâr
Hikmetüñ ile gelür leyl ü nehâr
- 16 İbtidâña yoq durur hiç intihâ
Sensin evvel sensin âhîr ey Hudâ
- 17 On sekiz biñ ‘âlemüñ Sübhânısın
Yaradılmışuñ kamu sulţânısın
- 18 Cümle maħlûkuñ bilürsin hâlini
Her ne vechile geçer aħvâlini
- 19 Sen yaratduñ bi-tekellüf ‘âlemi
Sen yaratduñ bi-tereddüd âdemi
- 20 Her ne deñlü kim cihânda var ünâs
Kamu senden raħmet eyler iltimâs
- 21 Kudretüne halk-ı ‘âlem lâ dimez
Dergehüne kim durur a‘ lâ dimez
- 22 Kamuya sensin viren cünbişleri
Kamusı senden umar baħşışleri
- 23 ‘Aql-ı kül ceħd idüp ola bi-mecâl
İtmeye keyfiyyetünden kıl ü kâl
- 24 Kimse bilmez kim nedür mâhiyyetüñ
Sen ‘Alımsın sen bilürsin hikmetüñ
- 25 Bir şecerde bitürürsin gül diken
Halk idersin hâkden vech-i hasen

- 26 HİKMETÜŦ İLE GELİR BU SĀL Ü MĀH
KUDRETÜŦ İLE ŦURUR BU BĀRGĀH
- 27 HİKMETÜŦİLE OLDI ÇARĦ U ĀSUMĀN
KUDRETÜŦİLE OLDI KEYVĀN PĀSBĀN
- 28 DERGEHÜŦ DEREHĦİNÜŦ DERMĀNIDUR
BĀKİ SENSİN CÜMLE ‘ĀLEM FĀNİDÜR

**Kemā Qāla’llāhu Ta’ālā: "Küllü men ‘aleyhā fān ve yebkā vechü rabbike
zü’l-celāli ve’l-ikrām"**

- 29 PĀDİŞEHSİN BĪ-ŞERĦK Ü BĪ-VEZĪR
EMRÜŦ İLE SEYR İDER ŞEMS-I MÜNĪR
- 30 KĀMUSI BENEŦ DURUR SEN PĀDİŞĀH
KİM SENÜŦ HÜKMÜNDEDÜR BU BĀRGĀH
- 31 KUDRETÜŦ SIRRINA İDRĀK İREMEZ
HİKMETÜŦ FIKR İDEN ‘AQLIN DİREMEZ
- 32 HER NE KİM BU ‘ĀLEM-I EŞYĀDA VAR
DIR Kİ SENDEN ĞAYRİ YOQ PERVERDİĞĀR
- 33 BU MUĦAQQĀQ SĀBİT OLDI ĦAQQ DURUR
ŦAŦİRİ BİRDÜR ANDAN ARTUQ YOQ DURUR
- 34 GER ŞERĦKİ OLSA TĀ YEVME’L-KIYĀM
BULMAZ İDİ İŞBU ‘ĀLEM HİÇ NİZĀM

Lev kĀne fĦĦimā ālihetün illa’llāhu le-fesedetā

- 35 İMDİ NİCE PĀDİŞEHDÜR GÖR ANI
CÜMLE GÖZLER GÖZ AÇUP GÖZLER ANI
- 36 CÜMLE ‘ABDÜŦ ŞĀHİDUR OL PĀDİŞĀH
CÜMLENÜŦ MAQŞUDIDUR OL BİR İLĀH
- 37 CÜMLESİ ‘İLMİNDE NĀ-DĀNDUR ANUŦ
CÜMLESİ EMRİNDE ĦAYRĀNDUR ANUŦ

- 38 Birliğine küllisi ikrâr ider
Kâfir olur her k'aña inkâr ider
- 39 Çün ider her şey'e bir âyet delîl
Kim gümânsuz birdür ol Rabb-i Celîl

Fefî külli şey'in lehü âyetün tedüllü 'alâ innehü vâhid

- 40 Kâmu 'âlem tolidur Allâh ile
Sen de pâk it kalbün illa'llâh ile
- 41 Ger dilerseñ bulasın maqşûduñı
Mihri yâd it her nefes ma' bûduñı

Der-Tevhîdî'l-Bârî 'Azze İsmuhü

(Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün)

- 42 Cümle eşyânuñ kâmu tevhîdi illa'llâhdur
Cümle maḥlûkuñ kâmu maqşûdı illa'llâhdur
- 43 Cümle mevcûduñ kâmu mescûdı illa'llâhdur
Na'ra-i yâ Hû ile her demde illa'llâh di
- 44 Tâlib-i Ḥaḫḫ olmağa dâ'im saña irşâd ider
Ḳayd-ı Ḥaḫ'dan ğayrısından nefsuñi âzâd ider
- 45 Cürm yıkmış kalbûñi tevḫîd ile âbâd ider
Na'ra-i yâ Hû ile her demde illa'llâh di
- 46 Her arada Ḥaḫḫ'ı yâd it yâd kılma bir nefes
Ġayrı söz ḫâcet degüldür 'ârif iseñ sözi kes
- 47 Kâmu dillerde hemân hû hû ola tesbîḫ bes
Na'ra-i yâ Hû ile her demde illa'llâh di
- 48 Pertev-i şemsiyle tevḫîdüñ dilüñi enver it
Kendüñe her demde illâ Hû'yı ṭurma rehber it
- 49 Cân u dilden imdi bu zikri dilüñde ez-ber it
Na'ra-i yâ Hû ile her demde illa'llâh di

- 50 albũni ivaya virme nefsũnũ vesvāsile
oma dil āyĩnesini kim ala ol pās ile
- 51 Bu kelāmi dilde yād it her nefes ilāş ile
Na‘ ra-i yā Hũ ile her demde illa’llāh di
- 52 Mihri ger a‘ mā degũlseñ Hā’ı anı a gũzũñ
Dā’im illā Hũ ile afletden uyar kendũzũñ
- 53 Her seer biñ ‘ zr ile dergāha utduça yũzũñ
Na‘ ra-i yā Hũ ile her demde illa’llāh di

Fĩ Na‘ -ı Resũlu’llāh Şalla’llāhu ‘ Aleyhi ve Sellem

(Fā‘ ilātũn Fā‘ ilātũn Fā‘ ilũn)

- 54 Ey kerĩm ũ mazar-ı nũr-ı Hudā
Şāh-ı ilĩm-i risālet Muştafa
- 55 Ey risālet kişverine pādişāh
V’ey şeri‘ at tatına şāhib-kũlāh
- 56 Ey Hābĩbu’llāh v’ey tāc-ı resũl
amudan ōñ Hā seni itdi abũl
- 57 Sen amu mürsellerũñ sulānısın
Sen amu mü’minlerũñ cānānısın
- 58 Rũh-ı pākũñ hā idinmişdür hābĩb
Cũrm bĩmārına sensin çũn abĩb
- 59 ‘ Ālemi mevcũd itmedin Ālāh
‘ Ālem-i ervāha ıldı seni şāh
- 60 Bũ’l-beşerdür gerçi Ādem yā Resũl
Senũñ ile buldı mevcũdāt uşũl
- 61 Sen ebu’l-ervāh idũñ ey pāk-dĩn
Olmadın bu ‘ ālem-i eşyā yaĩn
- 62 Āb-ı lufuñũñ irişdi aşresi
Zāhir oldu āb-ı Hĩzr’uñ çeşmesi

- 63 Bād-ı hülkuñ şemmesinden bu cihān
Oldı her eṭrāfi şahrā gülsitān
- 64 Mu‘ cizeñ burc-ı şerefde āfitāb
Da‘ vetüñ evc-i semāda māh-tāb
- 65 Sidre-i ravzañ durur her şubḥ u şām
Her ḥavāş ervāḥına Dārü’s-selām
- 66 Beyt-i ma‘ mürüñdur ey Bedr-i dücā
Her zünüb emrāzına dārü’ş-şifā
- 67 Enbiyālar serverisin sen hemīn
Ey kerīm ü raḥmeten li’l-‘ālemīn
- 68 Ḥaḳ seni kıldı güzīn-i enbiyā
Oldı ḥaḳ dīnūñ kamu derde şifā

Hüve’lezi ersele resüleḥü bi’l-hüdā ve dīni’l-ḥaḳkı li-yuzḫirahü ‘ale’d-dīni küllihi

- 69 Didiler ḥaḳkuñda çün ḥayru’r-resül
Şıdḳ ile ehl-i ‘uḳul itdi kabül
- 70 Olmasañ olmazdı hergiz kār u bār
Gelmeñ gelmezdi bu leyl ü nehār
- 71 Hādī-i şer‘ üñ eger olmasa sed
Küfr ile ḳalmışdı ‘ālem tā ebed
- 72 Her ulü’l-elbāba emrūñ pīş-vā
Her ulü’l-ebşāra şer‘ üñ reh-nümā
- 73 Kim saña kıldı cefā kılduñ vefā
Kim saña kıldı cezā kılduñ sezā
- 74 Saña lāyıḳ olduğıçün her ‘aṭā
‘Ādet olmışdur eyā kân-ı vefā
- 75 Şevketüñi göricek ey āfitāb
Sāyebān idi saña her dem seḫāb

- 76 Yazdı evvel ismüñi levha kalem
Olmasañ olurdu bu ʿālem ʿadem
- 77 Olmasañ sen olmaz idi kāʿināt
Hārdan gül hem daḡı neyden nebāt
- 78 Çün vücūda geldüñ ü bulduñ zuhūr
Dīn ile kılduñ cihān rüyını nūr
- 79 İrmese senden ʿināyet her kıla
Tolmuş idi işbu ʿālem küfr ile
- 80 ʿĀşi olsa cümle ʿālem bī-ʿaded
Senden irse ġam degül zerre meded
- 81 Ümmetüñ mücrimlerinüñ yā Resül
Sen şefiʿ isin niçün olur melül
- 82 Saña virildi nübüvvet ibtidā
Zātuñ ile yine oldu intihā
- 83 Her nebīye gerçi indi bir kitāb
Kamuya Kırʿānʿdan indi feth-i bāb
- 84 Geldüñ itdüñ dīn ile dünyāyı nūr
Bildi ḡaksın ins ü cin vaḡş u tıyūr
- 85 Geldi dīnüñ mihri enver eyledi
Taḡıdup küfri münevver eyledi
- 86 Kim ki itdi seni cāndan ihtiyār
Olısar iki cihānda baḡtiyār
- 87 Kim ki senüñçün cihānda içdi sem
Aña tiryāḡ olur ol sem pes ne ġam
- 88 Çekmeyeler seni sevenler cefā
Görmeyeler saña uyanlar belā

- 89 Tā ebed buldı sa‘ ādet ol kişi
Na‘ t-ı pākūñ medhdür her dem işi
- 90 Kime kim olsañ cihānda dest-gīr
İki ‘ ālemde bulur ‘ izzetle yir
- 91 Cürm ile bīmāram ey kān-ı kerem
Şefkatūnden umaram derdüme em
- 92 Şıdķ ile her kim ki tıtdı saña yüz
Şefkatūnden āhır olmaz nā-ümiz
- 93 Çünkü sen hıatm-i rüsulsin pür-kerem
Koma beni ben günāh ile kalam
- 94 Cürmümi bildüm şefā‘ at kıl baña
Yā Resūla’llāh şıgındum uş saña
- 95 ‘ Arz olıcaķ hāzretüñe cümle hāl
Eyleme maḥşer güninde pāy-māl
- 96 Uşbu ‘ āşī Mihri’ye ol dest-gīr
Tā‘ ati yok cürm ü ‘ işyānı keşir
- 97 Gerçi kim itmiş durur biñ biñ günāh
Kıl katuñda külli ‘ aybını tebāh
- 98 Anı uşandurma Hāķ’dan kıl meded
Cürm ile kapuña düşdi itme red

Kaşide Der-Na‘ t-ı Resūl-i Ekrem ‘ Aleyhi’s-selām

(Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün)

- 99 Ey güzīn-i enbiyā vü menba‘ -ı luḫf u vefā
V’ey Resūl-i kibriyā maḥbūb-ı maḫlūb-ı Hūdā
- 100 ‘ Adl bünyādını muḫkem itdi emrūñ nitekim
Zulmi ma‘ düm itdi şer‘ uñ şemsi gösterdi ziyā

- 101 Çün vücūduñ nūrdur ey şūreti bedr-i kamer
Düşmese sāyeñ ‘aceb midür zemīne cā-be-cā
- 102 Gerçi āhir zāhir oldı zāt-ı pākūñ ‘āleme
Kamudan ma‘nide sen geldūñ cihāna ibtidā
- 103 Olmış idūñ sen harīm-i sırr-ı maḥrem ey Resūl
Yoğiken insān mevcūd olmadın arz u semā
- 104 İreli hulkūñ nesīmi ‘āleme her dem-be-dem
Hurrem olmuşdur yeler şām u seḥer bād-ı şabā
- 105 ‘İzzet içre kimi kıldı saña hem-tā ol Kerīm
Kimi beñzetdi nebīlerde dü ‘ālemde saña
- 106 Rūz-ı maḥşerde şefī‘i olmağa cürm ehline
Eyledi seni şefā‘at ma‘deni kân-ı ‘atā
- 107 Ol kadar ‘azm eyledūñ fevka’l-‘alāya her nefes
‘Arş-ı a‘lā ile bir oldı saña taḥte’s-şerā
- 108 Çün kadem başduñ felek farkına ey maḥbūb-ı Hāḳ
Leyletü’l-isrāda Hāḳ her ḥācetūñ kıldı revā
- 109 Şer‘ūñūñ şem‘inden olmuşdur münevver bu cihān
Şefkatūñ ḥānından irmişdür kamu rūḥa ğidā
- 110 Dü cihānda rüşen oldı çeşmi anuñ tā ebed
Hāk-i pāyuñ cevherin her kim ki kıldı tūṭiyā
- 111 Ehl-i cürmūñ derdine sensin dü ‘ālemde ṭabīb
Cürm ile dermānde kaldum umaram senden devā
- 112 Cān u dilden şad hezārān ālüñe etbā‘uñā
Eylerem her dem selām u medḥ ile zıkr ü şenā
- 113 Tapuñı çün mesned itdi rahmete Raḥmān seniñ
Şefkatūñi rü-siyeh Mihrī ider senden recā

Fi‘l-Mev‘iza

(Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün)

- 114 İmdi ey bî-çāre ‘āşī gel berü
N’eyledüñ n’iltdüñ cihānda ilerü
- 115 N’eyledüñ n’itdüñ ne taḥşīl eyledüñ
Ḥaḫḫ’a lāyık nice tebdīr eyledüñ
- 116 Var mıdur ḳalbūñde Ḥaḫḫ’uñ ḳorḳusu
Gıtdi fevt oldı mı nefsuñ iblisi
- 117 ‘İlm ile her dem-be-dem ‘āmil misin
Yoḥsa nā-dān ebter ü cāhil misin
- 118 Nefs-i emmāreye mi uyduñ müdām
Gelmedi mi ḳalbūñe yevmü’l-ḳıyām
- 119 Özüñi her demde virdüñ ḡaflete
Nice vıresin cevābı Ḥazret’e
- 120 Rüz u şeb itdüñ günāh uşanmaduñ
Ol Ḥudā’dan bir nefes utanmaduñ

Şi‘r İn-Maḫal

(Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün)

- 121 Cürm ü ‘işyān oldı ey dil çünki her dem ḥū saña
Nefs-i emmāreye uyduñ gelmedi ḳorḫu saña
- 122 ‘İlm-i tevḥīdi dilüñden eksük itme bir nefes
Çün bilürsin āḫir ey ḡāfil gerekdür bu saña
- 123 Geldüñ uş fāñi cihāna irtihāl itseñ gerek
Şoñ nefesde vay eger raḫm itmez ise Hū saña
- 124 Ḥaḫ’dan utanmaduñ olduñ her günāha mürtekib
Ölecegüñ şanmaduñ ey rü-siyāhum tū saña

- 125 Geçdi ‘ömrüñ bu cihān dārında Mihri cürm ile
Eslemedüñ nitekim virdüm naşīhat şu saña

(Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün)

- 126 Bulmağ isterseñ cināna dest-res
Tevbeyi dilden giderme her nefes
- 127 Rağmetinden Mihri kaç‘ itme recā
Erhamen li’l-‘ālemindür ol Hudā

**Kemā k̄āle ‘azze ve cell: "Lā taḳnetū min rağmeti’llāhi inna’llāhe
yağfiru’z-zünūbe cemī’an"**

(Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün)

- 128 ‘Aybuñı setr ide Settārü’l-‘uyüb
Cürmüñi ‘afv ide Ğaffārü’z-zünüb

**Ol K̄ādi’l-Ĥācāta ve Mücībü’d-Da‘avāta ve Müyessirü’l-Murādāta Mihri
Ĥāḳirenüñ Münācātıdur**

(Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün)

- 129 Ey Hudāvendā Kerim ü Bī-zevāl
Ey Rağim ü K̄ādir ü v’ey Ber-kemāl
- 130 Sensin ol bī-miṣl ‘ādil pādīşāh
Cümle maḳkūmuñdadur bu bārgāh
- 131 Çarḳ u eflāk u zemīn ü āsumān
On sekiz biñ ‘ālem ü işbu cihān
- 132 K̄amu maḳlūḳāt u bu uçmağ ṭamu
Her ne kim vardur bu ‘ālemde k̄amu
- 133 Baḳr-ı luṭfuñ ḳaṭresidür bī-gümān
K̄amusınuñ pādīşāhı sen ‘ayān

- 134 Sensin ey Hıllāk Rabbü'l-‘âlemîn
Cümle bir bilür seni ‘ilme’l-yaķın
- 135 Birsin ammâ yerde gökde ıolısın
Senden artuķ ulu yoķ sen ulısın
- 136 Dı̄de-i ıalbinde olan nūr u fer
Senden özge daħıya ıılmaı nazar
- 137 Gūşına efsâne te’şir eylemez
Dil daħı efkârı ta’bir eylemez
- 138 ıamusına sensin ey Hıķ reh-nümâ
ıoğrı varmayan olur senden cüdâ
- 139 Gerçi kim zâhirdesin gözden nihân
Lık bâıında ‘ayânsın her zamân
- 140 Her ne ıılsañ kudretüñ var ey ıadîr
Cümle eşyâ hâline sensin habîr
- 141 Yoğiken deyyâr u hem ıarlı u zemîn
Var idüñ sen ey Hudâvendâ hemîn
- 142 Çünkü sen maķşud idindüñ ey Vedud
Buldı emrünüle ‘adem külli vücud
- 143 Çün bu ‘âlî çetri ıurduñ âşikâr
Hoş müzeyyen oldu her şahn u diyâr
- 144 Hem ıoķuz tâkı yaratduñ yedi ferş
Kimini ferş eyledüñ kimini ‘arş
- 145 Eyledüñ her bir diyârı lâlezâr
Küh u şahrâlarda itdüñ çeşmesâr
- 146 Her ıarafda âbı enhâr eyledüñ
Her hâcer üstinde eşcâr eyledüñ

- 147 amu elvn eyledn her ki gerek
Yerde insn eyledn gkde melek
- 148 Kimini her dem getrrsin  ayn
Kimini bir dem gerrsin revn
- 149 Renc-i farun derdine sensin  ilc
Hi omazsın birini bir laza a
- 150 Sen yaratdun ins  cinn uma amu
Birligne cmle hiddr amu
- 151 Yaradursın hkden sm ile zer
Bitrrsin bir urı neyden eker
- 152 o  acyibler dzp eflkde
Goncalar izhr idersin hkde
- 153 Gsterrsin geh semda fitb
Ber idersin geh zemne mh-tb
- 154 Aıdursın atreden deryları
Gsterrsin zerreleren hveri
- 155  Arz idersin geh mnevver fitb
Gh eylersin hib ana ehb
- 156 Her arafda aıdursın blar
Hl idersin bdan cllblar
- 157 Geh zemistn getrrsin geh bahr
Geh hzn eylersin  geh llezr
- 158 Geh gl ile zeyn idersin her diyr
Geh idersin oncaya hem-sye hr
- 159 Geh gli hem-dem idersin blble
Geh virrsin cmle evrın yele

- 160 Geh idersin nergise zerrin külâh
Geh urursin lâleye dâg-ı siyâh
- 161 Geh virürsin hânde gülşende güle
İtdürürsin gâh efgân bülbüle
- 162 Bildürürsin geh benefşeye vücûd
Hıdmetün pâyına tâ kıla sücûd
- 163 Kudretün zerrinden itdün ergavân
Hamdün için sūsene virdün zebân
- 164 Geh idersin bu zemîni sebze-püş
Geh reyâhîne virürsin büy-ı hoş
- 165 Geh bisâf itdün zemîn üzre çemen
Geh bitürdün sünbül ü serv ü semen
- 166 Gâh murgâni idersin hûb-lisân
Hamd ururlar birligüne her zamân
- 167 Cümlesi emrünüle oldu her ki var
Cümlesi şun' uñdur ey Perverdigâr
- 168 Cümlenün Hallâk'ı sensin yâ İlâh
Mülk senüñdür kul senün ey pâdişâh
- 169 Mihri deprendükçe ağzuñda lisân
Ög Haq' uñ kudretlerini her zamân
- 170 Seni yoqdan ol durur var eyleyen
Bir avuç topraqdan izhâr eyleyen
- 171 Sen bugün bakma fenâ gülzârına
Tiz geçer mevsimi qalmaz yarına

Şi'r İ̄n Maḥal

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 172 Ger ögerseñ bülbülün gülşende āh u zārın ög
Gel yeter işbu cihānuñ bī-beḳā gülzārın ög
- 173 'Āqıl iseñ sen bu dünyā dostlarından çek elün
Dünye gibi bī-vefādur bāri bir yararın ög
- 174 Bu fenā 'ālemde ḥadd u ḥāle kıılma i' tibār
Ol beḳā mülkinde bāḳī ḥūblaruñ dīdārın ög
- 175 Çünkü ḥalḳ itdi Ḥudā çār-ı 'anāşırdan seni
Hiç vücūduñ şehrin ögme sen anuñ mi' mārın ög
- 176 Bir avuç topraḳdan itdi dest ü pā vü virde cān
Medḥ iderseñ ḳudretün her demde kār u bārın ög
- 177 Ög Ḥaḳ' uñ görklü Ḥabībın kim didi "Levlāk" aña
Enbiyālar serveridür Aḥmed-i Muḥtār'ın ög
- 178 Ger şefī' olmak dilerseñ āḫiretde Muştafā
Ālini aşḫābını her demde çār-ı yārın ög
- 179 Kāfirün inkārına gūş itme k'ehl-i nārdur
Mü'minün "Ḳālū Belā"da şıdḳ ile iḳrārın ög
- 180 Çünkü toymaz cife-i murdāra nefsuñ kerkesi
Tut dilün imdi yeter bu dünyenün murdārın ög
- 181 Vir ḥaber 'işyāndan özge sen ne taḥşīl eyledün
İmdi ey Mihri bize ḥalḳuñ yeter āşārın ög

Münācāt Der-Münāsib-i Aḥvāl-i ādemiyān

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 182 Ey Ḥudā yā Ḥālīḳ-ı Perverdigār
'Ālim ü Dānā vü Bīnā Ber-ḳarār

- 183 Kimse bilmez sen bilürsin her ki var
Her nihānı sen ılursın āşikār
- 184 Yoğiken insān yaratduñ bī-‘aded
udretüñe yoğ durur pāyān u ad
- 185 Eyledüñ her birini bir işe tüş
Anuñ ile eyledüñ gönlini oş
- 186 Kimini ılduñ Resül-i Kibriyā
Kimini ılduñ veliyy-i evliyā
- 187 Kimine virdüñ velāyet bī-şümār
Kimine ılduñ hidāyet bī-arār
- 188 Kimini ılduñ mu‘azzam pādişāh
Kimini bend’itdüñ aña yā İläh
- 189 Kimini ‘ālim yaratduñ ey udā
Kimini zāhid yaratduñ bī-riyā
- 190 Kimine erzāni ılduñ devleti
Kimine ılduñ muadder miñneti
- 191 Kimisinüñ eyledüñ ükmin revān
Kimini maküm ılduñ her zamān
- 192 Kiminüñ virdin münācāt eyledüñ
Kiminüñ yerin arābāt eyledüñ
- 193 Kime virdüñ üb-cemāl ü add ü āl
Kimisini eyledüñ āşüfte-āl
- 194 Kimisini ‘āşık-ı zār eyledüñ
Kimini ma‘şük cefākār eyledüñ
- 195 Kimini füratde nālān eyledüñ
Kimini vuşlatda şādān eyledüñ

- 196 Kimine ʿāc eyledüñ her dem serîr
Kimi bulmaz künc-i miḥnetde ḥaṣîr
- 197 Kimisi taḥṣîl ider bî-cehd genc
Kimisi genc isteyürek buldı renc
- 198 Kimisi şâkir durur her bârda
Kimisi mü'min kimi inkârda
- 199 Yâ İlähî ins ü cin vaḥş u tıyûr
Her ne kim ʿâlemde kılduñ sen zühûr
- 200 Ƙamusı bendeñ durur eyü yavuz
Şıgınuḡ fazluña tutar saña yüz
- 201 Şanʿatı durur ḥaṭâ derbânlaruñ
ʿĀdeti olur ʿaṭâ sulṭânlaruñ
- 202 Her ne deñlü Ƙullaruñ itse ḥaṭâ
Varacaḡ yeri ṭapuñdur ey Ḥudâ
- 203 Bir avuç topraḡ durur çünkim bular
Bunlaruñ Mevlâsıla ne baḥşî var
- 204 Bir avuç topraḡ iken bunlar i Ḥaḡ
Göz Ƙulaḡ virdüñ daḡı hem el ayak
- 205 Ƙullaruñuñ gerçi kim noḡşâni çok
Raḥmetüñüñ ḥaddi vü pâyâni yok
- 206 Luṭf idüp Ƙılma nazar ʿiṣyânına
Ƙalma bu ʿâşîlerüñ noḡşânına
- 207 Raḥmetüñ çokdur Raḥîm'sin ey Ḥudâ
ʿĀşî Ƙullaruñ ider senden recâ
- 208 Ƙullaruñ ʿâşîleridür gerçi kem
Sen Kerîm'sin anlara eyle kerem

209 oma bunlar kim ide dā'im gūnāh
 Bīñ bir aduñ hūrmetiçün yā İlāh

Tevhīd-i Bārī 'Azze İsmuhū
(Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilūn)

- 210 Zinde diller cūrm ile bulur memāt
 Luṭfuñ ile virmeseñ yā Rab ḥayāt
- 211 Olmasañ her düşmişe sen dest-gīr
 Nārdan cūrm ehli bulmazdı necāt
- 212 Yazmasañ dil şafḥasına sen sebaḳ
 Ḥall olunmaz idi hergiz müşkilāt
- 213 amunuñ fi' li degūl senden nihān
 Şerr eger ḥayrāt u iḥsān seyyi'āt
- 214 Saña şıgınuḳ melāmet eyleme
 Şunıla şol dem k'elimūze berāt
- 215 Cümle ĩmān ehli ile yā İlāh
 Raḥmet eyle Mihri itdükde vefāt

Mūnācāt Der-İzhār-ı 'Acz-i nefes

(Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilūn)

- 216 İmdi ey dānā-yı bīnā-yı İlāh
 amusnuñ ḥāline sensin güvāh
- 217 Bāḳi sensin cümlesi ma' dūmdur
 Cümlenüñ ḥāli saña ma' lūmdur
- 218 Bir siyeh-rūyam işüm cūrm ü gūnāh
 Bencileyin yoḳ durur baḥtı siyāh
- 219 ullaruñuñ gerçi vardur cürmi çoḳ
 Bencileyin cürmi çoḳ 'ālemde yoḳ

- 220 İtmedüm dergāhuña lāyık ‘amel
Dā’imā itdüm fesād u hem hālel
- 221 Bir eyü a‘ mālī ‘ādet itmedüm
Farzuña bir dem iṭā‘ at itmedüm
- 222 Her nefesde işledüm cürm ü ḥaṭā
Her fesadı kendüme gördüm revā
- 223 İtmişümdür ben cihānda çok zünüb
Sen penāh itdün i Settārü’l-‘ uyüb
- 224 İşledüm ben baña lāyık her ki var
Yüz qaralığı cihānda şad hezār
- 225 Ben baña lāyıkına virdüm rızā
Sen saña lāyıkın işle ey Ḥudā
- 226 İḥtiyārumla degüldür bu kazā
Nefs-i şūmum eylemişdür iktizā
- 227 Şimdi uş bī-çāre vü dermāndeyem
Bilmezem kim ne kılam yā n’eyleyem
- 228 Fikr idicek itdügüm ‘ işyānları
Akıduram yaş yerine kıanları
- 229 Bāṭınımı bu fikir kıurd gibi yer
Kor kıaram beni kıabül itmeye yer
- 230 Kıopıcaķ yerden ḥalāyık ser-be-ser
Beni bilmem kıan kıısından idiser
- 231 Ḥaşr olıcaķ ey dirīgā vay baña
Meskenüm eylerse ger taḥte’ş-şerā
- 232 Ḥaķķı dā’im zıkr idüp şükr itmedüm
İşbu ‘ ömrüm āḥirin fikr itmedüm

- 233 Şādi-i dünyā baña virdi ğurūr
Āhiretden āh̄ir itdi beni dūr
- 234 Pend-i vā‘ iz itmedi baña eşer
Gelmedi albüme bir zerre azer
- 35 İmdi ey Hallāk-ı ‘ālem lufi çok
alk içinde bencileyin ‘āş̄i yok
- 236 Bunca cürm ile saña döndüm meded
‘Āş̄iyem ben sen Raīm’sin itme red
- 237 Geri eyler ‘āş̄iler biñ biñ günāh
Yine sensin anlara püşt ü penāh
- 238 amunuñ sübhānısın sultānsın
Kime yalvarsun bular sen ānsın
- 239 Ğara virdi beni deryā-yı ma‘ āş̄
Lufuñ ile dest-gir ol vir alāş̄
- 240 Rū-siyāh u pür-günāh u bī-mecāl
Dergehüñe āh̄ir olur ittişāl
- 241 oma beni benligümde yā Ğanī
ıl ‘ināyet dā’imā göster seni
- 242 Bu dilümden zemm ile telbīsi kes
Tevbe-i tevīa irgür her nefes
- 243 Olmasun dil levi cürm ile nuās
Gelmesün āyīne-i albüme pās
- 244 Dā’imā ayr iş̄i eyle baña ū
Diyeyim her dem-be-dem Allāh Hū
- 245 Zikrūñi her dem didür ur’ān ile
Şoñ nefesde yoldaş̄ it imān ile

- 246 Dilümi kaç^ç itme istiğfardan
Gönlümi döndür kamu murdardan
- 246 Ger su 'âl-i kabre çeksem ıztırâb
Dilümi şaşurma âsân it cevâb
- 247 Beni haşmuma melâmet eyleme
ç Aybumı setr it nedâmet eyleme
- 248 Açılacak her taraf yazıklı baş
İtme sırrum haşır olıcağ halka fâş
- 249 Hâzretüne varıcağ haşmum delîm
Kamusın hoşnûd eyle yâ Kerîm
- 250 Defterümi şun elüme sırr ile
Sen bilürsin hâli yine sen bile
- 251 Kimseye fâş eyleme esrârımı
Yohşa seng ile yıkarlar dârımı
- 252 Bu hacâlet baña yeter her zamân
Kim kamu gizlülerüm saña ç ayân
- 253 Varıcağ mizâna bu ben rû-siyâh
Ağır itme keffemi sen yâ İlâh
- 254 Geçer iken hem şırâtı bî-haber
Düşürüp itme beni zîr ü zeber
- 255 Nâr-ı düzağdan beni sen kıl emîn
Sen Raḥîm'sin saña şıgındum hemîn
- 256 Mihri'yi ç afv eyle ey Rabbü'l-enâm
İtme fâhiş cürmini yevmü'l-kıyâm
- 257 Mücrim ü eksüklüyem ben mübtezel
Saña lâyığ yok elümde bir ç amel

- 258 Dergehüñde qaradur işbu yüzüm
Kamu emrüne muṭī' am yok sözüm
- 259 Gerek it maḳbül ü gerek eyle red
Ne sözi var diye Mevlâ'sına 'abd

Şi'r in-Maḳal

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 260 İtmez iseñ ben günehkāruña sultānum meded
Yanısar nār-ı caḫīmde tā ebed cānum meded
- 261 İtmedüm hergiz cihānda saña lāyık bir 'amel
Yok durur bir zerre ḫayrum çokdur 'işyānum meded
- 262 Dergehüñe geldüm uş bīmār-ı cürmem yā Ḥaḳīm
Raḫmetüñden ḳıl devā derdüme dermānum meded
- 263 Raḫmetüñ muḫtācıyam geldüm ṭapuña yā Ğanī
Raḫmetüñden Mihri'yi redd itme Raḫmān'um meded
- 264 Ḳurtar ey kân-ı kerem dest-i zebāniden yaḳam
Yevm-i maḫşerde ḳoma elde girībānum meded

Münacāt Der-Ṭaleb-i Maḡfıret

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 265 Ey Hudāyā ṭutmuşam ṭapuña yüz
Gice gündüz dikmişem ḳapuña göz
- 266 'Āciz ü bī-çāre vü maḫzūn u ḫor
Düşdüm uş ṭapuña itme beni dūr
- 267 Dönmedi ḳapuñda maḫrūm bir eḫad
Beni daḫı eyleme yā Rabb red
- 268 Pāk zātuñ ḫaḳḳı içün yā İlāh
Hem şıfātuñ ḫaḳḳı içün yā İlāh

269 Biñ bir aduñ ھاqqı için yâ İlâh
‘Adl ü dâduñ ھاqqı için yâ İlâh

270 Enbiyânuñ nâzı ھاqqı yâ İlâh
Evliyânuñ râzı ھاqqı yâ İlâh

Hzret-i Âdem ‘Aleyhi’s-Selâm

271 ھاqqıçün anuñ ki ol iken ‘adem
Anı mevcûd eyledüñ evvel kadem

272 Ol mübârek cismine virdüñ çü rûh
Hamd ile açdı gözün buldı fütûh

273 Bağlayup şaf şaf melekler geldiler
Emrûñ ile aña secde kıldılar

Hzret-i Nüh ‘Aleyhi’s-Selâm

274 ھاqqıçün anuñ k’aña virdüñ necât
Hem aña göstermedüñ biñ yıl memât

275 Sen ‘inâyet kılduñ irdükde tufân
Garğa virdüñ cümle a‘dâsın revân

Hzret-i İdris ‘Aleyhi’s-Selâm

276 ھاqqıçün anuñ ki terk itdükde cân
Anı gördi kâmadan evvel cinân

277 Hûri vü gilmâna oldı hullekâr
Buldı ehl-i cennet içre i‘tibâr

Hzret-i İbrâhîm ‘Aleyhi’s-Selâm

278 ھاqqıçün anuñ ki atdılar revân
Oldı âteş aña ol dem gülsitân

279 Nâr-ı Nemrûd itmedi aña zarar
Oldı ol mel‘ûn görüp zir ü zeber

Ḥazret-i İsmâ‘îl ‘Aleyhi’s-Selâm

- 280 Ḥaqqıçün anuñ ki emrüni revân
Tutup itdi yoluña qurbân cân
- 281 Fâ‘il-i muhtârsın çünkim i Ḥaqq
Kesmedi anuñ boğazını bıçaq

Ḥazret-i Ya‘qûb ‘Aleyhi’s-Selâm

- 282 Ḥaqqıçün anuñ ki nice nice yıl
Akıdurdı gözlerinden qanlı sîl
- 283 Künc-i miñnetde gam idi hem-demi
Biñ belâ ile geçerdi bir demi

Ḥazret-i Yûsuf ‘Aleyhi’s-Selâm

- 284 Ḥaqqıçün anuñ ki mergûb eyledüñ
Qamudan hüsñ içre mañbûb eyledüñ
- 285 Gâh bende gâhi âzâd eyledüñ
Gâh hâkim-Mısr u Bağdâd eyledüñ

Ḥazret-i Eyyûb ‘Aleyhi’s-Selâm

- 286 Ḥaqqıçün anuñ k’aña her şubḥ u şâm
Olmıñ idi derd ile uyḥu ḥarâm
- 287 Şükr iderdi her nefes her ḥâline
Baqmaz idi dünyenüñ aḥvâline

Ḥazret-i Dâvud ‘Aleyhi’s-Selâm

- 288 Ḥaqqıçün anuñ qaçan k’elḥân ider
İns ü cinnüñ qamusın ḥayrân ider
- 289 İşidenler ol bülend âvâzını
Yitürür ‘aqlını bulmaz özini

Ḥazret-i Süleymān ‘Aleyhi’s-Selām

- 290 Ḥaqqıçün anuñ k’aña ‘ayne’l-yaqın
Rām olmışdı cemī‘-i ins ü cin
- 291 Emrine fermān idi her şubḥ u şām
Bendesı idi qamusı ḥāş u ‘ām

Ḥazret-i Mūsā ‘Aleyhi’s-Selām

- 292 Ḥaqqıçün anuñ k’aña kılduñ ‘aṭā
Eyledüñ anuñ ‘aşāsın ejdehā
- 293 Tūr’ı kılduñ dā’imā aña maqām
Eyledüñ anuñ ile biñ bir kelām

Ḥazret-i ‘İsā ‘Aleyhi’s-Selām

- 294 Ḥaqqıçün anuñ k’aña virdüñ rızā
Eyledüñ aña semā üstinde cā
- 295 Hem nebīdür hem mücerred pākdur
Meskeni şimdi anuñ eflākdur

Ḥazret-i Seyyidü’l-Enbiyā Muḥammed Muştafā Şalla’llāhu Ta‘ālā ‘Aleyhi’s-Selām

- 296 Ḥaqqıçün anuñ k’odur tāc-ı rüsul
Kim Kelāmu’llāh aña oldı nüzül
- 297 Hem ḥabīb idindüñ anı hem nebī
Oldı qatuñda qamunuñ efḍalı
- 298 İmd’anuñ nūrdan Burāq’ı ḥaqqıçün
Dergehüñe iştiyāqı ḥaqqıçün
- 299 İmd’aña gönderdüğün Qur’ān ḥaqqı
İmd’aña bildürdüğün imān ḥaqqı

300 İmd'anuñ mi' rācı haqqı ey Hudā
İmd'anuñ ezvācı haqqı ey Hudā

301 İmd'anuñ evlādı haqqı ey Hudā
İmd'anuñ eṭbā'ı haqqı ey Hudā

Ḥazret-i Şiddīk Raḍiya'llāhu ' Anh

302 Haqqıçün anuñ ki ol şādık durur
Her işi dergāhuña lāyık durur

303 Zühd ü taqvāsıdur anuñ bī-riyā
Oldur evvel çār-yār-ı Muştafā

Ḥazret-i ' Ömer Raḍiya'llāhu ' Anh

304 Haqqıçün anuñ ki ' adl idi işi
Dīn yolında ol qomış idi başı

305 Kaṅı yerde kim anı görse hemīn
Ṭurmaz idi anda iblīs-i la' īn

Ḥazret-i ' Oşmān Raḍiya'llāhu ' Anh

306 Haqqıçün anuñ ki aña ibtidā
' Ādet olmış idi ḥilm ile ḥayā

307 Sīnesi Qur'ān ile pür-nūr idi
Ma' rifetle dā'imā ma' mūr idi

Ḥazret-i ' Alī Kerrema'llāhu Vecheh ve Raḍiya'llāhu ' Anh

308 Haqqıçün anuñ k'aña ol pāk-dīn
"Laḥmuke laḥmī" didi ' ilme'l-yaḳīn

309 Menba' -ı kān-ı seḥādur ol velī
Ol durur cümle velīler evveli

H zret-i H san Rağiya'll hu ' Anh

- 310 H kķi n anu  ki  a m-ı b -am n
İ r p zehri hel k itdi rev n
- 311 Gitdi tenden  nk' anu  ol dem canı
Cennet 'l-me 'v da oldu meskeni

H zret-i H seyin Rağiya'll hu ' Anh

- 312 H kķi n anu  ki ekdi ok cef 
Oldı  hir ol Őehid-i Kerbel 
- 313 İmdi anda virilen c nlar h kķi
Kerbel 'da d kilen  anlar h kķi
- 314 G ziler h kķi Őehidler c ni n
H san' u  zehri H seyin' u   anı n
- 315 Yolu a c n terk idenler h kķi n
Toğrı yolu a gidenler h kķi n
- 316 Hem h kķikat ehlin n ta v sı n
Hem t rikat ehlin n ' u b sı n
- 317 Hem m nevver Ka' be-i a' zam h kķi
Hem mu aff  Merve v  Zemzem h kķi
- 318 Hem m b rek Beyt-i Ma' m r' u  h kķi
Hem m berr  Ravza-i N r' u  h kķi
- 319 Hem H rem ire olan demler h kķi
Ravza'ya y z s ren  demler h kķi
- 320 K bbe-i Őaħr 'da olan ta  i n
Mescid-i A  a'ya  onan ba  i n
- 321 Ol nebiyyu'll h Halil Raħm n i n
Sofra-i h 'nında yinen n n i n

- 322 H azret ni bir bilen kullar haqı
R z u Şeb hamd n kılan diller haqı
- 323 Mihri   aŐiyem kamu fi   l m g n h
C mle fi   l m sa na ma   l m y  İl h
- 324 Sen bil rsin kamu h l m ben kimem
Ehl-i c rm n kamuından ben kemem
- 325 Sensin ol sult n kamu biz kullaruz
Sen g n sin biz kamu yoŐsullaruz
- 326 Biz ha a kılduŐ kamu luŐ işle sen
  AŐiler n c rmini baŐıŐla sen

Şi   r İn-MaŐal

- 327 Dergeh ne  tmiŐuz y z ey H d 
EylemiŐuz  ok fes d u  ok ha a
- 328 R -siy huz p r-g n huz k lli   ayb
Yine senden umaruz   afv u   a a
- 329 Z lmetinde koma   iŐy nu  bizi
Ey kamuya dest-g r   reh-n m 
- 330 M flis   hor u haŐir   m btezel
Őapu a geld k ŐıŐınduŐ biz ged 
- 331 C mle   iŐy n ehline sen kıl meded
Ol H b b  n h rmetiŐ n ey H d 
- 332 Boynumuzı baŐlamıŐdur nefsi-Ő Ő m
EylemiŐd r bizi derde m btel 
- 333 C mle isl m ehli ile Mihri  ye
Sen RaŐim  sin d zaŐı g rme rev 

Mevā' iz Der-Aḥvāl-i Fenā-yı Rūzgār

- 334 İmdi ey ġāfiller açuñ gözünüñ
Ġaflete virmeñ iñende özüñüz
- 335 Mevt yaqındur size şanmañuz ıraġ
Ġabrünüze varmadan eyleñ yaraġ
- 336 ‘Ākıbet çünkim irer her nefse mevt
Ġıl yaraġı olmadın nā-gāh fevt
- 337 Yol erine çünki vācibdür yaraġ
Didiler bir gün gerek biñ yıl yaraġ
- 338 Ma‘ şiyetden dürişüñ oluñ beri
Çün bilürsüz var cihānuñ āḫiri
- 339 Geldük uş fānī cihāna n’eyledük
Aşşımız virdük ziyāna n’eyledük
- 340 Biz bize iş eyledük yüz қarasın
İstemedük hiç günāhuñ çāresin
- 341 Ölecegüz ölümümüz añmaduқ
N’olacaқdur iş şoñunu şanmaduқ
- 342 Tutmaduқ bir gün Ḥudā’nuñ emrini
Añmaduқ bir dem ḫabībi şer‘ini
- 343 Nā-ḫaқ işler işledük pāyānı yoқ
Çoқ ḫaṭālar söyledük oranı yoқ
- 344 Bu fenā ‘ālem durur gelen geçer
Bir müsāfir-ḫānedür қonan göçer
- 345 Sen gerekse bu cihānda biñ yaşa
İki қapulı bir evdür ey paşa
- 346 Gelen āḫir ġāfil iken bi-ḫaber
Birine girer birisinden çıkar

- 347 Niceler benüm dir iken bu cihān
Saltanat fikrinde iken virdi cān
- 348 Niceler tutdum dir iken ʿālemi
Degmedi şādīlīgına bir gamı
- 349 Olınur her derd için gerçi taleb
Līk yok ʿömr-i beķāya bir sebeb
- 350 Balsa ger sultān olan mevte meded
Bāķi қalaydı Süleymān tā ebed
- 351 Hīkmet ile balsa ger Loķmān zafer
Hāsret ile cānı қılmazdı sefer
- 352 Bāķi қalsa ʿömr ile ʿālemde rūh
Bāķi қalurdı cihān rūyında Nūh
- 353 Çün düketdi her birisi dānesin
Gelmedi bunlar cihāna şanasın
- 354 Bu cihāna çün gelen lā-büd gider
Ger emīr ü ger gedāyı hāk ider
- 355 Kişi olsa ger yedi iķlīme şāh
Olısdur ʿāķıbet hāk-i siyāh
- 356 Ol diyenler kim benem ibni fülān
Қalmadı ʿālemde bunlardan nişān
- 357 Sürse ʿālemde kişi biñ yıl şafā
Dağıdur āķir anuñ hākin hevā
- 358 Kime virmedi cihānda taķt u baķt
K'itmedi āķir aña bir taķta taķt
- 359 Kimi itmedi cihānda tāc-dār
K'itmedi āķir aña dünyāyı ķar

- 360 Kimi kıldı Sām Sūvār u Pehlevān
Şoñra miskīnlik ile virmedi cān
- 361 Kimi kıldı bu cihānda pādişāh
K'itmedi tahtın anuñ āhir tebāh
- 362 Devlet ile kimse tutmaz 'ālemi
Def'-i mevte çāre bulmaz ādemī
- 363 Tutamaz kimse cihānı mühr ile
Nice 'anqālar uçurdu qahr ile
- 364 Salṭanat tahtında iken nā-gehān
Düşürür başları ayağa cihān
- 365 Çünkü hiç imiş bu dünyā bi-beqā
Kāmil iseñ umma sen bundan vefā

Şi'r İn-Maḥal

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 366 Çünkü bildüñ ey gönül dünyā-yı fānī hiç imiş
Ol seni terk itmeden terk it sen anı hiç imiş
- 367 Var imiş çün 'ālemüñ bir şādisinde biñ ğamı
İmdi aldanma yalancı şādmānī hiç imiş
- 368 Hāq rızāsında anı şarf itmez iseñ ḥāşılı
Dār-ı miḥnetde bu 'ömrüñ cāvidānı hiç imiş
- 369 Gel bu mekkāruñ metā'ına ḥarīdār olma kim
Bu metā' uñ āhir aşşı vü ziyānı hiç imiş
- 370 Çün yakındur çeşmüñüñ ağ u qarasından ecel
İmdi ço bu raht u bahtı kāmranī hiç imiş
- 371 'Ayşuñı niş eyler imiş nūşuñı qan 'āqıbet
Pes bunuñ bir iki günlük zindegānı hiç imiş

- 372 Şöyle teşhîş eyledüm Mihri cihānuñ lezzeti
‘İlm ile şavm u şalāt imiş qalanı hiç imiş

Mevā’ iz Der-Ahṡāl-i Fenā-yı Rūzgār

(Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün)

- 373 Çünkü hiç imiş bu dünyā bi-beḡā
Kāmil iseñ umma sen bundan vefā
- 374 Raḡtumuzu diriser bizüm daḡı
Defterümüz düriser bizüm daḡı
- 375 Dem ola bizüm de ḡaydumuz yiye
Gelmemiş gibi olavuz dünyeye
- 376 Bir yalancıdur inanma sözine
‘Āḡıl iseñ güle baḡma yüzine
- 377 Başı lup ayaklara yir olavuz
Unudulmuşlar ile bir olavuz
- 378 Bu cihānda kimse bāḡı ḡalmanı
Ol gidenler şanki bunda gelmedi
- 379 ḡamu mülküñ māliki Allāh’dur
Zihī dil ki zikri illa’llāhdur

Şi’r İñ-Maḡal

(Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün)

- 380 Ey dilüm gel Ḥaḡḡ’ı zikr it her nefes lāl olmadın
İrmedin mevt ü ecel hem ḡabre idḡāl olmadın
- 381 Ḳāmetüñ püşt-i ḡam it her demde āḡ u zār ile
Ney gibi iñlet derünüñ dā’imā nāl olmadın
- 382 Ḳabrüñe gelmezden öñdin ḡışm ile Münker Nekir
Sen cevāba ḡāzır ol kendüñe ol ḡāl olmadın

- 383 Leşker-i 'işyānuñı katl eylegil tevfiķ ile
Nefsūñ iblīsı senūñ 'ālemde Deccāl olmadın
- 384 Kırtarıgör Mihri sen dest-i zebānīden yaķañ
Nār-ı düzaķ boynuña maķşerde ħalĥāl olmadın

Du' ā-i Mihri-i Ħaķīre

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 385 İmdi ey dostlar gelün eyü yavuz
El du'āya götürelüm cümlemüz
- 386 Cümle ĥalkuñ ĥalığı ol Bī-naẓīr
Ħamu düşmişlere olan dest-gir
- 387 Ħamunuñ gönlinde esrārın bilen
Ħamunuñ her işde maķşūdın viren
- 388 Ħullarına her nefes ihsān iden
Zāhir ü bāṭın işin pinhān iden
- 389 Olduğınca işbu cāna ten kafes
Virüp alduķça cihānda cān nefes
- 390 İtmemek için rızāsından cüdā
Kılmamağ için zünūba mübtelā
- 391 Ol ĥabībi ĥaķķı kim itdi anı
Ħulları için şefā' at ma' deni
- 392 Ālinüñ etbā' inuñ ervāĥıçün
Hem şaĥābī çār-yarı rüĥıçün
- 393 Enbiyālar evliyālar ĥaķķıçün
Ħaķ yolında bī-riyālar ĥaķķıçün
- 394 Ol sa' ādet menba' ı püşt ü penāh
Taĥt-ı Rüm içinde oldur pādişāh

- 395 Heft-kışver ya'ni Sultân Bâyezîd
Kılmağ için haşre dek 'ömrin mezîd
- 396 Toğmağ için dâ'im ol enver cemâl
Kılmağ için zulmet-i ğam irtihâl
- 397 Olmağ için dâ'imâ fi'li şavâb
Görmemek için dü 'âlemde 'azâb
- 398 Olmağ için 'âleme dâ'im 'alem
Görmemek için cihân rüyında ğam
- 399 Olmağ için dâ'imâ şâh-ı cihân
Virmek için aña 'ömr-i cavidân
- 400 Virmek için her murâdını Hudâ
Kılmağ için cümle maqşûdın revâ
- 401 Bulmağ için tâ ebed 'ömr-i keşîr
Olmağ için her faķîre dest-gîr
- 402 Aña ilhâm kılmağ için Zü'l-celâl
Aña ma'lûm olmağ için cümle hâl
- 403 Kılmağ için Mihri'ye kimyâ-nazar
İtmek için bu kıra toprağı zer
- 404 Sâyesinde hoş geçer halk-ı cihân
Hâşe kim maħrûm olam ben nâ-tüvân
- 405 Hem o tûbâ şâh-ı devlet sâyesi
Ki odur dil gencinüñ sermâyesi
- 406 Ya'ni kim Sultân Aħmed Hân'umuñ
Salţanat taħtında ol sultânumuñ
- 407 Olduğınca işbu 'âlem ber-karâr
Kılmağ için 'ömrin anuñ şad hezâr

- 408 Biz faķire ol veli-ni' met durur
Sāyesinde cānumuz rāhat durur
- 409 Devleti devrinde görmedük 'azāb
Kılmağ için 'ömrin anuñ bi-hisāb
- 410 Ol kamuyı halk iden Perverdigār
Yeri gögi yaradan bir Kird-gār
- 411 Ol durur her nā-tüväna dest-gir
Bendesidür ger şağir ü ger kebir
- 412 Ol habibi hazretinün haķkıçün
Ümmeti tutduğı dīnün haķkıçün
- 413 Mürşid-i kāmillerün esrariçün
Ümmetinün cümlesinün varıçün
- 414 Kılmağ için rahmet ölenlerine
Virmek için 'ömri kalanlarına
- 415 Yoldaş itmeklik için Qur'an ile
Şoñra göndermek için imān ile
- 416 Beklemek için şer-i şeytāndan
Şaklamak için kuru bühtāndan
- 417 Çıkıcaķ yazıklı tenden cānumuz
Hem-reh itmeklik için imānumuz
- 418 Kudretiyle yine zinde olıcaķ
Mürde tenler cümlesi cān bulıcaķ
- 419 Ol Habib ile koparmaķlığ için
Ümmetiyle bile olmaķlığ için
- 420 Kalmamağ için Habib'inden ırağ
İtmek için yüzümüz yanında ağ

- 421 Biz kamu eksüklüden maqşüdumuz
Râzî olmaqlıg için ma' bûdumuz
- 422 Yolumuzda harc idenler çün emek
Anlaruñla geh yidük nân u nemek
- 423 Görmemek için olar bir dem elem
Çekmemek için iki ' âlemde ğam
- 424 Kamu geçmişlerümüzüñ ey Ğanî
Cennet içre olmağ için meskeni
- 425 Adumuz eylikle yād olmağ için
Hem Belāyî rūhı şād olmağ için
- 426 Dīn diregi cümle ' âlimler ki var
Virmek için ' ömr-i bâkî şad hezār
- 427 Geçmişine itmek için rahmeti
Kılmağ için rûzi her dem cenneti
- 428 Dağı anlar kim bize öğretti harf
Haqqumuzda eyledi ta' līm-i şarf
- 429 ' İlm ile koparmağ için anları
Çekmemek için ' azābı cānları
- 430 Hem rızā-yı Haqq için k'oldur Hudā
Hem kabûl olmaqlıg için bu du' ā
- 431 Bu za' īfe Mihri-i dil-ħasteye
' Āciz ü bî-çāre vü dem-besteye
- 432 İrmek için ol Hudā'dan fetħ-i bāb
Olmağ için bu du' āsı müstecāb
- 433 Bu du' ā için götürse her ki el
Rûzi kılsun Haqq aña ' ilm ü ' amel

- 434 Nār-ı dūzaḥdan olar bulsun necāt
Kim du' ādan şoñra vire şalavāt

Şi'r Der-İn-Maḥal

(Mef' ūlü Fā' ilātün Mef' ūlü Fā' ilātün)

- 435 Ğamgīn dilleri bil şādān iden du' ādur
Giryān gözleri bil ḥandān iden du' ādur
- 436 Ey nice pādişehler bend'oldı bed-du' ādan
Ey nice bendeleri sulṭān iden du' ādur
- 437 Her dem senüñ 'uyūbuñ rüsvâyılığ deminde
Fazlı ile Ḥudā'nuñ pinhān iden du' ādur
- 438 Fevt olıcağ cihānda ḳarañu sin içinde
Tā ḥaşre dek mekānuñ nūrān iden du' ādur
- 439 Ḥor baḳma her faḳīre cehd eyle al du' āsın
Zirā ki müşkil işi āsān iden du' ādur
- 440 Ey Mihri yüz urup al miskinlerüñ du' āsın
Derdüñe dü cihānda dermān iden du' ādur
- 441 Eylikle yād olasın cehd eyle her du' āda
Kim saña her murādı iḥsān iden du' ādur

Ḥātıme-i Risāle

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 442 Ḥamdü li'llāh 'avn idüp Rabbü'l-enām
Bu tazarru' -nāme'yi ḳıldum ṭamām
- 443 Ḥamdü li'llāh var iken 'aḳlum bilüm
Bu ilāhiyyātu nazm itdi dilüm
- 444 Ḥamdü li'llāh kim ecel virdi amān
Bu tazarru' -nāme'yi ḳıldum beyān

- 445 Tā okıyanlara nef' olmağ için
Diñleyenler cürmi ref' olmağ için
- 446 Söyledüm geldükçe elden her ki var
Kılmadum taṭvīl kıldum ihtışār
- 447 Raḥmet ol şāhib-kemālūñ cānına
K'okuyup ṭa' n itmeye noḡşānına
- 448 Setr ide eksükligini her ne var
İtmeye cūhhāle ' aybın āşikār
- 449 İşidüp ṭa' n itmeye her bī-ḡaber
Mihri'nūñ ḡalbine gelmeye keder
- 450 Çünki nāḡış- ' aḡl olur dırlar nisā
Her sözin ma' zūr ṭutmağdur revā
- 451 Līk Mihri' dā' inūñ ḡannı budur
Bu sözi dir ol ki kāmīl uşludur
- 452 Bir mü'ennes yeg durur kim ehl ola
Biñ müzekkerden ki ol nā-ehl ola
- 453 Bir mü'ennes yeg ki ḡihni pāk ola
Biñ müzekkerden ki bī-idrāk ola
- 454 İmdi ey ehl-i sa' ādet müslimīn
Bu durur sizden temennāmuz hemīn
- 455 Okudukça bu kitābı siz ' azīz
Mihri'nūñ cānına raḥmet diyesiz
- 456 Her kim okur eylerem andan recā
Kim dirīğ itmeye Mihri' den du' ā
- 457 Ḥayr ile yād idesiz sizden diler
Zira ḡulı ḡul du' āsı yarlığar

- 458 Hıayr ile her kim ki yād eyler anı
Dü cihānda çekmesün miḥnet canı
- 459 Oqıyanı yā Rab it yanuñda ḥāş
Diñleyeni kıl günāhından ḥalāş
- 460 Nazm iden bī-çāreye kıl raḥmeti
Vaqt-i āḫirde vir aña nuşreti
- 461 Kıl anuñ şeyṭāndan ĩmānın emĭn
Cümle islām ehli ile yā Mu‘ĭn

Çār-‘ Anāşır

(Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün)

MN2

I

Ĥāk

- 1 Çünki mevcūd oldı ādem ĥākden
Mihri mihr umma iñen eflākden
- 2 Pes bu dehr-i pīre-zen murdārdur
‘Āķıl iseñ geñ yūri nā-pākden

MN2

II

Āb

- 1 Çünki evvel ādem aşlı oldı āb
Ĥaķ kelāmından didi bize kitāb
- 2 Her ki gelmişdür cihāna bī-şebāt
Olısar "yā leytenī küntü türāb"

MN2

III

Nār

- 1 Aşluñ ey bī-çāre ādem oldı od
Od olıcaķ lā-būd olur anda dūd
- 2 Geç cihānuñ varlığından fāriğ ol
Tā ki nāruñ nūr ide senüñ Vedūd

MN2

IV

Bād

- 1 Ādemi yelden yaratdı çün Ĥudā
Yele ŧayanma ki olursın hebā
- 2 Ġaflet uyğusından uyan ölmedin
Mihri ‘ālem lā-beķādur lā-beķā

KAYNAKLAR

- Akalın, M. (1988). *Tarihî Türk Şiveleri*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Alıcı, L. (2009). XVI. Asır Şairlerinden Mihri Hatun ve Redd-i Matla Gazelleri. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1-18.
- Arslan, M. (2007). *Mihri Hatun Divanı*. Ankara: Amasya Valiliği Kültür Yayınları.
- Ayan, G. (1990). Mihri Hatun ve Şiirleri. *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, 13, 23-32.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Batıslam, H. D. (2011, Ekim). Mihri Hatun'un İki Müraca'ası. *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri*, 60-68.
- Bayraktar, N. (2004). *Türkçede Fiilimsiler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Benzer, A. (2010). -sA Ekinin işlevleri ve Dilek-şart Ayrımı. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 28, 131-140.
- Buran, A. (1996). *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Coşkun, V. (2000). *Özbek Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Demir, Necati (2003). Türkçede Gereklilik Kipi ve İşlevdeşleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 11-22.
- Demir, Nurettin (2000). Birleşik Fiiller ve Vurgu -iver Şeklinin Görevlerini Tespitte Vurgunun Rolü. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 225-235.
- Devellioğlu. F. (1993), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügât*. Ankara: Aydın Kitabevi.

- Dilaçar, A. (1988). Türk Lehçelerinin Meydana Gelişinde Genel Temayüllerin Koyulaşması ve Körlenmesi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 83-93.
- Eckmann, J. (1988a). [Çev. Günay Karaağaç]. *Çağatayca El Kitabı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Eckmann, J. (1988b). [Çev. Mehmet Akalın]. Harezmi Türkçesi. *Tarihî Türk Şiveleri*, 173-210. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Eckmann, J. (1988c). [Çev. Mehmet Akalın]. Çağatayca. *Tarihî Türk Şiveleri*, 211-245. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Ergin, M. (1993). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Erünsal, İ. H. (2005). Mihrî Hatun. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 30, 37-38. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gabain, A. V. (1953). Türkçede Fiil Birleşmeleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 16-28.
- Gemici, S. (1990). *Mihrî Hatun Divanı Karşılaştırmalı Metin Cümle Yapısı ve Cümle Türleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gülensoy, T. (1985). Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki. *Türk Kültürü Araştırmaları İbrahim Kafesoğlu Armağanı*, 281-296. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Gülensoy, T. (1988). *Kütahya ve Yöresi Ağızları (İnceleme, Metinler, Sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, G. (1990). Türkçede -sA Şart Gerundiumu Üzerine. *Türk Dili*, 467, 276-279.
- Gülsevin, G. (2000). Türkiye Türkçesindeki Zaman ve Kip Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 215-224.

- Gülsevin, G. (2001). Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, II, 2, 122-143.
- Gülsevin, G. (2002a). *Uşak İli Ağzları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, G. (2002b). Eski Türkiye Türkçesinde İstek Kipi Üzerine. *İlmî Araştırmalar*, 13, 35-50.
- Hacıeminoğlu, N. (1992). *Türk Dilinde Edatlar*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Hakverdioglu, M. (1998). *Mihri Hatun Divanı İnceleme, Tenkitli Metin*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hakverdioglu, M. (2009). Mihri Hatun'un Necati Bey'in Şiirlerine Nazireleri. *Turkish Studies*, 4/2, 555-584.
- İlker, A. (1997). *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kara, M. (2012). *Türkmen Türkçesi Grameri*. İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- Karadoğan, A. (2008). Türkiye Türkçesinde Yeni Bir Sıfat-fiil Eki: -I. *Bilig*, 46, 57-66.
- Karahan, L. (1994). -sa/-se Eki Hakkında. *Türk Dili*, 516, 471-474.
- Korkmaz, Z. (1959). Türkiye Türkçesinde İktidar ve İmkân Gösteren Yardımcı Fiiller ve Gelişmeleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 107-124.
- Korkmaz, Z. (1994). *Güney-Batı Anadolu Ağzları Ses Bilgisi (Fonetik)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Korkmaz, Z. (2005a). Türkçedeki -arak/-erek Zarf-fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, 128-132. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2005b). Türkiye Türkçesindeki -madan/-meden<-madın/-medin Zarf-fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, 151-159. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2005c). “Batı Anadolu Ağızlarında Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, II, 222-231. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Mansuroğlu, M (1988). [Çev.: Mehmet Akalın]. Eski Osmanlıca. *Tarihî Türk Şiveleri*, 247-276. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Öner, M. (1998). *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Öner, M. (2003). Türkçede Edatların Karşılaştırma ve Sınırlandırma Bağlantıları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 147-157.
- Pritsak, O. (1988a). [Çev. Mehmet Akalın]. Kıpçakça. *Tarihî Türk Şiveleri*, 111-122. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Pritsak, O. (1988b). [Çev. Mehmet Akalın]. Ermeni Kıpçakçası. *Tarihî Türk Şiveleri*, 123-132. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Sarıkaya, (2009). Teklik İkinci Kişi Emir Çekimlerinin Anadolu ve Azerbaycan Ağızlarındaki Değişik Örnekleri Üzerine. *TUBAR Türklük Bilimi Araştırmaları*, XXV, 145-157.
- Tiken, K. (2003). Türkiye Türkçesinde Basit ve Birleşik Zarf-fiillerin İfade ve İşlevleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 281-364.
- Toprak, F. (2005). *Harezm Türkçesinde Fiil*. Ankara.
- Turan, S. (2010). Mihrî Hatun Divanı’nda Şehir Methiyesine Bir Örnek: Lâdik. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/10, 597-604.

- Uğurlu, M. (1999). -ArAk ve -p ile Kurulan Zarf-Fiilli Parçalarda Sınır Vurgulayışın Rolü. *III. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildiri Kitabı*, 1181-1187. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uğurlu, M. (2009). Birleşik Fiil Üzerine, *İstanbul Kültür Üniversitesi Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi UTEK 2007 Bildiriler 1, Türkçenin Söz Dizimi*, 399-412. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Üstüner, A. (2000). *Anadolu Ağzlarında Sıfat-fiil Ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Alperay YAPICI
Doğum Yeri ve Tarihi : Manisa 21.10.1983

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi
Türk Dili Türk Dili ve Edebiyatı

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Makaleler

-SCI :
-Diğer :

Bildiriler

-Uluslararası :
-Ulusal :
Katıldığı Projeler :

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : Halk Eğitim Müdürlüğü/Aydın 2010-2015

İLETİŞİM

E-posta Adresi : alpry45ypc@gmail.com.tr
Telefon : 0553 311 33 55
Tarih : 07.07.2015